

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik :

NAGY LAJOS és BOROS GYÖRGY.

Első kötet.



KOLOZSVÁRT,

1888.

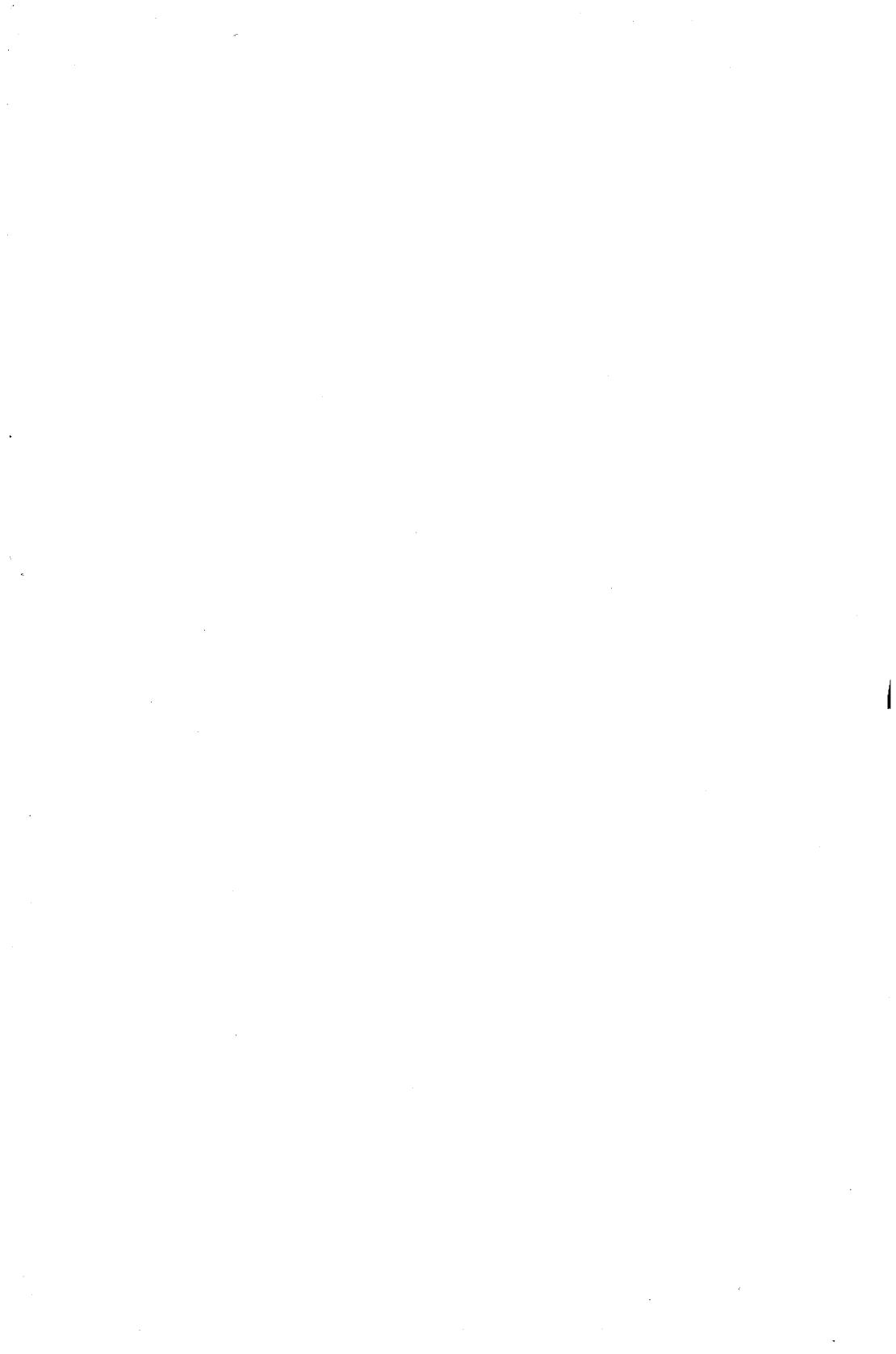
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSEINEL

Kedves feleségemnek.

Ar első szám de érdemed.
Ar egész év legyen tied.

1888 decz. 24.

fejted.



5

Melléklet az „Unitárius Közlöny“ 9-ik számához.



Simén Domolgy

Budapest, 1876 május 5-én

Az I. kötet tartalma.

Költemények

	Lap.
Imádkozni kell. Nagy Lajostól	33.
Enek gyermekek számára. Sántha Károlytól	49.
A székelyekhez (képpel). Murányi Sándortól	52.
Dávid Ferencz emlékéhez. Nagy Lajostól	65.
A Jézus feltámadott. Nagy Lajostól	81.
1. Jézus és a keresztesőrü madár (legenda). Végh Mátyástól	89.
Dicsőség Istennek (hymnus). Sántha Károlytól	101.
Bogáti Fazakas Miklós. Rédiger Gézátlól	110.
Emlékezés jöltevéinkre. Péterfi Alberttől	117.
2. Példázat a szőlőtőről. Végh Mátyástól	122.
Zsolozsma. Rédiger Gézátlól	133.
Szántóka. Gálfi Sándortól	136.
Emléksorok Csifó Salamontól	152.
Az anya. Nagy Lajostól	165.
Kerekes Ilonka (népballada). Dézsi Mihálytól	171.
Öreg ember őszi imája. Tarcsafalvi Jenőtől	197.
Üdvözölve légy karácson!	213.
Bálint Anna (népballada). Dézsi Mihály	224.
Arany kulcsok. T. J.	231.

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Tájékoztató olvasóinkhoz. Nagy Lajos és Boros György	29.
Ujévi gondolatok. Ferencz József	34.
A népnevelés. Kozma Ferencz	39.
A pap a nemzet gazdaságában. Dr. Berde Áron	40.
Az első keresztény gyülekezet. Boros György	57.
A szegény asszony olajas korsója. Rédiger Géza	70.
Levelek Kolozsvárról. Gerandó Attila	73, 164, 172, 228.
Jézus feltámadása. Clarke Fr. Jakab	82.
Igaz történet az életből. Gvidó Béla	92.
Az anya. Fanghné Gyujtó Izabella	106.
A vadházasságról. Ürmösi Kálmán	123.
Vasárnapi iskola a gymnasiumban. Lőrinczi István	126.
Hogy tanultam meg imádkozni. Csifó Salamon	128.
Trombitás János szomorú historiája (elbeszélés). Rédiger Géza	139.
A vadházasságok megszüntetéséről. Kiss Sándor	151.
A vasárnapi iskoláról. Kozma Dimén	145.
Kezdjük Imával. —o—	156.
Melyik volt szomorubb temetés? Deák Miklós	168.
Egy angol gyülekezet. Street Kristóf Jakab	174.
A felnőttek oktatása. Kozma Ferencz	198.
Gyermekek vasárnapja. Boros György	203.
R Jézust kereső gyermek. Clarketől. Ford. Nagy Sándor	224.
A karácson ünnep. Boros György	226.
Felhívás előfizetésre. Nagy Lajos és Boros György	236.

Életrajzok és rokon tárgyak.

	Lap.
Egy falusi pap Dr. Brassai Sámuel	36.
Egy derék tanító	58.
János Zsigmond (arczképpel). Kőváry László	67.
Buzogány Áron (arczképpel). Ferencz József	84.
Dávid Ferencz életéből. Boros György	102.
Egy ifju pap emlékezete. Boros Gy.	110.
Zwingli Ulrich. (arczképpel) — o —	119.
Nagy-Solymosi Koncz János (arczképpel). Péterfi Lajos	137.
Emlékeimből Gyöngyösi István	147.
Halottak Emléke: Ürmösi Ábrahám. — Vitális. — Péterfi Albert	116.
Baló Lajos, h.	164.
Dombi Mózes. Győrfi Istvántól	180.
Kovács Mihály. — Tamási István. V. D.	211.
Kis-kadácsi Simén Domokos (különálló arczképpel). Boros György	166.
Luther Márton (arczképpel) Grátz Mór	200.
1888 szept. 9. Kozma Dimén	207.
Békés Gáspár (arczképpel). Ürmössy Lajos	214.

Vegyes tartalmuak:

Miként biztosítsuk életünket. Kovács Antal	50.
A méhészet fontossága Albu József	91.
Kepe megváltás I. Kovács Antal	134.
" " II. " "	219.

Egyleti értesítő.

Tájékoztató. Boros György egyleti titkártól	1.
Közyűlést megnyitó ima. Rödiger Árpádtól	2.
Elnöki levél. Brassai Sámueltól	2.
A választmány jelentése az 188 ⁶ / ₇ . egyleti évről	6.
Küküllő körű fiók-egylet 188 ⁶ / ₇ . Sándor Gergelytől	10.
Kereszturkőri " " Barabás Lajostól	12.
Maroskőri " " Fazakas Lajostól	14.
Háromszékkőri " " Kiss Sándortól	16.
Udvarhelykőri " " Darkó Sándortól	17.
Az Egylet vagyoni állása 1887-ben Bágyi Kálmántól	18.
Az Egylet irodalmi munkássága	21.
Indítványok és határozatok	24.
Egyleti új tagok névsora	25.
Olvasóinkhoz. Szerkesztőség	48—64.
A D. F. E. 3-ik közgyűlése. Választmányi jelentés	181.
A fiók-egyletek működése	186.
Pénztárnoki Jelentés. Bágyi Kálmántól	190.
Nyilvános nyugtázás Bágyi Kálmán pénztárnoktól 64, 80, 100, 116, 132, 164, 195.	
Egyleti élet és munkásság: 42, 59, 75, 93, 112, 129, 160, 177, 194, 209, 232.	
Hazánk és a külföld: több czikk 46—47, 63, 79, 98—99, 115, 130—132, 163—164, 179—180.	
Irodalom: 47, 63, 80, 99, 115, 163, 179.	



I. kötet.



1887.

1-ső (rendkívüli) szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havonként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Tájékoztató.

Az egyleti Értesítő III-ik száma elődeitől eltérő alakban, vagyis mint az „Unitárius Közlöny“ 1-ső (rendkívüli) száma jelenik meg. A változás a közgyűlés határozatából történt, még pedig abból a célból, hogy az egyleti tagok s az érdeklődő olvasó közönség jó előre megismerkedhessenek az 1888-ik év január 1-sővel megindítandó egyleti lap alakjával. Az olvasó becses figyelmét felhívom a jelen szám végén közölt szerkesztői felhívásra, mint a mely tájékoztatást nyújt a lap tartalma és iránya felől.

Kolozsvárt, 1887. október. 6.

Boros György,
egyleti titkár.

A Dávid Ferencz Egylet második közgyűlése.

Tartott Dicső-Szent-Mártonban 1887-ben, szeptember 3-ik és 4-ik napjain. A gyűlés, tekintettel a templomozásra és a zsinati tagoknak az elnökségnél tett tiszteltetésére, d. u. 3 óra helyett megkezdődött d. u. 3/4 órakor.

Elnök: Berde Mózes, egyleti alelnök. Jegyző: Boros György, egyleti titkár. Jelen van mintegy százhusz egyleti tag és számos vendég.

Tárgyalás.

Elnök: melegen üdvözli a szépszámu gyülekezetet, s tekintettel az idő rövidségére, kéri, hogy igyekezzenek észrevételeiket lehetőleg kevés szóba foglalni. A közgyűlést megnyitottnak nyilvánítja, mire Rédiger Árpád küüllőköri esperes imával kéri Isten segedelmét a tanácskozásokra.

Megnyitó ima.

Világosság szent atyja! jelenjél meg köztünk, midőn gyermeki alázattal előtted leborulva, a te dicsőítésedre nyílik meg: szánk, szívünk és lelkünk. Dicsőítünk atyánk anyagi áldásaidért, azért a sok ezer jóért, melyekkel életünk szükségait betöltöd, napjainkat kellemessé és vidámmá teszed s előttünk az örömök számtalan sokaságu forrásait fakasztod. Dicsőítünk a nap életető melegéért, a szende hold halovány fényéért, a ragyogó csillagok milliárdjaiért, az estalkony borulásáért, a hajnalpir biboráért s a harmatcsepp gyémánt fényéért, melyekben mind a te teremtő erőd és hatalmad nyilatkozik. De még inkább s kiváltképpen dicsőítünk atyánk Istenünk a szellemi, a lelki világ áldásaiért, melyek által teremtésed remekét, az embert felemelted a föld porából, s a te képmásod és hasonlatosságod részesévé tevén, Istenséged szikráját ültetted az ő keblébe.

Dicsőítünk az ismeretek és tudás kimerithetetlen kincseiért, melyek a végtelenség határait előttünk bevilágítják, s életútainkon vezérfényt árasztanak. Dicsőítünk azokért a szellemi vezérekért, kiket időnként közinkbe küldesz, hogy téves nézeteinket kiigazítsák, a hamisítatlan igazság ismeretére vezéreljenek s mint világító tornyok fényüket nagy meszszeségben terjeszszék, mely az élet tengerén evező ingatag sajkánkat megóvjá örvénytől és sujtó hullámoktól.

Ime szent atyánk Istenünk! egy ilyen nagy szellem kegyeletes emlékéet elevenítjük fel lelkünkben, midőn az ő fényben tündöklő nagy neve, mint diadalra intő lobogó alá egyesültünk, az emberiség legszentebb érdekeinek védelmére, az igazság eszméjének keresésére és terjesztésére, ön lelkünk tökéletesítésére s a tökéletesedés országának minél szélesebb határokig való kiterjesztésére.

Kedveljed szent Atyánk! ezen magasztos törekvésünket. Buzdítsad sziveinket, hogy a szent munkában soha ne lankadjunk, hanem erélylyel és kitartással fáradozzunk az igazság keresésében s annak másokkal való közlésében, hogy ez által terjedjen az Isten országának dicsősége. E végre világosítsd szent lelkeddel elménket, hajtsad a jóra akaratomkat, töltsd el felebaráti szeretettel kebleinket s cselekedd, hogy mai egybegyülésünk legyen áldott működésében, áldott eredményében. Ámen.

Titkár felolvassa Dr. Brassai Sámuel egyleti elnöknek a közgyűléshez intézett levelét.

Dr. Brassai Sámuel elnöki levele. 83

Igen tisztelt gyülekezet,

Lélekben atyámfiai!

Némi körülményeim meggátolván, hogy a D. F. Egylet alakulta óta első közgyűlésén elnöki tisztemet teljesíthessem, némi

kárpótlás gyanánt néhány szót kívánok intézni tagtársaimhoz egy-letünknek nem annyira mivoltáról, mint eszméjéről, nem annyira kilátásairól és jövődjéről, mint a hozzá kapcsolt gyanításokról, óhajtasokról s talán reményekről is.

Legelsőbben is, ha mivoltát, illetőleg minőségét tekintjük, azt vesszük észre, hogy a bizony kicsiny. De ez nem baj! Ez ne kedvetlenítsen. Minden e világon, a mi növésre van szánva, előbb kicsiny és sok mégis nagygyá lesz. „Kicsinke még, hadd nőjjön meg,“ azt hangoztatja a népdal. És hogy ne lenne kicsiny? Hisz az egylet csak része az unitáriusságnak, és mily csekélység képét hordja ez a kereszténység számos milliói között? Kicsiny rendesen a mag is, „de belőle csemete, a csemetéből fa, a fából erdő lesz“, mint az egykori barát prédikálá néhai I. Ferencz császárt paren-tálván. Bizzunk hát az egylet magva kelésében és gyarapodásában. A hit idvezit!

De hit nem mellőztetheti a tudást, csak helyettesíti, olykor kiegészíti. Az a kérdés áll elénk tehát, hogy mi a magva a növe-kedésre váró D. F. egyletnek?

„Hát még kérdés? az egylet fennállásának egy évi tartama után!“ Ily hangban nyilvánul a csodálkozás.

De nem kell erősen csodálkozni! Nem első példája volna ez nálunk annak, hogy egyletek alakultak s azután gondolkoztak s vitatkoztak arról, hogy már most mit kellene csinálni? Rendesen meg van adva a czim s ezzel a működés tárgya is. Meg van aztán az eszme formalitása is: összeülünk, tagok értokezéseket olvasnak fel, olykor-olykor egy-egy előadott tárgy vagy állítmány felett eszmecsere keletkezik és végre, ha közlönye van a társulatnak, a dolgozatokat kiadja. — A ki ennél többet tud vagy tapasztalt, álljon elé vele; az én ismeretem tovább nem terjed.

Ennyit mi is megtettünk, de többet nem. Mindig fennmarad hát a főkérdés, hogy mitevők legyünk?

Ha meg kellene felelni, eszembe jutna az Ábrahám biztatása,

midőn az áldozatra kivitt Izsák azt kérde tőle: „Im hol vagyon a tűz és a fa, de hol vagyon az áldozatra való állat?“ — „Az Isten gondot visel . . .“ felelé Ábrahám. És hátra tekintvén „megláta egy szarvánál fogva megakadt kost . . .“ Kövessük mi is a pátriárkát és tekintsünk hátra a keresztény vallás történeteiben. Meglátunk ott a többek közt egy hasonló együletet, mely azon töprenkedik vala, miképp teljesítse missióját:

„Pünkösd napja betelvén,
Jeruzsálemben lévén,
Apostolok valának
Egyenlő akarattal!“

— — — — — (Énekeskönyv.)

Im itt a rejtvény kulcsa: Legyünk mi is egyenlő akarattal.

De, hogy hasznát vehessük, vizsgáljuk meg és tanuljuk ki a nyitját. Első fogás az, hogy a k a r j u n k! Akarat alatt a lélek akaratát, az érzéki ingerek, hajlamok, indulatok, sőt szenvedélyek feletti hatalmát értem, nem pedig azt, a mi a physiologusok és szavakra hallgató psychologusok értelmezése szerint indokoktól, azaz érzéki hajlamoktól és ingerektől determinált cselekvő ösztön, mely e szerint nem ok, a mi voltaképpen az igazi akarat, hanem csupán következmény. Ezzel azonban nem mondom, hogy a cselekvény végrehajtására nem szolgálnak indokokul a testi hajlamok stb., hanem igenis állítom azt, hogy az elhatározás (determinálás) nem az övék. A cselekvésre ugyanis két erő működik, egyfelől a független, a szabad lelki akarata, másfelől az, a mit röviden nevezünk idegingereknek. Az ember élete e kettő közti úntalan küzdelem, s a végzés az akaraté, mely vagy enged, vagy ha elég eréllyel működik, részint vagy teljesen bír ellentállani és rajtok győzedelmeskedni. A jóság, az erény abban az ellentállásban, illetőleg diadalban áll, és ez az egyetlen, kétségtelen és kifogástalan elve az erkölcsiségnek. Így legyünk magunkkal és másokkal **egyenlő akarattal**.

Hanem, mint érintém, az akarat több kevesebb eréllyel működhetik és „gondot viselt az Isten“ arról is, hogy segélye, fokozója

legyen a vallásban. Önként következik hát, hogy az, a mire egyenlő akarattal kell törekednünk, a vallás erkölcsi indokainak ismertetése, a vallásos érzelmek sugallása, élesztése és terjesztése.

Mindnyájunk előtt tudva van, hogy az erkölcsi kihágások, vétkek, büntettek korunkban mily ijesztő sokasággal követtetnek el. Alig alig van egy lapszám, melyben lopás, ölés, rablás, gondatlanságból s gonosz szándékból eredő égések, a feslettségnek különbözőfele, gyakran undorító nemei több kevesebb, de általában feles számmal ne fordulnának elé. Azt hiszem, nem hibázom, ha valamennyinek alapokát az akaratok gyengeségének, az azokat erősítő vallás-erkölcsi érzelmek apályának vagy éppen hiányának tulajdonítom és felhívást látok benne, hogy egyének s egyetek foglalkodjanak ama kitűzött feladattal. És ezzel közeledtem a felelethez arra a kérdésre, hogy „mitevők legyünk.“

Ámde „minek“ a hatását a „miként“ biztosíthatja, ha helyesen lesz eltalálva. És vajon, hogy úgy lesz-e, ha más egyetek példájára gyűléseket tartunk és felolvasásokat rendezünk? Véleményem szerint: nem! Hanem biztosabban járunk el és több sikert remélhetünk, ha másnemű egyleteket veszünk mintául. Azokat t. i., a melyeknek tagjai, (mint pl. a mértékletességi egyletekéi), a társulat főeszméjét felfogják, magokévá teszik, cselekvényeiket, életöket ahhoz alkalmazzák és így jó példával járva elől, minden mást, a kívül érintkeznek, azzal az eszmével megismerkedtetni, lehető minden módon magukat ahhoz alkalmazkodásra reábirni, reábeszélni, sőt őket az egylet tevékeny tagjaivá avatni törekedjenek.

Eszménykép marad-e gondolatom, vagy életbeléphető tény, a jövődő mutatja s legközelebből az kezdheti meg valóítását, ha fő- és fiókegyleteink tagjai lelkesen és hévvel felkarolják, a mit kér és reményl.

K. Kolozsvárt, sept. 2-án 1887.

Dr. Brassai Sámuel.

— Az Egylet érdemes elnöke Dr. Brassai Sámuel nagybecsű levelét a közgyűlés köztetszéssel és lelkes éljenzéssel fogadta s kifejezte azt az óhaját, vajha módott találhatna a levélben elmondott bölcs eszmék megvalósítására. Az eredeti kézirat levéltárra helyeztetik.

Olvastatik :

A Választmány jelentése

a Dávid Ferencz Egylet 188⁶/₇ évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés !

Bizonyos önérzettel és megerősült bizalommal bocsátjuk egy gyorsan lezajlott év munkájáról szóló jelentésünket a t. közgyűlés, valamint a nagy közönség ítélőszéke elébe. Már túl vagyunk azon a ponton, a melyen ha körül tekintettük magunkat, azt láttuk, hogy se künn, se benn nem vagyunk. Ma már sem a „rendkívüli“, sem az „ideiglenes“ jelzőkre nincs szükségünk, hogy akár az Egyletünk, akár az annak választmánya munkája felett hozandó ítélet élet egy kissé megtompitsuk. Mi most ítéletet várunk, s csak azt kérjük, hogy az legyen igazságos és körületekintő.

A Dávid Ferencz Egylet kitűzött feladataihoz hiven, a keresztény vallásos és erkölcsi életet igyekezett élesztetni és javítani. A választmánynak minden egyes lépése erre irányult. Idegenek és olyanok, a kik nem vették azt a fáradságot, hogy belé tekintsenek tetteink belső célzatába, szűk felekezetiességgel voltak hajlandók vádolni. A felekezeti jelzót nem utasítjuk vissza, mert az unitárius egyház kebelében van működésünk tere, mert egyfelől arra nem érzünk jogot, hogy más nyájak pásztorát munkatársul tekintsük addig, a míg ő arra önkénytes hajlamot nem mutat; másfelől arra nincs elhívásunk, hogy mások nyáját legeltessük, valamедdig az gondunkra nem bízatik; de a szűkkeblűség, s a felekezeties kizáró törekvésnek még csak gondolata ellen is óvást teszünk, mert mi unitáriusok csak azért vagyunk, azért leszünk, hogy keresztények lehessünk. A mi unitárius hittünk azt tanítja, hogy idvességünket akkor nyerjük meg, a mikor szóval, tettel s életünkkel arra munkálunk, hogy a tiszta erkölcsösség, a nemes jellem, a keresztény buzgóság és kegyesség az emberi élet elválhatlan kellékeinek bizonyuljanak be minden ember előtt. Törekvésünk az volt, s az lesz ezután mindinkább, hogy az embereket megközelítsük s úgy hassunk rájuk, hogy gondolataikból szenteljenek egyet-egyet a gondviselő jó Istennek is. Mi arról vagyunk meggyőződve, hogy vallás nélkül sem a népnek, sem a nemzetnek nincsen biztos jövője, s így midőn a magunk tudása és értelme szerint keressük és hirdetjük a vallás és erkölcs igazságait, drága jó magyar hazánknak vélünk hű szolgálatot tenni.

A Választmány irodalmi munkássága.

A Választmány tartott négy rendes és két felolvasó gyűlést.

Legelső teendő volt az Értesítő II-ik száma kiadása, mely 700 példányban szétküldetett ingyen. A Választmány az Értesítő kiadását

fontosnak és szükségesnek találja, azonban czélszerűbbé tétele iránt külön javaslatot fog a közgyűléshez beterjeszteni.

Ebben az évben egy új vállalatot kezdtünk meg a felolvasások kiadásával.

Oly irodahni névvel bíró emberek munkáit adtuk ki eddig elé, a milyenek Dr. Brassai Sámuel és Kőváry László. Minthogy választmányunk a Keresztény Magvetővel, az alapszabályokban kifejezett solidaritást, főleg a mult közgyűlés óta bizonyos mértékig még fokozta is, a Kolozsvárt vagy a fiókkörökben tartott felolvasások közül, azok, a melyek beküldettek a Választmányhoz, a nevezett folyóiratban jelentek meg. Eddigelé megjelent: Dr. Brassai két felolvasása, Kőváry Lászlótól a „Keresztény család“, Kelemen Alberttől a „Vallásos oktatás“, Rédiger Géza „Zsoltára“, Ürmösi Kálmánnak „Az eklésia követésről“ irt felolvasása. Ezek közül a Választmány külön lenyomatban kiadta Dr. Brassai Sámueltól „A jövő vallás“*) cziműt 1000 példányban, Kőváry Lászlótól a „Keresztény Család“ cziműt 500 példányban, az első került 22 firtba, a második 18 firtba. Mindkét felolvasásról a sajtó megadta a maga méltányló bírálatát, sőt még az olvasó közönség is hozzájárult, a mennyiben az elsőből csakhamar elkelt mintegy ötödrész. A fiók-egyleteknél s könyvárusoknál elhelyezett példányokról csak a f. év végével fognak beküldetni az elszámolások, ugyanezért a Választmány részletes kimutatást nem adhat.

Jelenti a Választmány, hogy tekintetbe véve azt a körülményt, hogy az ilyen természetű felolvasások a Keresztény Magvető révén olvasóközönségünk nagy részéhez s különösen olyanokhoz, a kik ilynemű olvasmányokat olvasnak, eljutnak, de tekintve másfelől és főképpen azt, hogy a mint az ilyen felolvasások tárgya és természetze hozza magával, s a mint ennek, vidéken működő egyleti tagtársaink is több ízben kifejezést adtak, a nagy közönségnek s hiveink zömének nincsenek izléséhez és értelméhez alkalmazva s végül költség kimelés tekintetéből is a Választmány elhatározta, hogy a külön lenyomatok ilynemű kiadása tovább folytatását egy időre beszünteti, fenhagyván, hogy az írók azzal ebben a tekintetben belátások szerint rendelkezzenek.

Egyletünk áldozatkész elnöke Dr. Brassai Sámuel ur a füzeteket rövid időn megsziporitotta egygyel: „A hit és vallás“ czimű becses felolvasásával. Jól lehet az összes nyomdai költségeket saját maga hordozta, az 1000 példányban kinyomott füzetet teljesen az Egylet tulajdonába bocsátotta. Ez a füzet annyival becsesebb, mert az elsőnek kiegészítéseül szolgál. Közóhajt vél kifejezni a választmány, midőn azt kívánja, hogy Isten Dr. Brassai Sámuel urat sokáig tartsa meg jó erőben, hogy érett gondolatait minél gyakrabban közölhesse velünk.

Midőn a Választmány a megkezdett térről visszalépett, koránt sem gondolt arra, hogy az irodalmi működést megszüntesse. Ellenkezőleg

A Jövő Vallás-t Boros György egyt. titkár lefordította angol nyelvre és a Választmány megküldötte a Britt és külföldi unitárius társulat titkáranak.

az itt bevont vitorlákat kifeszítette más oldalon, ott, hol kedvező szelet várhatott, mely oda vezet a nép közé, hova jutni célja vala.

A Választmány f. évi február 15-én népszerű irodalmi pályázatot hirdetett egy életrajz, egy egyháztörténelmi rajz, egy elbeszélés, egy hymnus felnőttek, egy hymnus gyermekek számára írására.

A Választmány azt hangsúlyozta, hogy a dolgozatok népszerű nyelven legyenek írva, s mindenik jutalmazására egy húsz frankos aranyat tűzött. A hirdetés a kolozsvári lapokban, s a Keresztény Magvetőben tétettek közzé. A Választmány reméli, hogy a közgyűlés helyben hagyja jelen intézkedését. Ezt annyival inkább reméli, mert bár az eredmény nem felelt meg minden várákozásnak, a mennyiben valóssággal csak két feladatra történt pályázat, mégis az, a mit elértünk, olyan szép, hogy meg lehet nyugodni rajta, annyival inkább, mert nemcsak hogy énekszöveg érkezett be 7—7 vagyis együtt 14, hanem még dallamot is kaptunk hatot, a melyek szintén figyelmet érdemelnek.

A Választmány tekintetbe vévén, hogy a kitűzött határidő meg lehetős csekély volt arra, hogy kutatással és adatgyűjtéssel járó dolgozatot meg lehessen írni, a pályázat határidejét a három prózai dolgozatra meghosszabbította november 30-áig. Reméli, hogy így sikerre fog vezetni, s ebben a tekintetben nagy súlyt fektet lelkészeink s más íróink buzgalmára.

A felolvasások.

Ebben az évben Kolozsvárt két gyűlésen négy felolvasást tartottunk. Első volt elnökünk Dr. Brassai Sámuel felolvasása „A hit és vallásról“, melyre nézve már megtettük jelentésünket. Ugyanakkor tartott Kovács János főtanodai tanár „A vasárnap megünneplése Angliában és Amerikában“ czim alatt. A februári gyűlésen Dr. Bartók István tanár „Az orvosi dualismusról“ s ugyanakkor Boros György theologiai tanár „Dávid Ferencz kolozsvári papságáról.“ Az utóbb említett felolvasás részben közöltetett az „Ellenzék“ czimű napilapban. A felolvasók a választmány ohájához képest arra törekedtek, hogy közérdekű tárgyat hozzanak a nyilvánosság elébe, s a mint akkor a napi lapok észrevételeiből is kitetszett, elég szép sikert értünk el minden tekintetben. Örömmel emeljük ki, hogy a felolvasások iránt nem egyleti tagok is érdeklődtek.

Megnyerte a választmány felolvasóknak: Kőváry László, Kozma Ferencz, Kovács Antal, Ürmösi Lajos és Mózes András urakat, de alkalmat ebben az évben nem adhatott, hanem reméli, hogy a jövő évben nemcsak ezekkel, hanem még mások felolvasásával is kedveskedhetik az érdeklődő közönségnek.

A választmány pünköszt idejére tervezett a szokottnál terjedelmesebb programmu felolvasó gyűlést, s hogy erre nézve javaslatot készítsenek, a lehetőleg arra is tekintvén, hogy belépti díjjal nem lehetne-e összekötni, megbízta a választmány nőtagjait és a titkárt alelnök Kriza

Jánosné elnöklete alatt. Ez a bizottság a tagokat ért külömbféle családi szomorúság és betegség miatt minden jó akarata mellett sem tehette meg a szükséges intézkedéseket.

S ezen a helyen mély fájdalommal és meghatottan kell hogy jelentést tegyen a választmány egy újabb érzékeny veszteségről, a mely egyik buzgó és áldozatkész tagja, Kovácsi Antalné halálával érte. A minden áldozatra kész nő, tagsági kötelezettségének azzal is eleget kívánt tenni, hogy a választmányt mindig szívélyesen látta házában a gyűlések tartására. Isten óvjon ily csapásoktól.

A biblia terjesztése.

A biblia, mint a keresztényi élet legfőbb fegyverének megszerzése és terjesztése iránt még a múlt évben javaslatot tett volt a kereszturi fiókegylet. A választmány megtette a lépéseket s már f. évi január 8-ról azt a kedvező választ kapta Millárd Edward urtól, a társaság bécsi ügynökétől, hogy 100 biblia s 500 ujszövetség bocsáttatik az egylet rendelkezésére az egylet szegény tagjai között leendő szétszétadásra.

Ily ritka nyereség, mondhatnók vívmány, rendkívüli erkölcsi erőt, bizalmat és bátorságot kölcsönöz még a csüggedezőbe is. A mi Egyeletünk hajójának, hisszük, olyan szerencsés lendítést adott, hogy mi elébb-utóbb biztos révparthoz jutunk.

Ezek után a választmány nem tartotta czélszerűnek, hogy további lépést tegyen az iránt, hogy elárusításra is megkapjuk a bibliát. A nemes ajándékot megköszönte s ajánlja a közgyűlésnek, hogy szintén köszönje meg.

A választmány az ajándék czélzatának megfelelőleg a fiókegyletek elnöksége, nemcsak, hanem az esperességek útján is kivétel nélkül mindenik egyház számára küldött a népesség számának megfelelő példányt. A kiosztásra nézve ajánlotta, hogy a népiskolát végző vagy confirmáló gyermekeknek, ha azok írni és olvasni jól tudnak, szorgalmuk és jó magaviseletük jutalmául osszák ki. Abban a meggyőződésben élt a választmány, hogy a biblia úgy jut legbiztosabban népünkhöz, ha azt az iskolás gyermekek viszik haza. Figyelembe ajánljuk, hogy a választmány semmi különbséget nem tett a tagok és nem tagok között s még arra sem volt tekintettel, hogy valamelyik egyházkör mint fiókegylet az egylethez csatlakozott-e vagy nem?

Csaknem mindenik ekklesiában van tagja az egyletnek. Hassanak oda a választmányok minden erkölcsi erejökkel, hogy a szülők a gyermekeket küldjék az iskolába, mert megrendítő, a milyen rendetlenül s milyen kevesen tanulnak a mi unitárius gyermekeink némely ekklesiában. Ime, csak egy néhány esetet hozunk fel: nem tanult Bágyonban: 74, Toroczkon 72, Kövenden 62, Derzsben 51, Nagy-Ajtán 45, Városfalván 45, Adámoson 44, Hévizen 43, Szováton 42, A.-Járában 32, Csegezben 28, H.-Szt.-Mártonban 26, H.-Szt.-Pálon 24, Martonosban 20, Deésfalván 19, vagyis 15 ekklesiában összesen 682 gyermek.

Ezt az állapotot nem lehet tűrni s meg is van győződve a választmány, hogy ez nem fog sokáig így maradni. Annyi bizonyos, hogy ha a tagok közreműködésével s így együttes befolyással, örködéssel és buzdítással kiviszi az egylet azt, hogy minden unitárius gyermek tanuljon, akkor a legnehezebb, de egyszersmind legfenségesebb feladatát oldja meg. Tűzze minden tag maga elébe, hogy az iskolamulasztás büne ellen küzdelem fog, s különösen pedig győzzük meg magunkat a felől, hogy mindnyájan kapunk tért a jötevésre, csak keressük.

Boros György,
titkár.

A fiók Egyletek működése.

a) Küküllőköri fiók Egylet.

Minden oly törekvés, mely népünk valláserkölcsei életének föllendülését célozza, manapság figyelemre méltó s tiszteletre érdemes. Nagyobb felelősséggel járó munka nincs a lelkipásztorénál, ki úgy maga, mint sok más lelki üdvét tartja kezében. Ha valaha, úgy most kiálltja hathatós szavait fülünkbe a próféta: „Embernek fia: Órállóul adtalak én tégedet Izrael házának, halld meg azért az én számból az én beszédemet, és intsd meg őket az én nevemben, ha meg nem inted a hitetlent, meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a te kezedből kívánom meg; — de ha meginted a hitetlent és meg nem tér, az az ő álnokságában hal ugyan meg, de te a lelket megmentetted.“ Ezek. 3. 17. Őrt kell állanunk tehát és vezérelnünk a reánk bízott nyáját, hogy még azok is, kik Izraelben eltévelyedtek, kiknek lábai meghajoltak a Baal előtt s ajkai megcsókolták azt, még azokról is halljuk meg az a minket megtisztelő nyilatkozatot: „Elveszett vala . . . és megtaláltatott.“ Luk. 15. 32.

A vallás erkölcsi élet új ege és új földe megteremtésében fiókegyletünk is társul ajánlkozott a főegyletnek s nem kötelességszerű munkát tűztünk magunk elébe, midőn az emberi lelkek megmentésének magasabb ügyét kívánjuk szolgálni. A teendőket megbeszélni, az irányt kijelölni s kit-kit az ő tűzhelye körül választani el apostolságra, összejöveteink legfőbb célja. Ily szorosabb értelemben vett Dávid Ferencz fiókegyleti gyűlést csupán egyet tartottunk az egyházköri közgyűléssel egyidejűleg Dombón.

Az egyes ekklákból megjelentek nem csak a papok és tanítók, hanem egy-két képviselő is, kik a népünkért teendő buzgolkodás példájától indítva, meggyőzői lehetnek megbizóiknak, hogy lelki üdvökről mily szép gondoskodás történik, s ők is többé nem késlelkedhetnek kezét fogva a katedra szolgálival, követni a szepet, a jót, az igazat Isten dicsőségére.

Fiókegyleti gyűlésünkön érdekes eszmecsere, vitatkozások voltak Kelemen A. „népiskolai vallástanítás jelen állása és czélszerű reformja“ már ismert értekezése felett, melyben világiak és egyháziak jelentékeny részt vettek, azon üdvös eredménnyel, hogy felekezeti népiskoláinkban a sikeresebb vallástanítás érdekében a javasolt és módo-

sítással elfogadott reformok még jelen iskolai évben eszközöltessenek. A gyűlés tárgyainak még egy nevezetes részét egyleti titkár Sándor Gergely felolvasása tette „a vallás és erkölcs javításáról.” Az ajánlt eszközök és módok felett megindult a vitatkozások és eszmecsere özöne, alkalmul szolgálván kinek-kinek választani a jobb részt, hogy elmenvén mindenki akképpen cselekedjék. Egy szükségérzetnek a fennebiekkel kapcsolatosan fiók-körünk ez uttal is kifejezést adott, annak t. i. hogy az egylet és fiók körökben tartott felolvasások kinyomattassanak és a tagokul jelentkezőknek szétosztassanak, mert egy ily közlőny leghatékonyabban fogja szolgálni a vallás-erkölcs szent ügyét. Ez érdemben az alapító és rendes tagsági díjak pontos beküldése, új tagoknak minél nagyobb számban való megnyerése minden ügybuzgó tagnak melegen ajánlatott.

Egy idősebb, de a Dávid Ferencz-egylet szolgálatában álló bizottság működéséről kell még megemlékezni. S ez a küllő köri nevelésiügyi szakbizottság, mely hasonlóan a vallás és erkölcsi élet ápolása és fejlesztése érdekében áll fenn már évek óta.

Minden hónapban egy rendes gyűlést tart rendre az eklézsiákban. Ilyenkor a bizottság tagjai személyesen jelennek meg az iskolában, hogy a tanító szorgalma és igyekezete stb. felől meggyőződést szerezzenek és erre az iskolaszéki tagok, az eklézsia gondnokai is rendszeren meghívatnak s kellő utasításokkal láttatnak el. Az iskolák ily megvizsgálata után, melyen a vallás és egyházi énekek tanítása főfigyelemben részesül, kezdetét veszi a gyűlés, melyen a jelentések alapján az érdemes tanítók elismeréssel jutalmaztatnak és a kevésbé igyekezők buzdíttatnak vagy esetleg megintetnek. A többi idő mind az egyházaké, a mennyiben a papok, a gyakorlati élet köréből a gyakrabban elékerülő kérdések felett eszmecsere indítanak s kellő felvilágosítással térnek haza az élet kötelességei betöltésére. E bizottság havi összeülése bár feleslegesnek, a ráfordított költség és fáradság az elért eredménnyel sokak előtt nem megegyezőnek látszik, mi ennek fenntartása szükségéről az egyházak és iskolák érdekében meggyőződve lévén, arról nemcsak le nem mondunk, sőt annak tárgyait bővitve, testületileg kívánunk minden egyes eklézsiában megjelenni, önmagunk mivelése s a nevelésiügy előbbvitale által mindent megtenni népünkért s Istenünk dicsőségeért.

E bizottsági üléseken a tanítók próba tanításai, a „Dávid Ferencz fiók-körben” a papok felolvasásai, habár észrevétlenül is — de czélunk felé segítenek s szerénytelenség nélkül mondhatjuk is, hogy felekezeti népiskoláink ügye, bizottságunk működése Kis Sándor jegyző által oly szép jelentésben van feltüntetve, hogy a Méltóságos és Főtisztelendő egyházi képv. Tanács által javasolt 10 forint segélyezés e munkálkodásáért, öt méltán illeti meg. Az egyházak és iskolák ütere megfrissült életet indítanak mindenfelé. A zárvizsgák a nagy közönség részvételével ünnepélyesen ejtetnek meg, a jó könyvek egyes füzetei vagy bibliák osztatnak ki a jeles tanulók között, a tanítók mint szorgalmatosok —

igyekezetesek említettnek, főleg az egyházi ének tanításáért, melyekkel a templomi cultust emelik s a vallásos buzgóságot nevelik. S mint szép példa áll előttünk az egyháziasságban Dombó közönsége, melyben Kisgyörgy József derék (keresztérdemmel méltólag jutalmazott) tanító nemcsak szép hármóniát tart, hanem egy kis Dávid Ferencz-egyletet szép könyvtárral és felolvasással. Harangláb, Deésfalva az írás, olvasás, számolás és hármóniás ének tanítását vette célba a mult télen és a többi egyházak és iskolák is megállapodás nélkül haladnak a már ismert jó utón a tökély felé.

Csak meg ne lankadjunk a jó munkában, hinnünk lehet, hogy hű örállással a hitetlen megtér az ő álnokságából.

Adja Isten!

Deésfalván, 1887. szept. 11-én.

Sándor Gergely,
fiók-egyleti titkár.

b) A kereszturkőri fiók-egylet 188 $\frac{6}{7}$ -ik évi működéséről.

Midőn e jelentésünkben tisztelettel beszámolunk, megjegyezni kívánjuk, hogy fiók-körünk a munkaprogrammunkban kitűzött cél megvalósítására, a mennyiben ujabban is a szervezkedés nehézségeivel kellett küzdenie, nagyon keveset tehetett.

Tartatott 2 rendes és 2 választmányi ülés, felvétel 22 jegyzőkönyvi pont.

Kozma Ferencz elnök kolozsmegyei tanfelügyelővé történt kinevezetése okán, valamint Szentkirályi Árpádné alelnök és Gombos Samuel pénztárnok is, hivatalaikról lemondván, helyökbe elnöknek Borbély Sámuel képz. tanár, alelnöknek Sándor Jánosné, pénztárnoknak Szél Géza kereskedő hitrokonaink választattak meg.

Szentkirályi Árpád a Ker. Magvető 1887. évi folyamát körünknek ajándékozván, az Bartók Albert csekefalvi pap atyánkfának adatott.

A tek. választmány által küldött bibliákat a következőképen osztottuk ki: a pipei iskolának 3 példányt, a zsákodinak 3, ravainak 4, bordosinak 2, sárdinak 3, n.-solymosinak 3, k.-solymosinak 4, uj-székeinek 4, boldogasszonyfalvinak 4, fiatfalvinak 3, sz.-kereszturinak 7, gymnasiumnak 8, csekefalvinak 3, sz.-ábrahámának 4, gagyinak 3, bőződinek 4, b.-ujfalvinak 3, körispatakinak 3, korondinak 5, martonosinak 4, énlakinak 4, f.-váralyainak 3, medesérinek 3, kedeinek 3, sz.-miklósinak 3, tordátfalvinak 3, csehétfalvinak 3, tarcsafalvinak 3, sz.-mihályinak 8, kadácsinak 3, siménfalvinak 3, összesen 116.

E bibliáknak az idő rövidsége miatt csak egy részét küldhettük el az illető iskolák vizsgájára, de ezeknek kiosztásáról sem tettek az illető vizsg. biztosok jelentést. A más része még titkárnál van, s ha előbb nem, a jövő vizsga alkalmával biztosan kiosztatik.

A 4 teljes bibliát a következő 4 ekkla szószékére adtuk: Zsákod, Körispatak, Bodos és Bözöd-Ujfal. Még 5—6-ra lett volna szükségünk.

Fiók-körünk tagjainak száma 70, alapító tag 3. Közelebből minden tagot felszólítottunk tagsági díjaik fizetésére, Remélhetőleg eredménye lesz. Ugyanazért pénztárnoki számadást csak a jövő évben mutatathatunk be. Most nincs miről számolni.

A tek. válaszmánynak a nyári tanítást illető kérdéseire a következő feleleteket van szerencsénk adni:

1. A nyári tanítás reformálandó annyiban, a mennyiben egyöntetűvé és kötelezővé kell tenni minden egyházban. A tanítás ideje terjedjen ki június, július, augusztus és szeptember hónapokra. A tanítás történéjk vasárnapokon a délelőtti isteni tisztelet után, s tartson egy óra hosszáig. A tanítás anyaga legyen: szent történetek az erkölcsi tanulságok levonásával, hitelveink ismertetése, egyházunk történetéből egyes részletek, biblia ismertetése és olvastatása, babonákról való beszélgetés, egyh. énekek tanítása, szóval a tanítás anyaga csak vallási legyen.

2. A papok számára akár megbízás, akár pályázat útján vezérkönyv készíttessék, mely felölje az eltanítandó tananyagot. A tanulók kezébe kézi könyv az egy biblián és énekeskönyvön kívül ne adassék.

3. A papok tanítsanak, a mesterek az ének tanításban segédkezvén. Azonban a papot akadályoztatása esetén, a mester helyettesíteni tartozzék.

4. Nyári tanításra köteleztessenek a 10 és 18 év között levő mindkét nemű ifjak. Járhatnak azonban az ez életkoron kívül állók is.

5. Erkölcsi kényszeren kívül egyebet nem tanácsos használni.

6. A tanulók jutalmazása szükséges. A jutalmazás történéjk vallásos tárgyu könyvekkel, minők templomi és halottas énekes-könyv, Kis tükör, bibliák, erkölcsi tanulságokat tartalmazó füzetek stb. Az egylet eddigi kiadványai e célra nem alkalmasak. Eszközöljék az egylet és az ekkléziák.

Végül tekintve azt, hogy zsinati törvényeink szerint a nyári tanításért a pap fizetése minden tanuló részéről egy magyar forint vagy egy napszám, de ennek szigoru felhajtása nagyon megapaszthatja a tanulók számát; tekintve másfelől, hogy a belső emberek fizetése folytonosan apad, holott terhei szaporodnak, javasoljuk, hasson oda a „Dávid Ferencz egylet“ a mlts. és főtiszt. egyh. főtanácsnál, hogy a nyári tanításért évenként a pap számára 25, a mester számára 10 frt utalványoztassék az ekklák pénztára terhére.

A „Dávid Ferencz egylet“ (kereszturköri fiók) közgyűlése határozatából.

Sz.-Keresztur, aug. 8. 1887.

Borbély Sámuel,
elnök.

Barabás Lajos,
jegyző.

A kereszturi körben a Nyikó és Gagy vize melletti papság már több év óta figyelmenre méltó munkásságot folytat „papi önképző körben“. Feladata az, hogy a papi hivatal körébe vágó bármely nemű feladat megoldása körül végzendő eljárás iránt eszmecserét folytassanak a

tagok A gyűlések a tagoknál rendre tartván egy-két havi időközzel, egyik tag köteles valamely tárgyról értekezést készíteni arra az alkalomra, különösen pedig közönséges és alkalmi egyházi szónoklatot tart az önképző körben mindenik rendre, mely megbírálás alá vétetik. Kiterjed a kör figyelme a papi gond mindenik ágára, s különösen az ifjak vallásos oktatására is. Mint ilyen s mint a mely tisztán az illető papok egyéni kezdeményezésének az eredménye különös elismerést érdemel s ohajtandó, hogy működését tovább is folytassa sikerrel.

c) Marosköri fiók-egylet 1887. július 5-ig terjedő állásáról.

I. Vagyoni állás.

a) a ny. szeredai és vidéki takarékpénztárban	90 frt 28 kr.
b) régi hátralékosoknál, a mi egészben a fiók-egyletnek marad	27 „ 50 „
c) 1886 és 1887 évi hátralékosoknál, melynek fele marad itt	27 „ — „
Ha mind begyűl lesz összesen	144 „ 78 „
azaz egyszáznegyvennégy forint és hetvennyolcz krajczár.	

II. Egyleti munkásság.

E fiók-egyletnek eddigelé volt 3 rendes ülése, melyeken az egylet iránti buzgóságot lehetett látni, csak az a baj, hogy a világiak ugyan bele vannak véve az egyletbe, de a gyűléseken részt nem vettek s a viszonyok olyanok rendesen, hogy nehezen is vehetnek, mert a fiók-egylet is rendesen a nagyobb gyűlések alkalmával tartja értekezleteit, a mikor a világiak vagy el vannak foglalva, vagy unják regnálni az eklézsiákon

Egyik gyűlés sem volt érdekes tárgy és felolvasó hiányában. Különösen a vadadi eklézsiában 1886 decz. havában tartott gyűlés bővölködött felolvasókban és érdekes eszmecserékben.

Kaalban tartott gyűlésre is ajánlkoztak volt felolvasók, de a köri közgyűlés igen érdekes tárgyai hosszú időt vettek igénybe s így a fiók-egyleti felolvasások, a mint e gyűlésről szerkesztett jegyzőkönyvben láthatni — elmaradtak a jövő gyűlésre.

Volt e fiók-egyletnek 1886-ban 7 alapító és 36 rendes tagja.

Van most 7 alapító és 40 rendes tagja, 1887-ben szaporodott tehát egyletünk 4 rendes taggal.

E fiók-egylet elnöke világi részről méltóságos Szentiványi Gyula kir. ítélő táblai tanács elnök ur. Főmozgatója, lelkesítője Tisztelendő Kelemen Albert esperes ur, ki nemes bánásmódjával, igazán papi magaviseletével ez egylet iránti érdeklődést emeli.

Jegyzője és titkárja Fazakas Lajos ny.-sz-t.-mártoni pap.

Hátralék sok, de hisszük, hogy ez év végén megkevesbedik.

III. Vélemény az eklézsia követésről,

melyet a marosköri fiók-egylet Kaalban tartott gyűlésében egy négy tagu bizottság ajánlatára kimondott és a Központi Választmányhoz véleményadásra felterjesztett.

Kiket lehet és kiket kell eklézsia követésre ítélni?

Mindazokat általában, kik a közerkölcsiséget megsértik, nevezetesen pedig:

a) megese tt nőket és a mennyiben bűnrészességük nyilvánvaló, férfiakat is.

b) Vad házasságban élőket. Oly vadházasságban élők azonban, kiknél nehezen elenyészthető okok forognak fenn, pl. egyik fél r. cath. és földhöz ragadt szegények a válási költségek hordozására, vagy az egyik fél elbujdosott s holléte nem tudható stb. ily esetekben az eklézsia követés után az illetők a nyilvános istentiszteletről nem zárandók ki, hanem a lelkésznek, mint az erkölcsiség őrének kötelessége minden lehető módot felhasználni a házasságot akadályozó ok elhárítására s ha ez teljességgel nem sikerül, végső esetben az illetők szétválasztására minden törvényes eszközt felhasználni. A mennyiben pedig ez által magára gyűlölséget, haragot vonhatna, az egyházköri vizsgálószerk segítve veendő igénybe.

c) Eklézsia követésre vonandóknak tartjuk azokat is, kiknek, hogy úgy szóljunk a káromkodás kenyerök éjjel és nappal Ennek megakadályozása végett, a gyűlés elvileg kimondja a következőket: a lelkész a presbyteriummal koronként érintkezve, hívja fel a megbotránkoztatóan káromkodók névszerinti megnevezésével, azoknak a presbyterium általi megintését eszközölje; ha ez célhoz nem vezet az illető hivatalból jelentessék fel a vizsgálószerknek s ez rendelje meg az eklézsia követést s a mennyiben ennek sem tenne eleget, írassék át a járásbírósnak, mint olyan, ki megbotránkoztatja a gyülekezetet. Bővebben felhivandó pedig e tárgyra a Dávid Ferencz egylet figyelme.

A káromkodók s általában minden a közerkölcsiséget megsértő oly egyének, kik eklézsia követésre kötelezettek lennének, a mennyiben ennek eleget nem tettek, ifjak összekelésre törvényesen nem bocsáttatnak mig nem teljesítik s előzőleg bekövetkezhető haláluk esetén csak egyszerű könyörgéssel temetessenek el.

Az eklézsia követési eljárás pedig ez lenne:

Az Isten nevének segítségül hívása. — A mi segedelmünk legyen stb.

Egy alkalmasszerű agenda, utánna rövid könyörgés, Mi atyánk és elbocsátó szó. A megtartási hely pedig a papi háznál egész csendben két tanu előtt.

A gyűlés e véleménynt magáévá teszi s felküldetni határozza a Dávid Ferencz-egylet központi választmányához véleményadás végett.

Ny.-Szt.-Márton, 1887. jul. 5.

Fazakas Lajos,
jegyző.

d) A háromszéki fiók-egylet keletkezése és működése a jelenig.

A háromszéki Dávid Ferencz fiók-egylet az 1886 évi július hóban Arkoson tartott közgyűlésen az egyházkerületnek a kolozsvári központi egylet által lett felhívására alakult meg. Beiratkozott az egyletbe 15 rendes tag és a bölöni eklézsia alapító taggá lett. Megválasztatott elnöknek esperes Lőfi Áron, alelnöknek megyei főjegyző Szentiványi Miklós, jegyzőnek és pénztárnoknak Kiss Sándor ehkőri h. jegyző.

Második fiók-egyleti gyűlés 1887. márczius 3-án Bölönben istenitisztelettel kapcsolatosan tartatott, hol alkalmi himnus énekelés után imát és egyh. beszédet tiszt. Kriza Sándor mondott. Jelen voltak a köri eklézsiák csaknem mindenikéből a belső emberek és az eklézsiák képviselői. Elnöki meghívásra a templomból az iskola nagy termébe átvonult az érdeklődők nagy száma; kiket elnök üdvözölt, s a gyűlés és az egylet célját körvonalozva felhívta az egyletbe való belépésre. Elnök megnyitó beszédével kapcsolatban a vad házasságok kérdéséről elmondja nézeteit. Reá mutatott, hogy a nép között elterjedt ezen botrányos erkölcsi viszony a kor romlottságának legferdőbb kinövése s a mi erk. szabadság abban jelenkezik, azt a jelenkor szabadossággá törpítve vitte be a gyakorlati életbe. Ennek és hasonlóknak a meggátlása egyletünk feladata

A gyűlés továbbá nevelésügyi és vallásierkölcsei tárgyakról elkezdett az egylet fenállása módozataival kapcsolatosan s határozattá lett hogy a téli estéken falu helyen mindenütt a menyinyben lehet az egylet tagjai felolvasásokat tartsanak a népnek s hogy azokat az egylet a maga idején számba kéri. Végül felolvasást tartott ezzel az alkalommal Kiss Sándor „a Vasárnap falun és a Dávid F. egylet hatásköre“ czim alatt. Mire határozattá lett, hogy egy emlékkönyv vásároltassék és ez s más ezutáni értékes felolvasások abba irassanak megörökítés végett. A jövő ülésre felolvasásra két ajánlkózás tétetett.

Fiókegyletünk megalakulása után 3 dik gyűlését Köröspatakon 1887. július 14-én tartotta — ezt a gyűlést ima előzte meg, mondva tiszt. Deák Miklós által. Részt vett e gyűlésen az előpataki fürdőről meghívott kolozsvári tanár és központi egyleti titkár tisztelendő Boros György ur. Elnök a gyűlésen megjelent tagokat és számos érdeklődőket az ülés megnyitásánál üdvözölve, felhívta az egyletnek erkölcsi céljában pártolására. Beiratkozott 20 uj rendes tag és az árkosi eklézsia alapító taggá lett. Tárgyaltatott tiszt. Ürmösi Kálmán szt.-gericzei lelkész indítványa a vasárnapi vallástanítás kérdése, közölve a központi egylet által. Ez indítvány felett a fiók-egylet abban állapodott meg, hogy bevárja a központi egylet intézkedését.

Ezen a gyűlésen két figyelmet ébresztő felolvasás volt. Egyiket tartotta köröspataki lelkész Deák Miklós erről a tárgyról: Az unitárius kereszténységnek vannak-e bálványképei; a másí-



kat laborfalvi énekvezér Kádár Lajos „Az elemi oktatás által-
lam gyakorolt módszere“ cím alatt. Kimondatott, hogy mind
a két felolvasás méltó, hogy emlékkönyvbe irassék.

A kolozsvári központi egylet által elnök aához leküldött és min-
denik ekléziába szétküldött 40 db. új szövetség iránt ezen az ülésen
bejelentetett, hogy azok azon családkörökben osztattak szét a tavaszi
vizsgákon jutalomkönyv czimen, melyekből szorgalmas tanuló, jó erköl-
csi gyermekek tanultak az iskolákban.

Laborfalva, 1887. augusztus 29-én.

Kiss Sándor, egyleti jegyző.

e) Udvarhelyköri fiók-egylet.

A mult évi kedvezőtlen viszonyok szűk keretében, még csak a
taggyűjtés érdekében sem tudtunk kellő mozgalmat kezdeni, kifejteni.
Ez most is bajosan halad. Csak fizetni ne kéne. De az Egylet hivatá-
sának, czéljának egyházi életünkben ez idő szerint oly igen nagy szükségét
szellemi munkálkodásának jelentőségét, közelebről folytatott vizsgáló
székezésünk tartása alatt, minden ekléziánkban megismertetni köte-
lességünknek ismertük Minden eklézia előjárósága készséggel fogadta
amaz intézkedésünket, hogy a vasárnap i iskoláztatás életbe
léptessék Vasárnaponként, mind délelőtt, mind délután a rendes és
ismétlő iskolaköteles növendékek a tanításra feljárnak és énekszóval
szép rendben templomba mennek, hol az elő és közbeli éneklést önere-
jükön teljesítik Felhívtuk erre a községi tanító urakat is, mert
erkölcsileg erre kötelezve is vannak. A mi unitárius közsegeinkben a
tanítók választásánál, még ott is, hol önállólag csak tanítót kellett vá-
lasztani, a legelső tekintet az volt, hogy unitárius legyen. Ezt el kell
ismerni és meghálálni nekik is. Nincs is panasz rájuk. Több községi
tanítónk van, kik növendékeiket a mű éneklésben gyakorolták.
És a nép buzgóságát az nagyon fokozza, ha gyermekeinek szép éneklé-
sét a templomban hallhatja. A többi ezután önkéntesen jó.

Az egyleti felolvasások első számu füzetait az egyleti tagok között
kiosztottam. „A jövő vallása“ című kis füzetek kapóra se jutottak. Már
a vizsgáló székezés kezdetén mind elkapdosták.

„A Keresztény Családból“ is kelegetett.

Rédiger „Kincses Jancsija“ is ponyvánkra került, ismertettük és
ajánlottuk.

Szeretnők a gyakorlat emberei lenni, a mi bajosan jó meg, de van
reményünk. Bizalommal tölt el jövőnk iránt az, hogy Egyletünk ér-
dekében népiünk lelkéhez és szívéhez megtaláltuk az utat. Legyenek jó
reménységgel felőlünk. Sok ugyan még előhaladásunk útjában az aka-
dály, de át törünk rajtuk.

A pessimistáknak is haladniok kell: Fata volentem ducunt, nolen-
tem trahunt.

1887. febr. 19.

Darkó Sándor, f. e. elnök.

A biblia terjesztése.

Az Egylet Választmánya fiók-egyleteknek s a fiók-egyletté nem alakult espereségeknek a lélekszám aránya szerint az új testamentumból megfelelő példányokat küldött meg oly felhívással, hogy az elnök, illetőleg esperes urak az ekklesiákba küldjék meg jutalmul a jó magaviseletű s írni és olvasni tudó tanulóknak. Ajánlotta, hogy a lehetőleg olyanoknak adassék a jutalom, a kik az iskolából kilépendők.

A beérkezett, részben hiányos, kimutatások szerint kiosztatott:

a) Marosi fiók-egyletben: Ny.-Gálfalván 4, Buzaházán 3, Kaalban 4, Csókfalván 5, Iklandon 2, Vadadban 4, Nyomáton 4, Iszlóban 2, Szabédon 6, K.-Adorjában 2, Szt.-Gericzen 6, Szent-Lászlón 3, Szt.-Háromságon 4, Ny.-Szt.-Mártonban 6, vagyis új test. és zsolt: 12, új test. 43, együtt: 55.

Égész biblia szószékre adatott az ákosfalvi, kis-adorjáni, nyárad-szeredai és nagy-ernyei l. egyházaknak, 4 drb.

b) Udvarhelyi fiók-egyletben: H.-Almásán 5, Vargyason 5, Derzsben 5, Szt.-Pálon 4, Szt.-Mártonban 3, Okládon 4, H.-Karácsonfalván 4, Kénosban 3, Abásfalván 3, Jánosfalván 3, Muzsnában 2, H.-Ujfaluban 2, Szt.-Péteren 2, Lokodban 2, Recsenyédén 2, H.-Keménfalván 2, Gyepesben 3. Együtt: 58.

Égész biblia szószékre adatott a lokodi, recsenyédi és h.-szent-péteri egyházaknak. Mindhárom egyház előjárósága köszönő iratot küldött a választmányhoz.

c) Kereszturi fiók-egyletben a fennebb közölt kimutatás szerint kiosztatott összesen 116 új test. és 4 teljes biblia.

d) Háromszéki fiók-egyletben kiosztatott 40 drb új test. és 2 teljes biblia. Brassóba küldetett egy teljes biblia és 10 drb új testamentum, mit a gondnokság köszönettel fogadott.

e) Küüllői fiók-egyletnek küldetett 38 drb.

f) Felső-Fehéri egyházkörbe küldetett 17. A fogarasi leány egyháznak küldetett egy teljes biblia szószékre.

g) Aranyos-tördai egyházkörbe küldetett 62 drb.

Ezekén kívül a kolozsvári főiskola alsóbb osztályaiban jutalmul kiosztatott: 45 drb. A kolozsvári leányiskolában: 11 dr.

Eddigelé kiosztatott összesen: 26 teljes biblia és 437 új testamentum.

Az Egylet vagyoni állása.

Pénztárnoki jelentés.

Tisztelt közgyűlés! Kedves kötelességemnek tartom, hogy egyletünk múlt évi pénzügyi viszonyairól számot adjak s ezt örömmel teszem, mert a titkári jelentéssel teljesen bizonyítva van azon állításom, hogy a célzt, melyet előnkbe tűztünk, nem tévesztettük el, hanem megközelítettük, hisz oly rövid idő telt el az alakulás óta, máris vallásunk mivelését illetőleg, kedvező az eredmény.

Az egyetértés, összetartás, áldozatkész munkálkodás nemes zászlója alatt haladva, kitűzött célunkat siker fogja koronázni.

Epen ezért úgy hiszem, tisztelt közgyűlés, hogy ezen nemes zászló tündöklő jelisége által lelkesítve, azt vallási közművelődési egyesületünk minden tagja emlékében kitörölhetetlen betűkkel beírni kötelességének tartja, s tarthatja is, mert csak így s ezek által vívhatunk nemes csatát és csak így tisztázhatjuk és terjeszthetjük az unitárius keresztény vallás körébe tartozó elveket.

Ezek után bátor vagyok az egyesület tagjai számáról, a bevárando, bevett összegek és az alapszabályok 29. §. c) pontjában jelzett tisztasági jövedelem mennyiségéről következő jelentést tenni:

Az egyesületnek van ez idő szerint 131 alapító, 245 rendes (a főkegyetek tagjait is ide számítva) és 54 pártoló tagja.

Bevárando lett volna:

I. A Kolozsvárhoz tartozó tagoktól:

60 alapító tagtól	615 frt — kr.
76 rendes "	76 " — "
30 pártoló "	30 " — "
összesen	721 frt — kr.

II. A főkegyetekhez tartozó tagoktól:

a) a Maroskőrből	35 rendes tagtól	17 frt 50 kr.
b) udvarhelyi körből	37 " "	17 " 50 "
c) kereszturi körből	33 " "	16 " 50 "
d) háromszéki körből	16 " "	8 " — "
e) abrudbányai körből	19 " "	9 " 50 "
a bevárando együttes összeg		790 frt — kr.

B. Bevétetett:

I. Az egyesületet illetőleg:

28 alapító tagtól	290 frt — kr.
29 rendes tagtól részint egy, részint több évre fizetett	65 " — "
6 pártoló tagtól	7 " 50 "
Értesítő és kamattjövdelem czimen	44 " 36 "
együtt	406 frt 86 kr.

II. A főkegyetekhez tartozó tagoktól:

a) a Maroskőrből: 31 rendes tag által részint egy, részint több évre fizetett	18 frt 50 kr.
b) Kereszturi körből: 5 rendes tag által részint egy, részint több évre fizetett	12 " — "
c) Háromszéki körből: 16 rendes tag által részint egy, részint több évre fizetett	12 " — "
d) Udvarhelyi, küküllői és abrudbányai körből nem vétetett be semmi.	

A bevett összeg együtt tesz 449 frt 36 kr.

Összehasonlítva a bevárandó összeget . . .	790 frt — kr.
a tényleg bevett összeggel	449 „ 36 krral,
kevesebb vétetett be	340 frt 64 krral.

A mult évre vonatkozó költségcszámítás következó:

29 egyleti tag által fizetett	65 frt — kr.
6 „ pártoló tag által fizetett	7 „ 50 „
52 főkegyleti rendes tag által az alapszabályok 29. §. b) pontja értelmében fizetett	42 „ 50 „
Értcsítő és kamatjövedelem czimen befolyt	44 „ 36 „
együtt	159 frt 36 kr.
ebből levonva a kiadást	74 „ 75 „
Tiszta jövedelem	84 frt 61 kr.

Ebből az alapszabályok 29. §. c) pontja szerint jut:

1. Tőkcsítésre 5%	4 frt 23 kr.
ehez adva 1. az 1886-ik évben kimutatott tiszta jövedelem részösszegét	— „ 85 „
2. Az 1885—1886. évben befizetett alapító tagsági díjak összegét	710 „ — „
3. Az 1886—1887. évre alapító tagsági díjak összegét	290 „ — „
összes tőkcsített összeg	1005 frt 08 kr.
II. Dávid Ferencz alapnak 5%	4 frt 23 kr.
ehez adva az 1886-ik évben kimutatott tiszta jövedelem részösszegét	— „ 85 „
együtt	5 frt 08 kr.
III. Népszerű tudományos munkák kiadására, terjesztésére, és az alapszabályokban megnevezett jótékony czélokra jut 90%	76 „ 15 „
ehez adva az 1886. évben kimutatott tiszta jövedelem részösszegét	15 „ 33 „
együtt	91 frt 48 kr.

Az alakulás óta ez ideig az összes bevétel tesz:

1. 100 alapító tag által befizetett	990 frt — kr.
2. 63 egyleti tag által befizetett	162 „ — „
3. 52 főkegyleti tag által befizetett	48 „ 90 „
4. 30 pártoló tag által befizetett	80 „ 99 „
Értcsítő s kamatjövedelem czimen befolyt	— „ — „
összes bevétel	1281 frt 89 kr.
ebből levonva az összes kiadást	188 „ 25 „
pénztármaradvány	1093 frt 64 kr.

mely összeg a csatolt 8215 sz. kolozsvári takarékpénztári könyvecskevel gyümölcscsözésre el van helyezve.

Vége jelentem, hogy a naplók lezárása és pénztári vizsgálat után egyleti titkárhoz alapító és rendes tagsági díjban beérkezett 53 frt, ezenösszegekről is a jövő közgyűlésen számolni fogok.

Ezek után kérem a tisztelt közgyűlést, méltóztassék fenti állításaim valóságára felől egy kinevezendő vizsgáló bizottság útján meggyőződést szerezni, számadásaim rendben találása esetén engem a múlt 1886—1887. év augusztus végéig vezetett számadás terhe alól felmenteni.

Kolozsvárt, 1887 augusztus hó 31-én.

Bágyi Kálmán,
pénztárnok.

Az Egylet irodalmi munkássága.

A sajtó hatalom. Azzal ellentétben semmit, annak segítségével mindent. Hazánkban főképpen a hirlapirodalom befolyást tud gyakorolni a közönségnek még alsóbb rétegeire is. A nélkül, hogy bírálatot kellene mondanunk, nyilváníthatjuk azt, hogy mai irodalmunkban a vallásos kedély ápolására kevés gond van fordítva. A Dávid Ferencz Egylet vallás-erkölcsi egylet lévén, kötelességei közé felvette azt is, hogy irodalmi uton hasson a vallásos és erkölcsös életre. Erre nézve az Egylet válaszmánya és a közgyűlés jelentékeny intézkedéseket tett, és pedig főképpen arra való tekintettel, hogy a lehetőleg egyházunk s általában esetleg hazánk földmiveléssel s hasonló munkával elfoglalt népe szükségait elégítse ki. A Választmány először is irodalmi pályázatot hirdetett. A pályázatok kitűzésénél tekintettel volt arra, hogy lelkészeink, tanítóink s mindazok, a kik a népszerű irodalommal foglalkoznak, tért és alkalmat nyerjenek egy csekély jutalom reményében, a munkásságra. Az unitárius egyház történelme kevésbé ismert s népünk éppen nem is férhet hozzá, pedig sok epizódjából meríthetne tanúságot és lelkesedést, sok olyan férfi és nő szerepelt egyházunkban, kiknek tetteiből s jelleméből bárki is vehetne buzdítást, s végül egyházi ének irodalmunknak is javára válnék, ha gazdagodna. Ezeknek tudata vezette a válaszmányt arra, hogy pályázatot hirdessen, s ez vezette a Közgyűlést, midőn eljárását teljes mértékben helyben hagyta, nemcsak, hanem gyümölcsözővé tétele iránt is intézkedett.

A pályázat eredménye általában véve kielégítő volt, mert bár a több időt igénylő prozai feladatokra egy dolgozat érkezett be, költői munkával tizenegy, illetőleg tizenkilenczen versenyeztek. A Választmány aprozai feladatokra a pályázat határidejét meghosszabbította november 30-ig, mely intézkedését a közgyűlés helyben hagyta. A pályázatra beérkezett egyes énekeket kiadta bírálatra. Bírálókul megnyerte a válaszmány Nagy Lajos főtanodai tanár és Dr. Hegedüs István egyet. tanár urakat, kik az énekek szövegét a legnagyobb készséggel és tüzetesen átvizsgálták s megbírálták. Az énekszövegek mellé beküldetvén hat dallam, a Választmány Boér Gergely és Oberti János zenetanár urakat nyerte meg bírálókul. Az írásban beadott részletes bírálatokat felül-

vizsgálta Dr. Brassai Sámuel e. elnök ur, ki a bírálókkal egyetértvén, a kitűzött két pályadíj, valamint a Választmány részéről felajánlt egy jutalom kiadását ajánlotta. A közgyűlés a Választmány határozatát magáévá tette, s ehhez képest meghatározta a jeligés levélkéek felbontását, miután kitűnt, hogy a felnőttek éneke díját egy darab 20 frankos aranyat elnyerte „Adjunk hálát vig kedvvel“ jeligés énekével: S á n t h a Károly sár-szent-lőrinczi év. lelkész, s a gyermekek éneke díját „Ilyeneké a mennyek országa“ jeligés énekével ugyancsak S á n t h a Károly.

Dicsérettel tüntetett ki: Szabó Lajos szabédi unitárius tanító „Ha megvalljuk a mi bűneinket“, Ajtai János hódmezővásárhelyi unitárius s. lelkész „Dies Irae“ jeligés s felnőtteknek írt énekeikkel.

A dallamért kitűzött díjat elnyerte Iszlai Márton tordai unitárius tanító „Éljen a Dávid Ferencz Egylet“ jeligés dallamával. Dicséretet kaptak Iszlai Márton „Mindenkoron áldom“, Ajtai János „Dies Irae“ és „Szivből szóljon a dal“, Adorján Domokos vargyasi unitárius tanító „A kezdete nehéz“ jeligéekkel ellátott műveikkel.

A pályázat eredményével a közgyűlés meg volt elégedve, s meglesz bizonytal a pályázat második felével is, ha ennyit fel tud mutatni. Az egyházi énekirodalom egy néhány darabbal gazdagodni fog, mihelyt ezeket a műveket az Egylet nyilvánosság elébe bocsátja.

Ezzel az alkalmommal kimondotta a közgyűlés egy népszerű vallás-erkölcsi havi ujság kiadását „Unitárius Közlöny“ czim alatt.

A Közgyűlés ezzel a határozatával, remélhetőleg, olyan új lépést tett, a melynek többféle üdvös hatása lehet. Első helyen is szervezett egy olyan irodalmi bizottságot, a mely az egyházkörök egyh. irodalommal foglalkozó tagjainak egy részét magába öleli, s hivatva van arra, hogy minden olyan egyházi és világi embert munkára készítsen, a ki nek arra hajlama és tehetsége van. Ezt hozza magával az irodalmi bizottság szervezete, mert a dolog természete szerint remélni lehet, hogy a bizottság tagjai az egyház köreiben, illetőleg a főkegyletekben irodalmi szakbizottságokat fognak alakítani, mely bizottságok a tagok érdekének megfelelő munkásság kifejtésére a magok körében mindent megteendenek. A közgyűlés megválasztotta a bizottság tagjai gyanánt:

Kolozs-Doboka körből: Nagy Lajos és Boros György tanárokat.

Aranyos-Torda körből: Csegezi László és Gál Miklós lelkészeket.

Maroskörből: Rédiger Géza és Ürmösi Kálmán lelkészeket.

Küküllőkörből: Rédiger Árpád és Sándor Gergely lelkészeket.

Kereszturkörből: Raffaj Domokos és Barabás Lajos lelkészeket.

Udvarhelykörből: Kisgyörgy Sándor és Sándor Lajos lelkészeket.

Háromszékkörből: Kiss Sándor és Deák Miklós lelkészeket.
Felső-Fehérkörből: Török Áron és Mózes Mihály lelkészeket

Ugyanekkor meghatározta, hogy az Egylet népszerű közlönye a tagoknak ingyen s nem tagoknak évi 1 frt 20 krért adassék. A lap olcsósága, s különösen népszerűsége reményt nyujtanak arra, hogy az unitáriusok nagy közönsége meg fogja kedvelni és fel is karolja ezt a lapot, a mely tisztán igényeinek megfelelő óhajt lenni. A lap szerkesztésével megbizta a Közgyűlés Nagy Lajos és Boros György tanárokat.

Hangsúlyoznunk kell, mit a közgyűlés ismételtén kiemelt, hogy az egylet nagyobb szabásu felolvasásait ezután is a Keresztény Magvetőnek fogja átadni kiadás végett. Ugyanonnán mint eddig, ugy ezután is, külön lenyomatokat készített s első helyen a vallástanítással foglalkozó két felolvasást: a Kelemen Albertét a „Népiskolai vallás-tanításról“ és Ürmösi Kálmánét a „Nyári vallás-tanításról“ már a legközelebbi alkalommal közre fogja bocsátani.

Felolvasás és vitatkozás.

A közgyűlésre a jelen alkalommal csak egy felolvasás volt kitűzve, de ennek a tárgya oly fontos volt s olyan jelenleg is az egyházban, hogy nem lehet elég sokat beszélni róla. Felolvasó Ürmösi Kálmán lelkész volt. Felolvasása, melyet rövid kivonatban ide iktatunk, a Közgyűlés tetszését kiérdemelte.

A nyári valásos tanítás.

A nyári tanítás egyházunk létérdekei közé tartozik, de az eddig és a jelenben gyakorolt módon többé fenn nem tartható, mert így csak tengődik. Egyéni kísérletek ujabban is tétettek a reform tekintetében, de az eredmény csak részleges, s abban az irányban, melyben legnagyobb a szükség, faluhelyeken a helyzet nem változott semmit, mert az egyházköröket külön véve:

a marosiban csak két eklésiában tanít a pap és pedig nemcsak a gyermekeket, hanem a felnőtteket is. Tanítanak általános vallási elveket, erkölcsi szabályokat, egyháztörténelmet, s a tanító tanít éneket. A többiekben a tanítók tanítják a tanköteleseket a rendes iskolai módon;

a felső-fehériben, Felső-Rákos kivételével, vasárnap délután tanítanak, itt délelőtt tanítanak a tanítók;

az aranyostordaiban csak néhol van szokásban, hogy az ifjak itt-ott összegyűljenek vasárnap délelőtt;

a háromszékiben egy-két vasárnap ha megjelennek, azután elmaradnak;

a kereszturiban többé-kevésbbé mindenütt foly, de nem kellő eredménnyel. Kézikönyv inkább a káté;

az udvarhelyiben mind a pap, mind a mester résztvesznek a tanításban délelőtt is, délután is.

Az egyház törvényhozásilag nagyon régóta sürgeti a nyári tanítást. Már 1661-ben büntetéssel fenyegeti a papokat és tanítókat, ha nem tanítanak, s ugyanezt ismétli sokszor le egészen 1840-ig.

Ma is benne van a kanonban, hogy az esperes vizsgálatkor kérdezze meg, hogy volt e nyári tanítás, de a mulasztás büntetése nincs végrehajtva. Az a mi van, nem egyöntetű. A tanítás eszközei nem célszerűek. Szóval reformra van szükség minden áron.

A közgyűlés felolvasó érveit és óhajait magáévá tette s a kérdés iránti érdeklődését bebizonyította azzal, hogy egy élénk vitatkozást kezdett meg. A vitatkozásban részt vettek: Berde Mózes, Dániel Gábor egyh. főgondnok, Darkó Sándor, Boros György, Gál Miklós, Kelemen Albert, Rédiger Géza, Szabó László, Ürmösi Kálmán, Vas István, Végh Mihály. stb.

Határozattá emelte a közgyűlés:

1. Hogy a nyári tanítás fentartandó, s hogy célszerű reformokról kell gondoskodni.

2. Hogy a választmány készítsen javaslatot tan- vagy kézikönyvek szerkesztése iránt.

3. Hogy az Egyházi Képviselő Tanács kerestessék meg, hogy a papoknak rendelje meg a tanítást s a tanítóknak és énekvezéreknak az énektanítást.

4. Hogy a nyári tanítás a 12—16 éves mindkét nembeli ifjúságra kötelező.

5. Hogy az egyházi előljárásságok a papok és a tanítók közreműködésével kényszerítsék az illető ifjakat, hogy a tanításra eljárjanak.

6. Hogy a tanítás bevezése legyen ünnepélyes s a kitartó és szorgalmas tanulók részesíttessenek jutalomban.

7. Hogy az esperesek a választmánynak a vizsga után terjesszenek fel részletes kimutatást.

Indítványok és határozatok.

Könnyebb áttekintés végett összefoglaljuk a közgyűlés még nem említett határozatait.

A választmányban Kovácsi Antalné elhunytával üresedésbe jött hely betöltése szavazat útján elrendeltetvén, B o r o s Györgyné általános szótöbbséggel választmányi taggá választatott.

Elnök indítványára a közgyűlés egyhangú lelkes felkiáltással az Egylet tiszteletbeli elnökévé megválasztotta Mélt. és Főiszt. F e r e n c z József püspök urat méltánylásául annak a buzgó tevékenységnek, a melyet az Egylet érdekei előmozdításában kifejtett.

L ő f i Áron egyleti tag indítványára köszönetét és méltányló elismerését fejezte ki a közgyűlés Dr. Brassai Sámuel egyleti elnök ur iránt azért a soknemű ritka szolgálatért, a melyet az egyletért, mint annak elnöke, mint irodalmi munkásságának vezére annak érdekében tett.

Siménfalvi György e. tag indítványára méltányló köszönet sza-

vaztatott Berde Mózes egyl. alelnök urnak a közgyűlés tapintatos vezetéséért.

A küküllői egyházkörnek s a dicső.-szt.-mártoni Mikó Imre vál. tag indítványára megköszönte a közgyűlés, hogy oly készséggel egyháznak elfogadta és alkalmat adott arra, hogy kitűzött céljához egy lépéssel közelebb jusson.

Ürmösi Kálmán lelkész urnak érdekes és tanulságos felolvasásáért Deák Miklós e. t. indítványára elismerő köszönet szavaztatott.

A Választmány munkássága feletti meglegedését Kiss Sándor laborfalvi lelkész tolmácsolta, mihez képest a közgyűlés megköszönte a választmánynak az Egylet ügyei lelkiismeretes vezetését, a titkárnak és pénztárnoknak az önzetlen munkásságot.

Boros György,
jegyző

Az egylet új tagjai.

a) Alapítók:

	Oriold József, Kolozsvár	10 frt.
125	Oriold Józsefné, „	10 „
	Jelen Erzsike „	10 „
	Sigmond Dezső, „	10 „
	Raffaj Károly, Uj-Székely	10 „
	Dr. Nagy János, orvos, Kis-Uj-Szállás	10 „
130	Dr. Hajós Béla, Baróth	10 „
	iffj. Daniel Gábor, Budapest	10 „
	Arkosi eklésia	10 „
	Szabó Lajos, Debreczen	10 „
	Iszlai Márton, Torda	10 „
135	Rédiger Árpád, Dicső-Szt.-Márton	10 „
	Széll Géza, kereskedő, Székely-Keresztur	10 „

b) Rendes tagok:

	Huszár Gyula, Kolozsvár	1886-tól	1 frt
	Orbai Mihály, „	„	1 „
	Fekete Lajos, tanár, Selmecz	„	1 „
210	Csegezi Gyula, Kolozsvár	„	1 „
	Boros Sándor, „	1888-tól	1 „
	Bencze Sándor, „	„	1 „
	Nagy Sándor, Szucság	„	1 „
	Sikó Árpád, Dezmér	1887-től	1 „
215	Gálfi Lőrincz, Kolozsvár	1886-tól	1 „
	Ütő Béla „	1887-től	1 „
	Gyöngyösi Lajos Kolozsvár	„	1 „
	Ürmössy Lajos „	„	1 „
	Raffaj Zsigmond, Verespatak	1885-től	1 „

220	Ferencz Józsefné, Kolozsvár	1886-tól	1	frt
	Dr. Ferencz Ákos	"	1	"
	Kádár Lajos	1887 től	1	"
	Borbély György	"	1	"
	Göncz Mihály,	"	1	"
225	Orbók Ferencz,	"	1	"
	Kecskeméti Elek,	1886-tól	1	"
	Lengyel Dánielné	1887-től	1	"
	Gál József,	1886-tól	1	"
	Fekete Mihály, építész, Kolozsvár	1888-tól	1	"
230	Fülöp Mózes, Kide	1886-tól	1	"
	Gál Sándor,	"	1	"
	Bölöni énekvezér,	Háromszéki fiókegylet 1887-től	1	"
	Köröspataki eklésia	"	1	"
	Bedőházi József, Kálnok	"	1	"
235	id. Bedő Lajos,	"	1	"
	ifj. Bedő Lajos,	"	1	"
	Szentiványi József, körigondn.	"	1	"
	Szentiványi Mikl. S.-Sz.-György	"	1	"
	Killyéni Endre tanár, Brassó	"	1	"
240	Veress György	"	1	"
	Incze Ferencz, Kilyén	"	1	"
	Veress Ferencz, Árkos	"	1	"
	Péterfi Sándor, Nagy-Ajta	"	1	"
	Laborfalvi énekvezér	"	1	"
245	Szinte László, Köröspatak	"	1	"
	Bedő Sándor	"	1	"
	Sükösd János, Szt.-Király	"	1	"
	Kis Sándor	"	1	"
	Vitális Domokos, Bölön	"	1	"
250	Tamási István	"	1	"
	Kádár János, Korond	Kereszturi fiókegylet 1886-tól	1	"
	Ujszékel unitár. eklésia	"	1	"
	Raffaj Domokos, Ujszékel	"	1	"
	Geréb Sándor, A.-Boldogfalva	"	1	"
255	Kisgyörgy Tamás	"	1	"
	Benczédi Mózes	"	1	"
	Barabás Lajos, Sz.-Keresztur	"	1	"
	Katona Sándor	"	1	"
	Gombos Sámuel	"	1	"
260	A.-Siménfalvi olvasó egyesület	"	1	"
	Elekes Dénes, A.-Siménfalva	"	1	"
	Ferenczi Áron, Medesér	"	1	"
	Derzsi Dénes	"	1	"
	Márkos András	"	1	"

265	Miklós György, Szt.-Mihály Kereszturi fiókegylet 1886-tól	1	frt
	Menyhárt Mózes, Tordátfalva	1	"
	Tordátfalvi unitár. ekklésia	1	"
	Máthé József, Martonos	1	"
	Györfi Ferencz, Enlaka	1	"
270	Nagy Ferencz	1	"
	Kozma Dimén, F.-Váralja	1	"
	Bartók Albert, Csekefalva	1	"
	Péterfi Mihály, Szentábrahám	1	"
	Gálfalvi János, Gagy	1	"
275	Sebesi Ferencz	1	"
	József Mihály, Rava	1	"
	Szentkirályi Árpád, Sz.-Keresztur	1	"
	Ozsváth Gábor	1	"
	Borbély Sámuel	1	"
280	Sándor Jánosné	1	"
	Ürmösi Sándor, Tarcsafalva	1	"
	Tarcsafalvi Izsák, Kede	1	"
	Gelei Vilmos, Szt.-Miklós	1	"
	Nagy Mózes, N.-Solymos	1	"
285	Györfi Lajos, Kaál	1	"
	Gyöngyösi Dénes, Szt. László	1	"
	Biró Elek, Ikland	1	"
	Gál Elek, Vadad	1	"
	Jakab József, Iszló	1	"
290	Székely Lajos, Vadad	1	"
	Incze Lajos, Ákosfalva	1	"
	Vitális Dénes, Csikfalva	1	"
	Gál Katalin, M.-Szt.-Király	1	"
	Lőrinczi Dénes, Ikland	1	"
295	Nagy János, Gálfalva	1	"
	Albert Áron	1	"
	Nagy Benedek, Kis-Adorján	1	"
	Sándor Gergely, Dézsfalva	1	"
	Séra György	1	"
300	Molnár János, Ádámos	1	"
	Kovács Bálint	1	"
	Kiss Sándor, Dicső-Szt.-Márton	1	"
	Székely János	1	"
	Útó Lajos, Dombó	1	"
305	Kisgyörgy József	1	"
	Gálfalvi István, Harangláb	1	"
	Fekete József, Szőkefalva	1	"
	Molnár Miklós, Szt.-Benedek	1	"
	Józan Miklós, Kolozsvár	1	"

1887-től

310	Kiss Aladár, Kolozsvár	1887-től	1 frt
	Pázsint Mihály, „	„	1 „
	Kovács Imre, „	1886-tól	1 „
	Máté Lajos, „	1888-tól	1 „
	Ürmössy Gyula, egyetemi hallgató, Kolozsvár	„	1 „
315	Ürmössy Jenő Bárá	„	1 „
	Léhman Robertné, Kolozsvár	„	1 „
	Gálffy Zsuzsa, „	„	1 „

c) Pártoló tagok:

	Benke Lajos, Háromszéki főkegylet	— frt 50 kr.
	Kohn Samu, Kaba	1 „ — „
50	Gombos Sámuel, Sz.-Keresztur }	5 „ — „
	Gombos Sámuelné, „ „ }	

Értesítés és felhívás

az

„UNITÁRIUS KÖZLÖNY“

vallás-erkölcsi havi lap érdekében.

„Unitárius Közlöny“ ezim alatt 1888 kezdetével egy havi népszerű lapot fogunk megindítani a Dávid Ferencz Egylet megbízásából. Célunk az, hogy a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére tegyük meg azt, a mi irodalmi uton általunk megtehető. Tenni akarunk abban a meggyőződésben, hogy a vallás az ember lelki életének éppen annyira szükséges, mint a természeti életnek a napsugár, mert tudjuk, hogy a tiszta erkölcs a társadalmi együttélés alapja s mind a vallásos, mind az erkölcsi életnek szüksége van az ápolásra.

Óhajtásunk az, hogy a mely házhoz e lap eljut, legyen abban a hitnek ápolója s szolgáljon segítségül a mindennapi élet gondjai megfektetésére.

Az unitárius egyháznak több mint háromszáz éves multja, vezető férfi és nő tagjainak élete és munkássága sok tanuságos és buzdító vonást tartalmaz, törekedni fogunk, hogy időnkint egy-egy rövid rajzban azokat is ismertessük olvasóinkkal.

Angol és amerikai hitrokonaink apostoli munkája naponta szebbnél szebb jelekben nyilvánul, arra is figyelmet fordítunk.

Minket unitáriusokat mások összetartóknak s egymás iránt szeretettel viseltetőknak tartanak. Szeretnők, ha ez a lap bármily kis mértékben is munkás lehetne abban, hogy az összetartás erősödjék, a szeretet pedig minél egyetemesebbé, kihatóbbá váljék.

Lelkészeinknek és tanítóinknak sokszor nagy gondot ad, hogy a szószéken, a vasárnapi iskolában, vagy hiveik között valamely kérdésben mily tanácsot adjanak vagy mit tanítsanak, azt kívánnók, hogy ez a lap lenne segítségökre egyes megfelelő közleményekkel.

A Dávid Ferencz-Egylet fiók-egyletei éppen a munka kezdetén állanak, ha valamelyikben üdvös mozgalom indul meg, a lap

a többiekhez is eljuttatja ; a központi és vidéki felolvasások ismertetésére a lap gondddal lesz ; lelkészeink, tanítóink s más hiveink munkássága az ekklesiában, a vasárnapi iskolában s a felnőttek oktatásánál szemmel kísérhető lesz.

Figyelmünket első helyen hiveinkre fordítjuk, de távol van tőlünk a felekezeties szűkkeblőség. Mi igyekezni fogunk tanulni másoktól. Jóra irányuló munkájok serkentésünkre szolgál. Eppen ezért óhajtjuk, hogy úgy tekintessék jelen vállalatunk, mint az Isten országa munkálásának egyik eszköze.

A lap terjedelme havanként egy ív lesz, s e miatt egyszerre sokat nem adhatunk, de arra törekedni fogunk, hogy a mit adunk, az a lehetőleg jó legyen. Már az első számban megkezdjük a közlését az Egylet pályázatán kitüntetett műveknek.

A munka irodalmi részében segítségünkre lesznek az Egylet irodalmi bizottsága tagjai: Barabás Lajos, Csegezi László, Deák Miklós, Gál Miklós, Kellemen Albert, Kisgyörgy Sándor, Kiss Sándor, Mózes Mihály, Raffaj Domokos, Rédiger Árpád, Rédiger Géza, Sándor Gergely, Sándor Lajos, Török Áron, Ürmösi Kálmán. Íróársunknak tekintünk minden unitárius férfi és nő író, minden lelkészt és tanítót. Kérjük, legyenek segítségül a nemes munkában.

A lapot az Egylet alapító (10 frt) és rendes (5 évre 1—1 frt) tagjai a tagsági díj fejében kapják. A tagsági díjak előre befizetendők, mert hátralékosoknak nem küldhetjük meg.

A fiók-egyleti tagok díjai a fiók-egylet pénztárába fizetendők.

Kérjük az Egylet minden tagját, hogy vegyék tekintetbe ezt a rendkívüli kedvezményt s igyekezzenek minél több tagot szerezni, mert *hogy a vállalat továbbra is fennálhasson, okvetlenül szükséges, hogy az Egylet tagjai száma tetemesen megszorodjék.*

A lapra előfizethetnek azok, kik az egyletnek nem tagjai egy évre 1 frt 20 krral Bágyi Kálmán e. pénztárnoknál (pénz-palota).

Kolozsvárt, 1887 október 22.

*Nagy Lajos,
Boros György,
szerkesztők.*

A Dávid Ferencz-Egylet kiadványaiból megjelent :

A jövő Vallása. Dr. Brassai Sámuelről . . .	ára . . .	10 kr.
Vallás és hit Dr. Brassai Sámuelről . . .	„ . . .	10 „
A keresztény család hivatása. Kőváry L.-tól . . .	„ . . .	6 „

Sajtó alatt van:

A vallástanítás: Kelemen Alberttől	{ . . .	20 kr.
A nyári vallástanítás: Ürmösi Kálmántól		
Az egylet tagjainak az öt felolvasás együtt csak		24 kr.

Unitárius művek:

Unitárius kis tükör, írta Ferencz József, ára: 60 kr.

Dávid Ferencz Élete, írta Jakab Elek, ára: 2 frt 50 kr.

Rövid értekezések az unitarizmusról:

Hopgood J.: Unitárius keresztény hitvallás.

Sharpe S.: Unitárius ker. vallás.

Gaskell Vilmos: Az unitárius ker. vallás erős érvei, közölve vannak az „Unitárius kis könyvtár“ I. II. füzetében, szerkeszti Derzsi Károly unitárius lelkész, Budapest II. kerület, főutcza 8. szám, egy-egy füzet ára 5 kr.

Keresztény Magvető. Szerkesztik: Péterfi Dénes és Kovács János, megjelenik egy évben hatszor négy ives füzetekben. Előfizetési ára 2 frt.

Figyelmeztetés. A Dávid Ferencz Egylet megújított irodalmi pályázata határideje f. évi November 30-án lejár. Kivántatik egy erkölcsi vagy vallásos tárgy elbeszélése, egy unitárius férfi vagy nő életrajza, egy egyháztörténelmi rajz. Jutalom egy-egy db 20 frankos arany.

TARTALOM.

Tájékoztató	1.	4. Háromszékköri: Kiss Sándortól	16
a Dávid Ferencz Egylet közgyűlése:		5. Udvarhelyköri: Darkó Sándortól	17
Megnyitó ima: Rédiger Árpádtól	2	Az Egylet vagyoni állása: Bágyi Kálmántól	18
Elnöki levél, Dr. Brassai Sámuelről	2	Az egylet irodalmi munkássága .	21
A választmány jelentése, Boros Györgytől	6	Indítványok és határozatok . .	24
A fiók-egyletek működése:		Egyleti új tagok névsora . . .	25
1. Küllőköri: Sándor Gergelytől	10	Felhívás az „Unitárius Közlöny“ érdekében.	29
2. Kereszturköri: Barabás Lajostól	12	Vegyesek	31
3. Marosköri: Fazakas Lajostól	14		

Felolvasások Kolozsvárt. A Dávid Ferencz Egylet Választmánya ebben az egyleti évben minden hónapban egy felolvasó gyűlést szándékszik tartani, a hónap utolsó vasárnapján.

Eddig elé a következő érdekes programot állította össze:

Oktober 30-án	{ Dr. Brassai Sámuel: Az igazi tudomány. Boros György: Az unitarizmus Magyarországon a XVI. százban.
November 27-én	{ Dr. Bartók István: A pap mint az egészség őre. Ürmössy Lajos: Magyar társadalom és az irodalom.
December 27-én	{ Dr. Hegedűs István: A halhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban. Boros György: Templomba járás és nem járás.

Január 29-én Kovácsi Antal: Luxus a nevelésben.

Február 26-án: { Kőváry László: Társadalmi kérdés.
Fanghné Gyujtó Izabella: Az anya.

Márczius 25-én: Kozma Ferencz: A vallásos nevelésről.

A felolvasások nyilvánosok, s minden érdeklődő szívesen látott vendég. Külön meghívó nem fog kibocsáttatni.

A felolvasások tartatnak az unitárius főiskola nagy termében.

 Kérjük azokat a t. egyleti tagokat, a kik tagsági díjokkal hátrálékban vannak, szíveskedjenek rövid időn beküldeni az egyl. pénztárnokhoz (Kolozsvár pénzügyi palota).

E füzet ára: 20 kr.

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Imádkozni kell.

Folyna mindig vigan életünk,
Jó szerencse járván mi-velünk,
Imádkozni még is kellene . . .
Hozzád oh szeretet Istene!

Lám a vigság nem jár egyedül,
Jaj de hányszor búval is vegyül,
Imádkozni hogy ne kellene . . .
Hozzád oh erőnek Istene!

Volna életünk csupán erény,
Másnak semmi rosszat nem tevén,
Imádkozni még is kellene . . .
Hozzád oh szentségnek Istene!

Oh az ember gyaló, gyenge lény,
Sokszor jár a bűnök ösvenyén,
Imádkozni hogy ne kellene . . .
Hozzád oh kegyelem Istene!

Nagy Lajos.

Ujévi gondolatok.

Az időnek egy szakasza sem alkalmasabb gondolatokat ébreszteni, mint az ujév.

Ez alkalom most még fokozatabb mértékben kínálkozik, egyházunkban egy új közlőny megindulásával.

Huszonhét éve annak, hogy „Keresztény Magvető”-nk megszületett. Ott álltam bölcsője-mellett. Segitettem járásában. Gyönyörködtem növekedésében. S jól esik lelkemnek, hogy ma már mint meglett és megedzett férfit látom az egyházi irodalom terén a vallás-erkölcsi eszmék terjesztése érdekében kitartással és nem kicsinyelhető sikerrel működni.

Valóban, nekem úgy tetszik, hogy mi még nem tudjuk eléggé méltányolni azt a szolgálatot, melyet a „Keresztény Magvető” egyházunknak tett. Gondoljunk csak vissza, mily kevéssé volt ismeretes vallásunk és egyházunk még hazánkban is. Mennyi téveszme és balfogás uralkodott és volt forgalomban rólunk, hitelveinkről, szokásainkról és erkölcsi gondolkodás módunkról saját honfi- és keresztény társaink között is. Nem mondom, hogy ma már mindezek el vannak osztatva s mi osztatlan rokonszenvvvel dicsekedhetünk. De annyi bizonyos, hogy nem vagyunk többé egészen ismeretlen föld s a kinek komoly szándéka van vallásunk irányáról s egyházunk álláspontjáról magának meggyőződést szerezni, ezt ma alaposabban megteheti, mint tehette addig, a míg az eredeti hiányában e tekintetben tisztán csak idegen forrásokra, legtöbbsnyire az „úgy hallottam” s „azt mondják”-ra volt utalva.

És ez csak az egyik ága azoknak a szolgálatoknak, melyeket a Ker. Magvető egyházunk érdekében teljesített. Mert végre is az nem annyira a mások, mint inkább a mi saját magunk szükségére alapított és tartatik fenn. Mi magunkat akarjuk abban és az által oktatni, felvilágosítani és támogatni a közös munkában, melynek célja nem lehet más, mint az Isten országának terjesztése mi közöttünk. S hogy szóban levő derék folyóiratunk e tekintetben is megérdemelte és megérdemli a folytonos figyelmet, ezt azon számos élet- és korrajz, hit- és bölcselmi, valamint nevelésügyi értekezés, egyházi beszédek, szemlék, bel- és külföldi művek és mozzanatok ismertetése, melyek lapjain az évek hosszú során át napvilágot láttak, teljesen igazolják.

E munkában akar társul szegődni a Dávid Ferencz-egyesület által ezennel megindított „Unitárius Közlöny” is.

Lehetnek, a kik ennek megindítását szükségfelettinek, sőt egyeseken károsnak fogják tartani egyházunkra nézve, már csak abból a szempontból is, hogy az erőket megosztja s egyházunk csekély száma nem bírja majd mind a kettőt fenntartani. Én nem osztom e véleményt és ez aggodalmat. Sőt úgy vagyok meggyőződve, hogy az új közlöny megindítása csak azt a természeti törvényt igazolja, a melyet minden ép és egészséges élőfánál tapasztalunk, hogy ág után ágat hajt s ezek nem hogy egymást gyengitenék, de még erősítik és csak úgy válnak egy dús virágzatu lombkoszoruvá. Az élet fejlődés. A hol nincs fejlődés, ott élet sincs. S ha 27 év után az egyházi irodalom szükségérzete és szeretete még nem fejlődött volna annyira, hogy e második, különben is csekély áldozatot kívánó közlönnyel fenntartani bírja, ez igen szomorú jele lenne a mi egyházi életünk erejének.

E mellett még egy körülményt nem hagyhatunk figyelmen kívül. És ez az, hogy a „Ker. Magvető” egyházunkban, úgy szólva, a fiu helyét betöltötte ugyan, de a leány helye még üresen áll. Más szóval, míg amaz tudományos színezetével a miveltebb közönség igényeinek kielégítésére van hivatva, ez a népies iránynak kíván szolgálni s arra fog törekedni, hogy a hova az nem juthatott el, egyházunk legegyszerűbb családaihoz is eljusson ez s magának ott kedves otthont találjon. A két testvér tehát nem hogy egymással összeütközésbe jőne, hanem ki fogják egymást egészíteni a mi egyházi háztartásunkban s vallásos életünkben.

De hát az újévi gondolatok hol maradtak? Való, hogy mindezeket bármely alkalommal is épp így és még jobban is el lehetett volna mondani. De a menyinyiben az új közlöny megindulása éppen az újévvel esett össze, tán nem egészen indokolatlan e sorok fölébe tett czim is.

Különben, hogy a szoros értelemben vett újévi gondolatokkal se maradjanak egészen adós, egy párt ezekből is ide irok. Újévben rendesen mindenki valami szépre és jóra határozza el magát, úgy hogy ha csak egy ezred része teljesedésbe menne év folytán azoknak a nemes feltételeknek, a melyekre az év elején fogadkozunk, akkor az év végén nem volna mit megbánjunk és a miért könnyeket hullassunk. Legyen hát ez év egyházunkban nemcsak a nemes fogadalmaknak, hanem azok megtartásának is gazdag esztendeje.

Első sorban családfők vagy családtagok vagyunk. Legyen gondunk rá megőrizni a családi élet becsét és tisztaságát, mert jólétünknek és boldogságunknak ez legbiztosabb alapja.

Társaságban élünk, mely egymás iránt jó indulatra, egyetértésre kötelez: Ne zavarjuk meg senkinek békességét és nyugalját, sőt igyekezzünk azokat kölcsönösen nevelni és biztosítani.

Egy országnak, Magyarországnak polgárai, sőt tősgyökeres magyarok vagyunk. Teljesítsük hát hiven mindazokat a kötelességeket, melyekkel hazánknak tartozunk, teljesen a magunkévá téve a költő szótát: Hazádnak rendületlenül légy hive, oh magyar!

És végre keresztények, unitárius keresztények vagyunk. Élünk szüntelen Istennel és Istennek. Órizzuk meg hitünket. Munkás és becsületes, erkölcsös és kegyes élet által emeljük fel magasra a mi kicsiny egyházunkat. Legyen az egész éven át jelszavunk a próféta intése: „A ki jó napokat akar látni, cselekedjék jót.

Ezek az én ujévi gondolataim. Ezeket fogja tolmácsolni más meg más formában az „Unitárius Közlöny“ is. Legyen az kedves vendég, jó barát mindazoknál, kik azt házukba befogadják. S hogy sokan befogadják, szivemből kívánom.

Ferencz József.

Egy falusi pap.

Ne várják, hogy eszményt állítsak elé. Nem állítok, egyszer azért, mert nem levén költői tehetségem hozzá, nem telik ki tőlem. Aztán meg azért, hogy az eszménynek nem a mi világunk a hazája. Ide csak megtestesülve kebleződik bé, mint egy lárva, de a melyből csak akkor lesz pillangó, midőn visszatér örök honjába. Békebelezésekor ugyanis úgy jár, mint az „életnek lehellete“, melyet Ádám sárházának „orcájára leheltet“ a teremő és a mely őt „élő“ — hanem mint a következmény megmutatá — gyarló „lélekké tevő.“¹⁾ Meg van azonban az eszmény, bármilycsökkent állapotban, bármilytökélytelenszinben és sejtethetjük e világi nyilatkozataiból, ha szinte nem is foghatjuk meg, képzeletünk legfokozottabb, érzelmünk legtúlzóbb erőfeszítésével sem. Az az egyházi hivatalnok is, kiről egy néhány vonást szándékom közölni, bizonyára „gyarló lélek“ volt; de hát, mint a római jogban olvassuk: „a lehetetlenség nem kötelez“²⁾ és a ki törekszik lelkiismeretesen valósitni az eszményt, meg tett mindent, a mit követelhetni tőle, sőt talán egy kis dicséretet is érdemel. És megtette azt a szóba vett pap, mint ember, mint atya és mint társadalom tagja

Mint embert a Terentius Chremese mondataként³⁾ „minden, a mi emberi, érdekelte,“ s az altruismust⁴⁾ (mások sorsában való rész-

vétet, mások érdekeinek, a magái feledésével is figyelembe vételét) egész életén át lehetett tapasztalni nyilatkozataiban és cselekvényeiben. Embertársai egészsége annyira szíven feküdt, hogy fenntartása s biztosítása szabályait mindenha és minden módon terjesztette, tanította és ajánlotta körében. Hufelandnak az élet meghosszabbítását tárgyaló, ma is még túl nem haladott könyve, Mátyus Diabeticája, Páris Pápai Pax corporis mindennapi olvasmánya volt, házi orvosszerekkel mindig el volt látva, s ezeket a szerint, a mit abból tanult, minden tudtára jutott esetben alkalmazta és ha, ki testi baját panaszolta neki, házától legalább jó tanács nélkül el nem ment. A legelső között volt, a kiknek Dr. Jenner tehénhimlő-oltásbeli kísértnényei tudomásukra jutottak, s nem csak az eszmét terjesztette buzgalommal, hanem a dolog kezelését is megtanulta és gyakorlatba vevén sokan köszönhatték neki a ragály ellen nyert biztonságot.

Juvenalissal¹³⁾ tartva, az ép test mellett ép elme sem kisebb mértékben vonta magára papunk figyelmét. Élte hajnala a magyar irodalmával volt egykorú és az előfizetők vagy aláírók soraiban, melyeket a múlt száz végén s a jelen elején nyomtatott könyvek mellett közleni szoktak, mindenütt ott leljük a nevét. De vette nem csak az új, hanem a régi könyveket is, és legjobb barátai Gutman kolozsvári könykötő és könyvárus, meg Burján Pál antiquarius valának. A könyvkötéshez maga is értett. Azonban nem csak magát látta el irodalmi termékekkel, hanem a szellemi műveltséget ismerősei körében is igyekezett terjeszteni: a könyvhirdetésekkal, előfizetésre szólító ívekkel sürgősen eljárta őket és buzdította könyvszerzésre Buzdításai eredménye az unitár. coll. könyvtárbeli egyik gazdagabb és becsesebb gyűjtemény is, melyet Gedő Józsefnek köszönhetünk. A szellemi műveltség ügyét házánál sem hanyagolta el. Feleségével deakul közölte gyakorta gondolatait s későbbben németre is megtanította annyira, hogy széltyben olvashassa a német irodalmi műveket, melyek tonókerék mellett mulattatták munkaközben.

Fiát is maga egyedül tanította 12 éves koráig ismerkedésünk tárgya, és egészen eredeti módon. Nem magyarázgatott, nem praelegált neki, sőt órákat sem tartott vele, kivált midőn már jól olvasott s magán olvasásból Robinsont, a Gyermekes s Ifjak Bibliothékáját, a kisedek Tárházát, a Hármes Historiát, stb. megérteti birta. Ez után, ha pl. a magyar nyelv szabályait akarta megtanultatni vele egy rövid grammatikát adott a kezébe; de nem tétetett vizsgát belőle, még maga előtt

sem, hanem ha írásában hibát követett el a fiu, megjelölte s aztán kikerestette vele a könyvében, minő szabályt nem tartott szeme előtt s csak akkor mutatta és magyarázta meg neki a netalán nem értett szabályt, ha az a legjobb igyekezettel sem bírta fellelni. Hasonlóképp kellett neki a német nyelvet, átvergődni a maga olvasásával a Kratzer, később a Márton József nyelvtanain s midőn már annyira ment, hogy fordítgatott, prédikációkat fordítottatott vele, s ha egy szót nem értett s jelentését tudakolta, rendesen azt a feleletet kapta, hogy „ott van fiam kezed ügyében a német szótár, keresd ki!” Az állatok ismertetése végett R a f f népszerű „Természet históriáját” adta kezébe. Képeket szolgáltatott melléje B u f f o n b ó l, B e r t u c h b ó l stb. Növényeket is korán megtanult határozni maga erején a fiu a debreczeni fűvészkönyvből. A számvetés megtanulása végett a Pythagoras megtanult táblája után a M a r ó t h i á r i t h m e t i k á j á n kellett izzadnia, s atyjától legfeljebb feladatokat kapott megfejtetni. A földrajzot nem különben olvasásból kellett megtanulnia, csak arra szoktatta gondosan az atya, hogy mihelyt új névre — tartományéra, álló vagy folyóvizére, helységére — bukkan, legott felkeresse a földabroszon, mely alkalommal az országok terjedelme és határ szélei is önként bevésődtek képzeletébe és megszegződtek emlékezetében. A földabrosz megértésére egy kisded globus szolgált, melynek kezelésére játékszerben oktatta papunk. Egy szó mint száz, a miben; s a mennyire okszerűen lehetett önerejére s figyelmére vala a gyermek utalva.

Atyja, hogy visszatérjünk hozzá, egyházi hivatalát iskola-mesterségen — az ambitiosus „néptanító” név, nem volt még akkor feltalálva — kezdte. Pappá körülbelül 40 éves korában szenteltetett fel, s e hivatalát mintegy 25 évig viselte. Hogy egyházi kötelességeinek lelkiismeretesen, hűn megfelelt, nem tartom szükségesnek mondani, de igen azt, hogy nem tartotta papi kötelességeit prédikálással, keresztteléssel, esketéssel, beteg látogatással, egyházi székekre járással, a kánonika portio megmivelésével, a kepe bévételével kimerítetteknek, hanem mindazt, a mit embertársaihoz való viselkedéséről főlebb megírtam, hallgatói irányában megtette; barátjok, tanácsadójok, buzdítójok, vigasztalójok volt és testi, értelmi és erkölcsi művelődésöket eszközölni s főlebb-főlebb tokozni törekedett.

Természetes, hogy az emlegetett kötelességek teljesítésében papunkat senki és — betegségén kívül — semmi sem gátolta; de igen is abban, a mit köztük nem említettem. A theologia, illetőleg a vallásosság

men Benő élete“ cz. munkája után egy kis kivonat. Átdolgozva mindhárom használható lesz. — Elbeszélés beérkezett három. Birálták Nagy Lajos és Mózes András urak „Jó olvasmányt a népnek“ jeligés eseménye közönséges, mondhatni mindennapias. Irálya sem vonzó. Mellőztették. „A hívek templomba járása“ stb. című, rövid, de vonzó kis dolgozat, mondhatni egy kis mozzanat a vallásos életből, mint nyomtatásra méltó mű íróját Gyidó Béla s-lelkészta választmány dícséretre érdemesítette. A 3-ik Trombitás János szomorú historiája a legterjedelmesebb a három között. Az apagyilkos ifju erőteljesen van jellemezve és a tett lélektanilag is indokolva. Irálya eleven. Elbeszélése találó, s ugyanazért a jutalmul kitűzött huszfrankos aranyat elnyerte. Írója Rédiger Géza szabédi lelkész, az ifju nemzedék egyik munkás írója. A ki nem tüntetett művekhez csatolt jeligék a választmány gyűlésén megsemmisítettek. — Egyháztörténelmi rajz nem érkezvén bé a pályázat beszünttetett.

Felolvasást ebben az egyleti évben már hatot tartott az Egylet választmánya itt Kolozsvárt. Nincs elég térünk arra, hogy még csak a főbb gondolatokat is elmondjuk mind azokból. Az egylet érdemes elnöke Dr Brassai ur felolvasását: „Melyik az igazi tudomány?“ a Keresztény Magvetőben s az Egylet kiadványai között kiadtuk s az utóbbiban 10 krral bárki megszerezheti, s reméljük méltánylásra talál, a mint megérdemli. Dr. Hegedűs István egyetemi tanár ur érdekes felolvasása a „Lélek halhatatlanságáról“ épen most kerül ki a sajtó alól az „Erdélyi Prot. Közlönyben“, az ev. ref. jeles lapjában, s az Egylet kiadványai között Nagyon óhajtanók, hogy annak a köszönetnek és elismerésnek, a melyet a felolvasó gyűlésen elnöklő püspök ur kifejezett az érdemes felolvasónak, híveink azzal adnának kifejezést, hogy mindnyájan megszereznék magoknak a felolvasást. Mi nem tudjuk eléggé méltányolni azt a kitüntetést, a melyben a tanár ur egyletünket részesítette. Fogadja e helyen is őszinte köszönetünket. Boros György tanár felolvasását „Unitarismus Magyarországon a XVI-ik százban“ lapunk utján lesz alkalma megismerni az olvasónak. — Ürmössy Lajos ur felolvasása a „Magyar társadalom s az irodalom és művészet“ megjelent a „Kolozsvár“ cz. napilapban. Más helyen szólunk a felolvasás eredményéről. — Dr Bartók István ur feletle fontos felolvasása „A pap mint az egészség őre“ az egylet kiadványai közt ki fog adatni. — Öz v. Vass Miklósné asszony szellemes felolvasását lapunknak fogjuk fenntartani. Ez az első mely egyenesen nőknek szól s hogy figyelmet keltsen annyival inkább számíthat rá, mivel oly nő írta, a ki hosszú életén át sok tapasztalatot szerezhetett, arról, mit itt oly szépen meg írt, hogy mi a feladata a magyar nőnek. Felolvasásaink iránt mind nők, mind férfiak, mind a fiatalság fokozódó mértékben érdeklődnek. A hallgatók száma eddigelé 60 — 120 között váltakozott.

Gyermekek éneke. Iszlai Márton tordai tanító és énekező ur, kit a nyári pályázaton egy dallamáért az Egylet megjutalmazott „Esti

ima" czimű kedves kis dallamát 550 példányban az Egyletnek ajánlódta. A szöveget Rédiger Géza lelkész ur írta s ez is most jeleltik meg először a nyilvánosság előtt, s zengzetes, szép ének. Ha meg-gondoljuk, hogy mily szegényesen vagyunk a gyermekek és ifjak egyházi éneke dolgában, tárt karral kell hogy fogadjuk ezt az üttörő munkát. Köszönjük Rédiger és Iszlai barátainknak, hogy oly melegen felkarolták a vallásos élet egyik fő elevenítő eszköze: az egyházi ének ügyét. Kívánjuk, hogy siker kísérje törekvésöket. Tanítóink s lelkészeinken van a sor, hogy meghonosítsák ezt az éneket mindenütt.

Népkönyvtárt kell teremteni minden községben! Ezt a jelszót a D. F. E. felolvasó gyűlésén Ürmössy Lajos ur felvetette s hogy keresz-tülvihetőségét bebizonyítsa, azonnal felajánlott 8 művet. A megvetett alap növeléséhez azonnal hozzájárultak:

Boros Györgyné	1 művel	9 péld.
Ürmössy testvérek	1	" 50 "
Koronka Antalné	12	" 15 kötet
Váradai Károlyné	1	" 3 "
Gyergyai Ferenczné örökösei	5	" 6 "

Ime az áldozatkészség szép nyilvánulásai. Az egylet a tulajdono-soktól csak a már használt könyveket kéri. Áldozatnak csekély, haszon-nak sok. A választmány a f. e. elnököktől kimutatást kér a meglevő népkönyvtárakról s az önképző körökről s a könyveket ahoz képest osztja szét. Jelezzük, hogy Ürmössy Lajos ur a népkönyvtárakba alkal-mas művekről egy kimerítő lajstromot készített, melyet a választmány kíváncsálomra bárkivel közölhet.

Népszerű olvasmányról. a megindult szives könyvadományokból többé-kevésbbé gondoskodva lesz az olyan községekben, a hol népkönyv-tár alapítását különben is munkába vették s arra van is bizonyos jöve-delem, de mi lesz ott, a hol arra nincs semmi mód? mi lesz azokkal a szegény magyar családokkal, a melyek nem laknak magyar községekben? mi lesz az olyan szegény hivekkel, a kik az ekklesiától s papjoktól oly távol laknak, hogy esztendőnk mulnak el a nélkül, hogy csak egy Isteni tiszteletben vehetnének részt. Ezekre a kérdé-sekre csak azt felelhetjük, hogy az ilyenek sorsa elzűllés és elveszés. A maroknyi unitárius egyházból ilyen sors sokkal többeknek jut osztály-résztül, mint gondolnók. Mit tegyünk? Ne hagyjuk, hogy elveszenek! Ne hagyják a módosabbak, az otthon édes örömeit élvezők. Tanuljunk a praktikus amerikaiaktól. Ott a nyugoti államokban kevés az unitárius ekklesia, de sok unitárius van, néha napi járásra egymástól, s a nők szövetkeztek pénzt gyűjtöttek s az unitárius lapokból megszereztek több száz példányt s azokat küldözték oda, a hol vagy egynek a nyo-mára jöttek. Tegyenek így a mi unitárius nőink és férfaink is! Remél-jük, hogy az „Unitárius Közlöny“ ilyen helyeken jó szolgálatot fog tenni s egy példány ára egész évre csak 1 frt 20 kr. lévén, nagy áldozatot sem igényelne ez a missioi munka.

Általános unitárius irodalmi bizottság szervezését határozta el a Dávid Ferencz Egylet választmánya. A bizottság szervezésére felkérte főt Ferencz József püspök urat, ki azt szíves volt magára vállalni. Az irodalmi bizottság figyelme ki fog terjedni az unitárius irodalom mindenik ágára.

A Dávid Ferencz Egylet irodalmi bizottsága vidéki tagjait felhívjuk ezen a helyen is, hogy saját fiók egyletekben szervezzenek külön irodalmi bizottságokat s a munkálkodást kezdjék meg.

300 darab unitárius templomi énekes könyvre volna szükségünk, hogy a jövő pünköstkor konfirmáló szegény gyermekek között kiosszuk. Hivünk buzgóságához fordulunk A nemes célra szánt s hozzánk beküldött összegeket készséggel felhasználjuk és e helyen nyugtazzuk.

Maroskőri fiók-egylet. Fiók egyletünk gyűlése nov. 29-én tartott. Tiszt. Kelemen Abert esperes ur, f. egyletünk éltető szelleme, egy kenetteljes beszédben üdvözölte a tagokat, s felhívta hogy a most még csak mustármagnyi, de idővel terebélyes fává nőhető kis egylet érdekében tegyenek meg mindent. F. egyleti elnök Szentiványi Gyula ur curiai bírónak történt kineveztetése következtében a körből eltávozván, a társelnökhöz intézett szép levélben lemondott a f. egyleti elnökségről s 3 frtot adott az egyleti pénztár javára. A gyűlés halálával fogadta az adományt s az eddig tanusított s ezutánra is ígért jó indulatát a visszalépő elnöknek. Elnökké választott Filep Kálmán vadadi birtokos, s e. alapító tag.

Felolvasást tartott Fazakas Lajos f. c. titkár: „Pál apostol jelleme és befolyása“ czimmal, melyet a gyűlés figyelemmel s kellő érdekeltséggel hallgatott végig, s felküldetni határozta az egyl. választmányához a Ker. Magvetőben leendő kiadás végett — Ugyanakkor felolvasást tartott: Májai Gábor e. t. „Jutalmazás és büntetés a népis-kolákban“ czimmal, melyet mint korszerű és gondosan dolgozott tárgyat a gyűlés szintén felküldeni határoz a központi választmányhoz Ürmösi Kálmán e. t. indítványára elhatároztatott, hogy az énekes könyv terjesztése iránt tétessék lépés. A gyűlés az indítványt elfogadván, a központi választmányhoz felküldeni határozta. A gyűlés „Te benned biztunk eleitől fogva“ zsoltár éneklésével záratott be.

Ny -Szt.-Márton, 1887. decz. 1.

Fazakas Lajos,
f. e titkár és pénztárnok.

Az Erdélyi Protestáns Köz'öny ezeket írja: „Annyi bizonyos, hogy a világot ma mindennekfelett három nagy esemény foglalkoztatja, illetőleg erről irnak a tisztelt ujságok minden nap: a pápa jubileumáról, a német trónörökös betegségéről és a Dávid Ferencz Egylet működéséről. Különösen az utóbb említett Egylet működése talál kellő méltánylást a lapok hasábjain, elkezdve a Ciceron és végezve a petiten „Keresztény Magvető“, „Unitárius Köz'öny“, „Unitárius Kistükör“, „Dávid Ferencz Egylet“ oly állandó rovatok mintha egy szervezett sajtó-iroda redigálná,

kezdve a „Pesti Naplón“ végezve az önképző körök írott lapjain. Péterfi Dénes, Kovács János, Nagy Lajos, Boros György és mindenek felett Brassai Sámuel, ezek azok a nevek, melyek által egyedül lehet megváltatnunk. Hát igen bölcsen cselekszik. Összedugott kézzel semmit se lehet csinálni Unitárius afiai az amerikaiaktól megtanulták és szépen alkalmazzák a reklámot és ezzel példát adnak, hogy a ki az egyleti élet áldásait felhasználni lusta: bünt követ el Ötszáz kálvinista papot meg ver tiz unitárius és a „Dávid Ferencz Egylet“. Laptársunknak szerény kezdeményezésünket túlbecsülő nyilatkozatát nem vesszük egyébként felebaráti jó indulatú buzditásnál.

Abrudbányai fiók-egyletünkben megpezdült az élet. Mikó Dezső alelnök ur egyszerre 31 frt 35 kr tagsági díjat küldött. Mózes Mihály ifjú és új lelkész buzgósága biztat a jövő iránt. A verespatakiakkal kezét fogva sok nemes dolgot kivihetnek.

A háromszéki fiók-egyletben sok nehézséget okoz az, hogy gyűlés tartásra nincs alkalmas hely. Vajjon a körben lakó tehető családok nem oldhatnák-e meg a kérdést úgy, hogy évenként egy-egy alkalomra felajánlnák házukat és asztalukat?

A kolozsvári és vidéki tagokat kérjük, hogy ha az „Unitárius Közlönyt“ nem kapták volna, írják meg a szerkesztőségnek lakásukat pontosan.

Olvasóink figyelmét felhívjuk a jelen szám utolsó két lapjára.

Hazánk és a külföld.

A külföldi unitárius egyházak nevelésügyi bizottsága az új tanévre szervezkedett Dicső-Szent-Mártonban tartott gyűlésén. Elnöke Rédiger Árpád esperes, alelnök Molnár János, jegyző Kiss Sándor. A bizottság eddigi üdvös működése ismeretes. Figyelmet érdemel, hogy a tagoknak be van osztva egy-egy iskola, a melyet köteles pontosan látogatni s ellenőrizni.

A hitbuzgóság még nem elég. Egy jeles ref. lelkész beszélgetés közben ilyen nyilatkozatot tett: „Hogy az unitáriusokban nagy a hitbuzgóság, arról magamtöbb személyes tapasztalat után megvagyok győződve. Egyszer, midőn éppen a kolozsvári unitárius templomot renoválták a néhai Magyar Mihálynál voltam s a mint beszélgetünk csak betoppan a szolgálója. „Tekintetes ur — így szól a leány — kérem ki erre a hónapra a fizetésemet.“ Hát mire kell neked most pénz? „A tiszteletes urhoz akarom vinni a templomra.“ A gazda kiadta a pénzt s a szolgáló elvitte a paphoz a templom építésére. Én bizonyosan tudom — jegyzé meg a lelkész — hogy az ekklesia ilyenformán több pénzt kapott, mint a menyu a pénztárában volt.“ Ez kétségtelenül nagyon szép jele a hitbuzgóságnak, s annyal szebb mert nem unitárius ember tartja annak. Adja Isten, hogy ne haljon ki a buzgóság, létünk fő biztositéka, hűveinkből. De kérdezzük meg magunktól, a mit a lelkész

ur beszéde kérdésben hagyott, hogy vajjon hitbuzgóságunk mellett meg van-e a felebaráti szeretet és a keresztényi türelem, mert ezek nélkül a hitbuzgóság még nem elég.

A keresztény egyház annyit költ a pogányok megtérítésére, hogy minden keresztényre harmincz krajczár esik.

Indiában 42 millio gyermek kellene hogy iskolába járjon, de csak 3 és fél millio jár.

A Britt és külföldi biblia társaság megalakítása éppen most száz éve jött szóba először. A mult évben 3 millió bibliát terjesztett el, melyből 600 darab jutott a Dávid Ferencz Egyletnek.

Irodalom.

Ebben a rovatban a szerkesztőséghez beküldött műveket, terünkhez mérten, ismertetni fogjuk.

Pálesztina a Jézus korában című könyv jelent meg az „Unitárius kis könyvtár“ XXVII—XXXIII száma gyanánt. Irta: Carpenter J. Estlin a Manchester New College tanára, átdolgozta Derzsi Károly budapesti unitárius lelkész. Ára: 30 kr. A zsidók földjének, népének, országa kormányzatának és vallásának oly alapos ismertetése ez a kis könyv, a milyen irodalmunkban nincsen. Szerző, mint ki Palesztinát beutazta, minden dologról alapos leírást ad, Derzsi ur nagy gonddal dolgozta fel Az „Unitárius kis könyvtárnak“ ennél becsesebb füzete aligha van. Tanítónak és papnak nélkülözhetlen kézikönyv. A vasárnapi iskolákban czélszerűen lehet használni s különösen a vallást tárgyazó három rész, mely e könyvnek majdnem kétharmadrésze megbecsülhetlen. A szerkesztő (lakása Budapest, II. ker főutca 8 sz.) tömeges megrendeléseknél lényeges leengedést tesz Melegen ajánljuk.

Leányvilág, ifjusági lap 1888. évi első számát vettük Határozottan mondhatjuk, hogy kiállítására nézve hazai ifjusági lapjaink között páratlanul áll Tartalmaz izléses képeket, s olvasmányai oktatók és mulattatók. Megjelenik havankint kétszer. Ára egész évre 5 frt, negyedévre 1 frt 25 kr. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban.

A Dávid Ferencz Egylet kiadványaiból éppen most jelent meg és kapható a titkárnál:

Dr Brassai Sámuelról: Melyik az igazi tudomány? című értekezés, ára 10 kr., egyl tagoknak 5 kr.

Dr. Hegedüs Istvántól: „A halhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban“ cz. értekezés. Ára 10 kr., e. t. 5 kr.

A vallástanítás reformja. Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán értekezései. Ára 20 kr., e. t. 10 kr

Dr. Brassai három értekezése, külön füzetben. Ára 30 kr., postán küldve 35 kr.

Olvasóinkhoz.

Az „Unitárius Közlöny“ 1-ső rendes számát ezennel átadjuk a nyilvánosságnak. Merjük remélni, hogy jeles íróink, kik az első számban kezettfogva megkezdik a munkát, másokban is felébresztik a bizalmat az írásra s a kedvet a lap anyagi támogatására.

A Dávid Ferencz Egylet választmánya legközelebből tartott gyűlése határozatához képest a közlöny jelen számát megküldjük az Egylet mindenik tagjának.

A második s következő számok csak azoknak a tagoknak küldetnek, a kik tagdíjaikat 1888-ra is befizették.

A megfelelő példányszámok a szerkesztőségnél, illetőleg a fiókegyleti pénztárnokoknál félre lesznek téve, s a díj behizetése után azonnal kiadatnak. A választmány intézkedését teljesen indokolja az a körülmény, hogy a közlönnyt a tagsági díj fejében adja. Mi a magunk részéről nemcsak arra kérjük az Egylet tagjait, s lapunk barátait, hogy tagdíjaikat előre pontosan befizessék, hanem kérjük arra is, hogy **mindenki szerezzen maga mellé legalább három új tagot még.**

Az Unitárius Közlöny megszerzése feltételei:

Alapító tagság 10 ft.

Rendes tagság 5 évre kötelezőleg, évenként 1 ft.

Előfizetés 1 ft 20 kr.

A díjak Bágyi Kálmán egyleti pénztárnoknál fizetendők: Kolozsvárt, pénzügyi palota.

Szerkesztőség.

TARTALOM.

Imádkozni kell. Költemény. Nagy Lajostól	33	A pap a nemzet gazdaságában. Dr. Berde Árontól	40
Újévi gondolatok. Ferencz Józseftől	34	Egyleti élet és munkásság	42
Egy talusi pap. Dr. Brassai Sámuelről	36	Hazánk és a külföld	46
A népnevelés. Kozma Ferencztől	39	Irodalom	47
		Olvasóinkhoz	48

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Ének.*)

Gyermekek számára.

Dallam: Elmégy kedves gyermek —

Gyermekednek szája
Dicsér téged, Isten!
Imádat és hála
Kél e zsenge szívben.
Hallgasd meg nyelvemnek
Gyöngé rebegését,
S érező szívemnek
Teérted verését!

Tégy szent vallásomnak
Szerető keblére!
Mint égi társamnak
Síríg hű ölére!
Ő áldjon meg engem,
Ő vezessen hozzád,
Hogy az én szívemben
Lakozzék mennyország!

Tündér virágkorom
Nem nyílik örökké,
Elhervad egykoron
S nyoma se lesz többé;

De soha sem hervad
A lelki buzgóság,
Igéd rá a harmat
S gyümölcse boldogság.

Teremts tiszta szívet
Oh Isten, énbennem!
És gyermekded hitet
Munkálj én szívemben!
Ki szeret, hisz, érez,
Gyermekek módjára:
Az ilyeneké lesz
A mennyek országa.

Vezess, Atyám, engem
Szent isméretemre,
S igaz félelmedben
Órizz meg örökre!
Add, maradjak gyermek,
Napom alkonyáig!
Vétket ne ismerjek
Koporsóm zártáig!

*) A D. F. E. pályázatán pályadíjat nyert költemény.

Mint gyermek, Rád hagyjam
Minden én ügyemet!
Mint gyermek, csókoljam
Dorgáló kezedet!

Mint gyermeket érjen
Utol a végálmom,
Mig neved az égben
Angyaliddal áldom!

Sántha Károly,

Miként biztosítsuk életünket?

Mindnyájunknak, kik munkánk után élünk és tartjuk fenn házunk népét, magunk és házunk népe iránt való kötelességünk arról gondoskodni, hogy öreg vagy munkára nem alkalmas napjainkra magunknak némi könnyen élhetést, nyugalmat, halálunk esetére ugyanezt hozzánk tartozóink számára biztosítsuk. E természetes erkölcsi érzésnek kellene eszközül szolgálni az életbiztosító intézeteknek. Ugy látszik iparkodnak is felhasználni ez érzést. Számításom szerint Kolozsvár városában 6 életbiztosító intézet munkálkodik. A biztosító intézetek ügynökei hajtóvadászatot tartanak a biztosítókra; napi alkalmatlanságaink közé számítjuk az ügynökök unszolgató bőbeszédek végig hallgatását. Ki javára történik e nagy hajhászat? Ha egyszerű józanokosságunkat elévesszük s egyszerűen okoskodunk, megtaláljuk a feleletet.

Az ügynökök mindig valamely példára hivatkoznak, hogy ez vagy az a biztosító a biztosítási nehány részlet megfizetése után meghalván, családja, gyermekei minő szép összeget kaptak. Magunk is tudunk ily eseteket. Ebből azt tanulhatjuk, hogy kedveseinknek akkor teszünk hasznos dolgot, ha minél előbb meghalunk. Keserves biztatás! Tudjuk azt is, hogy lutrin is nyer hébe-korba egy-egy lutri rakó; ám de azt is tudjuk, hogy az államnak, a lutris hivatalnokok tartása mellett is, szép haszna van a lutriból. Ez még hagyján! Az állam hasznából az egyesekre is háromlik haszon.

Sok eset van, hogy biztosított nők, gyermekek a biztosító halálával szép összegeket kapnak. Kiktől? A biztosító intézetek után a más biztosítóktól. Ez is természetes: a kölcsönösség elvének alkalmazása; s ha a dolog csak ennyiből állana, mint emberbaráti humanus intézményt üdvözlő nők is az életbiztosítást.

Ám de a biztosítók nem csak egymást segítik kölcsönösen, hanem hordozzák a biztosító intézetek fényes háztartása tetemes költségeit is; tartják számos hivatalnokait, a kik, ha számra nem is, de javadalomban versenyeznek az állam hivatalnokaival. Részemről nem láttam állami hivatalnokot, a ki hivatalos fizetéséből meggazdagodott volna; ellenben

a biztosító intézetek intézői, vezetői között hány dúsgazdag van. Ezen kívül fizetik a hivatalok nagy lakbéréit, adják az alapítóknak és részvényeseknek évi osztalékait, növelik a társaságok tartalék tőkéit stb. Érdemes volna számadatokban kimutatni, hogy mit fizetnek a biztosítók egymásnak, s mit a biztosító intézeteknek.

Számitások mellőzése okáért a többek közül egy tényt adok elé.

Egyik jó barátom ez előtt 25 évvel biztosítási szerződést kötött, hogy halála esetén maradékainak egy ezer forintot fizessen a társaság. Ezért fizet évenként 29 frtot és néhány krt. Ha e jó barátom, mitől Isten őrizze, most meghalna, kedvesei 500 frttal kapnának kevesebbet annál, a mennyit ő már befizetett. És ha e jó barátom 85 éves koráig él, a mit lelkemből óhajtok, kötelezettsége szerint az évi illetéket fizeti, halálával 3000 frttal lesznek megrövidítve azok a kedvesei, kiknek jóllétéért áldoz.

Nekem is felhozhatja valaki, hogy ez csak egyes eset; de én hivatkozom minden egyes biztosítóra. Különben is a fennebb eladottak szerint világos, hogy a biztosítóknak sokat kell áldozni.

Miként elégsük ki tehát elől jelzett erkölcsi érzésünket; miként biztosítsuk tehát magunkat és kedveseinket? E kérdésre negyven évvel ezelőtt bajosan tudtam volna feleletet adni; ma már könnyen megadom a tanácsot: gazdálkodjunk s gyűjtsünk magunk magunknak biztosító tőkepénzt! Ez könnyű! A pénzintézetek s ezek közt a takarékpénztárak s maga az állam a nem régóta életbe léptetett postai takarékpénztárakkal éppen erre a célra szolgálnak.

Ma már nem kell arra törekednünk, hogy nagyocska összeget gyűjtsünk össze s azt adjuk ki kamatra; krajczárokat helyezhetünk el úgy, hogy pénzünk kamatot hajtson; elhelyezett krajczáraink, folytonosan mellőljük teendő krajczárainkkal s betételeink kamataival, mint a hógomolya gurulásában, folytonosan növekednek. Nem is nagyon bajos dolog ez. Magamat veszem például: ötven esztendeje, hogy pipás vagyok, még pedig ugynevezett elázott pipás; most is ég szájamba egy négy krajczáros szivar. Ha nekem ötven évvel ezelőtt az a becsületes gondolatom jött volna, hogy minden nap egy szivarral kevesebbet füstöljek el, mint a mennyit elfüstöltem s a napontai 4 krt. minden hónap végével takarékpénztárba tettem volna; ma pár ezer forintom volna belőle. E kis megtagadás sem testemnek, sem lelkemnek nem ártott volna, talán még egészségemre szolgált volna. Annyi bizonyos, hogy pipám bűdös füstjével kevesebbet alkalmatlankodtam volna másoknak.

Mindenkinek van valami kedvtelése, gyengesége, melyért folytonosan költ: a pipás pipázzék pár pipával kevesebbet; az iddogáló igyék naponta pár pohár borral vagy pálinkával kevesebbet, ki szereti jól élni, éljen kissé soványabban, a cziczoma kedvelő legyen kissé egyszerűbb; a naponkint megtakarított krajczárokat tegye takarékpénztárba, s az élet rendes körülményei között biztosítja magát és övéit.

E tanács ellen két nehézséget szoktak felhozni: egyik, hogy az ember élete mulandó s a legerőteljesebb ember is könnyen elpusztulhat. Ez nem keresztény emberhez illő gongolat. A minő esztelenség a magunk és kedveseink boldogulását a szerencse megütésétől, például a lutrin való nyeréstől, hogy sorsjegyükkel első nyemérényt nyerünk, vagy valamely véletlen örökléstől várni, éppen oly esztelenség valamely véletlen lehető csapástól való féltünkben a józanokosság által előnkbe szabott utról letörnünk. Igaz keresztény ember Istenben vetett bizalommal, Isten gondviselő jóságában való hittel hivatásosan munkálkodik; megteszi a mit Isten és a világi hatalom s különösen ön maga által megálitott törvény kötelességül szab; ha hibáján kívül csapás éri azon megnyugszik, ha utódai az ő nyomdokán járnak, biztosítva lesznek az anyagi nyomortól.

Másik ellenvetés ez: könnyű a jó tanács, de bajos megtartani. A biztosító intézetbe akár hogy is bétesszük a mit évenként bé kell tennünk, mert különben elvesztjük eddigi bétételeinket. A takarékpénztárba nem lévén kötelesek tenni, a betevést könnyen elmulasztjuk. Ez már nem csak keresztényhez, de még emberhez sem illő beszéd! Ha büszkén hirdetjük, hogy az ember a világ ura, önmagának miért nem tud ura lenni. A ki a maga által megszabott törvényt nem tudja megtartani, ám lássa, adja magát más tutorsága alá, ilyenekhez nem szólnak a jelen sorok.

Kovácsi Antal.

A székekhez.

— Ajánlva mélt. *Daniel Gábor* urnak, Udvarhelymegye főispánjának, tiszteletem jeléül. —

Teremt-e Isten több magyart,
Ha mink is elfogyánk?

Vörösmarty.

Szállok ti hozzátok, édes székekgyerekek!

Halljátok meg szómat ifiak és vének.

Jertek ide, jertek — szép asszonya, lánya,

S mind a kiket Isten ép ésszel megáldja.

Hadd tegyem kezemet szivetekre . . . így ni!
Egy kicsikét oda be is fogok nyitni ; —
Mert nekem úgy tetszik — s a mit látok — látok :
Nem éppen a legjobb rendben van szénátok.
Mesét mondanék — de magatok lennétek, —
Kik rajta kapnátok, hogy hazudok néktek.
Már pedig e virtust, egy Istenem, lelkem!
Sohse praktizáltam, soha nem sziveltem.
De meg aztán a mit mondani akarok,
Olyan szent igaz — mint égen a csillagok.
A minek még abból ránk ragyog a fénye,
Székely-magyar ember örök dicsősége.
Volt egyszer egy nagy nép — hogyne, hogyne tudnók? —
Szól az ének róluk . . . úgy hívták hogy: „Hunnok!“
Elég az hogy voltak . . . dicsőség e néven,
Emlékezni róluk gyönyörűség nékem.
Hej atyámfiai! ha beszélnem kéne —
Mely csoda dolgokat hajtottanak végre :
Három nap és éjjel kevés volna arra —
Annyi, a mi méltó tetteikből — dalra!
Az volt ám a derék, híres vitéz egy nép!
Mióta a világ: nem látott ilyet még.
Említsem királyát — turulos Etelét?
A ki villámokkal irta hírét, nevét . . .
Elmondjam-e mind e rövid versek rendén?
Mint foglaltak hazát Duna-Tisza mentén?
Avagy zengjem ezer diadalmas harcát —
Kik a fél világot keresztül viharzák? . . .
Kiknek porig hódolt büszke Bizáncz, s Róma,
Nagy időn át hordva kincseit adóba.
Ám maguk nem nyögték soha senki jármát,
Szabadságuk lévén életüknél drágább.
Igaz szíttya lelkük — mert büszke volt arra,
Hogy idegen urnak parancsszavát hallja:
Elvérzettek inkább testvérküzdelemben,
Semhogy idegennek meghódolni kelljen . . .
Midőn beborult már, leáldozott napjuk,
Eltűntek az éjben . . . elhalt zúgó harcuk.

A dicsőség őket szárnyaira vette,
Fényes „hadak útján“ Hadúrhoz emelte.
Csak Csaba királyfi — egy kis csapat élén —
Bujdokol hegy-völgyön . . . sűrű erdők mélyén . . .
„Erdővidék“ felé addig-addig mentek:
Mig a Rika táján uj hazára leltek.
Elmondjam-e mindezt elejétől végig?
A minek hallása ma is hevit . . . szédít . . .
Nem mondom — mert minden krónikánál szebben
Meg van írva tudom — a ti szívetekben.
Oh én érzem örök dicsőségük árnját,
A mely lelkemen oly mámoritón jár át.
A büszkeség heve zsongja át valómat:
Hogy e világhősök ősapáink voltak!
A midőn a magyart — s hajh be sokszor történt! —
A viharzó vészek már-már elsöpörték . . .
Jött a tatár, török . . . elnyomta a német, —
Örök harcz, küzdelem sebeitől vérzett:
Mi adta az Erőt, győzni a sok harczot,
A Hitet, mely minket e helyen megtartott?
Az a tudat: hogy szent örökséget védünk,
S ősapáink lelke harczol velünk . . . értünk . . .
Ellenség ha ránk tört nyiltan avagy titkon:
A székely volt első a zord csatasíkon.
Szerette, féltette bérczes kis hazáját,
Jaj volt azoknak, kik ősfaját gyalázták . . .
Daliás, hős, nemes volt a hunvészékely —
„Minden kis vércseppje drága gyönggyel ért fel.“
Rendületlen állott hite kőszikláján,
Nem járt a bűnösök hitlenek tanácsán . . .
Szelidség, jó erkölcs volt szíve vezére,
Isten és emberek gyönyörűségére . . . !
De az idő fordult . . . változtak a dolgok,
Az igaznak, jónak szép rendje megbomlott.
Turul sasmadár — mely egykor merészbátran
A napba tört, ma hajh vergődik por-sárban.
Honnan, miért ez így? e változás kérdem — ?
Hiszen az a nap süt még ma is az égen.

mellett az oktatás-nevelés ügye annyira szent volt előtte, hogy papi kötelességei közé számította az iskolára felügyelést. De mestere ezt a jogát, mintegy maga feletti elsőbbséget, nem akarta elismerni. „Egy oltárnál szolgálunk!” monda s az igaz is volt, a mennyiben egyik prédikált a másik énekelt és mindkettő az Ur templomában; csak hogy ilyes érvel a hadnagy is azt mondhatná a kapitányáról, hogy nincs felsősége, mert egy ezredben szolgálnak. Elég az hozzá, hogy ebből sur-lódás és a papra nézve kedvetlenség következett.

Meg sugom olvasóimnak, hogy az a pap az én atyám volt.

Brassai.

Jegyzések a „Falusi pap”-hoz.

¹⁾ 1. Mózes 2, 7.

²⁾ *Impossibile nullum Obligatio est.* (Digesta. 185.) —

A közéletben így szárnyal: *Ultra posse nemo obligatur.* —
A német nyersebben: „Ein Schelm, der's besser macht, als er kann.”

³⁾ *Heautontimorumenos*. I. 1, 25.

⁴⁾ Schopenhauer is a *sympathia*-t veszi fel az erkölcsiség alapjául. (Grundprobl. d. Ethik.)

⁵⁾ „*Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.* (Sat. X. v. 355)

A népnevelés.

A népnevelés a nép szerencséje. Nem mindig juthatott azonban oly könnyen e szerencséhez, mint manapság. Régebben nem hivatották a nép gyermekét iskolába. Nem volt neki szüksége sem olvasásra, sem egyéb tudományra, mert hivatalt viselnie nem volt szabad — s egyéb hasznát miben láthatta volna tanulásának, mikor még az se volt, a mit olvasson. A régi görögök gymnasinába is csak vagyonos ember gyermeke mehetett, mert a tandíj nagyon magas volt. A tanítókat senki se fizette. A tandíjból kellett megélniök. A rómaiaknál az egész köztársaság időszakába nem volt nyilvános iskola. A németek is kezdetben csak városi iskolákat szerveztek. A népiskolák alapításának a reformatio adott nagyobb lendületet, midőn Luther a bibliát nemcsak lefordította a nép nyelvére, hanem sürgette is, hogy a nép annak olvasására képesíttessék. Ez volt a legelső olvasókönyv. S hány ezer, meg millió embert boldogított a biblia olvasása! Csak akkor lettünk valódi keresztények, mikor köztelenül meríthettünk mindnyájan az üdvösségnek e forrásából. Csak ez által szabadulhatott fel az emberiség a lelki szolgaságból. S ha az angol és amerikai biblia-terjesztő társulatok milliókat költenek

évenként a szent könyv elterjesztésére, ez azt tanusítja, hogy még mindig millióknak van szüksége a lelki felszabadulásra.

A mai népiskola azonban már egyéb tudományokat is igyekszik a népnek nyújtani; mert ha minden mivelt országban szabaddá lett a nép jogi tekintetben, kell hogy szabaddá legyen szellemileg is. Kell, hogy a jogegyenlőség kellékeit minden ember megszerezhesse! Kell, hogy azon szellemi kincsek, melyeket az emberiség legkitünőbb lángelméi hátrahagytak és folytonosan gyarapítanak, szétterjedjenek a legelrejtettebb falvakba és a legutolsó kunyhókba is. A testi szolgaság megszűnését hadd kövesse a szellemi szolgaságból való fölébredés! Ne legyen többé a nép játékszer a hatalmasok kezében, hanem legyen ő maga a hatalom! Hatalom a maga erkölcsi és szellemi fenségében

A népnevelésnek és a népiskolának ez a dicső feladata van. S a kik a népet ez irányban vezetik, azok az ő legjobb barátai. Hagyjátok hát a panaszt, hogy terhes a népiskolai törvény, mert sokkal sötétebb volna az ifjuság jövője e törvény nélkül. Isten gyermekeinket nem azért adta, hogy dolgozzanak nekünk, mint barmaink, hanem hogy tegyük őket képesekké szabad, mivelt szellemű és könnyebben élni tudó emberekké lenni. Nekik saját maguk és hazájuk jóllétére többet kell tenni tudniok, mint mi tehetünk. A mi jutalmunk és büszkeségünk lesz azonban, hogy erre őket a nevelés és iskolázás által képesekké tettük. A népnevelés a nép szerencséje!

Kozma Ferencz.

A pap a nemzet gazdaságában.

Az ember úgy van teremtvé, hogy neki magának kell szükségletei tárgyait, saját erőinek feláldozásával, termelni, mivel azokat készen a természetben nem találja fel. Ebből következett, hogy az ember, a ki meztelen kezdette pályáját, most már biborba és bársonyba is tud öltözködni, és a természet-adta vad és kietlen földet egészen mássá alakította át, új ruhát szőtt neki virágos rétekből, kalászos mezőkből, a kökénybokor helyébe gyümölcsösöket, a nád helyébe búzát telepített; falukkal és városokkal diszította fel. Szóval az emberi szükségletek összes tárgyaiból egy új világot teremtett és telepített reá a természeti világra, melyet embervilágnak lehet nevezni, minthogy a világnak ember az alkotója és fenntartója.

E nagy világot, mint mondtam, az ember tartja fenn. Folyton vál-

tozik elemeiben, az alkotó javakban, minthogy ezeket az ember minduntalan felhasználja önmaga fenntartása indokából, és szüntelen másokat teremt azok helyett, hogy az embernek legyen, a miből önön folytatkozásait kipótolhassa.

Az embernek az ő világa fentartására és fejlesztésére irányuló törekvéseiben áll az ő nemzetgazdasági munkássága.

Régebben csak az anyagi dolgokat tartván a nemzet gazdasága körébe tartozóknak, azokat, kik anyagi javakat nem termeltek, nem számították a nemzetgazdaság munkásai közé; ma a szolgálatokat is, melyek egyenesen vagy közbejárólag anyagi javakat termelnek, vagy ezekbe mennek át, gazdasági javaknak tekintik s eképpen a papok is, a kik az emberekben erőket fejlesztenek és nemesítenek a nemzetgazdaság munkásai is.

A pap hivata az erkölcsi terjesztése; fejleszteni az erkölcsi érzést, a lelkiismeretet ébren tartani az emberekben, a jó és szép iránt őket fogékonyra tenni, bizonyos mértékű idealismust oltani beléjük, hogy az anyagság hinárjába ne merüljenek, a jog és kötelesség érzetét mélyen meggyökereztetni, a tekintély iránt, mely a jog, a család, a jogilag szervezett társadalom és a minden erőket magában egyesítő istenség hatalmában nyilvánkozik, tiszteletet ébreszteni stb. stb. Mindezek a pap hivatához tartoznak.

De mi köze mindennek a nemzetek gazdaságával?

A gazdaságot az emberek úzik. Az ember munkája utján mintegy magamagát teszi át az általa termelt javakba. A milyen az ember, olyan a munkája is. Az ember még kedélyét is átviszi javaiba. Az áhitatos keresztény templomokat, a harczias várakat épít; a gyászoló feketébe öltözik, az ifjú virágokkal ékíti fel magát. A gyenge erkölcs a munka gyengeségében is nyilvánkozik.

Kötelességet nem érző munkás, ellopja a munkaidőt s ezzel megrovidíti a termelést, az embervilágot és munkaadója érdekét, vesztegeti a feldolgozandó nyers anyagot, rongálja a kezére bízott munka-eszközöket, az igavonó marhát és gépeket s mind ezekben kárára van a termelésnek; furfangossága által igyekszik kizsákmányolni a vele együtt dolgozó társak erejét, s mindezek megelőzésére ellenőrzőket kellvén tartani, sokasodik a kiadás és a termelési költség. A munka kivitelében is hanyag, rosz munkát végez, melyet lehetőleg eltakar, s így a nemzetgazdaság terményeit megrontja. Erkölcstelen korszak eddigelé minden nemzet gazdaságát megrontotta és hanyatlásra vezette.

Ezen felül növeli a veszélyeket a vagyon és személyre nézve. A családi kapesok meglazulnak s ezzel a vagyonszerzés ösztöne eltompul, a gyerekeknek, a jövőd ezen munkásainak a nevelése silányul. A munka-akarat megrestül, a vagyon a szükséglettel szemben mindinkább kevesbül. A mások vagyona, sőt élete elleni merénylet gyakorivá válik. A tömlecsek és fegyházak mind inkább népesülnek. A rabok és fogházak fenntartása és a bírák fizetései mind több áldozatot igényelnek. Az öngyilkosság mind inkább hirdeti az erkölestanítók rossz munkáját. Az akasztófa mind gyakrabban demonstrálja a papoknak, kik ott a kivégzendőkkel megjelenni kötelesek, hogy hivatuk betöltése hiányos.

A papok az erkölcsiség terjesztése által fokozzák és nemesítik a nemzeti munkát és ennek terményeit, kevesítik az oknélküli erőáldozatokat.

Dr. Berde Áron.

Egyleti élet és munkásság.

Mitevők legyünk? Vegyük mintául az olyan egyleteket, (a milyen pl a mértékletességi egylet), melyeknek tagjai a társulat főeszméjét felfogják, magokévá teszik, cselekvényeiket ahhoz alkalmazzák és így jó példával járva elől, minden mást, a kivel érintkeznek, azzal az eszmével megismerkedtetni, lehető minden módon magokat ahhoz alkalmazkodásra reá bírni, reá beszélni, sőt őket az egylet tevékeny tagjaivá avatni törekedjenek.

Találókbb szavakat hiába keresnénk rovatunk megkezdésére Dr. Brassai Sámuel elnök urnak az egylet közgyűléséhez intézett ezen szavainál. Hangsúlyozzuk az elnök óhaját mi is: vajha gondolata megvalósítását a fő- és fiók-egyletek tagjai lelkesen és hévvel felkarolnák!

Irodalmi pályázatunk eredményét ezennel nyilvánosság elébe hozzuk. Életrajz beérkezett három, Dr Brassai Sámuel és Ferencz József urak, mint pályabírák véleménye alapján a választmány egyik dolgozatot sem tartotta jutalomra érdemesnek. Marosi Gergely élete inkább másolás, mint eredeti feldolgozás. Az adatok nem mindenütt megbízhatók. A kereszturi iskola körüli tevékenységét meglehetősen leírja, de ebben is több az általánosság. A három dolgozat közül legjobbnak mondható, mert itt-ott helyes életrajzi reflexiókkal találkozunk. Hunyadi Demeter élete. Egy néhány életrajzi adat minden behatóbb feldolgozás nélkül. Kicsiny fáklya a mult idők sötétének megvilágítására. Ide több kutatás és buvárlás kell. A dolgozat vége inkább predikációba való. Hogy lehet meggazdagodni vagy Kelemen Benő élete. Már a cím nagyon szerencsétlenül van választva. Mintha a Kelemen Benő élete a meggazdagodásért érdemelne különös figyelmet. Különben az egész dolgozat nem egyéb, mint Jakab Eleknek „Kele-



RUSZ K.

A vándorló székely fiu.

*Melléklet az „Uniárius Közlöny“ 2-ik számában közölt „A Székelyekhez“
című költeményhez.*

Maros, Olt vidéke, szőke Nyárad mente,
Ma is olyan áldott . . . szép miként régente . . .
A vén Hargitáról egy-egy várrom néz le,
Hajdan Rhabonbanok zajos ősi fészke.
Ott alussza álmát Etele Rikája, . . .
Szép királyfiára . . . hős Csabára várva . . .
Zúgó fenyves erdők . . . vadregényes bérczek,
Mind . . . mind csak a székely híréről beszélnek.
Oly sok dicső emlék lekötni a lelket:
Nem kérve cserébe mást — csak honszerelmet!
S ti, — a kiknek Isten adta e szép földet,
Melyet őseitek vérükkel öntöztek . . .
Hol az ős hit, ős tűz oltárai égtek . . .
Hozsánna zeng ma az egy Isten nevének . . .
Hol szebb — illatosabb a mező virágja,
Édesebb — mert magyar — a dal felhangzása . . .
Hol magyar kérdésre magyarul felelnek:
E megszentelt helyről, idegenbe mentek. —
Idegenbe mentek . . . idegen országba,
Magatok vesztére, csúfos szolgaságba . . .
Magyarok, véretek, fajunk romlására,
A székely, a magyar szégyen-piaczára . . . !
S kik a nagyvilágban rokon nélkül állunk,
Igy pusztulunk, veszünk, így fogy kicsi számunk.
Igy lesz veletek is majd nagyobb a száma,
A kik fenekednek gonoszul hazánkra . . .
Oh mert ellenségünk annyi mint a polyva!
Isten csodája, hogy élünk még e honba! . . .
. . . Voltunk nagylelkűek . . . nagyobb mint kellett,
Testvérül fogadván idegen népeket, —
A kik hálából most rugnak, rágnak, marnak,
És vesztét hirdetik a nemes magyarnak . . .
Ám ti mégis mentek . . . hadd fogyjon a lelke!
Oh hol van a székely régi honszerelme . . . ?
Régi honszerelme . . . régi jó erénye:
A lemenő napnak már kialvó fénye.
Földi javak után fut örege, ifja . . .
Daczos lelke Istent maga ellen hivja.

Tiszta buzátokat előlte a konkoly —
Senki a hon s lelke javával nem gondol . .
Mit nektek tűz oszlop . . . csipke bokor lángja?..
Ti vágytok Egyiptom veres hagymájára . . .
„Nehéz itt az élet!” — ezt hajtjátok egyre; —
Boldog Isten! hol nincs az életnek terhe?
Elmultak az idők . . . nem hull manna már ma, --
Nincs e földnek többé boldog kanaánja.
Küzdelem az élet . . . verejtékkal adják
Kenyerünknek minden betevő falatját.
De e föld itt még sem a siralom völgye,
Ha a hit, a remény, a szeretet tölt be.
Lám, az ég is borul . . . nem örökké tiszta, —
Igaz ember sorsát Istenre is bizza.
. . . Nekünk nincs több hazánk, — de ez egy: szent, drága,
Mint a hívőnek a Jézus keresztfája.
A ki ezt hűtlenül, könnyelműn elhagyja:
Bűnt tesz — mint ki édes anyját megtagadja.
. . . Megálljatok! elég a vérvesztés bűne . . .!
Térítsen meg a hon bánatos könyűje.
A hová ti mentek: az lesz Golgotátok,
Lehet mindenetek, de soha hazátok!
Lesz talán mi ottan pillanatnyi jót ad . . .
Oh csak egy nem lesz — a szent föld: Magyarország!
Itt még lobog egy kis vigasztaló csillag,
Ott elborul az is . . . más hitre tanítanak.
Itt, ha csüggedsz: hited temploma hívogat . . .
Ott eleped lelked szomj s búsulás miatt . . .
Itt még zeng az édes, bűbájos magyar szó, —
Ott elvész, mint zúgó viharban a jajszó.
Itt büszkén vallhatod magadat magyarnak,
Ott csak jövevény lész — a kit megtagadnak. —
Itt van neved . . . néped, van jogod, van hazád, —
Ott lész senki, semmi. Egy hontalan család!
Itt könnyű lesz sirod pora — ha majd nem lész,
Ott, az idegenben, virágtalan, nehéz . . .
— Oh hallgassatok hát intő szavaimra:
Kegyes Ábel sorsát ne bizza Kainra!

Ez a föld itt mienk . . . akárki mit mondjon!
Ezer éve védjük vérrel minden ponton.
A szemetje, czenkje, baglyok, denevérek,
A kik hazát, hitet oly könnyen cserélnek —
A v a k a n d o k l e l k e k, kiknek nem szent semmi:
Hadd menjenek innen, más hazát keresni . . !
De Te székelyvérem állj helyeden váltig, —
Álld, vagy ver a végzet: küzdj, munkálj halálíg.
Bízd a jó Istenre jóra váló sorsod . . .
És ne feledd soha **szittyamagyar** voltod!

Murányi Sándor.)*

Az első keresztyén gyülekezet.

Semmi sem hatja meg annyira az emberi szívet, mint édes övéinek hirtelen való elvesztése. A gyermek megkönnyezi játszó társát. Az ifju kor barátsága megszakadhat az életben, de a szívben soha sem. Azt a fájdalmat, melyet a halál okoz, csak az tudja megmérlegelni, a ki már elvesztette kedvesét.

A tanítványoknak ez utóbbi, tehát a legnagyobb fájdalom jutott osztályrészül, akkor, a mikor szerető mesterök a Jézus Krisztus meghalt! Valahányszor megérjük Nagypénteket, mindig ezt a legmélyebb fájdalmat kell hogy érezzük. Mi nem láttuk ugyan a jó Jézust, miként a tanítványok színről-szinre, de könnyű elgondolnunk szomorú sorsukat, s bizonytalán úgy érezzük, hogy ha lehetett volna, megis mentették volna életét. Eppen ezért van az, hogy a tanítványok egyikét Judást, a ki az ellenség kezébe adta Jézust, megvetjük szívéinkben, Pétert, ki annyira gyenge tudott lenni, hogy megtagadta, sajnáljuk, s Máriával és a többi asszonyokkal és Jánossal szeretnénk mi is elmenni sírjához, hogy sírjuk ki bánatunkat.

Nagyon tanulságos dolog az, a mi az árván maradt tanítványokkal történt. Judás elpusztította életét, mert nem tudta elviselni a szégyent. Péter és a többiek szinte negyven napig tűnődtek, hogy mit tevők legyenek. Összegyültek éppen abba a városba, Jerusálembe, a hol mesterüket elfogták, elítélték és halálra vitték. Elhatározták magokban,

*) Murányi Farkas Sándornak, Dávid Ferencz első unitárius püspök halála 300 éves ünnepélyén, a székely-keresztúri zsinaton pályadíjat nyert „Dávid Ferencz emlékezete“ című jeles óda szerzőjének írói neve.

hogy ott lesznek mindaddig, a míg mesterük, a mint megigérte volt, el fog jöni. A Judás helyére választottak egy új tagot Mátyást. Azután várakoztak, töprenkedtek és gondolkoztak. Milyen sok szép és emlékezetes dolgot mondott nekik a mester! Hányszor vigasztalta meg, a mikor csüggedeztek és kételkedtek. Még a fülökbe csengett, mit az utolsó vacsoránál mondott: „nem iszom a szőlőtőkének gyümölcséből, miglen eljövend az Isten országa.” S nem egyszer kérdezték, vajjon miért mondotta volt, hogy elrontom az Isten házát és harmadnapra felépitem azt. Nyugtalan volt lelkök, mert mind jobban érezték, hogy mily kevéssé becsülték a kedves mestert, a míg élt. De mindeniké között feltűnt a Péter nyugtalansága. Hiszen őt a mester kösziklának nevezte s mégis ő volt, ki megtudta tagadni.

Midőn a pünköst napja eljött volna, eljött a vigasztaló is. Az égből zendülést hallottak és a szent lelkesedés tüze megtöltötte mindnyájukat. A félelem bátorság lett szívökben. Jézus Krisztus, kitől az imént remegtek, megjelent közöttük. Bár szemükkel nem látták, szavait hallották, s példájával útmutatójok lett. Megszólaltak, s szavoknak a nép hitelt adott s százan meg ezeren követték. „A sokaságnak pedig, mely hitt vala, szívök és lelkök egy vala.”

Boros György.

Egy derék tanító.

— Sárdi József szül 1821-ben, meghalt 1887-ben. —

Egyletünk, s általán vallásközönségünk egy, bár zajtalan, de kiváló munkásságu tagját veszítette el, kolozsvári unitárius énekvezér és tanító Sárdi Józsefben, az ő 66 éves korában békövetkezett szomorú halálával.

Elhunyt barátunk az 1846. évben a felsőbb tanfolyamokat szép sikerrel bévégezván egyházi és világi előnyösebb pályák is állottak előtte; de ő mester — mai nyelvünken — kántor-tanító lett. E pályára vonzotta és utalta vallásos érzülete, kiváló szép hangja s a tanítás iránt való szeretete. Hivatalát vidéki népesebb pár ekklesiánkban kitünő eredménnyel folytatván, kolozsvári ekklesiánk választotta meg kántorának; ezzel eljutott a legmagasabb polczra, melyre választott pályáján érhetett. Itt is szép éneklésével az ekklesia leányiskolájának vezetésével, mint jó énekvezér és jó tanító, s mint humanus szerény, értelmes, művelt ember közbecsülésben részesült.

Az egyházi Főtanács 1861-ben egyházi tanácsossá választotta. E

minőségében józan ítéletével s különösen azért, mert vallásközönségünk vidéki és központi viszonyait ismerte alpapi törvényszékünkben, mint egyházi törvénykezésünkben jártas és gyakorlott, sok szép szolgálatot tett. Midőn a D. F. E. megalakítása forgott szóban, igazi ifjui hévvel kapott az eszmén, s tanító társai között legelső volt, ki alapító taggá lett. —

A becsülettel megfutott földi pálya után halhatatlan lelke méltán élvezi az örök boldogságot.

Egyleti élet és munkásság.

Minden követ meg kell mozdítanunk, hogy ne találtassék egyetlen egy unitárius belső ember is, a ki a „Dávid Ferencz Egylet“ tagjai sorából hiányozzék, ne legyen egy pap és tanító se, kinek író asztalán az „Unitárius Közlöny“ és „Keresztény Magvető“ feltalálható ne legyen! Barabás Lajos barátunk a kereszturi fiók-egylet titkára kötelesség érzete nyilvánítja ezt a felhívó szöveget. Ebben az ügyben a körű gyűlés elébe indítványt is fog terjeszteni, melyben a megoldás módzatai lesznek feltüntetve.

Reméljük, hogy rövid idő alatt megismertethetjük az indítványozó tollából, mind az indítványt, mind a kör határozatait.

Édes testvérek vagyunk. Sántha Károly ev. luth. lelkész ur, kinek pályanyertes énekét fennebb közöljük, nemcsak jeles énekszerző, hanem kitűnő keresztény is, a mint ez nyilván kitetszik, következő fontos, s előttünk becses nyilatkozatából:

Nagyon örülök, hogy így találkozhattam az én unitárius testvéreimmel, a kiket mindig nagyon becsültem. S valóban — s ezt nyíltan ki merem mondani — nagyon csodálkozom, hogy vannak a protestáns testvérek között oly elfogultak, a kik nem tudják belátni, hogy mi a z unitáriusokkal édes testvérek vagyunk. Az unitárius vallásnak van jövője s van jövője a prot. vallásnak, de nincs jövője az elfogultságnak.

Én így gondolkozom, így irok, így élek. Így irok legközelebb megjelenő imádságos könyvemben: Buzgóság könyve, melyet a Luther-társaság ad ki. Ebben is olyanok imádságaim, melyek ág. ev., ev. ref.-nak, unitáriusnak egyaránt valók. Hisz Luther sem akart lutheránusokat teremteni, hanem a Krisztus által Istenben hívő keresztényeket.

300 darab unitárius templomi énekes könyvre volna szükségünk! Mult számunkban elmondott felhívó szavunk visszhangra talált és pedig első helyen is főpásztorunk Ferencz Józef püspök ur szívében. A czélt helyesnek tartja s arra át is adott 10 darab énekes könyvet. Második helyen egy nőről Pálffy Dénesné Br. Bánffy Jo-

sefa őnagyságáról kell feljegyeznünk, hogy szintén 10 énekes könyvet adott és pedig a tarcsafalvi egyháznak, mivel az ifju lelkesztő Ürmösi Sándor aát megkezdett buzgó munkásságában segíteni óhajtja. Ez újabb módja a cél megvalósításának s óhajtjuk, hogy egyházaink pátronusai és pátronái hasonló nemes elhatározásra buzduljanak. Stein János könyvárus ur célunk elérésében segitendő, azt a szives ígéretet tette, hogy az Egylet javára minden tíz énekes könyvre egyet ingyen ad, a mit az utóbbi vásárlással kapcsolatban már meg is tett. Köszönjük! Egy templomi énekes könyv 60 kr.; halotti 40 kr.

Népkönyvtárt kell teremteni! Ez a jelmondat, nagy örömünkre, visszhangra talált sokfelé. Murányi Farkas Sándor ur, kinek a „Székelyekhez“ szóló szép költeményét jelen számunkban közölni szerencsések vagyunk, nemcsak jó költő, hanem nemes szívű ember is. Már husz éve, hogy gyűjt nevével egy népkönyvtárat, mely ma már 300—350 kötetből áll s a magyar költők teljes gyűjteményét s más jeles írók műveit tartalmazza. A szép könyvtárt a kolozsi unitárius ekklesiának szánta, mint a hol született. Jó lenne ha a kolozsiak önképző kört alakítanának s a magok erején kezdenének szokni a könyvek megbecsüléséhez, mert különben a nemes szándék nem fog célzt érni. — A tarcsafalvi önképzőkör javára Pálffy Mari k. a. e kör lelkes pártfogója nyolcz művet ajándékozott. — Mult számunkban jelzett könyvgyűjteményünket Boros Györgyné újabban szaporította egy szép irodalmi lap egy évi folyamával.

Megbánta Szász Gerő ur, hogy a „Protestáns Közlöny“ nevében annyi hízeltgőt mondott a „Dávid Ferencz Egyletről,“ s most a saját nevében olyan prédikációt tart az Egyletről, a „Keresztény Magvetőről,“ az „Unitárius Közlönyről,“ az „Unitárius kátéről“ s még sok más kicsiny és nagy dologról, a melyet már, bár váltig sajnáljuk, nem tartunk elég keresztényiesnek arra, hogy olvasóinkkal közöljük. E helyett mi is Pál apostollal azt mondjuk mindazoknak, a kiket illet, hogy: „a testnek cselekedetei pedig nyilván vannak, melyek ezek: ... haragtartások, versengések, irigységek, haragok, patvarkodások, visszavonások, pártütések, gyűlölségek, gyilkosságok, részegségek, dobzódások és ezekhez hasonlók, melyekről ezt eleve mondom néktek, miképpen az előtt is mondtam: valakik ilyen dolgokat cselekesznek, az Isten országának örökösei nem lesznek. De a léleknek gyümölcse ez: szeretet, öröm, békesség, jóság, hit, alázatosság, mértékletesség... Ha lélek szerint élünk, lélek szerint is járjunk. Ne legyünk hiu dicsőség kívánók, egymásnak ingerlői és egymásra irigykedők.“ Galatai levél 5. rész. 19—26 v.

Tordáról tizenegy új tagot jelentett bé Iszlai Márton ur, nyolczat Csongvai Béla ur. Fogadják köszönetünket.

Aranyos-Torda körben egyesek buzgósága kezdi felébreszteni az Egylet iránt való érdeklődést. Máté Sándor énekezér ur Szent-Mi-

hályfalváról egyszerre hat tagot küldött. Ebben a körben egészen az egyéni kezdeményezésre van bízva a hiveknek az egyletbe bevonása, mivel fiók-egylet mindeddig nem alakult. Van reménységünk, hogy minden egyházban akad egy-egy lelkes barátja hiveinknek, s különösen belső embereinkre bizalommal tekintünk

Bágyonban 30 évvel ezelőtt, harangozás alatt a hivek, s főleg a fiatalság felszaporodva, mint a juhnyáj, úgy ellepte a templom körüli tért. Ha a mester be ment az általa oktatott tankötelesekkel, utánna haladtak mindnyájan és énekeltek leányok, asszonyok, férfiak és legények, mintha parancsolva lett volna. Lélekemelő volt hallani és látni, hogy meg telt a tágas templom A közelebbi ünnepen alig volt 30—40 lélek az 1200-ból a templomban apraja nagygya, s alig énekel két férfi, kik még a felekezeti iskolából kerültek volt ki. Szomorú körülmény, de igaz. A nyári vallástanítás van husz éve, hogy megszűnt. Mióta a községi iskolát felállították, legfennebb három hónap alatt, hetenkint két délelőtt tanít valamit a mester a vallásból, a két nemből úgy 40—50-nek, holott 200-on felül van a tankötelesek száma, tehát ez csaknem semmi a régi felekezeties oktatást tekintve. A vallásos ének tanulás kiment szokásból, s azért a templomban ezután csak a mester fog énekelni. A confirmálás is szinte csak olyan, a régihez hasonlítva. Fele sem tud olvasni s a jelenlegi iskolázás eredménye egyéb nem is lehet. — Ezeket a sorokat olyan helyről vettük, a honnan jól meg lehet ismerni a dolog valódiságát. Ohajtjuk, hogy pár esztendő múltán Bágyonról, mint követendő példáról szólhasson mindenki.

Alsó-Rákoson Mátyás János buzgó ifju lelkész vezetése alatt az unitárius hivek gyakori gyűléseket tartanak. A lelkész felolvas valamely közérdekű dolgot, gazdasági és kerteszeti oktatást ad, s 35 kepezetű híve közül rendesen egy sem marad el.

Vargyason az olvasó kört szép számmal látogatják s olvasáson kívül a gyakorlati számolással és a törvények ismertetésével foglalkoznak. Vezetők a helybeli tanítók.

Hod-Mező-Vásárhely. Egyházközségünkben a felvilágosultság és humanismus jelen korában is lépten-nyomon felekezeti szűkkeblűséggel s gyűlölésséggel kell találkozunk; de hát támadott-e valaha valamely jó e földön, minek akadályai is ne lettek volna? s a minek ne kellett volna leszámolnia a nagy többség előítéleteivel, ellenkezésével? Mi a körülményeket az apostol intése szerint „nagy öröm gyanánt tartjuk, tudván azt, hogy a mi hitünknek próbáltatása békességtűrést nemz,” s a külső nyomás csak egységünket, egyetértésünket növeli. Másfelől helyzetünkben vigasztal, munkánkban lelkesít ügyünk nemes tisztaságának tudata, — az a meggyőződés, hogy valamig a Krisztus evangeliuma szellemében járunk és élünk: az Isten atyai szeretete áll őrt munkánk felett.

A külső gazdasági munkák ideje megszűnván, hiveink megújult

buzgalommal térnek a lelki munkára, a hit dolgaira. Isteni tiszteleteink mind inkább népesednek s a téli napok csendjével valláserkölcsi munkásságunk több és több tért foglal.

Előjönnek ismét a mult téli foglalatosságok; énektanulás, dalkör, felolvasások stb. A mult tél folyamán templomi s halottas énekeinknek csak egy részét gyakorolhattuk be; az idén elővesszük a többieket. Egyházi dalkörünk a mult télen, mint új, még csak a kezdet nehézségeivel küzdött; bár mindennap egy-egy lépést tett előbb, de nem csodálhatni, ha azon pár hónap alatt csak a közepes színvonalig emelkedett; a kezdet nehéz... hanem a folytatás már könnyebb. Ma férfiak és nők kettőzött buzgalommal fáradoznak emelésén s az eddig elért eredmény méltó jutalma fáradozásuknak; szép énekük gyönyörrel tölti el lelkünket...

A mult tél folyamán tartatni szokott felolvasások — hiveink körében — ismét előkerülnek. Ezekkel az élénkbe tűzött czélt (a hiveink egymás — és egyházunk — közötti egysége erősbbítését) nagyban megközelítettük. A város messzebb pontjain lakó Atyánkfiai többször összegyűjtöttük; vallásunk és egyházunk ügyeivel bővebben ismertettük, foglalkoztattuk. Hogy ezzel lelki vágyukat teljesítettük, mutatja az, hogy a hallgatóság száma folyton gyarapodóban volt. Kezdetben csak 30—40, utóbb 100—150 hitsorsosunk vett részt. Ezen kívül élénk érdeklődésük tanúsága az a körülmény, hogy a mult tél folyamán egyházunk könyvtárából az általuk kivitt vallásos olvasmányok száma az 500-at meghaladja. Megjegyzem, hogy ezek között különös kedvességgel állanak népünk előtt az „Unitárius Kis Tükör“ és az „Unitárius Kis Könyvtár“ füzetei. Kár, hogy erdélyi egyházközseink nagyobb részében népünk ezeket kevésbé ismeri. Ohajtandó, hogy minél szélesebb körben elterjesztessenek, nem is említve azt, hogy az „Unitárius Káté“ a Biblia mellett minden unitárius család asztalán, vagy könyves polczán a fődisz kellene hogy legyen. Itt fontos teendő vár a „Dávid Ferencz Egylet“-re s nem kétlem hogy ezt szem előtt is tartja. A biblia terjesztést megkezdette már; idő folytán halad a többi is.

Csaknem elfeledém megemlíteni azt, hogy e tél folyamára vettük tervbe egy egyházi magtár alapítását. Hitrokonaink buzgalma, bizom, hogy meghozza a várt sikert. A kezdet kicsiny lesz, de a jövőre sokat ígérő.

Ajtai János, s. lelkész.

Felolvasó gyűléseink között a negyedik f. hó 29-re, vagyis akkorra fog esni, a mikor lapunk már lelesz zárva. Kovácsi Antal tanár ur: Luxus a nevelésben: Grätz Mór ev. lelkész ur: Egy reformátor családi körében czimek alatt olvasnak fel. Jövő számunkban bővebben. Február 26 án tartandó felolvasásra felhívjuk olvasóink figyelmét. Felolvasnak: Kőváry László ur: Társadalmi kérdésről: Fanghó Gyujtó Izabella önga: Az anyáról. A felolvasások az unitárius főiskola nagy termében tartatnak.

Köszönet nyilvánítás. A Dávid Ferencz Egylet tagsági díjában

Kolozsvárról Fekete Pál ur 25 frtot és egy évi kamatját 2 frt, összesen 27 frtot; Petrichevich Horvát Borbára önga 20 frtot; Barabás Károly ur (rendes tag) 2 frt 50 krt. fizettek Fogadják legszívesebb köszönetünket a lelkes áldozatért s a szép példa-adásért.

A szerkesztőség kéri a fiók-egyletek titkárait, az irodalmi bizottság tagjait és a lelkes s tanító urakat, hogy közlésre szánt dolgozataikat legkésőbb a hónap 15-ig, s tudósításaikat 20-ig sziveskedjenek beküldeni, mert különben abban a hónapban nem használhatja fel.

Hazánk és a külföld.

Az angol unitárius társulat elhatározta, hogy különösen az atheisták s ezekhez hasonló istenttagadók téves tanai terjedése ellensúlyozására, nyilvános isteni tiszteleteket fog tartatni az országban mindenfelé. Ebből a célból felhívja a papokat s főképp a fiatal embereket, hogy segítséget nyújtsanak. A költségek fedezésére az adakozás megkezdődött s az első közlemény szerint már mintegy hétezer forintot irtak alá. Huszezer forintot számítanak a költségekre.

A székely-kereszturi algymnasium új tanári széke és saját alaptőkéje javára A.-Siménfalván dalestélyt rendez, a melyről mi is megemlékezünk, mert egyikfelől a kör munkásságáról tesz tanúságot, s másfelől azért, mert oly alkalom, a melyet szegényebb sorsu hűveink is felhasználhatnak arra, hogy a gymnasium segélyezéséhez hozzájáruljanak.

A brudbányán az orgona-alap javára bált rendeztek s 200 frt tiszta jövedelmet kaptak.

Gordon Sándor barátunk egyik angol ujságban, a „Christian Life”-ban, szép vezér cikket irt a dévai leányegyház megalakulásáról.

Irodalom.

Ebben a rovatban a szerkesztőséghez beküldött műveket, terünkhez mértén, ismertetni fogjuk.

Imák és beszédek füzete jelent meg a Dicső-Szent-Mártonban tartott unitárius zsinat emlékére. Mint emlék kedves lesz mindazok előtt, a kik a zsinaton jelen voltak s buzgóságot és gondolatot meríthet belőle minden olvasó. Tartalmaz öt beszédet és több imát. Ára 30 kr.

A Keresztény Magvető két havi folyóirat a szabadelvű theologia edzett bajnoka a XXIII. évfolyamra hirdet előfizetést 2 frtjával. Legujabb száma is méltó a többihez.

Egyházi ének-dallamainkat Iszlai Márton ur újabban hárommal szaporította. Sántha Károly most közölt énekét és Pósa Lajos két költeményét látta el sikerült, szép dallamokkal.

Olvasóinkhoz.

Az „Unitárius Közlöny“ második s következő számai csak azoknak a tagoknak küldetnek, a kik tagdíjaikat 1888-ra is befizették.

A megfelelő példányszámok a szerkesztőségnél, illetőleg a fiókegyleti pénztárnokoknál félre lesznek téve, s a díj befizetése után azonnal kiadatnak. A választmány intézkedését teljesen indokolja az a körülmény, hogy a közlőnyt a tagsági díj fejében adja. Mi a magunk részéről nemcsak arra kérjük az Egylet tagjait, s lapunk barátait, hogy tagdíjaikat előre pontosan befizessék, hanem kérjük arra is, hogy **mindenki szerezzon maga mellé legalább három új tagot még.**

Az Unitárius Közlöny megszerzése feltételei: Alapító tagság 10 frt. Rendes tagság 5 évre kötelezőleg, évenként 1 frt Előfizetés 1 frt 20 kr

A díjak Bágyi Kálmán egyleti pénztárnoknál fizetendők: Kolozsvárt, pénzügyi palota.

Szerkesztőség.

Nyilvános nyugtázás.

Első közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Alapítók 10—10 frtot: Daniel Gábor Székely-Udvarhely, Dr. Székely Ferencz Budapest, Sikó Kanuth Nyulas, Dr. Nagy János Rostás, Rákosi István Abrudbánya, Özv Vass Miklósné Szt.-Abrahám, Elekes József Sz.-Udvarhely, Dr. Pataky Leó Kolozsvár, Ürmössy Miklós Budapest, Daniel Gábor képviselő Budapest, Dr. Hajós Béla Baróth, Kispál Sándorné Fejér Róza Szeged, Szabó Lajos Debreczen, Simén Elek Kolozsvár, Raffaj Károly Uj-Székely, Zsigmond Dezső Kolozsvár, Benczúr István (86) H.-M.-Vásárhely.

Rendes tagok 1 frttal 1888-ra: Szigethy Mózes Kolozsvár, (1886—89) Sártha Károly Sár-Szt.-Lőrincz, Nagy Sándor Szucsák, Fekete Mihály Kolozsvár, Sikó Kálmán M.-Ujfalú, Váradi Károlyné, Magyary Mihály, Létai Domokos, Dombi Béla, Gróf Teleky Sándor, Haller Cornélia, Kolozsvár, Jéger Kálmánné Haller Irma Szatmár, Kollman Herman Ó-Fenes, Nagy Miklós Torda, Zsákó János, Csongvai Lőrincz Toroczko, Csongvai Béla Torda, Figura Dániel (1885—86), Számetz András (1886) Schiller Imre (86) H.-M.-Vásárhely.

Bágyi Kálmán, pénztárnok.

TARTALOM.

Ének gyermekek számára. Költemény. Sántha Károlytól . . .	49	Egy derék tanító.	58
Miként biztosítsuk életünket? Kovácsi Antaltól	50	Egyleti élet és munkásság . . .	59
A székelyekhez. Költemény. Murányi Sándortól	52	Hazánk és a külföld	63
Az első keresztény gyülekezet. Boros Györgytől	57	Irodalom	63
		Olvasóinkhoz	64
		Nyilvános nyugtázás	64

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Dávid Ferencz emlékéhez.

— Rapsodia. —

Ki nem oltá három század . . .	Kevés emlék . . . nem is csoda ;
Régi fénynél új fény támad . . .	Háromszáz év pusztította,
Meg ne szünjék dal és ének	Még is fényes, nemes alak . . .
Dávid Ferencz emlékének !	Dicsőitlek, magasztallak !
Luther, Kálvin csak a kezdet . . .	Déva magas büszke vára,
A bátrabbak tovább mentek . .	Hová egykor be volt zárva,
Fele úton meg nem álltak,	Össze omlott, szélylyel vetve,
Észszel, vészszel szembe szálltak.	Hirnevét el nem temette.
És a harcban . . . puszta szóra . .	S ha nem szólna dal és ének,
Országokat vesztett Róma . . .	Majd a kövek beszélnének . . .
Vesztett a menny — az Óhitben . .	Egy kerek kő . . . az volt csak szép,
Kilett mondva: Egy az Isten . .	Hogy lelkesült szaván a nép !
Kilett mondva, meg nem értve,	Vállán vitte nagy templomba,
A proféta meghalt érte . . .	Vallására áttért nyomba
De él a hit — él az eszme,	Es őrizte bajban, híven
Megőriztük nincs elveszve.	Dávid hitét: Egy az Isten.
Ez az eszme tovább terjed,	Ki nem irtá három század . . .
Bejár kunyhót fényes termet,	Régi fénynél új fény támad . . .
Hódít lelket, szívet megnyer,	Ne szünjék hát dal és ének
Utját el nem zárja tenger.	A nagy férfi emlékének !

Nagy Lajos.



János Zsigmond, Magyarország választott királya. *)

*) A kép körülírása magyarul: János Zsigmond, magyar királyfi, oppelni herceg. Az aláírás: a ki nézed János Zsigmond magyar arcát, kénytelen vagy könnyezni Magyarország nyomorúságán.

János Zsigmond.

(1540—1571)

Mindjárt negyedfél száz éve, 1540. jul. 13-án Zápolya János király Szász-Sebesen táborozott. Az ódon ház ott a piacon, melyben szállásolt maig is áll. Budáról hírnők érkezett, s nem kevesebb hirt hozott, minthogy Izabella királyné jul. 7-én fiat szült, s Magyarország harangjai zugnak. Az ágyuk a táborban megdördültek, a király kilovagolt, a korona hercezet éljenző serget maga előtt elléptet. A jelenetet lakoma követte. Utána rosszul kezdé magát érezni, hivatá tanácsosait, fiát s fia következői jogát szívökre kötötte, s egy hétre meghalt.

János királyt szept. 11-én Székesfehérvárt a magyar királyok sirboltjába helyezték. S azzal hivei a Rákos-mezőre gyűltek, királyválasztó gyűlésre. A királyné, ki alig egy éves nő s már özvegy, fiatalsága és szépsége egész pompájában Budáról lejött, fiát, ki alig látta a világot s már árva, János Zsigmondot Magyarország királyává választották.

A másik évben Ferdinánd király Zápolya özvegyét és árváját Budán ostrom alá veszi. Csaknem az utolsó perczben megjönnek a basák, tönkre verik az ostromló serget. Szolimán nyomukba Buda alá ér, s mert a Korán tiltja, hogy keresztény nő lakába lépjen, felkéreti a királynét, hogy kis fiát, kiért akkora utat tett, küldje le sátorába. Balsejtelem s könnyek közt engedett az anya. A mohácsi vész napján a kis királyt a tanácsosok Szolimánhoz kísérték. Egy óra mulva, midőn ajándékokkal megterhelten Budára ért, Budavára meg volt szállva. S harmadnapon a királyné vette az izenetet, hogy kapja Erdélyt s a Bánságot, készüljön utra, de azon ígéret mellett, hogy ha a királyfi felnő, Budát visszakapja.

Izabella és János Zsig. Lippán van, midőn Erdély rendei 1542. jan. 10-én Tordára gyűltek. Fényes küldöttséget indítottak s felkérték a királynét, hogy Erdély bércei közé vegye magát. Még fényesebb kíséret indult, s a bujdosó királyi családot Fehérvárra kísérték; s mert a püspökség néhány nap előtt megürült, a püspöki lak lett királyi palotája.

Más évben (1543. febr. 16.) Tordán kimondják a függetlenséget, Izabellát fejedelmi jogokkal ruházzák fel. Erdélyt a török védnöksége alá bocsátják, ki szabad fejedelem választást biztosít.

A török 1551-ben elrendelte János Zsigmond megkoronáztatását. Enyedre hirdették az országgyűlést. Martinuzi, ki azt ellenezte, szétverte. Német hadak indultak Erdély ellen, Izabellát lemondatták, Kolozsvárt kellett volna lemondania. A mint ide indult, Felvinczen a német katonaság megrohanta, a koronát elvette. S mire (jul. 26.) a gyűlés

megnyílt, a koronajelvények ott feküdtek a piaczi templom oltárán. Izabella 11 éves fiával megjelent, gyásza, beszéde inkább szemre hányás volt, mint lemondás.

A királyné haza ment Egy uralom kezdődött, melynek első áldozata Mártonuzi lett. A késő bánat erőt vett a kedélyeken. Petrovics a bánság fővezére a hangulatot, melyet ez időben keletkezett képünk aláírása fejez ki*), felhasználta, fegyvert fogatott Izabella után küldöttség ment s 1556. okt. 22-én diadalmenetben érkezett Kolozsvárra, 17-ikévében járó fia, János Zsigmond kíséretében.

Ily iskolán ment keresztül, mire három év múlva a kormányt átvette. Ifju még, de ereiben Zápolya vér, melynek minden dobbanása a nemzeti királyság tovább folytatása. S ha már a megkoronáztatás reményétől elesett, élére veti magát a gondolatnak, a magyar a kotmányosság, a vallásbeli szabadság és nemzeti függetlenségnek megmenteni annyit, mennyit lehet.

S ez időben, midőn Budától lefelé az anyahon a török kezében, Budán felül, a magyar királyságnak csak romja, a német birodalomba olvasztás félelmének sulya alatt, Erdélyben a nemzeti fejedelemség nem kevesebbet jelentett, mint alkotmányos szabadságot, fejedelem választási joggal, országgyűléssel, 12 tagu kormány-tanácsccsal, mely kormányzott, a megyéken választási joggal, mi az anya honban hiányzott. Jelentette a magyar királyi udvar folytatását, a nemzetiség fenntartását: az udvar magyar, az országgyűlés latin helyett magyarul hozza törvényeit, a nemzeti nyelv és irodalom ápolásra talál.

Jelentette különösen a vallásszabadság megerősítését, melynek dicsősége az erdélyi nemzeti fejedelemség eszméjének koronája. Az időben, melyben az inquisitio Európaszerte halálra keresett minden kutató szellemet, a mint a királyné Erdély földére lépett, Honterus brassai pap azonnal kitűzte az ágostai vallás lobógoját. 1542. októberében a brassai nagy templomban megkezdődött az ágostai isteni tisztelet; a mint Lengyelországból visszaérkeztek, más évben, a református vallás szintén elismertetett; s a mint a kormányt János Zsigmond átvette, az észlelődés még szabadabb tért nyert, a vallásos vitákon maga elnökölt, a lelkiismeret nyilatkozatainak utat engedett, s kifejelett az unitárius vallás, 1568-ban törvényességet nyert, s maga is udvarával elfogadta.

*) E képet, a „Magyar Történeti Életrajzok“-ból, a Magy. tört. társulat és a jeles folyóirat kitűnő szerkesztője Szilágyi Sándor magy. tud. akadémiai tag szíveségéből közöljük.

E volt, miért az erdélyiek, s a még fiatal János Zsigmond lelkesültek. Már az is nagy érdeme, hogy udvarában az akkori idők legnagyobb embereit egyesítette. Tanácsában látjuk Békés Gáspárt, Báthori Istvánt és Kristófot, Blandratát, ki a reformatio ügyeit intézte.

Maga János Zsigmond, ha nem is birt atyja nagy tulajdonaival, mint a kit nő, de gondosan nevelt, több nyelvet beszélt, a szép művészet iránt kiváló érzékkel birt, mi a fejedelmi palota restaurálásában nyert kifejezést; kitűnően lovagolt, szenvedélylyel vadászott, uralkodói tisztét betöltötte, s mint kíváncsatott, hadat vezérelt. S erre nem soká meg is jött az alkalom.

Különösen, mivel királyi czimmel kívánt élni, Ferdinánd 1562-ben háborut indított ellene. Az anyaországból beszakadt Ballassák felkeltek ellene, a székelyeket is sikerült ellene fellázítani, a német hadak három éven át támadják: a béke ajánlatok egyre érkeznek, a királyi czimről való lemondás a fő kérdés, s ő mindezen viszályok közepette csak is mikor magát a töröktől elhagyatva látta, lépett az udvarral alkudozásba.

S éppen e pont az, hol János Zsigmond egyénisége kimagaslik. Alkudozásait a szultánnál, mint a Zápolya ház protectoránál, leleplezték. A porta kérdőre vonta. Nehogy ügyeit még bonyolultabbá tegye, azon merész választ adta, hogy magát személyesen kívánja igazolni. S a midőn Szolimán tudtára hozá, hogy Magyarországra, illetőleg Szigetvár alá indul, fejét koczkára téve, felültette Erdély legvirágzóbb ifjúságát, fényes kísérettel 1566. jun. 16-án Fejérvárról kiindult, tized napra Belgrádnál a Dunánál állt, melynek tulsó partján ott fénylett a szultán sátra, a roppant török seregtől környezetten. Jelentette magát, fényes küldöttség szállította át, s találkozása a szultánnal, mi egyéniségének az érdeme, úgy sikerült, hogy az általa megnyert világhódító örömét fejezte ki, hogy ismét láthatja, szerelmes fiának czimezte, jobbjára ülteté; s midőn a Budára leendő visszahelyeztetése iránti óhajának kifejezést adott, a szultán nem kevesebbet ígért, minthogy nem tér addig vissza, míg ígérését, mit neki, mint gyermeknek tett, be nem váltja. Mi lett volna ezen lépésének következménye, kérdés maradt, mert mint tudjuk, Szolimán Szigetvára ostroma alatt meghalt.

Felemlithetnők még azt, hogy Kolozsvárt, mely addig szász város számba ment, ő tette 1568-ban magyar várossá az által, hogy kihallgatván a hegemonia felett viszálykodó kolozsvári magyarokat és szászokat, elrendelte, hogy a vezetés, s vele a nagy templom, egyik esztendőben a szászoknál, a másikon a magyaroknál legyen.

Midőn 1871. mart. 14-én 31 éves korában meghalt, az erdélyi fejedelemséget, mi másfél száz esztendeig a magyar nemzetiség, az alkotmányosság és vallásbeli szabadság menhelyévé lett, szervezetten, bevégezten hagyta utódaira.

Köváry László.

A szegény asszony olajos korsója.

— Bibliai elbeszélés. —

Gondoljátok kedves olvasóim, mintha a templomba volnátok és ott beszélném néktek ezt a szép történetet. Üljetek körbe s a ki közületek a legjobban tud olvasni, vegye kezébe a legszentebb könyvet a bibliát és olvassa fel hangosan a királyok második könyvének a negyedik részét. Ugy-e, hogy szép történet ez? Egy kegyes asszony van itt leírva, ki azon szerencsébe részesült, hogy korsójából az olaj soha ki nem fogyott.

Ránk nézve is nagy szerencse lenne, ha egy olyan vékánk lenne, melyből a buza, egy olyan tárczánk, melyből a pénz soha ki nem fogyna.

Hát ez nem is olyan csoda dolog, hogy meg ne történhessék! Csak igazán akarjuk s mind ez meg lesz! De hogyan? de miként? . . Éppen erre tanít meg bennünket ez a szép történet.

Az a szegény asszony, a ki a kifogyhatatlan olajos korsóval birt: egy szegény özvegy papné volt, a ki sok gyermekkel volt megáldva, de férjétől szegénységnél egyebet nem örökölhett.

Szomorú dolog, hogy az Isten szolgálói még ma is legtöbbször, csak szegénységet hagyhatnak örökségül özvegyeik és árváik számára! . .

Képzeltetik, mily nagy vala a szegény özvegynek szív fájdalma, lelki gyötrelme . . . Az özvegység már magában is elég ok a szenvedésre. Elszakadni attól, kihez a szeretet rózsá láncai csatolnak; halottnak tudni azt, kinek életét szívünk vérével megváltanók: leverő, szívet szaggató fájdalmakat okozhat . . de anyának lenni s önön gyermekeit a nyomor és nélkülözések hullámainál körül véve látni, hallgatni keserves sóhajtásaikat, midőn a mindennapi kenyérért jajgatnak és táplálni nem tudni illendően azokat, kiket önvérével táplálna, miként a rege szerint a pelikán: oh ez kétségbeejtő állapot! . .

Ily szomorú állapotban volt az a szegény özvegy papné! Elhagyatva mindenkitől, zaklatva hitelezőitől és minden szabadulás reménye nélkül. Egyedüli reménye, az árvák és özvegyek gondviselője, a jó Isten volt. Oh, boldogok a kik az Istenben bíznak, mert

azok meg nem csalatkoznak! Nem csalatkozott meg a szegény elhagyatott özvegy sem. A hol legnagyobb a nyomor: ott legközelebb van az Isten a maga atyai gondviselésével. Isten elküldé szabadító angyalát egy próféta képébe, ki az özvegy papnét kiszabadította vég inségéből.

A szegény özvegy papné elpanaszolá a profétának szive keservét, elhagyatottságát és szomoru özvegységét, lefestette a nyomort, melybe családjával együtt süllyedett, mely szerint egész birtoka egy korsó olaj... sőt, hogy a csapás annál nagyobb legyen: eljött az, a kinek adós, hogy szive meleg forrásán nevelt kedves gyermekeit, azon kor vad szokása szerint — rabszolgáivá tegye!...

Mit gondoltok, miként segített a próféta az özvegy szomoru állapotán? Könyöradományt adott-é? avagy embertársait adakozásra buzdította? Nem!... Láta a bölcs férfiú, hogy az özvegynak nyomora önhibájából származott, mert tétlen kétségbeeséssel azt várta, hogy Isten természetfeletti csoda módon segítsen rajta, pedig Isten bölcs törvények szerint tesz mindent... s még az ég madarainak is sokat kell ám röpkedniök, hideggel, széllel, zivatarral küzködniök, míg a táplálkozásukra megkívántató eledelre rá találhatnak, — hát az embernek, hogy ne kellene fáradnia a mindennapi kenyérért? midőn már kezdetben megmondattott: fáradsággal keressd a te mindennapi kenyeredet. Láta a bölcs próféta, hogy a szegény özvegynak nincs élettapasztalata — él a készletből s ha kifogy, adósságot adósságra halmoz, — azért nem tett úgy, mint a hogy az emberek rendszeren tenni szoktak: nem rázta le nyakáról egy néhány fillérrel a siránkozó özveget, nem adott neki könyöradományt, mert tudta, hogy a könyöradomány elfogytával jelenlegi nyomorába süllyed vissza, hanem hideg megfontolással kérdé: mond meg nekem, mi van a házadban? s midőn megtudta, hogy csak egy korsó olaj, ily tanácsot adott: menj el, kérj a te szomszédaidtól üres edényeket, keveset ne kérj. Zárkozzál bé magada te fiaiddal egybe és tölts az olajból mindenik edénybe és menj el és add el az olajat és fizesd meg annak, a kinek adós vagy, te pedig és a te fiaid éljetekek a maradékával. Azaz, mintha mondotta volna: jó asszony! miért keseregsz, miért szomorkodsz?.... Kesergéssel, szomorkodással nem táplálhatod sem magad, sem gyermekeidet. Isten próbára tette hitedet, de azért nem szabad kétségbe esned! Hogy akarsz élni? tétlenül? ... adósságból?...

A munkátlanság nyomorba, az adósság szolgaságba vezérel... Kerüld mind kettőt! Imé Isten gyermekekkel áldott meg, kik munkabírók. Háznál olaj van, mely a legfőbb kereskedelmi cikk Judéában. Kezdj hozzá az olaj áruláshoz! Miért szégyelnéd?... Ne tekints az emberek balga előítéleteire! Sőt zárkozz szobádba: mondj le azon világi hiábavalóságokról, melyeket rangod szerint a világ tőled megkövetelne. Élj egyszerűen szegénységedhez képest s ha a jó Isten munkáitok után megáld: első dolgotok legyen adósságokat letörleszteni, s csak azután áldozz a feleslegből a világi kényelemnek.

Mit gondoltok vajjon az elhagyatott özvegy papné megfogadta-e a próféta jó tanácsát?... Meg! és ez lett jövő szerencséjének megalapítója. A szorgalmon Isten áldása van! Az özvegy szomoru hajléka ismét felvirult s a jó lét és megelégedés paradicsomává változott.

Bizony ma is a ki tétlenül él, erején felül költekezik s adósságot-adósságra halmoz: ön kezeivel vonja be hajlékába a nyomor, a szenvedés, a kétségbeesés borzasztó rémeit; feldulja a családi élet boldogságát, számkiüzi magát és szerelmeseit azon édenből, melyben a földi élet legszebb öröm virágai virulnak.

Nem árt mindezekről gondolkozni.

Ugy-e szép történet ez? méltó volt hogy meghallgassátok! A tanulságot nem is kell hogy megmondjam, mert mindenki önként reá jött. A ki tehát azt akarja, hogy azon szerencsébe részesüljön, hogy vékájából a buza, erszényéből a pénz ki ne fogyjon: hittel párasítson munkásságot és okos takarékoszágot...

Ne mondja senki, hogy szegény, elhagyatott, ha egyszer Isten ép testtel és egészséggel áldotta meg: nyitva áll mindenki előtt az út, a jólét és boldogság biztosítására. Miért rettegnétek a munka fáradalmaitól midőn jólét, egészség és boldogság virul nyomában, a restség párnáján pedig: szegénység, nyomor, bűn s a nyavalyák torz alakjai hevernek...

Csak kishitűség ne szállja meg lelkünket: az élet legzordonabb anyagi csapásait is lankadatlan munkásság és okos takarékoszággal kárpótolhatjuk. Erre tanít bennünket az olajos korsó története.

Kitartó munka igaz hittel
Arat győzelmet névvel, hirrel...
Elődbe tár tündér világot:

Nyugodt szívet s hiv boldogságot . . .

A henyesség: sátán párnája,

Hívét — nyomor s gyalázatot várja . . .

Rédiger Geza.

Levelek Kolozsvárról.

I.

Kedves székely atyámiai, engedjétek meg, hogy szívből üdvözljelek titeket. Összesen csak két hétig utaztam szép hazátokban, Háromszéken, Csíkszéken s a Hargitán keresztül; de mintha látnám, templomok villogó pléh fedelese tornyát, s körülötte a csinos, tisztára meszelt, fatornáczos kis fehér házakat; mert a székely falvakat mind ilyen csinosoknak, tisztáknak találtam; s leginkább ez tetszett nekem. Semmi sem vonz úgy, mint a csinosság, tisztaság.

A hollandusok is, egy gazdag, mivelte nép, híresek arról milyen tisztán tartják házaikat; egyre mossák, kefélik, kívülről, belülről. Saját személyöket kevésbé gondolják. Ebben hibáznak. A test tisztántartása még fontosabb mint a házé.

Volt a rómaiaknak egy böles mondásuk. Tudjátok kik voltak a rómaiak? Róma híres, nagy város, Olaszország fővárosa, hol székel az olasz király, s vele együtt a pápa, a r. katolikus egyház feje. Régi város ez a Róma, már akkor létezett, mikor még nem volt sem magyar, sem székely e hazában, ezeröttszáz, kétezer évvel ezelőtt, körülbelül hatvanadik, hetvenedik nagyapánk idejében. Akkor Rómát más nép lakta mint a mostani. Ezen hajdani rómaiaknak volt tehát egy mondásuk, mely az ő nyelvükön, azaz deákul, így hangzott: MENS SANA IN CORPORE SANO, a mi magyarul azt jelenti: ép lélek ép testben. Vessétek jól be ezen mondást eszetekbe; semmi sem fejezi ki jobban milyennek kell lenni az embernek, hogy valóban ember legyen. Ép lélek, ép testben. Tehát az ép, egészséges test egyik főkéllék arra, hogy emberek legyünk. És mi által lesz testünk egészséges? Nagy részt az által ha tisztán tartjuk.

Tudniillik a bőrön keresztül sok minden kipárolog, mi ha testünkbe reked, ártalmassá válik, s betegségeket okoz. S ezen kipárolgás a bőrön keresztül csak úgy mehet végbe, ha a bőr tiszta, ha sokat mossuk, nem hagyjuk hogy szenny rakodjék reá, mert a szenny bedugja a bőr láthatatlan lyukacsait, melyeken át történik ama felette hasznos kipárolgás.

A rómaiak, kiket imént említettem, jól tudták ezt. Azért is voltak roppant fürdő épületeik, melyekhez képest falusi templomaink törpe czigány kunyhók.

Ezen nagyszerű palotákban azután mindenféleképp meglehetett fürödni, hideg, meleg vízben, vízpárában stb. S ide nem csak az urak jártak, mint Budapesten a Rácz-fürdőbe, hanem mindenki, gazdag és sze-

gény, igen csekély árért, némely helyt éppen ingyen. A fürdés Rómában, általános életszükség volt, mint nálunk az evés, ivás.

Korunkban, a gazdagok eléggé gondolozák testüket, főleg Angliában, hol e miatt a gazdagok tovább élnek, egyre-másra, mint a milyen hosszú szokott lenni rendesen az emberi élet. Egyik barátom, külföldön tartózkodván, tanuja volt egy angol család megérkezésének ugyanazon vendéglőbe, hol maga is szállva volt. A család hat tagból állott, s a kocsi tetején, melyen érkeztek, éppen ugyanannyi fürdő-kád sorakozott egymás mellett. Mindegyiknek meg volt a maga külön fürdő-kádja s azzal utazott. Ezen fürdő-kádak különben összehajtható gummiszövetből voltak készítve.

De nem csak Angliában, általában mindenütt a gazdagok tisztán tartják testüket. Messze van már az idő, mikor egy erdélyi kanczellár, a nagy hirű Betlen Miklós, ki saját életét oly érdekesen írta meg, pirulás nélkül írhatta, hogy kezét ugyan mindennap, lábát egyszer egy héten, de arcát soha sem szokta mosni, kivéve ha éppen valami sár vagy egyéb gaz véletlenül be nem piszkolta arcát.

Sokat változtak azóta a szokások. Volt többi közt az emigrációban, 48 után, egy igen eszes és mulatságos erdélyi fő ur, ki annyira szeretete a tisztaságot, hogy pajtásai olykor nevettek rajta. Az egyik mondta: „ugyan piszkos lehetsz barátom, hogy örökké kell mosakodnod.“

A tisztá köröm, nevezetesen, rendes dolog uraknál. Egyszer egy inas bejelent gazdájának valamely idegent. „Ki az, hogy hívják? Kérdé a házi ur. — Nem tudom, felel az inas, de urnak kell lennie, mert mind a tiz körme fehér.“

Kár, hogy az alsóbb osztályok kevésbé szigorúak tisztaság dolgában. Legyen a munkás ember tenyere kérges és napsütötte, ez jól áll neki, mutatja hogy dolgozik, kaszál, kapál, forgat, meg fogja az eke-szarvát, künn él a szabadban s képes lesz, ha kell, a hazát megvédeni. De mikor vége a munkának, mikor a földmivelő visszatér övéi közé, miért ne mosdjék meg jól, éppen mint egy ur, — hideg, vagy ha ez nem használ, meleg vízzel, szappannal. Egészségének is jobb, szebb is és kellemesebb tisztára mosott kezeket, arcokat, megfésült fejeket látni a családi asztal körül.

Tisztaság tekintetében nagyon különböznek a nemzetek. A mongol egyszer fürdik meg életében, t. i. mihelyt megszületett valamely folyó vízbe mártják. Attól fogva haláláig víz nem éri testét. A muszka paraszt mosdik ugyan, de abban nincs nagy köszönet: teli szivja száját vízzel, — azután ezt a nyálas vizet tenyerébe köpi s megdörzsöli vele arcát.

Nálunk legpiszkosabbak a zsidók. Sok adoma van erről. Egy zsidó így elmélkedett egyszer komájával: „Furcsa, hogy az ember kezét mindennap mossa, képét néha napján és lábát soha sem.“ Egyszer megint egy zsidó aszszony, ünnep napja közeledvén, törte fejét miféle örömet szerezhetne gyermekeinek a nélkül, hogy ez pénzébe kerülne. Kis idő

mulva felkiáltott: „Ahá! meg van. Megengedem nekik, hogy egy egész hétig ne mosdjanak.”

A barbár törökök e részben sokkal előbbre vannak. Vallásuk igen bölcsen azt parancsolja, hogy egy nap többször mosdjanak meg. Konstantinápolyban jártamkor, sokszor láttam mosakodó törököket egy-egy mecset udvarában. Mecset annyira mint török templom. A mecset kupolás épület, négyszögű udvar közepén; mellette külön hosszú oszlop forma torony emelkedik, hegyes véggel. Ez a minaret, melynek erkélyéről a pap templomba hívja a népet, mikor eljön az imádság ideje; mert náluk nem használnak harangot. Az udvaron kút is van. Ide jönnek mosakodni a szegények; sokszor egész csapat állja körül a kútát, övig levetkezve. Azért is, Konstantinápolyban, feltűnő mennyire tiszta a nép. Egyszer beleültem egy társas kocsiba; az ily kocsik akárkit felvesznek csekély árért, s bizonyos irányban tova szállítják. Ruhájokról ítélve szegény emberek ültek velem együtt; de kezök, körmük azért tiszta volt, nagy bámulatomra. Egyszer bementem az ordító dervisek mecsetjébe. Ez egy négyszögű terem, melyben köröskörül a fal mellett akárki a ki bejön helyet foglalhat, s azután torkaszakadtából ordítja mindig ugyanazon mondatot Isten dicsőítésére; egyuttal egész testével előre-hátra hajlong. Az ember azt hinné bolondok házába került. Volt ott, mikor beléptem, vagy 50—60 ily bögő és hajlongó alak; többnyire munkások, vízfordók, szóval szegény emberek. Ezek mind javában izzadtak a nagy mozgástól; a terem sem volt nagy, mégis semmi rossz szag nem érzett, oly tisztán tartották ezen szegény emberek testöket.

A magyar nép is szereti a tisztaságot, de még nem eléggé; kellene hogy e tekintetben túl tegyen magán a törökön, hogy nálunk, tesztem, a paraszt is éppen annyit mosdjék, fésülködjék, fürödjék, mint az urak. A víz nem kerül pénzbe. Nyilvános, ingyen fürdőház minden faluban kellene hogy legyen, a hogy minden falunak van temploma. De talán már sokat is papoltam nektek e tárgyról. Jövő levelemben, ha nem restelitek, áttérünk majd valami egyébire.

Gerando Attila.

Egyleti élet és munkásság.

Mitévők legyünk? Vegyük mintául az olyan egyleteket, (milyen pl. a mértékletességi egylet) melyeknek tagjai a társulás főeszméjét felfogják, magokévá teszik, cselekvényeiket ahhoz alkalmazzák és így jó példával járva elől, minden mást, a kívül érintkeznek, azzal az eszmével megismerkedtetni, lehető minden módon magokat ahhoz alkalmazkodásra reá bírni, reá beszélni, sőt őket az egylet tevékeny tagjaivá avatni törekedjenek! Brassai Sámuel.

Székely ifju. Mult számunkban Murányi Sándor „Székelyekhez” cz. költeményéhez melléklételül egy székely ifju képét adtuk, mely kép a Székely Közművelődési Egylet naptárában 1881-ben közlötetett volt.

Hajós János ministeri tanácsos az Egylet érdemes elnöke kérésünkre készséggel átengedte a képet, hogy felhasználjuk, s mi ezt köszönettel vettük.

Egy nő a nőkhez. Özv. Vass Miklósné asszony, kia mint egyik levelében nekünk írja, elvonultan él a világtól, a mely halad, s a mely a maga nagyzolásával s fényüzési vágyaival minden nemesebb ösztönt elseper, a Dávid Ferencz-Egyletet egy régen irt elmélkedésével örvenvendeztette volt meg, mely felolvastatott és nagy kedveltségben részesült. Nem lévén terünk arra, hogy az egészet közöljük, hadd álljanak itt a nőkhez szóló lelkes szavai: „Az annyi aggályok és erőmegfeszítések között vadászott boldogság sehol sem létezik saját szívünkön és családi körünkön kívül. A családi kör lelke pedig ti vagytok kedves nők. Ti tehetitek azt oly paradicsommá, honnan a nyugtalan vágyak ne üldözzék ki a boldogság után sovárgó lelket. Tegyétek ezt a révet biztossá a szenvedélyek viharaitól. A hiu ábrándok hullámain zárjátok ki belőle, hogy csendes keblében az ég mosolygó képe tükrözzék. Szívetek érzelmei sorompói közé ne hocsássatok senkit, ki a haza jólétét önértékéért elfelejti; ki kincsvágyért erkölcstelenségre vetemedik. Hazám lelkes leányai fogadjátok fel, hogy ti a nemzet erkölcsi súlyedése ellen küzdenni fogtok!”

Népkönyvtárt kell teremteni! Orbok Mór pozsonyi polgár iskolái tanár két művét „Tréfás számtani feladványok” és „Tréfás mértani feladványok” 25—25 példányban a Dávid Ferencz-Egyletnek ajándékozta. Mutatványt fogunk küldeni belőle a f-egyleti elnökökhez, azzal a kérésünkkel, hogy a népiskolákban ismertessék meg és ajánlják, mint olyan könyveket, a melyekből a gyermekek játszadozva tanulják meg a számítást. A tanár ur fogadja köszönetünket az ajándékért.

Felolvasások. A Kolozsivárt rendezett felolvasások közül a negyedik január 29-én tartatott meg szép eredménnyel. A hallgatóság az unitárius főiskola nagy termét jó részt megtöltötte. A felolvasók közül Kovácsi Antal tanár szerencsésen választott tárgyával „Luxus a nevelésben” nemcsak a tanúgy barátok, hanem a szülők érdeklődését is felkeltette s azt ki is elégítette. A felolvasó híven rajzolta le jelen társadalmunkat hibáival egyetemben, melyek között a legelső az, hogy társadalmi életünkben még mindig bizonyos rangkórság uralkodik a foglalkozások természete szerint. A hivatal viselést tisztességesebbnek tartjuk a kézzel végzett munkánál s ezért mindenki abba jár, hogy ha ebben volna jusson a másikba, s ha már ott van ne hogy vissza essék ebbe. A mesteriségre adással mi még csak ijesztjük gyermekeinket. Leányaink — főleg az ugynevezett középosztálybeliek — annyit kell hogy tanuljanak a rossz rendszer miatt, hogy 16—17 éves korukban már nem tartják magukhoz illőnek a gyermekes gondolkozást, s 20 éves korukban már vén leányoknak vesszük. Ha észszerűen nevelnők, hajlamaikra hallgatnánk, akkor bármelyik álláson fel kellene hogy találja magát mind a fiu, mind a leány. A második, Grátz Mór, evangélikus lelkész felolvasása „Egy refor-

mátor családi körében,“ valóságos nyereség volt egyletünknek, mert megerősítette és kivihetőnek bizonyította azt a törekvésünket, a melyet Dr. Hegedűs István egyetemi tanár ur szíveségéből már korábban érvényesítettünk, hogy felolvasásainkon nem-csak mint hallgató, hanem mint felolvasó is részt vehet bárki, a ki a vallás és erkölcs kérdései iránt érdeklődik. A felolvasást lesz alkalmuk bővebben megismerni olvasóinknak. A felolvasónak Ferencz József püspök és egyl. tiszt. elnök mondott igen meleg és szívélyes köszönetet.

A jelen hónap 26-án lesz az 5-ik felolvasó gyűlés, mely alkalommal felolvas Kozma Ferencz tanfelügyelő „A vallásos nevelésről“, F'anghné Gyujtó Izabella „Az anyáról“, Kőváry László akad tag fellovasása „Egy társadalmi kérdésről“, márczius 25-re halasztatott, ugyanakkor felolvas Boros György tanár „A templomba járás és nem járásról “

Sepsi-Szent-Királyon az unitárius és ev. ref. lelkészek együttes közreműködése mellett önképző- és jótékony célú egyesület alakult. A tagok hetenként két estve össze gyűlnek; gyűlések alkalmával a nők fonnak, kötnek, varrnak s az együttes társalgáson kívül szavallatok, énekek és a lelkészek közérdekű felolvasásai foglalkoztatják a megjelenőket. Az egyesület célja első sorban egy népkönyvtár megteremtése és ez által a község vallás-erkölcsi s általában szellemi szükségletei kielégítése. A jótékony célzt az által véli elérhetőnek az egyesület, hogy az időnként rendezendő fillérestélyek és műkedvelői előadások jövedelmét szegény iskolaköteles gyermekek ruházattal és taneszközzel való ellátására fordítja. Az alakuló közgyűlés Vaska Béla unitárius lelkészt elnöknek és Benedek Árpád ev. ref. lelkészt igazgatónak választotta. Még az egyesület megalakulása előtt nevezett lelkészek közreműködésével az unitárius és ref. egyházak javára hangverseny tartatott, mely a két egyháznak külön-külön 8 frt 72 krt.jövedelmezett. — Üdvözljük ifju barátainkat, hogy újabb bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy a nemes munka nem ismer felekezeti különbséget. Ha Abrudbányán s Fiaatfalván egy templomban tudnak imádkozni unitáriusok és reformátusok, miért ne tudnának egy munkában, a nép nevelésében s a vallás-erkölcsi élet ébresztésében, együtt munkálni mindenütt.

A haranglábi „dalárda és olvasó egylet“-ben tanulságos felolvasásokat tartott ifj Gálfalvi István lelkész aa. A közelebbi alkalmakkal felolvasása tárgyai voltak: „A férfiúi erély mennyire foly be a család valóságosságra és hazafiságra?“ „A családok egészségének épségben tartása.“ „A család-tagok kölcsönös bizalmának ébren tartása.“ Követésre méltó példa! Gv.

Aranyos-Torda kör. Ebben a körben, — köszönet a buzgó embereknek — olyan élénk mozgalom kezdett megindulni, hogy van reményünk, hogy állandó rovatot nyithatunk számára. Tordáról Iszlai Márton ismét bejelentett kilencz uj tagot. Komjátszegről Imecs Lajos lelkész ur tizet. Toroczkón Derzsi Domokos tanító dal-kört alakított s a körnek eddig elé husz tagja van. Egyelőre főleg tem-

plomi énekeket akarnak tanulni, hogy az isteni tiszteletet emeljék. A hivek kapnak az alkalmon s jól teszik. Levelezőnk óhajtáná, hogy Toroczkón egy fiók-egylet alakuljon Toroczkó-Szentgyörggyel együtt. Kívánjuk, hogy óhaja megvalósuljon, s hisszük, hogy ha egy akarattal kezdeményeznek már a tavaszon meg lesz.

A kereszturkőri dalkör megtartotta dalestélyét, jan. 29-én. A -Siménfalván s mint levelezőnk értesít, szép sikerrel. A dalkör pénztára s a székely-kereszturi iskola új tanszéke javára Györfy Ferencz pénztárnok kimutatása szerint felülfizettek: Ürmösi János 20 kr. Vári Domokos 20 kr. Szabó János 50 kr. Marosi Lajos 1 frt. Darkó Lajos 10 kr. Szász Mihályné 50 kr. Jakabházy Gáspár 1 frt 50 kr. Aranyosi Gyula 50 kr. Zsigmond Zsigmond 50 kr. Ferenczi Gyula 50 kr. Ördög Péterné 50 kr. Kotz József 50 kr. — **Aján d é k o z o t t** Göncz Károlyné egy tortát, mely kisorsoltatván begyűlt 3 frt 70 kr, s elnyerték Bedő József és Ferenczi Gyula, kik közül az első 10 krt a második 20 krt s a tortát visszaajándékozván az új sorsoláson begyűlt 3 frt 20 kr; Jakabházy Gáspár mint nyerő újból visszaajándékozván árverezés útján Ferenczi Gyula 2 frt 70 krral megvette s ismét visszaajándékozta, miután szabad kézből eladatott 80 kron, mely összeget Lőrinczi Zsigmond megpótolván 20-krral, a torta behozott 10 forintot és 90 krt. **Pénzt ajándékoztak:** Sándor Mózes tanfelügyelő 50 kr. Duka Jánosné 50 kr. Szél Géza 1 frt. Boros György tanár 2 frt. Sándor János 50 kr. Török Sámuel 1 frt. Buksa Sándor 50 kr. Összesen 23 frt 20 kr. Fogadják mindnyájan a dalkör szíves köszönetét.

Bágyonból az Unitárius Közlöny mult számában közölt tudósításra vonatkozólag terjedelmes nyilatkozatot kaptunk Balogh Sándor községi tanító urtól. Terünk szűk volta miatt kénytelenek vagyunk csak a dologra tartozó részek közlésére szorítkozni. E szerint karácsonkor 150 körül vettek urvacsorát. Az énekezők most több időt fordíthat az ének tanításra, mint a mikor az iskola felekezeti volt, mivel az egyedüli tárgya. A hitoktatásban a mult évben 73, a jelen évben 93 unitárius gyermek részesült. Mindennapi iskolába járó tanköteles van 169, ebből iskolába jár 93; teljes szegénység miatt nem jár 32 s más községben lakik 17, tehát nem igazolhat 27 et. A felekezeti iskola soha sem állott így Bágyonban. „Tíz éve mult — írja a tanító ur — hogy Bágyonban községi iskolázás van, s ha czikk író egyetlen lelket állít elé, a ki két éven át legalább összesen 10 hónapot tanult s nem tud olvasni, akkor meghajlok előtte, de nem hiszem hogy találna.“

Örvendünk ennek a nyilatkozatnak, mert ha nem is osztatja el teljesen a korábbiiban kifejezett aggodalmakat, arról biztosít a mi iránt mi kifejeztük reményünket, s a mi a közlésnek egyedüli célja volt, — hogy valamint az iskolázás már jelenleg is jobb a mult évinél, úgy minden haladni és javulni fog idővel s ezt méltán is várhatja mindenki egy olyan jóra való községtől, a milyen Bágyon. Nem lehet rossz néven venni, ha a nép javát akaró emberek nem hagyják szó nélkül, hogy ha, mint a mult

évben is, 165 rendes tanköteles gyermekből csak 77 s tehát az egésznek felénél kevesebb járt iskolába, s az ismétlők közül úgy szólva egy sem tanult

Marthonosban Gábor Albert ifju lelkész már ezelőtt négy évvel önképző kört alakított, melyben a felnöttek oktatását sikerrel folytatja.

Köszönet nyilvánítás Az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezéséhez hozzá járultak 1 frt 20 kr. előfizetési összeggel: Szász Adám, özv. Székely Sándorné (1 frt), Farkas József, Simén Elek Kolozsvárt, kik a Dávid Ferencz-Egyletnek mindnyájan alapító vagy rendes tagjai s ez iránti kötelezettségüknek is eleget tettek. Köszönjük a pártolást s kérjük továbbra is.

Szerkesztői izenet. B. J. Szováth, O. G. Héviz, Cs. L. Bágyon, G. M. Torockó, B. L. Keresztur várjuk a választ — Szabó Lajos urnak Szabéd, közelebbről adjuk. — V. D. Torda intézkedünk — Sántha K. urnak, levélben válaszoltunk — Kgy. S. Kénos A kimutatást vettük. Kérünk tudósítást a munkálkodásról. — G. B. D.-Szent-Márton, köszönjük. — Lelkész barátainkat kérjük, hogy ha az egyl. titkár felhívására nem nyilatkoztak volna, nyilatkozzanak, ne hogy majd késő legyen.

 **A szerkesztőség** kéri a fiók-egyletek titkárait, az irodalmi bizottság tagjait és a lelkész s tanító urakat, hogy közlésre szánt dolgozataikat legkésőbb a hónap 15-ig, s tudósításaikat 20-ig szíveskedjenek beküldeni, mert különben abban a hónapban nem használhatja fel.

Hazánk és a külföld.

Japánban az unitáriusok kezdenek szaporodni és munkálkodni. Közelebbről egy missionáriust küldöttek oda az unitáriusok s még egyre van szükség. Ezelőtt 28 évvel még egy keresztény sem volt Japánban.

Az Olasz királyné kegyelmesen elfogadta Bracciforti tanártól Channing és Dr. Martineau műveit, s kifejezte örömét a felett, hogy a kitűnő tudósok műveivel megismerkedhetett.

Egy beszédet sem tartok jó beszédnek — mondja Longfellow — a melyikben nem hallom a szívverését.

Megtörtént. Két férfi, mindkettő unitárius és unionista, utazott Angliában Chester és Manchester városok között. Egy állomásnál egy ujságot vesznek s azt a nem kedves hirt olvassák belőle, hogy Northwichban Brunnert választották meg képviselőnek, de semmi megjegyzést nem tettek, míg nem egy utitársuk így kiált fel: „Ah urak ez már borzasztó dolog! Az urak talán nem is tudják, hogy Brunner nemcsak hogy radikális, hanem a mellett unitárius is? No hát én tudatlan ember vagyok, de egy dologhoz értek s ez a vallás. Én sok könyvet olvastam már s tudom, hogy az unitáriusnak a pokolba kell jutni. És mégis ezek az emberek azt hiszik, hogy egy olyan ember is elég jó a parlamentbe, a kit az Isten csak a tüzre tart érdemesnek.“ A két férfi nem tévén megjegyzést egy aszszonyhoz fordult az utas s kérdi „s ön tisztelt aszszonyság mit gondol?“ „Én“ felelt az aszszony röviden — „hát én azt gondolom, hogy maga egy nagy számár!“

Irodalom.

Ebben a rovatban a szerkesztőséghez beküldött műveket, terünkhez mérten, ismertetni fogjuk.

Dávid Ferencz Emlékét Jakab Elek terjedelmes művét az Egyházi K Tanács megvásárolta s az eddigi 2 frt 50 kr. helyett 1 frt 50 kr-ra szabta az árát, a mely már oly mérsékelt összeg, hogy mindenkinek megszerezheti ezt a művet, a melynek egy unitárius asztaláról sem kellene hiányozni. A szerkesztőség 1 frt 60 kr. beküldése után szívesen megküldi bárkinek.

A Leányvilág 4-dik száma is diszes kiállításban s tanuságos czikkelkel jelent meg.

Nyilvános nyugtázás.

Második közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Alapítók 10—10 frtot: Kolozsvárt: Ferencz József püspök, Özv. Nagy Elek-né, Gr. Bethlen G.-né, Özv. Szilvási Miklósné, Kovácsi Antalné, Dr. Brassai Sámuel, Mikó Imre, Vécsei Sámuel, Filep István, Nagy Lajos, Farkas József, Gyulai László, Gyulai Árpád, Ambrus Gergely, Boros György, Haller Rezsőné, Váradi Károly, Özv. Kriza Jánosné, Mózes András, Sárdi József, Jánosi Gergely, Szász Adám, Dr. Veress Vilmos, Dr. Berde Áron, Kőváry László, Lászlóczy György, Bedő Dániel, Kovács János, Szigethi Miklós, Ulár Pál, Molnár Sándor, Dr. Gálffy Endre, Dr. Bartók István, Dr. Bartók Zsigmond, Frankis János, Sárdi István, Pataki Istvánné, Boér Gergely, Keresztély Lajos, Czecz Péter, Szigethy Béla, Ifj. Lászlóczi Sámuel, Ifj. Lászlóczi Péter, Pákei Lajos, Özv. Pákei Lajosné, Lászlóczi Lajos, Özv. Gyergyai Ferenczné, Arkosi Lajos, Dr. Arkosi Gyula, Özv. Farnos Elekné, Özv. Koronka Antalné, Berde Mózes, Kővári Mihály, Id. Lászlóczy Péter, Benkő Mihály, Berde Béla, Özv. Groisz Gusztávné, Macskási Lajosné, Oriold József, Oriold Józsefné, Jelen Erzsé.

Bágyi Kálmán. pénztárnok.

TARTALOM.

Dávid Ferencz emlékéhez (Rap-sodia.) Nagy Lajostól . . .	65	Levelek Kolozsvárról. Gerandó Attilától . . .	73
János Zsigmond (arczképpel.) Kőváry Lászlótól . . .	67	Egyleti élet és munkásság . . .	75
A szegény asszony olajos korsója. Rédiger Gézátlól . . .	70	Hazánk és a külföld . . .	79
		Irodalom . . .	80
		Nyilvános nyugtázás . . .	80

Nyomatott Gámán János örökösseinél Kolozsvártt (Bel-középteza).

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára I frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

A Jézus feltámadott.

Tanítványok kicsiny serge
Csüggedezik leveretve,
Mert a mester elvérezett,
Keresztre felfeszítettet,
Mielőtt még — a mint várták —
Felépíté az orszagát,
Árulója akadott.

De imé már harmadnapra,
— Akkoriban csuda vala —
Dobban a sziv, kél az eszme,
Nyilik a kis sereg szeme,
S felhangzik az örömenek:
Dicsőség a nagy Istennek,
A Jézus feltámadott.

Elöl Péter — most már szikra —
Lelkesülten áll a sikra,
Egyetlenegy beszédével
Az egyházat építi fel,
S a nép ajkán száll az ének:
Dicsőség a nagy Istennek,
A Jézus feltámadott.

Utána Pál a mint veszi,
Az örömhirt tovább viszi,
Pogányok közt meg-megállva,
Csak a Krisztust prédikálja,
S népek ajkán szól az ének:
Dicsőség a nagy Istennek,
A Jézus feltámadott.

Azóta sok idő telt el,
Nagy nemzetek enyésztek el;
De Jézus él, uralkodik,
Szellemével egyre hódít,
S milliók közt zeng az ének:
Dicsőség a nagy Istennek,
A Jézus feltámadott.

Ölbe veszi a kisdedet,
Meggyógyítja a beteget,
Az éhesnek kenyeret ad,
Segíti a szegényt, árvát,
Hogyne zengne örömenek:
Dicsőség a nagy Istennek,
A Jézus feltámadott.

Nagy Lajos.

Jelen számot egy negyed ivvel meg bővítettük.

Jézus feltámadása.

A husvét ünnepét annak emlékére ünnepeljük, hogy, a mint mondani szokták, Jézus feltámadott, vagyis hogy halála után újból megjelent az életben. Jézusnak a halálból feltámadása nem teszi azt, a mit gyakran hirdetni és hinni szoktak, hogy az ő földi teste a sírból ki jött volna s hogy aztán korábbi életét ismét tovább folytatta. Ha a Jézus feltámadása ebből állott volna, akkor semmivel sem volna több értéke a Lázár életre jövetelénél. Ebben az esetben pedig már nem feltámadás, hanem csupán a tetszhalálból való feléledés volna. Ismét ki kellene hogy bontakozzék földi testéből, vagyis újra megkellene hogy haljon. De Jézus, ki a halálból feltámadott, többé meg nem hal; a halálnak nincs hatalma felette.

A Jézus feltámadása lényegileg abból állott, hogy ő a halál után megmutatta magát tanítványainak, s hogy azok teljesen megvoltak győződve arról, hogy ő él, és pedig hogy felsőbb rendű állapotban él. Jézus ugyanolyan volt hozzájuk, mint az előtt; éppen úgy szerette, úgy érezett velők s úgy segítette őket mint az előtt. Mindig közelükben volt. Ő általa az égből Isteni erő szállott rájuk. S ők hitték, hogy midőn a halál elközeleg, Jézus maga mellé veszi őket abba a felsőbb rendű világba, a melybe ő elköltözött. És ez a hit eloszlatta a haláltól való félelmöket, s el minden kétségeket az iránt, hogy az Isten valósággal olyan közel van hozzájuk, a hogy azt Jézus tanította. Jézus felszállott a menybe a maga Atyjához és az ők Atyjokhoz s mégis velők volt mindig, egészen a világ végéig. Ezt értem a Jézus feltámadása alatt.

De kérdezzük meg továbbá, hogy mi okon hihető az, hogy a feltámadás valóságos volt? A kereszténység Jézussal együtt meghalt és a Jézus sirjába temettetett. Ha Jézus fel nem támadott volna, a kereszténység soha többé meg nem jelent volna a földön. De Krisztus feltámadott s ime a kereszténység alig hét hét multán teljes mértékben fellépik s Jeruzsálemben egy nap alatt 3000 embert hódít meg. Honnan állott elé ez az új lelkesedés, ez az erős meggyőződés, ez az ellenállhatlan elhatározás, holott magok a tanítványok kevés idővel ezelőtt olyan erőtlenek, olyan hitetlenek voltak? A kérdésre mindenik ugyanazt a választ adta: „A mester feltámadott és megjelent nekünk, megmutatta magát s ismét vissza tért az égi országba.” Első prédikálások csak erről szóltak. Munkájuk egyelőre csak arra terjedt ki, hogy „bizonyosságot tegyenek a Krisztus feltámadásáról”. Később kiterjedt pré-

dikálások az egész evangéliumra. Az a tudat, hogy ők mesterükkel együtt vannak, meggyőződésüket szilárdná, hitüket erőse tette, s lelkeket megnyitotta, hogy a szentlélek szózatát megértsék s így minden igazságra eljussanak. Értelmök naponta tisztább meg tisztább lett, hitök nőtt és erősödött mignem oda jutottak, hogy a szeretet és reménység evangéliumát predikálni kezdték, görögnek, barbárnak, zsidónak és pogánynak egyaránt.

A Jézus feltámadásának van még egy más bizonyítéka is. Ez a bizonyíték pedig a halhatatlanságnak az az új érzete, mely ezután felébredt bennök. A halhatatlanságban vagyis egy jövő életben való hit csaknem általános volt eddig is. Minden nép hitte, hogy az ember élete egy más világban tovább folytatódik. De ez a hit a kereszténység létrejöttével új alakot nyert, vagyis olyan szilárd meggyőződéssé vált, hogy már a földi életben befolyást gyakorolt az emberek meggyőződésére és jellemére. A láthatatlan világban való hit a keresztény családokba is bejutott s ott lelkesítő és vidámitó befolyást gyakorolt. Azokat, kik kísértetben voltak segítette, a bánatban kesergőket megvigasztalta, a megtört szívűek keblébe a boldog reménység szikráját csepegtette. Ebből lelkesedést és bátorságot merített az apostol éppen úgy, mint a mártír. Még a szolgálásban sinlődőknek is égi vigaszt és lelki örömet tudott nyújtani. Olyan volt ez a hit az emberek között, mint Jézus sirjában az angyalok; oda állott a kedves gyermektől megfosztott szülő mellé és vigasztalója lett.

Ez a hit a világot új világgá változtatta, az által a remény által, a melyet felébresztett. Olyan lett ez a hit, mint az élet vize, mely az Isten trónjánál fakad s aztán az élet pusztaságait bédedvesíti s azokon a reménység viritó rózsáit fakasztja. Ez betöltötte azt a nagy űrt, a mely elválasztotta ezt a világot a jövő világtól, s minket a mélységből felemelt oda, a hol Krisztussal együtt menyei helyen ülhetünk. Éppen ezért e husvét vasárnapján mi is így szólhatunk az apostollal: Áldott legyen az Isten a mi Urunk Jézus Krisztusnak atyja, ki az ő nagy irgalmasságából ujonnan szült minket az élő reménységre, a Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása által.“

Clarke F. Jakab.

Az Istennek önnön magának gondja volt eleitől fogva és lészen, az ő igazságára. Támaszt ő és ad pátronust, ha emberek által oltalmazni akarja, ha pedig nem, önmaga is elég erős arra. — János Zsigmond szavai Dávid Ferenczhez.

Buzogány Áron.

Szül. 1834 máj. 1., megh. 1888. febr. 25.



A férfiú, kinek arcképe e sorok felett áll, kiváló példája volt azoknak az embereknek, a kikről azt szoktuk mondani, hogy maguk teremtik magukat.

Nem szándéksom ezuttal Buzogány Áronnak kimerítő életrajzát írni meg. Erre előbb az adatokat is össze kell gyűjteni, térre is nagyobbra van szükség, mint a mennyivel e helyen rendelkezem. Csak egy néhány vonásban kívánom korán elhunyt barátom emlékét e lapokon is megörökíteni. A kegyeletes érzés mellett, melylyel iránta ifjúságunkban keletkezett s mindvégig kölcsönösen megőrzött barátságnál fogva viseltetem, erre indít az ő példás élete.

Buzogány Áron Udvarhelymegyéből Ujszékelyről származott. Mint egyházunknak közpályán élő s ezen maguknak hirnevet szerzett tagjai csaknem mindnyájan, ő is szegény sorsban született és abban is nevedett. Abból a szerény vagyonból, a mivel különben is nagyobb családú szülői birtak, a gyermekek neveltetésére kevés jutott. Az 1848—9 évi események e csekély vagyont is elsodorván, sőt atyja is azoknak áldozatul esván, midőn Buzogány a toroczkói iskolából, hol egy ideig tanult, kolozsvári főtanodánkba került, egészen önerejére lőn utalva. Mert akkor hire sem volt főtanodánkban azoknak a segélyeknek, a melyeket

most a szegény tanulók élveznek — vajha meg is tudnák becsülni! Hanem a tanulóknak magának kellett azt megszerezni szorgalma, igyekezete, kitünősége és jelleme által. És Buzogány mindezeket fokozott mértékben bírta. Ennek köszönhető, hogy Kaali Nagy Elek, később vallásközönségünknek egyik legjelesebb főgondnoka, a szép tehetségu ifjut csakhamar pártfogásába vette. E mellett sikerült Buzogánynak a legjobb családok gyermekeinek tanítását megnyerni. S az a lelkiismeretesség, a melylyel enemü kötelességeiben eljár, rövid időn keresetté tette nemcsak a főtanodában, hanem azon kívül a városon is.

Ily módon biztosítván Buzogány magának önfentartását, gondosan kezdé lerakni azokat az alapokat, a melyekre jövőjét felépítse. Nem elégedett meg a szorosan vett iskolai tantárgyak tanulásával, a melyekben mindenikben kitünő volt, hanem ezeken kívül különösen a német, franczia és angol nyelvek tanulására adta magát. S már mint VIII-ik osztályu gymn. tanuló a német nyelvnek köztanítójává is lett a főtanodában. Innen aztán egymás után lépről-lépésre emelkedett. Egy pár hónap mulva a kolozsvári unitárius ekklezsiában segédpapnak, két évvel ezután a főtanodában rendes tanárnak választatott meg. E két év, mely a szomorú enklkü 50-es évekbe esett belé, ugy az ekklezsia, mint a főtanoda életében oly nagy fontosságu történeti eseményekkel van összekötve, a melyek egyházunk évkönyveinek bizonyára legtanuságosabb lapjait fogják képezni a jövő kor előtt is. S azokon már ott lesz a Buzogány neve is. Pedig ez az ő közhasznu munkásságának még csak kezdete, kiinduló pontja volt. Egy ifju lelkesültsége a pálya kezdetén, melyet a közönség már is tapsokkal fogad ugyan, de a melynek koszorujáért még sokat kell küzdeni a férfinak! Sőt nem egyszer épen a tapsokban rejlik a legnagyobb veszély, elszédítvén az ifjut, hogy magát már a tetőn képzelje lenni, mikor még csak az első lépést tette meg arra. Buzogányt nem szédítette el egy perczre is, csak még buzgóbbá tette minden elismerés, mely a közönség részéről iránta már korán nyilvánult.

Buzogány, mielőtt tanári székét elfoglalta volna, a vallásközönség több száz éves gyakorlata szerint, teljes, szakszerű önkiképzés végett külföldi egyetemre, jelesen Göttingába küldetett, a hol különösen a történelem és bölcelem tanulásának adta magát, nem csekély szorgalommal művelvén magát ezek mellett más tudományszakokban is. Majd Berlinbe ment s Németországon kívül nagyobb utazást tett még Belgiumban, Francia- és Angolországban. Ez utóbbi helyen, Londonban, az angol unitáriusok 1859. évi nagy gyűlésén e sorok írója-

val együtt, mint az egyház képviselője vett részt. E küldetés pecsételte meg ugyyszólva, az angol unitáriusokkal való szövetségünket, e gyűlésen tétetvén az az indítvány az angolok részéről, hogy londoni papnövelő intézetekben jövőre mindig egy magyar ifjút tartsanak, a mi nemsokára csakugyan ténynyé is lett s ma is gyakorlatban van. Az akkori politikai viszonyok egyfelől, másfelől főtanodánk helyzete nem engedte meg, hogy angol testvéreink eme nagylelkűségét valamelyikünk már akkor igénybe vegye s Londonban maradjon, a mint erre fel lettünk szólítva.

Két évi külföldi tartozkodás után gazdag ismeretekkel megrakodva tért vissza Kolozsvárra s foglalta el tanári állomását, egyidejűleg könyvtárnoki, az ekklezsiában másodpapi és az egyházi Tanácsban a pénzügyi szakban előadói, jegyzői és számvivői tisztet is teljesítvén. Egy ember s egyszerre három-négy hivatal! Ez az unitárius szegénység keresztje, vagy ha úgy tetszik erénye. S Buzogány erényt csinált magának belőle. Mert mindenik hivatalát a szó teljes értelmében betöltötte. Mint tanárnak történelmi előadásaira ma is lelkesülve emlékeznek egykori tanítványai; a könyvtár rendezése körüli munkásságáról kötetekre menő lajstromok szólnak, lelkeszi működését örömmel emlegetik a hivek s az egyház pénzügyi adminisztrációja körül elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. Mindezekhez tegyük hozzá még irodalmi működését, melyet részint az iskolai tankönyv, — részint a hirlap — s főleg az egyházi irodalom terén, egy ideig mint a Ker Magvetőnek szerkesztője is kifejtett, s el kell ismernünk, hogy a reményeket, a melyeket az ifju maga iránt ébresztett, a férfi betöltötte.

De még hátra van a Buzogány munkás életének egy fontos szaka. Hazánk alkotmányának helyreállításával, Buzogány 1868-ban 9 évi tanárság után a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz lett vallásközönségünk részéről titkárnak kinevezve. Mert e kinevezés akkor tényleg egyházi, vallási érdeken történt. Báró Eötvös József, a halhatatlan emlékű első vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister belátta azt, hogy e ministerium csak úgy oldhatja meg kívánt sikerrel a maga feladatát, ha abban a hazának mindenik törvényesen bevett vallásfelekezete képviselve lesz. Egyházunk részéről a közvélemény e tekintetben Buzogányt jelölte ki s b. Eötvös e közvélemény szerint járt el. Buzogány mint ministeri titkár előbb a protestáns és zsidó, nemsokára állandóan a népoktatási ügyosztályba lett beosztva, s alig hogy működését abban megkezdette, csakhamar osztálytanácsosi ügykörrel bízott meg, míg később aztán a jelenlegi minister Trefort Ágoston ur alatt osztály-

tanácsossá is lett. Ugy a népnevelés, mint a tanító- és tanítónőképző-intézetek, felsőbb leány- s közép kereskedelmi iskolák felállítása és fejlesztése körül nevét e ministerium legjelesebb szakférfia mellett országosan ismertté és tiszteltté tette. Ez intézetek érdekében mint kiküldött gyakran teljesített és pedig közmegelegedéssel és elismeréssel megbízatásokat, melyek közül nem egy a legkényesebb természetű levén, a legeszeélyesebb eljárást kívánt. De Buzogánynál ez nem is hiányzott. Nem indult el pusztán az informatiok után, hanem a kezébe vett dolgot alaposan tanulmányozta, hogy helyesen ítélhessen és intézkedhessék benne. A hozzá folyamodók ügyét-baját szintén jó akarattal és igazságszeretettel intézte el. És sokan lesznek a néptanítók között, a kik reá, mint igaz barátjukra és jóttevőjükre fognak mindig emlékezni.

Nagy kiterjedésű hivatalos ügykörén kívül Buzogány kivételes szolgálatokat is tett a közoktatásügyi miniszteriumnak. József nádor által alapított s haláláig általa kormányzott vakok intézetét országos törvény értelmében ő vette át Pestmegyétől; a váci országos és a budapesti izraelita siketnéma intézetben, mint ministeri biztos, sok hasznos reformot létesített; jelentékeny érdemeket szerzett magának a budai állami tanítóképző intézet körül, a melynek valamint a házi ipar emelése céljából szervezett „országos ipari bizottságnak“ több éven át egyik tekintélyes igazgató-tanácsi tagja, a budapesti országos kiállítás alkalmával a népoktatási szakosztályban rendező és jury-tag volt; szóval, egyszerűtete, szorgalma és rendkívüli munkaereje által magát minden irányban hasznossá, sokszor kipótolhatatlanná tudta tenni. Ily sokoldalú elfoglaltatása mellett sem hagyott fel irodalmi munkásságával se. A „Néptanítók Lapja“ reorganizatioja után ennek belső munkatársa volt s mint ilyen magvasan irt „Hazai és külföldi események“ czimű rovatában ez uton is hatott a tanítókra. A „Székely művelődési és közgazdasági egyesület“-nek is hat éven át buzgó titkára levén, ennek ez idő alatt nemcsak évkönyveit szerkesztette, hanem azokba több jeles cikket ő maga irt. Felkereste koronként közleményeivel az ő egykori kedves otthonát, a Keresztény Magvetőt is, melynek állandó munkatársa volt.

És itt még egyszer vissza kell térnünk Buzogányhoz, mint egyházunk tagjához. Nem szünt meg ő Budapesten is unitáriusnak maradni; sőt még papi jellegét se vetközte le. Nem is említve azon szolgálatokat, a melyeket Buzogány új állásában vallásközönségünknek egyfelől egyetemlegesen, másfelől egyes tagjai érdekében tett, alig hogy a fővárosban megtelepedett, számba vette ott szétszortan élő hiveinket s egy-

szersmind munkába vette a fővárosban egy unitárius fiókegyház megalapítását, mi végre maga saját szállásán innepeken isteni tiszteleteket kezdett tartani. A fiókegyház rövid időn meg is alakult; de lelkésze távol Kolozsvárt levén, mindaddig míg néhány évvel ezelőtt szerencsések lettünk a fiókegyházat anyaegyházzá emelni s Budapesten egy rendes lelkészi állomást szervezni, jobbára Buzogány teljesítette évek során át a koronként előforduló lelkészi ténykedéseket. S mindezeket teljesítette, nem a maga hasznát keresve, hanem egyedül egyházunk ügyét és előmenetelét tekintve, úgy, hogy ő mindnyájunk előtt az evangélium szerénti papság valódi példányképe gyanánt állhat. Ha mindazok a hivatalnokok, a kik egyházunk tagjai közül az országban különböző állásokat foglalnak el s általában a világiak — tisztelet a kivételeknek — csak egy részecskéjét egyesitenék polgári és hazafiui kötelességeikkel, a Buzogány egyházi és vallás iránti buzgóságát és érületét: mennyivel több üdvös dolgot lehetne végezni kicsiny egyházunkban is.

Ez a Buzogány Áron közpályájának rövid körrajza. Mily elragadó szép kép lenne ez teljesen kitöltve a színtérrel, melyen működött, az eseményekkel, melyek munkásságának irányát megjelölték, a küzdelmekkel, melyeket céljai elérésében kiállott, a szeretet és tisztelet nyilvánulásaival, melyek pályáján osztályrészt jutottak s a barátság nemes vonásaival, melyek kebléből kisugároztak s őt is körülölelték. Főleg, ez utóbbiakra nézve nehezen tudám magamat visszatartani attól, hogy érzelmeimnek hangot ne adjak. Mert a barátságról szólani Buzogánynyal szemben, senkinek több joga nincs, mint nekem, együtt alkotván ifjuságunk ábrándképeit már az iskola falai között, együtt versenyezvén az elsőségért annak padjain, együtt igyekeztvén megnyerni a közönség figyelmét és tetszését, mint egy időben szolgáló segédlelkészek, együtt utazván a külföldön, néhány évig együtt is tanálkodván, s midőn sorsunk el is választott, nem egyszer kicserélvén gondolatainkat, terveinket egymással. E baráti viszony, a maga gyakran aprólékos és mégis jelentőségteljes nyilvánulásaival, a mint ezeket kezeim között levő nagy számú levei is bizonyítják, mily sok szép vonást adhattak volna e körrajzhoz. De mint a bevezető sorokban már megjegyeztem, ez uttal nem volt célom kimerítő életrajzot írni. Ha Isten éltet, rövid időn tán ezt s megteszem s magam kísérem meg e körrajzot kitölteni. Akkor fogok Buzogány családi életéről és utolsó napjairól is szólani. E tekintetben, legyen elég az előbbiekhöz most még csak azt tenni hozzá, hogy Buzo-

gány a mult évben betegsége miatt szabadságoltatta magát s rá nem sokára nyugalomba is lépett. Mint min. osztálytanácsos hunyt el, özvegy nőt és négy gyermeket hagyván hátra maga után. Ezek közül azonban a két nagyobb leány, az atya gondos elővigyázata következtében, oly nevelésben részesült, hogy mindketten a fővárosi állami tanintézetekben mint tanítónők már alkalmazva és így jövőjükre nézve biztosítva vannak. A harmadik, fiu, atyja tehetségeivel s hiszem, annak kitartó szorgalmával és nemes törekvési erejével szintén nem sokára pályát teremthet magának, egy pár év alatt bevégezvén szakképzését a budapesti műegyetemen. Reájok néz a kötelesség, hogy Isten segedelmével legkisebb leánytestvérökről is gondoskodjanak, s ez által is még érdemesebbekké tegyék magokat szerető édes atyjok áldására, kiben a haza és nemzet egy hű polgárt, a közélet egy derék munkást, a társadalom egy mivelte férfit, az egyház egy buzgó tagot veszített. Én barátomat fájlatom.

Ferencz József.

Jézus és a keresztesőrü madár.

Legenda.

Mikor Jézus drága testét
A keresztre feszítették,
Tarka-barka kis madárka
A bokorból leste, látta.
Oh mint fájt a kis madárnak,
Hogy vele ily rútul bánnak...!
Fel is tette ott magába,
Reászall a keresztfára
S hogy enyhüljön Jézus kínja,
Valahogy megszabadítja.
— Alig hogy elmentek onnan,
A madárka nyomban ott van
S kicsiny teste erejével
Birkozik a nagy szegekkel;
Probálgatja jobbra-balra,
Most a csőre, majd a karma
Küzködik a nagy munkában...
— Szeg nem enged — mind hiában.
Majd megpihen s ujra kezdi,
Gyöngé mellett bevérezi;

Erőlködik izzadásig,
Reménykedik folyvást váltig;
Mignem végre kicsiny csőre
Keresztbe áll, nem előre...
Folytatná még, de nem lehet
Kihuzni a nagy szegeket.
— Bújában a kis madárka
Jézus feje fölé szálla
S fájó dalát sirta-ríta,
Hogy tovább tart szörnyü kínja.
— „Hagyj el engem kicsiny madár,
Tudom, hogy te jót akartál,
... Szól a Jézus — légy megáldva:
Repülj vigan ágról-ágra,
S hol csak egy mag eléd akad,
Soh' se legyen vele bajad:
Szakithassa görbe körmöd
Morzsolhassa keresztesőröd;
A melleden hulló vérem,
Jótetted emléke légyen!”

Végh Mátyás.

Igaz történet az életből.

A házasság életnek felette sokféle megpróbáltatása van. Talán minden napról fellehetne jegyezni egy-egy új bajt. De hiszen addig minden csak megy valahogy, a míg a házastársak egyet értenek. Az egyet nem értés olyan veszedelmes ellenség, hogy ha sokszor be engedik a házba úgy teszen mint a tót, akiről immár közmondássá vált, hogy „fogadd be a házadba s ki ver onnan”. Az a különös, hogy az egyenetlenkedő felek soha sem magokban keresik a hibát, s nem abba járnak hogy békességet szerezzenek. Mi lesz ennek a vége, az, hogy az egyik is, a másik is másutt keres vigasztalást s olyan élethez kezd, a mely magának is, házának is veszedelem. Csak nem régeből hallottunk egy esetet, mely egy mindig jó hírben álló ház békességét fenyegette megsemmisüléssel. Elmondjuk úgy a hogy történt:

Férj és feleség tíz egész esztendeig csendesen, békében éltek. Ezután történt egyszer, hogy a férj félre talált lépni, miért az asszony szemrehányást tett. Ezzel el volt vetve az egyenetlenség magva. A férjnek semmi sem tetszett, mindig többet-többet kívánt. Az asszony folytonosan zúgolódott s mindig kevesebbet meg kevesebbet tett meg. Az egyetértés szózata ajkaikon elnémult. A gyűlölség szemüvegén vizsgálták egymásnak minden tettét. Gyermekük jövője sem tudta szíveikben feléleszteni a szeretet melegségét. Ez több évig így tartott. Már az elválásról gondolkoztak s lépéseket kezdtek tenni. Mindketten jártak a papnál, ki rendesen azzal bocsátá el őket, hogy gondoljanak szerencsétlen szándékuk szomorú következményeire is. Ez azonban mind nem használt.

Egyszer az asszony nagy sebbel-lobbal nyitja ki a pap ajtaját: „Tiszteletes ur! — szól felindulásában — ha még most sem teszi meg az első lépést, hogy én megválhassak ettől a rosszféle, izgága férfitől, én — ha megharagszik is a Tiszteletes úr — megyek az Esperes urhoz s bepanaszolom a Tiszteletes urat, mert látom, hogy egy kézre dolgoznak.

„Jól van édes fiam — szól a pap egész nyugodtan — mindent megteszek érdekedben, ne menj tehát még most sehova. Gondolom jól tudod te is, hogy a fáradságért jutalom szokott járni. Itt sok munka vár elvégzésre, de én ezért a sok munkáért is nagyon kevés jutalmat kérek s remélem — minekutánna könnyen megteheted — csekély követelésemet pontosan teljesíted. Add tehát ígéretedet előre is.”

„Tiszteletes úr becsületedre fogadom, hogy a mit csak követel, a lehetőségig mindent pontosan teljesítek.”

„Jól van fiam, becsületedre fogadád s ne feledd soha mily drága kincs a becsület. Becsületed forog tehát kérdésben . . . Szavaidat újból ne feledd s im hadd ez az én követelése — avagy hogy jobb neven vedd — díjam: „Mielőtt a válópert megkezdhetnők, kötelességed lesz férjeddal ülni még tíz napig. Ez alatt az idő alatt, mint tisztességes

házi asszonyhoz, családanyához illik, szeliden és illedelmesen viseld magadat. Ha férjed duzzog, vagy durváskodik is, te mindig a legnagyobb gyöngédséggel légy iránta. Ha ő a házi békételenséget szítani akarja is, te — mint szerető édes anya — szivednek jó kincséből igyekezz előhozni jót... de csak tíz napig. Igen — nem? becsületed forog kérdésben.“

Az asszony arcza elborult, mert mindenre el volt készülve, csak erre nem, de már nem volt mit tegyen: beléegyezett. A pap meghagyá, hogy tíz nap múlva jelentkezék nála újból, de addig megszakítás nélkül kövesse tanácsát. Elment aztán haza s mindenekben a pap utasítása szerint járt el. S íme a harmadik napon férje egészen más ember lett. Átlátta neje igazságát. A nő szelidlelküése őt is olyanná tette. Szép csendesén, a régi bizalmas hangon, viszálykodásuk történetét elbeszéltek egymásnak.... Tíz nap múlva ketten mentek a paphoz. S vajjon miért? Megköszönni a jó tanácsot. Köszönetüket gyakran ismételték. Sőt midőn kedves és mindenki által becsült gyermekeiket felnevelték, örömkönnyeiket hullatva borultak a hasznos tanácsadásokban és gazdag tapasztalatokban megöszült pap lábaihoz. Hogyne, hiszen saját szavuk szerint neki köszönheték az élet örömeit, neki a gyermekeik becsületes felnevelését.

Gvidó Béla.

A méhészet, mint egyik háládatos és nemes ága a mezei gazdaságnak.

Most, midőn a tavasz lanyha szele leküzdté a tél dermesztő hidegét és új életre szólítja a természetet: az ember is megérti a hívást és mintha új életre kelne, nyugtalanul vágyik hogy munkához kezdessen. De hisz nem is csoda, mert az újabb korban kifejlett hatalmas verseny-nyel szemben mind inkább rá jó arra a szomorú tapasztalatra, hogy a mezőgazdaság bármely ágában is a versenyt a hatalmas Amerikával, Ausztráliával és Indiával szemben ki nem bírhatja. És különösen tapasztalni lehet ezt a naponta jobban szegényedő székelyeknél, kiknek szántóföldnek csufolt kis termő részök a sokszori feldarabolás következtében, már úgy el keskenyült, hogy véres verejtékkel termelt pár kéve gabonájukat saját földjeiken állva szekérre sem rakhatják. Az ilyenek valósággal préselik pántlika földjüket, hogy bár az éhenhalástól megmentő anyagot kikaphassák belőle. Egy közepes módu székely embernek legalább két annyit kell dolgoznia, mint például a szásznak s mégis alig élhet. Hozzá fogna valami más jövedelmező mellékmunkához is, de mi legyen az, nemja tud kitalálni, mert a mi kézi munkához ért annak kevés a keletje s nincs elég jövedelme.

Künn gyönyörködve a természet ébredésén s látva a szorgalom mintaképét a méhé munkára repülni, önkéntelenül jött az a gondolat, hogy a méhészet volna az a kereseti mód, melyel a székely

ember a jövedelmét tetemesen szaporíthatná. A méhészet az egyes nemzetek életében mindig úgy szererepelt, mint a mezőgazdaság hőmérője. Hisz nincsen foglalkozás, mely a kedélyhangulatára oly vídítólag s az érzelem nemesbbitésére oly jótékonyan befolya, mint a méhek titokzatos — és éppen ezért az emberi ész tudvágyát kielégítő — élete. A méhektől nemcsak szorgalmat, hanem józan életet, jó szívűséget, sőt honszeretetet is lehet tanulni. Ha jövedelmezőségét tekintjük, bátran merem mondani, hogy szakértelemmel kezelt 100 méhcsalád a jövedelmet kekintve, 100 hold közepes termésű földnek felel meg, de sokkal kevesebb fáradságot igényel. Fogjunk tehát hozzá és fejlesszük a méhészetet oda, hogy a műveltség magasabb fokán álló nemzetekkel a versenyt álljuk ki! A hannoverai puszták bizonyára silányabbak a miénk-nél és mégis lakóinak tulnyómó része a méhészetből tisztességesen él.

Mióta Dzierzon és Berlepsch a méhek beléletének kulcsát kezünkbe adták, azóta behatolhatunk az ők természeti titkaikba és azt az emberi ész alkotó tulajdonságával párosítva, úgy kormányozhatjuk, hogy a nesterkélő kéz a természet működésének segítségére lehet. Szereznünk kell tehát Berlepsch-féle méhkasokat (vagy a mint méhésznyelven mondják: kaptárokat.)

A Berlepsch-féle szétszedhető keretű méhkasokkal, ha szakértelemmel kezeljük, valóban bámulatos eredményt mutathatunk fel. Szétszedhetjük az egész családot és meggyőződhetünk beltartalmáról, ha vajjon: van-e anya? van-e kellő eledele a népnek? milyen az építménye stb. és a bajokon azonnal segíthetünk. Ha úgy akarunk, a fiasítási tért szabályozhatjuk a Hannemann-féle rácsos, hogy a földényben ne fiasítsa fel a behordott mézet. Az így külön zárt térből kiszedhetjük a behordott mézet és a mézpergető segítségével kiüríthetjük, hogy az üres lépeket megtöltés végett azonnal visszatehessük. Így kezelve egy család 5—6 naponként pergetve a földény alatt 10—15 kiló mézet kiad. Ezen rendszerrel soha egy méhecskét sem kell legyilkolnunk, hanem gondosan ápoljuk fáradságuk jutalmául. Ha esetleg valamelyik nem tudott télire eleget gyűjteni, kölcsön adunk neki a másik családtól, hogy a következő évben busás kamatot adhasson.

Ha rajoztatni, illetőleg szaporítani akarunk, megcsinálhatjuk a rajt magunk és nem kell annak kiszállása után leködni. Hosszas volna, de nem is célja czikkemnek, hogy itt részletekbe bocsátkozzam, hanem az időszak kifolyásából mégis célszerűnek látom röviden leírni, hogy: miként készítetik egy mesterséges raj. Kiszedjük a rajzástól már nem messze álló családot a kaptárból és azt a keretet, melyen az anya van, áttesszük egy üres kaptárba és valahol alkalmas helyre elhelyezzük. Az üresen maradt régi lakot megtöltjük lépkezdéses kerettel, vagy ha van, sejtőkőfalas — műlép — keretekkel s az anyás keretet visszatesszük. Még csak egy üres lépre van szükségünk, melyet ivóvízzel jól megtöltünk és az új kaptárba akasztunk. Ezen új család a meglevő fedetlen fiasításból — mellyel a rajkészítéskor okvetlen rendelkeznie kell —

anyákat nevel. Az anyák 14—16 nap alatt fejlődnek ki, s ha a család mentire hagyatik ki is rajzanak. Ezt megakadályozandók: a családot 9 napra újból szétszedjük s az anyaházakat, egynek kivételével, mely leg-szebb kell hogy legyen, mind kivágjuk.

Hogy valaki sikerrel méhészkedhessen, ahhoz nem elég csak a gyakorlat, hanem elméletre is szükség van, mert e nélkül egész életében kontár marad. Szükséges tehát, hogy valamelyik méhészegyletbe lépjen — például az „Erdélyrészi méhész-egyletbe“ és annak szaklap-ját olvassassa. Hisz azon 2 frt évi tagdíját egyetlen egy téma busásan térítheti vissza. Szerezze meg az erdélyrészi méhész-egylettől az általam irt, dióhéjba szoritott, de azért mindent alaposan tárgyaló „Méhészeti kalauzt“, mert abból elsajátíthatja a legszükségesebbeket. Végül sze-rezni kell egy-két Berlepsch-féle méhkas mintát, mert a szerint egy ügyes asztalos ember könnyen készíthet a mennyire szükség van.

Álbu József

Egyleti élet és munkásság.

Boldog husvéti ünnepet! Szívből kívánjuk hogy legyen ez az ünnep olvasóinknak a feltámadás, új életre ébredés ünnepe. Kívánjuk, hogy mindenki nyerjen kijelentést a Jézus feltámadásáról s hogy ez váljék olyan erős hitté benne, a mely minden jó cselekedetekre ve-zérelje.

Mitevők legyünk? Vegyük mintául az olyan egyleteket, (milyen pl. a mértékletességi egylet) melyeknek tagjai a társulás főesz-méjét felfogják, magokévá teszik, cselekvényeiket ahhoz alkalmazzák és így jó példával járva elől, minden mást, a kivel érintkeznek, azzal az eszmével megismerkedtetni, lehető minden módon magokat ahhoz alkalmazkodásra reá bírni, reá beszélni, sőt őket az egylet tevé-keny tagjaivá avatni törekedjenek! Brassai Sámuel.

Hogy a bölcs mester arany szavai minél teljesebb mértékben megvalósíthatók legyenek, azt ajánlanók ügybarátainknak, hogy azokat a szegényebb sorsu hiveket, a kik a tagsági díjat nem tudják megfi-zetni biztassák arra, hogy rokonaikkal, barátaikkal, szomszédaikkal összeállva többen együtt szerezzék meg maguknak az „Unitárius Közlönyt“. Lám háromnak egy évre 40—40, négynek 30—30, ötnek 24—24, hatnak 20—20 krba kerülne s ennyi pénzt a legszegényebb ember is megtakaríthat. Ily kis társaságban még az olvasni nem tudók is részt vehetnek. — Miután ezeket leírtuk, egyik vidéki buzgó hívünk a következő értesítéssel erősítette meg gondolatunk kivihetőségét:

Egy vidéki tag előfizetőket gyűjtővén folyóiratunkra, egy földész-t a pártolásra szólít, ki erre így felelt: „engedelmet kérek de én nem tudok olvasni“. Meghallja ezt a közelben álló szomszédja s így szól hozzá: „ha kend nem tud szomszéd, tudnak gyermekei, adja azoknak a kezébe s aztán üljenek körbe s a mint olvassák kend csak hallgassa, mert

akkor is annyi okos dolgot és lelki gyönyörűséget merithetnek belőle, hogy azzal a csekély 1 firt 20 kr díjjal, ha még tízszer összeszeszi, sem fizetheti meg. Higgye el tapasztalásból mondom, mert én minden este olvasgatok belőle az egész családomnak“. Ez egyszerű ember nyilatkozata elég szép bizonyítéka annak, hogy az elhintett mag miként termi gyümölcsét!

Gv.

Felolvasások Kolozsvárt. Az ötödik gyűlés tán még népesebb volt mint a megelőzők, s az jellemezte, hogy a hallgatók között mindenféle felekezeti volt jelen. Különös érdekességet kölcsönzött a gyűlésnek az, hogy az egyik felolvasó jól ismert írónőnk Fangh né Gyujtó Izabella volt. Minthogy az írónő jelenleg Budapesten lakik, a felolvasói tisztet leánya Pákei Lajosné Fangh Antonia teljesítette, kedvesen és teljes sikerrel. „Az anya“ életpályája a maga számos örömeivel, bánatával, reménységével és csalódásával, az ezek által megerősített Istenben való hittel, egy szép képből, élethűn volt a hallgatóság elébe rajzolva. Alkalmi közleményeink miatt csak a jövő számban adhatjuk. — Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő a másik felolvasó a vallásos hit és meggyőződés melegével irt felolvasásával, mely „a vallásos nevelésről“ szólt, elérte azt, a mire célzott, hogy meggyőzze hallgatóit arról, hogy a gyermekeket, „kiké a mennyek országa“, meg kell óvni minden büntől és vétkes indulatoktól, milyenek a hazudás, önzés, irigység, hiúság, káröröm, állatkinzás, rombolási hajlam, illetlen vagy erkölcstelen beszéd, szerencsétlenek kigúnyolása, szófogadatlanság; nevelni kell a gyermekeket vallásosan, mert az Istenben való hit lelki erőt és bátorságot önt a gyermekbe. A felolvasások után egyleti elnök Dr. Brassai Sámuel ur a következő megjegyzések kíséretében mondott köszönetet a felolvasóknak: „Egyik értekező azt mondja, hogy a dogmát és a vallást szigorúan el kell választani. E tétel rendkívüli igaz volta azonnal feltűnő. Fontos tétel ez, mert Európa mostani erkölcsére vonhatunk belőle következtetést. Az oly országokban, a hol a dogma a vallással össze van forrva, a dogma sikerült megtámadása a vallást is veszélybe hozza, mint ezt Francia és Olaszországban tapasztaljuk, hol az ugynevezett felvilágosodottak, ha a dogmai vallást elhagyták, egyenesen a vallástalan-ságba, sőt atheismusha, nem annyira léptek, mint buktak át. Nálunk hát, a hol a maga lábán álló s csak a kijelentéshez ragaszkodó, s így szilárd és változatlan vallás, az ingatag dogmáktól független, az érintett veszély soha sem fordulhat elő.

A nyári vasárnapi tanítás ideje közeleg, a jó pap és jó tanító úgy teszen, mint az előrelátó mezei gazda: élékeresi a szántó-vető eszközöket, a gyengébbeket megjavíttatja; az elromlottakat ujjal cseréli ki; a földeket számbaveszi s meghatározza, hogy melyikbe mit vet; a vető gabonát felméri, hogy biztos legyen hogy vajjon elég van-e; a gatzól, szeméttől megtakarítja, hogy nehogy konkolyt vetvén, konkolyt arasson. A pap és tanító, ha korábban is tanított már, kövesse a mezei gazdát. Azoknak, a kik most akarnak próbát tenni, s a kik valamit változtatni

szeretnének, ajánljuk útmutatóul a „Vallástanítás reformja a nép és vasárnapi iskolában“ értekezéseket; segítségül az „Unitárius Közlöny“. Az 1-ső számból az „Újévi gondolatokat“ az első órán nagyon czélszerűen felhasználhatják. Az anyag a szerint állítandó össze, a hogy és a mit tanítani akarunk. Egyház- és neveléstörténelem tanításában jó segítséget nyújthatnak a tanítónak: „János Zsigmond“, „A népnevelés“, „Egy falusi pap“, „Buzogány Áron“, „Dávid Ferencz Emlékéhez“ cz. cikkek; vallás és erkölcs tanításánál bevezető ugyanaz, mint fennebb s aztán: „Imádkozni kell“, „A Jézus feltámadása“, „A Jézus feltámadott“, „Jézus és a keresztesúri madár“, „Az első keresztyény gyülekezet“, „Ének gyermekek számára“, „A szegény asszony olajas korsója“, „Levelek Kolozsvárról“. Ezek közül, a költeményeket kivéve, melyeket könyvnélkül kell betanítani — a többiek feldolgozandók. A következő számokban is lesz anyag mindkét tárgyhoz. Minden gyermek kezében kézikönyv az új testamentum, az énekes könyv s esetleg az Unitárius Közlöny. Bármiről legyen a tanítás, nagyon ajánlatos, hogy a bibliából minden alkalommal olvasson fel az illető tanító. Mindig czélszerűbb, ha a tanítók magok olvassák a bibliai kijelölt helyet. A hegyi beszéd Máté 5—7 r. egész időre beosztható, mivel jó lesz egyszer csak annyit olvasni fel, a mennyi magában befejezett. A tanítást úgy kell tervezni, hogy az utolsó hónapban az „Unitárius Kis Tükörből“ az egyház történelmét és alkotmányát dióhéjba szorítva lehessen megtanítani. A tanítás kezdődik ünnepélyes megnyitással ápril 29-én, végződik ünnepélyes bezárással szeptember 30-án. Mind a két körülmény a szószékből előre ki lesz hirdetve. Lesz 23 vasárnap tehát egy rendbéli növendéknek 23 tanítás s következőleg gondoskodni kell: 23 bibliai helyről olvasásra; 10—12 vallás erkölcsi vagy történelmi leczkérő; 8 új énekről, s egyet 3 alkalommal be kell tanítani. A tanítás megkezdéséről s befejezéséről kérünk értesítést az illető lelkesektől és tanítóktól. A lefolyásról tegyenek jelentést az esperes uraknak.

Papi önképzőkör alakult a keresztsuri egyházkörben a Gagy és Nyikó vize melletti egyházak papjaiból, kik már több év óta szorgalmasan gyüleseztek ügyeik megbeszélése s saját magok művelése végett. Együtt működésük egyik szép eredménye lesz a Simén Domokos sírjához állítandó emlékkő, mire nézve más helyen közöljük a felhívást.

Emlékkövet Simén Domokosnak! Kicsiny egyházunk a Simén Domokos korai halálával érzékeny veszteséget szenvedett már tíz évvel ezelőtt. A theologiai irodalomnak s az unitárius eszmék történelmének buzgóbb munkása nem volt sorainkban mint ő. A lelkiismeretes és pontos tanár emléke még mindig élénken él tanítványai szívében. A hála és kegyelet megszólalt egy néhány tanítványa szívében, a mint azt a „gagy és nyikómenti papi önképző kör“ felhívása tanusítja, ugyanaz követelőleg lépik fel mindnyájunk előtt, a kik Simént magunkénak valljuk. Egy emlékkövet kell emelnünk, mely ha módunkhoz képest szerény és egy-

szerű lesz is a tisztelet és hála jele lesz, melyet pedig ő tőlünk megérdemelt. Melegen kérünk mindenkit, hogy hozza meg az áldozatot.

A testvériség újabb jelei. Szentmihályfalván (M -Torda m.) is kezett fogtak az unitáriusok és reformátusok a közművelődés szent munkájában. Tudósítónk ezeket írja: „Községünkben a télen egy dalárda alakult unitárius és református hivekből, elnöke s vezetője Dali Adám unitárius lelkész, kinek fáradhatlan tevékenysége oda vitte a 20 tagból álló dalárdát, hogy sok templomi s világi éneket tud teljes férfikarban szépen énekelni. Márczius 15-én nemzeti ünnepélyt rendezett, melyen a nép általános örömmel és megelégedéssel vett részt. Ugyanitt olvasókör is alakult: Miklósi József ev. ref. és Dali Adám unitárius lelkészek elnöklése alatt. Minden héten két este van összejövetel, s felolvasások, szavalások s közérdekű dolgok megbeszélése kedvesen foglalkoztatja a mindig nagy számban levő hiveket. A dalárda tagjai lettek: Dali Ádámné és Tóth Lajosné urasszonyok 1-1 frttal, Bajka Sándor ur 2 frttal s még sokan ígérkeztek tagokká lenni.“ Mátyé Sándor, tanító. — Szőkefalván Fekete József unitár. és Orbán József ev. ref. lelkészek a két felekezet tagjaiból alakult dalárdát karöltve és lelkiismeretes buzgósággal vezetik. Gv. — Sikert kívánunk a megkezdett munkához.

Hamarább mint reméltük írhatjuk, hogy Kolozsón olyan üdvös mozgalom kezdődött, a mely sok szépet eredményezhet. A kolozsi polgárok hallgatva a községi iskola dörék igazgatója Benedek János szavaira, dalkört alakítottak, s annak megteremtésén buzgalommal fáradoznak. Kiemeljük, hogy a dalkörben a város lakószöke felekezeti különbség nélkül tömörülnek. Ezzel a hírrel Murányi Farkas Sándor barátunknak bizonyonnyal örömet szerzünk, mert így jogosan remélheti, hogy Kolozsra szánt becses könyvtárát lesz ki megbecsülje.

Pályadíj-alap megteremtésén fáradoznak papnöveldénk ifjai már egy pár év óta, s a jelen évben az az öröm érte, hogy özv. Pap Sándorné Szt-Mihályfalváról 100 frt alapítványt tett éppen ilyen célból. A papnövendékek saját buzgóságukból már összegyűjtöttek 20 frtot, ehez küldött Gvidó Béla d.-szt.-mártoni s. lelkész 1 frt 10 krt, mely összeget egy vacsora alkalmával gyűjtött. A papnövendékek önképző köre saját jövedelméből minden évben tűz ki egy-két díjat, irodalmi pályázatra, de az a kör jövedelméhez képest csekély lévén, szeretnének nagyobb összeget is tűzni ki, hogy így nagyobb szabású munkákat várhassanak, s e végett saját erejükön 300 frt alapot akarnak teremteni. Kitartást kívánunk a jó irányu törekvéshez.

Köszönet nyilvánítás. Özv. Koronka Antalné önsza alapító tag tiz frtot, Gyulay László úr alapító tag hat forintot, Nagy György r. tag és neje egy táncmulatság jövedelmét, öt frtot; özv. Marosi Gergelyné tizenöt frtot küldöttek be az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezésére. Fogadják szíves köszönetünket a szép áldozatért, melyben mi nemcsak az anyagi értéket, hanem az erkölcsi becslet is kiválóan tudjuk méltányolni s munkánkhoz újabb lelkesedést meritünk. Vajha

kinek mint adá Isten az egyik szelleme, a másik erszénye kincseivel sorakozna zászlónk alá, mert bizony csak így juthatunk diadalról diadalra.

Derzsben az új lelkész Sándor Gergely kitartó buzgósággal gondozza hiveit. A hol van egy népkönyvtár, van sok jóra való ifjú és felnőtt székely ember s a jóért lelkesülni tudó vezető, ott a kitartó munka igaz hittel terem győzelmet névvel, hiral! Üdvözljük azt a gondolatot, hogy hívei közt fiók-kört alakítson. Ez kell minden gyülekezetnek s akkor lesz munkásság s lesz élet. — Csak most halljuk azt a szomorú hirt, hogy derzsi hiveink közül a tűz sokakat nagy csapással sújtott. A hol közel a veszély, onnan nincs távol az isteni segedelem, csak legyenek bizalommal Isten és az emberek iránt. A jó Isten s a jó emberek segítségük meg a kártszenvedetteket

Toroczkón élénk mozgalom indult meg a Gál Miklós lelkész, Pálfi János igazgató és Derzsi Domokos tanító vezetése alatt. Utóbbi közelebbről 15 új tagot jelentett be. Fiók-egyletet terveznek. Kívánjuk, hogy a husvét örömeivel legyen meg ez az örömük is.

Tarcsafalván olvasó egyletet alapított Ürmösi Sándor lelkész. A felnőtt emberek közül négyen az írást és olvasást kezdték tanulni. Templomi énekeket tanulnak be s így az eddig üres templom most mindig telve van szép énekkel és buzgó hivekkel.

Hód-Mező-Vásárhelyt a hívek magtárt alapítottak s az eddig tanusított buzgóságból ítélve, a most még mustármagból nagy-élőfa lesz.

Béjelentett Dicső-Szt.-Mártonból Gvidó Béla s. lelkész 4 előfizető, Szt.-Mihályfalváról Máté Sándor tanító 5. Szent Mihályról Török Sámuel lelkész 4. A.-Siménfalváról Németh István lelkész 3 r. tagot, Derzsi Domokos Toroczkóról 15 r. tagot.

Szerkesztői izenet. E. F. Szt.-Pál. Levél ment. Gv. B. D.-Szt.-Márton. Vettük, jó. Többeknek, kik kérdezték, hogy a 2-ik szám az új tagoknak kiadható-e? ezennel igen t izenünk. T. S. Szt.-Mihály: szíveskedjék a fiók-egyleti pénztárnoknak fizetni. Gyöngyösi István urnak. Az érdekes visszaemlékezést köszönjük s jó reménységgel várunk még sok ilyent. Ohajtanók képpel adni s a közlést ettől tesszük függővé. Ű. K. Szent-Gericze. Köszönünk mindeneneket. Levél ment. P. L. Sz.-Keresztur. Köszönjük. Levelet irunk. G. J. Ürmös. Megkaptuk Ilyen több nem történt Hanem azért ne csüggedjünk, a lelkes munkában el ne fáradjunk. B. L. Sz.-Keresztur. Jó reménységgel várjuk az eredményt. A tagdíjakat s a kiadványok árát kérjük beküldeni, mert csak akkor nyugtázhajjuk nyilvánosan. — D. Kőrispatak. Sajnálattunkra későn jött. Kérünk mást. Emliti, hogy négy tagot gyűjtött, de a nevek kimaradtak a levélből, s e miatt nem küldhetjük a Közlőnyt most. A külön számok árát kérjük hozzáánk küldeni. Mondjon üdvözetet a kör tagjainak a buzgó munkásságért I. M. Torda Érvényesítjük, a most jövőt is lásd el. Levelet irunk. Hát az iparosokhoz stb. nincs több remény? A fiók-egyletek pénztárnokait kérjük, hogy a tagdíjakat küldjék be. S. K. S.-Szt.-Lőrincz. Levelet irtunk, a könyv nem érkezett meg.

Nyilvános köszönet. Méltóságos Pálfi Dénesné, Bárá Bánffy Józsefa önágy-sága, a tarcsafalvi olvasó egyletnek templomi használatra 11 drb. Énekes köny-

vet ajándékozott. Áldás van azokon, kik „jót tesznek Sionnal“. A szent ügy érdekében ez utánzásra méltó nemes tettet e helyen is megköszönjük. Tarcsafalván, 1888 február hó 25-én. Ürmösi Sándor, helybeli pap, olv. egyl. elnök. Pálfi Imre, jegyző.

 A szerkesztőség kéri a fiók-egyletek titkárait, az irodalmi bizottság tagjait és a lelkész s tanító urakat, hogy közlésre szánt dolgozataikat legkésőbb a hónap 15-ig, s tudósításaikat 20-ig szíveskedjenek beküldeni, mert különben abban a hónapban nem használhatja fel.

Hazánk és a külföld.

Protestáns irodalmi társaság. Talán a boldog emlékü Baldácsy fenkölt szelleme befolyása alatt, de minden esetre a kor szellemét követve a magyarországi protestánsok a múlt évben egy olyan irodalmi társaság létesítését határozták el, a melyben benne legyenek lutheranuskok, reformatusok és unitáriusok. A felhívást a három felekezet püspökei és egyházi főgondnokok írták alá Csak napok kérdése, hogy az alakuló gyűlés összeüljön. Ugy látszik, hogy a gyűlés nem lesz nagyon összhangzó, mert az egyházi lapokból ítélve többen vannak, a kik nem tartják helyén valónak, hogy az unitáriusok is benne legyenek. A többség bizonynyal az eredeti gondolat mellett van s remélhetőleg a szerint is fog határozni. Az nem volna nagy baj, hogy az emberek nem mindenben értenek egyet, de az már igazán sajnálatos volna, hogyha egyben s másban nem egyezés miatt egy oly sokat ígérő szép cél semmisülne meg. Mi abban vagyunk, hogy az unitárius papságnak egész erejével támogatni kell az ügyet.

Angol barátaink a Lawrence-család három tagja, kik 1886-ban minket is meglátogattak az Unitárius Társulat volt titkárával Spears lelkész urral a múlt ősszel Amerikát csupa jó kedvükből beutazták, az unitárius egyházakat meglátogatták s haza jövet tiszteletökre rendezett banketten érdekesen mondták el tapasztalataikat.

Amerikában az unitáriusok főhelye Boston város, a hol 28 templom van. Itt van az unitárius Társulat székhelye, melynek egy pár évvel ezelőtt építettek egy diszes helyiséget Channing Hall név alatt. A társulat bévetele 1886-ban 160,000 forint volt, a hozzá tartozó egyházak száma 220 s a vidéki társulatoké negyven. Az amerikai unitárius egyházak száma több 370-nél. A társulatnak templom építésre van százezer forint alapja. A lelkészek száma 468, kik közül 279-nek van rendes gyülekezete, a többi csak alkalmilag tesz szolgálatot. A társulat nagy tevékenységet fejt ki a déli államokban s nyugaton az indiánok között. A társulat jelenlegi titkára Dr. Reynold ki egy derék buzgó ember s körülbelül azt a szerepet viszi, a mit nállunk a püspök. — 1882-ben alakult Bostonban az „Unitárius Club“, mely főleg világi emberekből áll s azok vallásos tevékenysége s a papokkal való egyetértése és a felekezet ál-

talános céljai ápolására irányul. Az a különös, hogy a Clubnak csak 250 tagja lehet, több nem. E mellett alakult ugyanott az „Ifju emberek keresztény társasága“, a melynek van 1400 alapító és 5000 rendes tagja, szép könyvtára, olvasó-, zene- és testgyakorló terme, fürdő helyisége. Ugyancsak Bostonban van a temploma az egyik legkitünőbb papnak Clarke F. Jakabnak, kitől egy szép kis husvéti cikket közlünk.

A quäker s a pipázás. Nem régen egy quäker utazott a vasuton. Bizonyos idő multán észreveszi, hogy egyik utitársa készülödni kezd, hogy pipára gyujtson. A tekintetes ur, ugy látszik tanult ember — szólt a quäker — s gondolom hogy nivelt embernek is tartja magát s nem szeretné hogy valaki azt mondja, hogy olyant tett a mi nem illik egy urnak.“ — A megszólított ur meglehetős magavetéssal felelé: „szó sincs róla, már én azt nem!“

A quäker tovább folytatta: „Hát gondolja csak, hogy az Ur meghivna engemet ebédre, ugy-e hogy nem adná előmbé azt a poharat, a melyikből már egyszer kiitta a bort. „Szörnyűség, hát hogy is gondol olyant, hiszen ez a legnagyobb sértés lenne.“

A quäker ismét kérdezte: „Már akkor aztán bizonyosan nem engedné meg, hogy én azzal a villával vagy kalánnal egyem, a melyiket maga már egyszer a szájába dugott, ugy-e bár?“

A megszólított utas most már egészen felhevülve felelt: „Hiszen ez a legnagyobb neveletlenség volna. A ki ilyent megtudna tenni, az nem is volna tisztességes emberek közé való.“ — „No ha így gondolja“, — folytatá a quäker — „hát akkor miért akarja megtölteni az orromat s a torkomat azzal a füsttel, a melyiket abból a szivarból először be szí a maga szájába?“

Irodalom.

A Keresztény Magvető f. évi 1-ső füzeté megjelent Kuun Géza gróf tudományos értékű cikket irt az összehasonlító mythológiáról. Kozma Ferencz a gymnasiumi oktatásról sok figyelemre méltót közöl. Sándor János a székely-kereszturi unitárius gymnásiumról élethű képen s határozott számokban mondja el azt a — talán — páratlan, önfeláldozással járó munkát, a mellyel azt a székelyek szinte száz évvel ezelőtt először s azóta már háromszor részint ujra építették s részint kibővítették. Szinte azt lehetne mondani, hogy ezt az iskolát a székelyek önvérükön táplálták és nevelték, s ha szükség, a minthogy éppen jelenleg az is, ugyanazzal is — ha kell — megfogják menteni. Ezt a cikket olvassa el minden unitárius s jó lenne elolvasni mindazoknak, a kik az oktatás ügyében tanácsadók szeretnek lenni. Egyháztörténelmi adatot közöl Benczédi Gergely, van párisi levél, Rédiger Gézától egy zsoltár s a magyar protestáns lapok nyilatkozata az unitáriusokról ismertetve van terjedelmesen.

Nyilvános kérelem.

Folyó évi szept. 11-én éppen 10 éve lesz annak, hogy kis-kadácsi Simén Domokos theologiai tanárt eltemettük. Sirhantja ma is jelenül áll. Az anya földdel csaknem egyenlővé tette az idő. Ha tovább is emlékkő és gondozás nélkül hagyjuk e hantot, a melyben porai nyugosznak Siménnek, a kit életében magunkénak oly büszkén és örömmel vallottunk: akkor nem marad számunkra más emlék, mint nagyszerű munkái, a melyek őt Dávid Ferencz és Enyedi György halhatatlan tudósaink mellé állítják. Azonban a hála és kegyelet nemcsak műveit, hanem sirhantját is megbecsülni és ápolni parancsolják. E parancsoló kötelességérzet indította a „Gagy- és Nyikómenti unitárius papi önképzőkör“ tagjait arra, hogy Simén Domokos sirja fölé (Kadácsban) emlékoszlopot állítani megkísértse. Hinni akarjuk, hogy Simén tanítványai, barátai és tisztelői, tehát unitárius vallásközönségünk tagjai mindnyájan segíteni fognak e nemes célunk kivitelében. E végre, önképzőkörünk megbízásából, tisztelettel kérem egyházunk tagjait, hogy szíves adományait e célból ne vonják meg. Legyenek munkások arra, hogy ez év szeptember 11-én, a nagy halott eltemetésének 10 éves fordulóján, az emlékkövet méltó ünnepélyességgel leleplezhessük. Adományokat elfogad Boros György tanár Kolozsvárt, továbbá alólírott Alsó-Siménfalván (u. p. Sz.-Keresztur) mint bizottsági pénztárnok. Az adományok beküldését ez évi június 30-ig kérjük.

A gagy- és nyikómenti papi önképzőkör megbízásából.

Németh István, a.-siménfalvi pap

Nyilvános nyugtázás.

Harmadik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Alapítók 10—10 forintot: Özvegy Gálfalvi Imréné, Egyed Ferencz H.-Szent-Pál; Kovács Dénes Bágyon; Herczeg Odeschalchy Arthur Kitzó; Dániel Lajos Vargyas; Szabó Mózes Szeged; A-Siménfalvi olvasókör; Filep Kálmán Vaja; Hajos János Budapest; Derzsi Károly Budapest; Ürmössy Gyula Budapest; Bányai János Hidalmás; Weinberger Kálmán Hidalmás.

Bágyi Kálmán, pénztárnok.

TARTALOM.

Jézus feltámadott. (Költemény.)	Igaz történet az életből Gvidó B.	90
Nagy Lajostól	A méhészet fontossága Albu J.	91
Jézus feltámadása. Clarke Fr. J.	Egyleti élet és munkásság . .	93
Buzogány Aron (képpel) Ferencz	Hazánk és a külföld	98
Józseftől	Irodalom	99
Jézus és a keresztesőrű madár.	Nyilvános kérelem	100
(Legenda) Végh Mátyástól	Nyilvános nyugtázás	100

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Dicsőség Istennek. *)

(Hymnus.)

A hatalom Istenének
Zendüljön ajkunkon ének!
Ki teremtett mindeneket,
A szép földet, a szép eget;
Füvet, fát és virágokat,
Napot, holdat s csillagokat.
Mily nagy kezednek munkája!
Nagyságodat lelkünk csudálja ---
Dicsőség néked Teremtőnk!

Az áldások Istenének
Zendüljön ajkunkon ének:
Tőle, kinél nincsen árnyék,
Száll le minden jó ajándék.
Javait a jóság Atyja
Bő kezével osztogatja;
Ő táplálja mi testünket,
S kies mezőkön mi lelkünket —
Áldott légy áldás kutfeje!

A békesség Istenének
Zendüljön ajkunkon ének!
Ő törli le könnyeinket,
Gyógyítgatja sebeinket,
Vigasztaló szép beszéddel,

S biztatgató reménységgel.
Mint a friss harmat hullása:
Termő lesz a szív újulása,
S imádságban illatozik.

A kegyelem Istenének
Zendüljön ajkunkon ének!
Ki a Jézust elküldötte:
E világot úgy szerette.
Szeretetnek mély tengere,
Boldog, ki elmerül bele!
Atyánk, mily magas szerelmed!
Elmének nem ér föl, — hiszünk
Benned,
S porba borulva imádunk!

Az öröklét Istenének
Zendüljön ajkunkon ének!
Hullj bár testünk a mély sirba:
Nevünk Istennél fölírva.
Ha Jézussal élünk, halunk,
Mint ő, mi is föltámadunk.
Hogyha innen elköltözünk,
Örök dicsőségbe öltözünk —
Dicsőség légyen Istennek!

Sántha Károly,

*) A Dávid Ferencz Egylet pályázatán megjutalmazott ének.

Dávid Ferencz életéből.

Kolozsvári pappá választása.

Gondolkozni és tanulni szerető ember előtt semmi sem lehet vonzóbb és tanuságosabb, mint a nagy emberek élete. Dávid Ferencz az unitárius egyház megalapítója, hazánk vallási reformációja nagy emberei közé tartozott. Mindenki, de különösen unitárius ember, lelki sovárgással kérdezheti ki volt ő? Hol és hogy élte le életét? Honnan nyerte azt a rendkívüli kitartást, a mellyel munkáját keresztül vitte? Honnan azt a lelki erőt, mellyel annyi akadályt és oly sok fájdalmat leküzdhetett? Ezekre az önként jövő kérdésekre úgy felelhetnénk meg legrövidebben, ha el tudnók mondani élete történelmét. Ugy ha módunkban állana az, hogy mint sok más jelesekét, elővehetnők saját feljegyzéseit, melyekben a maga leplezetlen őszinteségében elmondta volna barátjának, nejének, vagy akár önmagának azokat a lelki harcokat, a melyeken keresztül ment, azokat a terveket és reményeket, a melyekre felépítette ifjukora légvárait s lerakta a férfiás meggondoltság szilárd épületét. De a Dávid Ferencz élete első feléről nem szól majdnem semmi biztos tudósítás. Mások feljegyzése s következtetés után tudjuk azt is, hogy itt Kolozsvárt 1510-ben született.*)

A mint Kolozsvár utcáin néha gonddal telve, máskor gondtalanul járunk, képzeletünkben mintegy látni véljük ugyanazt a helyet mely az ő lába nyomdokait viselte. Az a szép piaczi templom, városunk disze, sok éven át hallotta ékes beszédét. Házaink közt még most is van egy néhány, melyek még abból az időből valók s így sokat tudnának beszélni az ő hirnevéről.

Itt töltötte el élete ifjuságát. A férfikor teljességében 38 éves korában, innen küldötte Wittenbergbe, a reformaczió fővárosába, pártfogói áldozatkészsége. Külföldön mintegy másfél évig időzött, s haza jöve már 1550-ben Beczterczén lett iskolai igazgató s rövid két év multán Péterfalván lett pap, vagy a mint akkor nevezték, plébánus. Két-három évet tölthetett Péterfalván, miután újból alkalmat nyert arra, hogy vissza térhessen szülővárosába, Kolozsvárra. Hátralevő élete legnagyobb részét itt töltötte el. Itt érlelődtek meg lelkében azok az eszmék, a melyek Erdély és Magyarország egyik része uj reformatorává tették.

*) Azokat, a kik Dávid Ferencz életét és irodalmi működését tüzetesebb tanulmányozás tárgyává akarják tenni, utaljuk jeles írónk Jakab Elek „Dávid Ferencz emléke“ cz. művére.

Jelenleg a kolozsvári papi hivatalba jutása érdekes körülményeivel fogunk megismerkedni.

Hogy a reformatio kora beli kolozsvári papság helyzetét és feladatát világosan meg lehessen érteni, szükséges egy kis historiai tájékozás. Kolozsvárnak két városa volt, az ó és az új. Mindkettőt kőfal kerítette és pedig legtöbb helyen kettős. A két város már a hires Mátyás kora óta, sőt tán ezelőtt teljesen egygyé lett. Egységének központja a piaczi templom, melyet Zsigmond király kezdett építtetni, s a mely már több mint száz éve készen volt. Ettől délre, szintén a piacz közepén, volt egy kis kápolna Szt.-Jakab kápolna, mely amannál korábban, vagyis akkor készült, mikor az óváron kívül csak egy néhány ember lakott. Az óvárban a most is meglevő s az új várban a mai reformatus templomok voltak még. Az egy hitet valló városban a templomok és papok ügye egy volt a város ügyeivel s ez a viszony a reformálás után is, mely 1540 körül történt, épségben megmaradt. A város választotta a papokat, az látta el javadalmakkal. Éppen a Dávid Ferencz idejében a főpap — vagyis plébánus — mellett volt négy rendes pap, s egy káplán A plebanusság oly szép hivatal volt, melyért a legjelesebb emberek versenyre keltek és a plébánus választás olyan kiváló jog, a mely miatt a város magyar és szász polgárai között száz évnél tovább heves versenyzés folyt.

Midőn a város reformálása végbe ment, akkor a lakosság körülből egyenlő számban volt magyar és német — vagyis szász — ajku. De mióta a piaczi templom felépült, a magyaroknak sok panaszok volt a szászok ellen, mert azok nem tartották tiszteletben, királyi levélben is megerősített ama jogukat, hogy a templomot a szászokkal egyenlő mértékben használhatják, a plébánust egyszer magyar, egyszer német ajkuak közül válasszák, valamint a városi birót (polgármester) esküdteket és centumpátéereket is. Ez a viszályos ügy 1568-ban nyert végleges megoldást, midőn Csáki Mihály kancellár meghallgatá a magyarok kérését, s királyi pecséttel ellátott levélben mondotta ki, hogy ezentul, vagyis ha a mostani szász részről választott plébánus, Dávid Ferencz, meghaland, vagy hivataláról lemond, magyar nemzetbeli választassék plébánusnak s aztán szász és így tovább. Ezzel együtt járt az is, hogy a piaczi tomlomot, a plébánusi s templomi jószágok jövedelmeit is az illető plébánus használta.

A város reformálása óta, a plébánusi magas tisztet az ország-

szerte ismert híres könyvnyomtató és író: Heltai Gáspár viselte, ki szintén szász nemzetbeli vala. Heltai 1553-ban könyvnyomtató társával Hofgréffel meghasonlott s ennek következtében elhatározta, hogy a várostól is bizonyos időre megválik. Beadta lemondását a plebánus-ságról.

A város megindult a pap keresésben. Hogy vajjon szólított-e meg mást, tudnunk nem lehet, de az bizonyos, hogy saját szülöttjére Dávid Ferenczre fordította tekintetét. Dávid Ferencz ekkor már 43 éves volt, tehát éppen élete delelő pontján állott.

A város felszólítására nem adott és nem is adhatott gyors választ, mert ugyanakkor kapott meghívást Szebenből és Kassáról is. A két első meghívás megleli magyarázatát abban, hogy mint erdélyi városok jól ismerhették őt már, de az utóbbi azt bizonyítja, hogy hire túl terjedt hona határain. Ez egyszersmind tanusítja azt is, hogy abban a korban a jó szónokokat az egész haza, nemcsak hanem az új eszmék világa, magáénak vallotta s versenyre keltek, hogy magoknak megszerezhessék. A közös tudományos nyelv a latin, jó közítő volt. Így történhetett meg az, a mi ma csaknem páratlan esemény, hogy éppen itt Kolozsvárt számos külföldi tudós pap volt, mint p. o. Sommer János német, Paleolog Jakab görög származásu.

Dávid Ferencz, mind a mellett hogy tudta, hogy az evangelium szava szerint: „proféta nem kedves a maga hazájában“ elfogadta Kolozsvár meghívását. Rendkívüli volt a város népe öröme. A város előljárósága a már korábban bevett gyakorlat szerint nagy ünnepélyességgel és hosszas ceremóniákkal ültette a fontos plebánusi székbe ujonnan megválasztott papját. A beiktatás napjára a városi tanács a centumpáterek és a város közönségét összehívta a papi curiára. Innen aztán hat tanácsos elment, hogy a megválasztott plebánust meghívják a tanács és közönség elébe.

A plebánus a hat biztos között a többi papok kíséretében megindult. A papok megállottak az első curiában, ellenben a megválasztott plebánus bement a belsőbe a tanács és a centumpáterek közé, a hol egy emelvényen álló asztal mellé ülén, egyik főbíró a város nevében üdvözölte, mire a plebánus felelt. Ezután a város főjegyzője felolvasta a plebánus választás módját, mire a tanács kimondotta, hogy az ezután is megtartandó lesz.

A mint ezek a belső udvarban lejártak, a plebánus a négy idősebb senator kíséretében lement a templom körudvarára, honnan aztán az

egész nép kíséretében kimentek a piacra és megkerülték azt. A plébánus jobbán mentek a legelőkelőbb tanácsosok, balján pedig a papok, kik felügyeltek arra is, hogy a plébánus előtt az illő rend megtartassék. Itt a főbíró személyese egy kidolgozott beszéddel üdvözölte a plébánust, mire az hasonlóval felelt. E közben a tanulók s az iskolás gyermekek helyet foglaltak a templom karzatján a meghatározott rendben. A mikor a plébánus megérkezett a templom ajtajához, a toronyból a legjobb kiáltó kikiáltotta, hogy az egész eklésia gyűljön össze. Ezzel beindultak a templomba. Elöl ment a plébánus, utánna a papok, aztán pedig a senatorok. Az egész menetet bezárta a nagy közönség.

A mikor már az egész gyülekezet helyet foglalt a templomban, az énekvezér a diákokkal s a többi tanulókkal együtt énekelni kezdette: Téged Isten dicsérünk (*T e D e u m l a u d a m u s*), melyet az egész gyülekezet, a férfiak s az asszonyok együttesen kísértek. A plébánus hozzá lépett az urasztalához, melytől balra állottak az egyházi emberek, jobbról a senatorok, közbül félkört képezett a gyülekezet.

Az urvacsoraosztás lejárván, a plébánus az urasztala mellé állott, mire a város szónoka (interpres) felállott s az alkalomra Isten áldását kérte, elmondván, hogy a jelenlegi egy régi szokása a városnak s hogy az ezután is megtartandó.

Ekkor az egyik egyházi szónok előlépett a plébánus mellé, s hálát adván Istennek az egyház iránt tanusított jóságáért egy beszédet tartott a városi tanácshoz, a centum paterekhez és az egész városhoz.

A mint a szónok bevégezte beszédét két-két férfi, a magyarok és szászok részéről, a plébánushoz lépett, felemelték vállaikra és kétszer fenhangon kiáltották: éljen! Azután hasonlóan éljent kiáltottak az egyházi emberek és a tanulók. Ez elvégződván, apró pénzt szórtak el a templomban, hogy azt a tanulók felszedhessék.

Ezzel a templomi szertartás végett ért, de nem a felavatás, mert a templomból, ugyanabban a rendben a hogy oda bementek volt kiindultak s bevonultak a plébánus lakására, hol a templomi szónok a plébánust fogadta s a plébánia házáat minden hozzá tartozókkal, valamint a mezei és erdei birtokokkal s minden jövedelmekkel együtt átadta a plébánusnak hosszasan tartó életet kívánván neki. — A plébánus fogadta a beszédet s ígéretet teve, hogy Istentől adott erejével a maga szent hivatalában szolgálni fogja a várost.

Dávid Ferencz, több mint húsz esztendeig viselte a plébánusi hi-

vatal nehéz terheit. E jeles férfi élete az új hivattal új fordulatot kapott, de új fordulat állott be azzal együtt Kolozsvár történelmében is.

Dávid Ferencz azokkal a tulajdonokkal rendelkezett saját személyében, amelyek biztosították a város magyar és német ajkú polgársága közös rokonszenvéről. Ő szász volt születésénél, magyar neveltetésénél fogva. Messze látó terveiben mindig nagy gonddal volt arra, hogy a két elem egységessége megőriztessék.

Boros György.

Az anya.

Midőn egy napon az ifjú férj hazatér, csodálkozva tapasztalja, hogy kis felesége nem szalad szokás szerint nevetve és csevegve elébe, hanem bevárja, míg a szobába lép s ekkor munkája mellől bizonyos ünnepélyességgel emelkedik fel s csak egy-két lépést tesz feléje.

— Mi ez? tán haragszik? megsértettem volna? — kérdi megdöbbenve önmagától. — De nem, hisz arcza nem mutat haragot, sőt ellenkezőleg, boldogságtól sugárzik, csak az öröm, melyet kifejez, külbözik az eddigi játszi vidámságtól. Valami komolyabb, magasztosabb ez, a mit most mutat. Vajjon mi okozhatta?

Ekkor a férj tekintete azon a kis tárgyon akad meg, a melyet neje beléptekor letett a kezéből s a mi — úgy tűnt fel előtte — mintha egy piczi fejkötő lett volna. Rögtön világos lett előtte minden. Az ő szívében is megrezdül egy eddig ismeretlen húr, soha nem érzett boldogság járja át egész valóját, s a vonzalom, szeretet mellé, a melyet eddig ifjú hitvese iránt érzett, egy új érzelem szegődik: a tisztelet, melyet az anya keltett fel szívében. Boldogságtól eltelve öleli keblére most már valódi feleségét.

— Ugy-e, nagyon fogod szeretni gyermekünket? — suttogja piruló arczát férje keblére rejtve a nő. — Teljes szívemből. Minden igyekezetemmel azon leszek, hogy a társadalom hasznos tagjává neveljem.

— Én, én igyekezni fogok vallásosan nevelni gyermekemet. — Ez volt a nő felelete. Pedig ezzel nagyon sok van mondva. S vajjon tudatával volt-e az ifjú nőnek, milyen nagy és nehéz dologra vállalkozott ez egyszerű szavakkal? és felfogta-e faladatának horderejét, vallásosan nevelni gyermekét, a jelen korban, a mikor annyi akadály gördül lépten-nyomon a vallásos nevelés útjába; midőn tulfelvilágosultság, butaság, ember és társadalom, példa és tapasztalat, de sőt maga a tudomány is vállvetve küzdenek arra, hogy megdöntsék, aláássák vallásos hitünket s megfosszanak az egyedülítől, a mi — különösen nekünk, nőknek — támaszunk, védelmünk, menedékünk az élet sokféle harczaiban; a mely nélkül annyiszor kellene kétségbeesnünk, a mely nélkül lehetetlen életünk. Mert életnek nevezhetjük-e az oly nő életét, a ki magasabb dolgokkal nem törődve, gondolatnélküli, mondhatni állatias

egykedvűséggel ürli le napjait, élvezve, a mit a pillanat nyújt, zugolóda világ, emberek és gondviselés ellen, ha nem is úgy megy minden, mint a hogy ő szeretné; nem gondolva a holnappal, elhallgattatva a lelkiismeret szavát, testi jólétének, gyönyöreinek martalékul dobva lelkének üdvösségét?

— Vallásosan fogom nevelni gyermekemet. — Az ifju nő tán nem is sejté még akkor, mi mindentől óvhatja meg azt, ha sikerül elérnie, a mit felfogadott.

Az anya megtartá szavát, vallásosan nevelte gyermekeit, mert a gondviselés kis lánya után egy fugyermekkel is megajándékozta a szerető házásokat. A mint gyermekei annyira fejlődtek, imádkozni tanítá őket s lelkét édes gyönyörűség töltötte el, midőn a kisdedek összetett kezekkel, tiszta gyermeki ajakkal, buzgó áhitattal rebegették Isten nevét s kérték védelmét azokra, a kik kedvesek kis szívöknek. És a mint haladtak az évek s velők a gyermek fejlődése, úgy igyekezett az anya is el nem maradni vallásos oktatásaival.

„A nő legyen a családban bölcs és gondos anya, házának támasza és biztonsága“ mondja korunk egy vallásos nagysága. (XIII. Leó pápa). S valóban, nem oly könnyű a nő, az anya feladata, mint azt a legtöbben képzelik. Életet adni gyermekének, testi jóllétéről, jelenje szükségleteiről gondoskodni még nem elég. Az anya tevékenységének a jövőre is ki kell hatnia, nemcsak egészséges embereket, jó honpolgárokat kell nevelnie, apákat, anyákat kell a jövő nemzedék számára teremtenie, a kik folytathassák az általa megkezdett nagy munkát.

De nem elég az oktatás. Példája által kell az anyának buzditania, lelkesítenie gyermekét. Hiába mondja neki „légy vallásos, hidj Istenben“, ha a gyermek anyja tetteiben szavainak ellenkezőjét látja. Az anyának, a mint egyszer azzá lett, egész életét a szerint kell betöltenie, hogy gyermeke, akkor is, mikor fejlődött ésszel látja s kíséri figyelemmel tetteit, azokban mindig csak követendő példát lásson és soha okot a megütődésre ne találjon.

Az ifju nő igyekezett megfelelni annak, a mit feladata tőle kívánt. A szerint rendezte be életét, a mint azt gyermekeinek anyagi és szellemi jólléte megkívánta, s legfőbb öröme, gyönyörűsége, élvezete volt, ha látta, hogy törekvését siker koronázta s gyermekei nemcsak testileg épek, jól fejlettek, de lelkileg is magasabb színvonalon állnak, mint sok társaik, kiknek nevelését idegen kéz vezette, vagy egészen csak az iskolára volt hagyva szellemi fejlesztése. Mert az iskola, bár milyen az isgolyó jó tétemény magában véve az emberiségre nézve, csak felét végezheti annak, a mi a családi neveléssel egyesülve oly szép egészszé olvad.

Teltek az évek, az anya annak a boldog pillanatnak nézett elébe, hogy leánya és fia egy és ugyanazon időben részesüljenek vallástanításban s majdan hitükben való megerősödésüket (confirmálás) elérve, az urvacsora felvételének szentségében.

Oh mily magasztos érzelmekkel lépett az anya a tavasz virágaival ékesített templomba, melynek első padjait ünnepi díszbe öltözött fiuk, lányok, az élet tavaszának ezek a kedves virágai foglalták el! Mint dobbant fel édes fájdalomban szíve, midőn azok között az ő drága szülöttéit, lelkének boldogságát, küzdelmekkel, szenvedésekkel bővülkedő életének e drága vigasztalóit megpillantá.

Mert az élet őt se kímélte jobban, mint másokat. Az évek során, míg gyermekeit ekkorára nevelheté, küzdött ő is eleget, gonddal, betegséggel, halálos veszteségekkel. De egy nem változott soha s fenntartotta lelkét a legnagyobb megpróbáltatások közepette is, gyermekei iránt való határtalan szeretete és rendíthetetlen hite vallásában, az Istennek véghetetlen jóságában. A ki a szenvedések után gondoskodik örömnapokról is, lám, nem engedte-e neki is megérnie ezt a szent, ezt a nagy napot, a melyen gyermekei, mint hitükben megerősödött keresztények belépendők valának az életbe?

Az életbe! De hát olyan szép, olyan kíváncsatos valami az élet, hogy az anyai szív örömpesze lássa abba belépni gyermekeit? Hát nem több fájdalmat, mint örömet rejt-e magában ez a rövid szó? Igaz. S mégis, mennyire ragaszkodunk mindnyájan hozzá, mennyire igyekszünk meg nem válni tőle! Mint elítéljük, a ki azt könnyelműen elveti magától s mennyire szánjuk, a kit a szenvedés annyira elkeserített, hogy hitét, vallását elveszítve, önkényt kényszerült annak végét vetni!..

Oh borzasztó kép! hogyan is adhatott annak helyet képzelete, ebben a szent, ebben a magasztos pillanatban! . . . De ime! a virágdíszes padok ifju népe kivonul, a szabad térségen körbe áll és elkezd fennhangon elmondani hitvallását a gyülekezet előtt. Egy jól ismert, kedves hang üti meg fülét, az ő drága gyermeke, tiszta lelkesültségtől ragyogó arczu leánya mondja az imát: „Adjad Uram, hogy egyháznak hivei, szent nevednek méltó hangoztatói, törvényeidnek buzgó követői lehessünk, míg csak tart életünk!” Az anya szemét örömkönnyek árasztják el, soha nem érzett boldogság járja át szívét. Oh egy-egy ilyen pillanat hogy ne érne fel évek bánatával, küzdelmeivel!

És az évek telnek, mulnak. A kis fiuból ifju, a serdülő leányból hajadon lesz, a ki feltalálva egy hozzá méltó férjében a társat, kit a gondviselés támaszául, védelmezőjéül szánt az élet utaira, mint boldog menyasszony áll annak oldalán, várva, hogy Isten hivatott szolgája a vallás nevében egyesítse őket. Boldogan, szívében megnyugodva szeretett gyermeke választása felett, rebeg áldást az ifju párra az anya. Bár lelke vérzik a gondolatra, hogy leányát ki kell bocsátania anyai szárnyai alól, nyugodtan látja őt az élet útjára lépni. Mert ha nem is adhatott neki földi kincseket hozományul, adott erényes nevelést, vallásos meggyőződést s ez felér (vagy tán többet is?) a világi javakkal, a mik világi élvekké párosultan ritkán vezetnek a valódi, a lelki boldogsághoz.

Boldogan, szívében a tiszta vonzalom édes bizalmával mondta el a holtomiglant az ifju menyasszony s az a sugár, a mely ott fénylett

ártatlan szemében, az áhitat, Istenben való bizalom kifejezése, a mely egész lényén előmlött, midőn Istenhez fohászkodott segedelemért, gyámolításért az élet el nem maradható küzdelmeiben, biztos kezességül szolgált az anyának arra nézve, hogy gyermeke nem fog azok elől meghátrálni, sem azok között elvérzeni.

És ismét teltek az évek. A lány boldog anya, egy virágzó család központjává lett, az ifjut távolvidékre szolitá az élet s a most már özvegy anyá betöltött hivatása tetőpontján áll. Elégülten tekint vissza lefolyt életére. Bár gyakran hibázott és nem egyszer tett olyasmit, a miért később önmagát elítélte, de a fődologban mit se vethetett magának a szemére. Az élet minden körülményei között igyekezett megfelelni emberi, anyai, keresztényi kötelességeinek. És a mint gondolatban visszapillant a multra s lelke előtt sorban elvonulnak annak tarka képei örömeivel, küzdelmeivel, lelkében önkénytelenül ez a kérdés áll elé: miért kell még tovább élnie, hisz a természetben minden elenyészik, ha betöltötte hivatását, a virág elhull, hogy helyet adjon a gyümölcsnek, a pille kimul, miután az új nemzedék létét biztosította, miért kell tovább élnünk nekünk, embereknek, ha már betöltöttük, a mit a gondviselés reánk bízott? Nem jobb lenne-e nekünk is elszállni, másoknak helyet adni, mint a teremtes más lényeknek?

Nem, felel reá belsejében egy szilárd hang, mert éppen abban nyilvánul az embernek a teremtes más lényei felett való felsőbbsege, hogy ösztön helyett érzés vezeti lépteit. Hogy a szeretet, ragaszkodás, anyai érzelem nem természeti sugallat csupán, a mely, ha a természet által elébe szabott kötelességeknek megfelelt, megszűnik, hanem öntudatos érzelem, a melyet felfogunk, átérzünk, ápolunk lelkünk mélyében, a mely végig kísér földi pályánkon s az utolsó pillanatig hívünk marad.

A madár, ha szárnyaira bocsátja kisdedét, a mint látja, hogy az már nem szorult gondjaira, megfedekeznek róla s anyá és gyermek között megszűnik minden kötelék. A virág nem bír tudatával annak, hogy létezése által a gyümölcs lételének segítségére volt s a pille aligha sejtí, hogy eltávozván, családot hagy maga után.

Isten minden teremtménye közül az ember az egyetlen, a melyiket családi, társadalmi kötelékek fűznek egymáshoz. Az emberi anyá az egyedüli, a ki nem szűnik meg annak maradni akkor is, midőn gyermeke rég kikerült védő szárnyai alól s kilépve a család köréből, egy új családnak alapítója lőn. És van-e, képzelhető-e magasztosabb bizonyíték ennél az emberi nem felsőbb, tökéletesebb hivatása mellett?

Nem ebben rejlik-e napnál világosabb tanujele egy jövő életnek? Az anyag, a test kihál, visszakerül a földbe, a melynek létét köszönheti, de a lélek, a mely az embert minden más teremtmények fölé emeli, él tovább. Azt a lelket, a mely gondolkozott, érzett, szeretett, a mely örömeiben, bánatában, kétségében Istenéhez szállt, hálát adva, segílyt keresve, megfajtást várva, azt a lelket a halál meg nem semmisítheti.

Oh bocsásd meg hát, mindenható Istenem az anyának is azt a hirtelen jött, bűnös gondolatot, hisz csak pillanatig tartott s egy pillantás a lábainál játszó kis unokára elég volt, hogy azt végképp elűzze lelkéből. Hisz az a végtelen boldogság, az a leírhatatlan gyönyör, a melyet ő ebben az egy rövid pillanatban átértett, emberen kívül egyetlen lénynek, sem madárnak, sem pillének, sem virágnak nem adatott.

Fanghné Gyujtó Izabella.

Bogáti Fazakas Miklós.

Szent hegedős! hol vagy? .. mely sirban nyugoszod álmaid?
Három századon át — kő se jelölte porod!..
Ah! minek is márványt annak, ki él mi közöttünk?
Dávid hárfáján zengeti szent dalait!..
Élsz! .. bár testedet a sir éjjele rég befedezte:
Szellemed itt lakozik szent dalaidba velünk!..

Rédiger Géza.

Egy ifju pap emlékezete.

— Bakó Lajos szül. 1853-ban, meghalt 1888 márczius 26-án. —

Az ifju, ki még éppen hogy az élethez kezdett; a pap, a kit csak hogy beavattak a hivatalosak sergébe, mit szolgáltathat méltót emlékezetre? Valóban keveset olyant, mit az ugynevezett nagy férfiak életrajzában szoktunk keresni. Bakó Lajos — kinek e sorok szentelvek — csak 35 évet élt s abból 7 évet paposkodott s mégis nekünk élete oly kedves, márczius hó 26-án bekövetkezett halála oly lesújtó volt, hogy róla meg nem emlékezni nemcsak mulasztás, hanem valóságos hiba volna. Közepes módu székely szülők gyermeke lévén: nem számíthatott arra, hogy az életben költséggel járó pályára lépik, s atyja halála, mely még a székely-kereszturi gymnasiumba való tanulása alatt bekövetkezett, egészen saját erejére utalta. Ő lelkes buzgalommal s szép reményekkel tudott eltelni a papi pályáért. A kolozsvári főgymnasiumot és papnövelvét nagy küzdelmek árán, de kitartó szorgalommal végezte bé. Egyenes jellem, munka- és rendszeret már ifjai éveiben jelezték, hogy ő belőle az Ur szőlőjének nem közönséges munkása fog lenni.

Nem annyira ismert tehetségei méltánylása, mint inkább a tapintatos ifjuban helyezett bizalom volt az, melynek következtében Ferencz József püspök ur őt 1881-ben a sok ideig ürességben állott verespataki állomásra kinevezte pappá. Az, a mi egy rendes lelkészre első helyen szokott várni itt csak egyike volt számos, fontos és kényes természetű feladatoknak. Mig egyik felől a forradalom romjaiban még mindig szilárdó egyházat lábra kellett állítani, hiveit össze kellett gyűjteni s azok egyrészét a magyar nyelvre megtanítani, addig egyszersmind szolgálni

kollett a még elhagyottabb sorsban levő ev. ref. egyház tagjainak, békében kellett élni a róm. kath. lelkésszel, hogy a magyar nemzeti érdekekben közösen harcolhassanak a román lakosság nagy befolyása ellen, s ezt Bakó a drága piaczu városban 300 frt nem egészen biztos jövedelemmel, módosabb hivei naponkénti segedelmzése mellett kellett hogy végezze. A tekintély megvédése anyagi erő nélkül, a jellem tisztántartása tűzhely nélkül: erős lelket kívánnak, s ezt Bakó Lajos legjobb hitem szerint mind megőrizte. Nagyon gyakori leveleiből lépésről-lépésre kísértem életét, s megrendítő volt annak tudata, hogy ugyanott tett nősilése nemhogy enyhítette volna küzdelmeit, sőt annyira fokozta, hogy szeretett hiveitől megkellett hogy váljon, s 1885 júliusban elfogadja a kadácsi ekklezsia meghívását. A házi zavar ide is kísérté, mignem kénytelen volt nejtől törvényesen elválni s új házasságra lépni.

A kadácsi paposkodás ezután nyugodt és áldásos volt mind rá, mind gyülekezetére nézve, újból megnősült. A jó székely nép között meg volt a talaj az áldásos munkára. A vasárnap i iskolát megalakította s azt már eleitől kezdve 30-40 ifju gyakorolta, a nép könyvtárt, mely elhanyagolt volt: rendbe szedte. A templom elavult orgonája helyett ujat készítendő állandó eréllyel működött, de örömet csak a munka megkezdésében lelhet.

A pap életének legbiztosabb ismerője, szolgatársa, s mi Bakó Lajos papi jelleme lerajzolására nem adhatnánk találóbb szavakat, mint a melyeket Boros György kadácsi tanító és énekvezér a következőkben mond: „én már sok papot ismertem, de mondhatom, hogy eddigelé nem hallottam egyet sem, a ki olyan krisztusi szellemben álljon szószékbe s tanítson mint ő. Ő tudomány nélkül soha nem szólott. Ő nem volt hoszszas, s unalmas, de magvas. Mint unitárius pap ugy betöltötte helyét, hogy nem képelek senkit papjaink között, ki jobban betöltené. Mikor ő a partiálison a mult évben szónokolt, tanárok, papok, főgondnok, tanítók megvoltak lepve, hogy egy kadácsi pap olyan munkával s olyan szónokai tehetséggel álljon elé.

„Mint ember igazi tapintatos és igazságszerető. Őt az igazság mellől eltántorítani nem sikerült senkinek, pedig megvolt kísértve többször. Ő ugy állott és ugy védte azt, mint csak kell egy valódi jellemnek. És mégis olyan szerény volt, mint a szerény ibolya. Magát soha és sehol nem fitogtatta, s mégis ráismertek, hogy egy valódi tudományos készségű ember. Oly éles látása s oly nagy emberismerete volt, hogy két hónap alatt jobban megismerte az embereket, mint más husz esztendő alatt. Az iskola körül olyan volt, mint egy valódi atya, ki gyermekei haladásán lelkéből örvend. Szerette a tanuló ifjuságot, a kis gyermekeket mint Jézus. Ő mint tanító is mint tanító lett volna.

„Házánál igazi szorgalmas, gondos és takarékos ember volt. Ő ha élt volna, módos ember lett volna, mert ebben második neje, kivel boldogan élt, jó segítője volt.

„A nép gyászát és bánatát nem is lehet elképzelni. Soha ilyen

papunk nem volt s nem is lesz, — ezt mondja mindenki. 19 napja hogy eltemettük s még az utódról egy hang se volt. Ez még eddig lelki gyász. Az első gyűlés alkalmával a sírkő felállítására 20 forintot szavaztak meg. Ezzel is azt mutatjuk ki, hogy szerettük. De szerette őt mindenki, a ki ismerte, a nép úgy, mint pályatársai. Nem volt szem, mely ne könnyezze; nem szív, mely ne fájlalta volna. A köri lelkészek, s az ismerősök nagy számmal gyűltek össze temetésére, mikor imát Török Sámuel szt.-mihályi, gyászbeszédet Kozma Dimén f.-váralja lelkész tartottak s Győrfi Ferencz vezetése alatt a Nyíkö vidéki dalkör énekelt.“

Ezekhez a meleg sorokhoz keveset lehet adnom annak a megemlítésén kívül, hogy ifju barátunk megvolt áldva azzal a ritka tehetséggel, mely a papot szónokká is teheti. Már papnövendék korában két barátja felett tartott gyászbeszédeivel, a kolozsvári templomban tartott szónoklatával bebizonyította, hogy tud a szívhez s az értelemhez szólani érzéssel és hatással. Kezemben levő beszédein látszik a gondosság, kéréselenség, tanultság és mély gondolkozás. Már ifju korában szerezni kezdett szép könyvtára volt, sokszor borus napjaiban, egyetlen vigasztalása.

Az a közhivatalnok, ki 7—10 évi nyilvános működés alatt ennyi jót tett, méltó az emlékezetre, nemcsak az eltűnt szép reményért, hanem a végzett jeles tettekért is.

A gyermekkor éveitől kezdve önzetlen hű barátság élvezett és elvesztett becséről szólanom nincs alkalom, s a még érzékeny seb sem engedi.

Boros Gy.

Egyleti élet és munkásság.

A nyári vasárnapi tanítás érdekében ismét felelőnk szavunkat s azt mindaddig fogjuk hangoztatni, a míg bekövetkezik a minek be kell következni, hogy minden pap, minden tanító és énekvezér rászánja magát erre a munkára, a mely éppen olyan fontos, mint az, hogy egyházunk s abban templomaink legyenek. Lássunk munkához most, míg nem késő, és pedig kezdjük az ifjuságnál a jövő egyház alapvetőinél. A múlt alkalommal rámutattunk egy pár tárgyhoz könnyen megtalálható segédforrásra. Jelenleg kiemeljük különösen az „Unitárius Kis Könyvtárt“, a melyben elejétől végig számos jeles cikk van, melyek feldolgozva jól értékesíthetők. Különösen felhívjuk a figyelmet a „Palesztina a Jézus korában“ (ára 30 kr.) és a „Jézus élete“ (ára 15 kr.) cziműekre, melyek egyenesen az ismétlő és vasárnapi iskolák növendékeinek vannak szánva. Az eddig megjelent 23 füzet ára 1 frt 50 kr., három példányban 4 frt. öt példányban 6 frt 50 kr., tíz péld. 12 frt 50 kr., kaphatók Derzsi Károly szerkesztőnél (Budapest II. főutca 8. sz.)

Felolvasások Kolozsvárt. Egyletünk felolvasásai közül a hatodikat, s ezuttal utolsót, márczius 25-én tartottuk, melyről a Kolozsvárt megjelenő „Erdélyi Híradó“ a következőket írta:

„Az unitárius főtanoda nagy auditoriumában, ez alkalommal is igen distingvált közönség gyűlt egybe, élvezettel hallgatva azt a két felolvasást, melyet Kőváry László historikusunk, a magyar tudományos akadémia tagja és Boros György az egylet titkársa tartottak.

Négy óra után, pár perczezel, Kőváry László kezdte meg, mindvégig élénk figyelemmel hallgatott felolvasását, mely a régi Erdély fejedelmeinek udvarába vezette hallgatóit. Az érdeemes felolvasó érdekes képet nyújtott a fejedelmek udvarai, az azokban uralkodó szokások és ünnepélyes szertartásokról. Élénk színekkel festette azt a fényt és pompát, mely az udvar szertartásaiban nyilatkozott. Részletesen ismertette a Bethlen Gábor Brandenburgi katalinnal való egybekelésének ünnepélyesebb mozzanatait. Majd Szoliman szultán táborába vezetett, leírva János Zsigmond fejedelemnek ottani fogadtatását. Később az udvari étkezés rendjét vázolta, kiterjeszkedve az egyes functionariusok feladatának ismertetésére s végül a fejedelmek temetési szertartásáról emlékezett meg. Fejedelmeink közül János Zsigmond és Báthory Kristóf voltak az elsők, kik hazájuk földjébe temetkeztek el. Az utóbbi végtisztességtételénél történekekről hosszasan szólt a felolvasó, ki tanulmányserű felolvasását egy, a 40-es évek mozgalmaira és a szabadságharcra tett reflexióval fejezte be. A hallgatóság élénken megéljenzte Kőváryt, ki valóban elismerésre való munkát teljesített akkor, mikor oly élénk világításban tárta föl hallgatói előtt a régi Erdély társadalmi életének ismeretlen, de annál jellemzőbb mozzanatait.

Kőváry László után Boros György ült a felolvasó asztalhoz, egyikét olvasván fel azon mély megfigyelési képességre valló értekezéseknek, melyeknek az ifju egylet ez évi felolvasó-cyclusa oly annyira gazdag volt. Boros György felolvasása a „templomba járás és nem járás“ czimet viselt s e vallás-erkölcsi és társadalmi szempontból egyaránt kiváló fontosságú kérdés minden ágát kimerítő részletességgel tárgyalta. Elein visszapillantást vetett a multra, mely e részben egészen mást mutat, mint a jelen. Majd áttért annak a hatásnak a jellemzésére, melyet a templomi szertartás ünnepélyes komolysága, a gyülekezet ájtatossága és a karének hangjai a jelenlevőkre ellenállhatatlanul gyakorolnak. „Nem mondhatjuk azt — mond felolvasó, — hogy ki nem jár templomba, az nem jó ember, de azt lehet állítani, hogy ki mennél többször szeret ott lenni, az rossz ember nem lehet.“ Felveti a kérdést, hogy vajjon mi oka a templomok látogatatlanságának. Kifejti, hogy az üres templomok nem egyszersmint az erkölcsi hanyatlás jelei, hanem befolylnak arra egyéb körülmények is. Ilyenekként jelöli meg felolvasó a vasárnapi munkát, mely — kivált városunkban — a hivatlanokkra nehezedik; — továbbá a templomok czélszerűtlen és éppen nem kényelmes berendezését. Ezután hangsúlyozta, hogy ez állapotot változtatni kell, kérdi, hogy miképp történjék a változtatás? E tekintetben hivatkozik az első keresztényekre, kik a templomot egymásra nézve oly fontos helylyé tették, honnan az elmaradás veszteséggel jár.

Részletezi, hogy mit kívánhat e részben a gyülekezet a paptól, ki min os ekklesiáe oly fontos szerepre hivatott e kérdés megoldásánál. Majd kiterjeszkedik az egyházi ének kérdésére. Helyesnek tartaná, ha vegyes egyházi énekkar szerveztetnék a mi míg egyfelől a műélvezetre vágyók igényeit is inkább kielégítené, más részről lehetővé tenné a vallásos buzgalom fokozását, hatékonyabbá tételét.

A jó félórán át tartó felolvasást tetszéssel fogadta a közönség, mely azon meggyőződéssel távozott az egylet ez idei cyclusát bezáró ülésről, hogy a szép hivatásu egyletet hasonló felolvasások csak erősíteni fogják, s nemes feladatára hovatovább alkalmasabbá válik.

Recsenyédén Pál Ferencz ifju lelkész buzgalommal egyengeti hivei között az utat. Olvasó egyletet szándékozik alapítani, de célját csak kerülő utakon érheti el. „Néptünk nem rossz — írja — de a nevelés s az önképzés rá fér”. Ajánljuk figyelmebe a mult számban „Mi tevők legyünk” czim alatt közölt javaslatokat.

Köszönetnyilvánítás. A Dávid Ferencz Egylet tagjai közül az „Unitárius Közlöny” költségei fedezéséhez szives adományaikkal ujabban hozzájárultak, vagyis a közlöny előfizetési árát is megfizették: Ajtai József Budapest; Kiss Mihály ny. esperes Árkos; Muzsnai József Dicső-Szt-Márton; Albert János Torda; Mátéfi Ferencz Nagy-Bánya; Simonich Zsigmond Perlasz; Konecz György N.-Borosnyó; Szentiványi József Kézdi-Vásárhely. Köszönet a pártfogásért, melyet továbbra is kérünk!

Béjelentett Dicső Szt.-Mártonból Kiss Sándor tanító 1 r. t. és 4 előfizetőt. Székely-Kereszturrról Barabás Lajos lelkész 1 r. t. Hévizről Ozsváth Gábor lelkész 1 r. t. Marosi egyh. körből Kelemen Albert esperes 5 r. t. S.-Köröspatakról Deák Miklós 4 r. t. H.-M.-Vásárhelyről Ajtai János 2 rend. tagot. Köszönjük a buzgóságot!

Simén Domokos sírkövére adakoztak: „Az Ürmösi fiúk”, Miklós, Lajos, Gyula és Jenő 200 frtot. „Régi tervünk volt egy sírkő felállítása — írja Ürmösi Miklós — s most kétszeres örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy e kegyeletes célra szánt szerény adományunkat egyesíthessük a néhai nagy emberünk tisztelői jó szívu adományaival”. „A gagy- és nyikómenti papi önképzőkör”: 10 frtot; mélt. Daniel Gábor egyh. főgondnok ur 10 frtot; Boros György tanár 2 frtot. Összesen 222 frtot.

Értesítjük t. barátainkat és ügyünk pártolóit, hogy az „Unitárius Közlönyből” még rendelkezünk teljes példányokkal s kíváncsúlra szívesen küldünk mutatványszámot.

Szerkesztői üzenetek. Gy. I. Vargyas. Becses levelét vettük, kívánsága szerint járunk el, mihelyt terünk megengedi. — **S.-Köröspatak.** Mindent megkapunk. Sor kerül rá. Üdvözlét! — **I. M. Torda.** A beküldött nevekre elküldöttük mind a négy számot. Nem tudjuk, mi a rendetlenség oka. Rajtunk nem mult. — **B. L.** A tagok beküldött névsora jelen számból kiszorult. A jövőben külön kö-

zöljük. — V. M. Brassó. Megérkezett. Áadtam megnézésre. Gyűjtöm az adatokat. Csak rajta! Köszönet! — V. D. Bölön. Köszönettel vettük. Többre nem számíthatnánk, hisz ott annyi az aratni való gabona! — S. K. S.-Szt.-Lőrincz. Teljesen megleszünk elégedve. Szíves üdvözet és testvéri meleg kézszorítás! R. G. Szabéd. Mindent vettünk köszönettel.

A t. lelkész urakat, kik a 2-ik számmal még nem számoltak volna, felhívjuk, hogy szíveskedjenek rövid időn elszámolni.

Hazánk és a külföld.

A protestáns irodalmi társaság f. hó 16-án Budapesten tartott gyűlésén megalakult. Elnökei voltak: Vay Miklós báró, ref. egyh., Prónay Dezső báró ev. egyh. főgondnokok. Az alapszabályok tárgyalása nem volt viharelküli, mivel a debreczeni küldöttek követelték, hogy csak reform. és evang. lehessenek tagjai. Ezzel szemben első helyen Tisza Kálmán miniszterelnök kijelentette, hogy ha az unitáriusok kizáratnak, akkor maga is kénytelen lesz visszalépni. Ilyen értelemben szólalt fel a két elnök, Tisza Lajos gróf, s különösen Szász Domokos, az erdélyi ref. egyh. kerület püspöke szólott még terjedelmesen, bizonyítván a lehetetlenségét s káros voltát az unitáriusok kizárásának. A közgyűlés nagy többsége elfogadta az eredeti alapszabályt s később a debreczeni tanári kar is visszalépett az ellenzőktől, mihez képest az irodalmi bizottságnak tagjai lehetnek az unitáriusok is.

Fogarásban unitárius isteni tisztelet tartott husvét másodnapján Tibáld Mihály járásbíró ur házánál. Az isteni tiszteleten 50-en voltak jelen. Urvacsorában részesült 47. Az isteni tiszteletet Osváth Gábor hévízi pap végezte.

Nyilvános köszönet. Mózes Mihályné, szül. Árkosi P. Irma önnagysága „A Hévízi unitárius szent ekkleziának, visszaemlékezésem jeléül“ — mintegy 22 frt értékű himzett urasztali és egy kehely takarót ajándékozott. A nemes ajándékért és a hálás visszaemlékezésért köszönetet nyilvánítani e helyen is köntlességünknek ismerjük. Héviz, 1888. ápril 11-én. Antal István, gondnok. Osváth Gábor, unitárius pap.

Irodalom.

Buzgóság könyve. Irta: Sántha Károly, kiadja a Luther-társaság: most jelent meg. A több mint 300 lapra terjedő imakönyvet a hitbuzgóság és vallásos kegyesség szülte, s hisszük, hogy az olvasó lelkére jó és megnyugtató hatást tesz. Az imák különbféle alkalmakra szólnak s prozai és költői formákba vannak öntve, de még a prozaiakat is költői hangulat lelti át. A jeles szerzőnek egyik pályanyertes énekét most mutatjuk be olvasóinknak. Egy pár darabot kivéve, milyen a „Szentháromság vasárnapjára szóló“ s egy néhány kifejezést



mellőzve unitáriusok is lelki élvezettel olvashatják ezt a kedves könyvet, melyet ajánlunk. Ára füzve 1 frt 50 kr. Kötve 2 frt. Kapható Kolozsvárt Grätz Mór év. lelkész urnál.

Halottak emléke.

Ürmösi Abrahám körispataki lelkész és tanító mult hó 31-én jobb létre szenderült. A régi gárda egyik derék kiprobált közharczosa volt, ki egyszerre az egyház és iskola szent ügyének szolgált, nagy küzdelemmel, de hiven mind halálig. Legyen emléke áldott! Hátramaradt gyermekei közül fia Sándor fiattalvi lelkész is gyászolja. — Vitális Domokos bölöni tanító barátunk, mint arról mély részvéttel értesülünk, elvesztette kedves három éves fiát. — Péterfi Albert nyug. kir. telekkönyvvezető, az egykor szép tehetségű férfi, ki a költészet virágos mezejére is jeles termékeket hintett f. hó 23-án élete 41-ik évében sok szenvedés után megszűnt élni. Isten nyugtassa meg őt s vigasztalja az özvegyen maradt nőt s a két kiskoru árvát!

Nyilvános nyugtázás.

Negyedik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Rendes tagok 1—1 frttal: Gál Kálmán, Szegszárd 1885—87. Radó János, Déva 1885—88. Radó Szász Mariska, Déva 1885—88. Nagy Mózes, N.-Enyed 85—88. Benczédi Gergely, Kolozsvár 85—88. Péterfi Dénes, Kolozsvár 85—88. Endstrasser Benedekné, Kolozsv. 85—88. Barabás Károly, Kolozsv. évi 2 frt 50 kr. 85—86. Farkas Vilmos, Kolozsv. 85—89. Dr. Veres Lajos, Kolozsv. 86—87. Kanyaró Ferencz, Kolozsv. 86—87. Benedek Áron, Kolozsv. 85—87.

Bágyi Kálmán, pénztárnok.

TARTALOM.

Dicsőség Istennek. (Hymnus.)		Egy ifju pap emlékezete. Bo-	
Sántha Károlytól	101	ros Gy.	110
Dávid Ferencz életéből. Boros		Egyleti élet és munkásság . . .	112
Györgytől	102	Hazánk és a külföld	115
Az anya. Fanghné Gyujtó Iza-		Irodalom	115
bellától	106	Halottak emléke	116
Bogáti Fazakas Miklós. Rédiger		Nyilvános nyugtázás	116
Gézától	110		

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Rel-középuteza).

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Emlékezés jöltevőinkre.

A mult idők kietlen éjjelén
Emlékezet, te légy ma égi fény!
A hála kér, s a szív, mely nem feled:
Gyujts fáklyafényt sirhalmaik felett;
Szórd hantjaikra lángod fényeit,
Hálánk míg itt lesirja könnyyeit.

Hogy szállna rájuk feledés moha?
Hisz nem fogy el a szeretet soha!
Világa: mult, jelen s jövő felett,
Az üdvösség honáig átrezeg.
S mint égi fény, a merre száll, repül:
Élet marad, nyomán, áldás terül.

S övék nem volt önérdek szülte láng,
Vészben, viharban szóra fényt reánk:
Midőn hitünknek ügye veszve volt,
Önkény, viszály, örvény közé sodort,
S csüggedve szóla: veszve életünk!
Uram, Uram, tarts meg, mert elveszünk!

De vész, nyomor és üldözés között
A jöltevők szerelme örködött;
S mit hosszú inség árja elsepert:
Feléledett . . . ujult erőre kelt.
S mely küzdésibe már nem is remélt:
A kisded egyház, ismét, újra élt.

Sion hegyén buzgó nép áldozott,
Hogy újra él, hogy újra sirhat ott.

A muzsák terme újra népesült,
A hitszabadság fénye felderült . . .
Az Urnak ügye diadalt nyere,
Mert élt a hitben áldó szelleme.

S a kikben élt a jóltevő kebel
Emléke most feledve vesszen el?
Nem! Sirjaikra fényes síri jelt,
Az áldozattal önkezők emelt;
S fejük fölé dicsfényt teremt a láng,
Mely kebleikből áldást szóra ránk.

A mult idők kietlen éjjelén,
Emlékezet: te légy ma égi fény!
A hála kér, s a szív, mely nem feled:
Gyujts fáklyafényt sirhalmaik felett;
Szórd hantjaikra lángod fényeit,
Hálánk mig elzokogja könnyeit!

Péterfi Albert.

Már 1842-ben az unitáriusok egyházi főtanácsa meghatározta, hogy a jóltevők emlékére minden három évben tartson ünnepélyt a főiskola igazgatósága. Ugyanabban az évben június 26-ik napján tartatott az első ünnepély iskolai felügyelő gondnok Iszlay László, isk. igazgató tanár Ar.-Rákosi Székely Mózes igazgatása s isk. főnök Koncz Gergely rendezése alatt a templomban, a kolozsvári országgyűlés több tagja s nagy közönség jelenlétében. Az alkalomra a templom piacza virág girlandokkal volt diszitve s a templom piaczán egy negyedfél öl magasságu kőszinre festett, olaj, cser, borostyán és rózsza-koszorúkkal feldiszitett oszlop állott, melyre aranyos betűkkel volt kirakva: a jóltevőknek. Közelébe ennek egy szőnyeggel bevont, emeletes szónoki hely volt készítve, melyről az iskolai ifjuság énekelt, a városi zene-conservatorium zenélt és alkalmi szónoklatot tartottak Berde Áron, Kovácsi Antal és Török Sámuel. Az első ünnepély után a közbejött nemzeti zavarok miatt szünet állott be egészen 1862-ig, midőn a székely-kereszturi közgyűlésen indítvány tétetett, melyet a főtanács ugyanabban az évben magáévá tett s meghatározta, hogy ezentul minden 5-ik évben tartassék emlék-ünnepély, mind a kolozsvári, mind a tordai, mind a székely-kereszturi iskolákban, azon indokból, hogy jóltevőink áldott nevei a késő utókor által is kegyeletes emlékezésben tartassanak, másfelől pedig az áldozatkészség és buzgóság élesztessék. Az ünnepélyen részt kellett hogy vegyenek a tanulók is, egyik közülök orációt tartván, a másik szavalván. Ugyanakkor meghatároztatott, hogy az az iskolában és ne a templomban tartassék. Ilyen ünnepély tartatott Kolozsvárt 1862., 1868., 1873., 1878. és 1883-ban. A fennebbi költeményt az 1868-ban tartott ünne-

pélyre irta s ugyanott el is szavalta Péterfi Albert, akkori tanuló, kinek haláláról mult számunkban emlékeztünk meg. A hetedik emlékünnepegy éppen f. hó 31-én fog megtartatni s időszerűnek tartottuk közölni az elhunyt ifju költő alkalmi költeményét, mely a „Remény“ cz. ifj. zsebkönyv 1871-ik kötetében jelent meg s melynek újból emlékökbe idézését reméljük, örömet vesznek t. olvasóink.

Zwingli Ulrich.

3.

Szül. 1486. jan. 1. — Megh. 1531. okt. 11.



Magyarországtól nyugatra van ennek a mi szép, bérczes, völgyes kis Erdélyünknek, egy testvére, melyet Sweicznak neveznek. Menjünk el és látogassuk meg egy néhány pillanatra. Első tekintetre meglátszik rajta, hogy ott is sokkal több a hegy, mint a térség, sőt a hegyek magasabbak s a völgyek keskenyebbek, mint a mieink s a mi természetes, a kis völgyekben a hegyről lefutó esővíz s a kedves kis források tükör tisztaságu szép tavakká alakultak. Ha azt is figyelembe vesszük, hogy az egész még kisebb a miénknél*), elmondhatjuk, hogy kedves kis ország az a Sweicz is. Népét is bátran hasonlíthatjuk a mi Erdélyünk székelyeihez, mert erőteljes, bátor, deli termetű, munkás s szereti a szabadságot s azért sokszor ontotta véré, sokszor vesztette el gyermekei javarészét. Nem könnyű az ő életük sem. A magas hegyek oldalain sok fa, de kevés fű s még kevesebb gabona terem, úgy, hogy bizony sokat kell küzdeni csak egy sütet kenyérért is. Ők is, mint mi, úgy könnyítnek az életen, hogy sok állatot (szarvasmarhát, juhok,

*) Sweicz területe 42 ezer, Erdélyé 54 ezer □ klmtr., lakossága 3 millió; Erdélyé 2 és fél milliónál egy kevéssel több.

kecskét) tartanak s azokat ők magok legeltetik ott fenn a hegyeken. Ha megemlítjük végül, hogy a sweicziaknak is sok a gyermekük, ugye mintha éppen valamelyik vidékünkéről beszélnének.

Nézzünk hát be egyik faluba. A jelző tábla Wildhaus nevet mutat. A falu birája éppen az, kit meglátogatni akarunk, t. i. Zwingli Ulrich. A faluban első ember, ~~de ő is csak olyan közepes gazda.~~ Gyermek van bőven, ~~mert van hét~~ fiu és egy leány, ~~(de a jó szülők é~~ miatt soha egy percze sem búsultak, mivel mindenik gyermek épkezláb volt s a mellett szorgalmas, dolgos. A kisebb fiuk egyike, ki éppen az atyja nevét viseli, a hegyeken van a juhokkal, de a jó szülők róla beszélnek legtöbbet, mert őt papnak szánták, az lévén a szokás a Zwingli családnál, hogy mindenik háztól legalább egy gyermeket tanult emberré kell nevelni. A kis Zwingli Ulrich kitünő szorgalmu gyermek volt, de elemi iskola nem lévén a faluban, atyja testvére, ki nem messze onnan Wesen városban pap volt, magával vitte s taníttatta. Milyen bánat volt a háznál, mikor a fiu eltávozott, de milyen nagy lett az öröm, mikor megtudták, hogy jól tanul. Szívesen áldoztak érte és midőn a weseni iskolát elvégezte, elvitték felsőbb iskolába, Baselbe, hol kitünő tanárai gondos nevelése alatt testben erős s lélekben szabad ifju lett belőle. A bibliát akkor nem volt szabad mindenkinek olvasni, de a papságra készülő ifju nemcsak olvasta, hanem azt értelmesen és józanul is magyarázta. 1506-ban irtak, a mikor a még csak 22 éves Zwingli Ulrich Glarus város papjává lett. Itt kezdődik önálló pályája, mely neki sok küzdelmet, de a mint meglátjuk, emlékezetre méltó nevet szerzett.

/ (Erről a nagyon régi, már négyszáz éves időről gondolkozván, ne feledjük, hogy akkor még csak katolikus, vagy helyesebben papista egyház volt. Zwingli is katolikus pap lett s mind azt tanította, a mit egyháza elvei megköveteltek, de naponta több nehéz gondolata támadt a miatt, hogy az a vallás nem olyan, a milyent neki az ő józan esze s tiszta szíve sugal. Egyelőre nem szólott az aggodalmakról, mert úgy gondolta, hogy a papnak tiszta életűnek s becsületesnek kell lenni s ha hivatást ilyenekké tudja nevelni, akkor eleget tett arra, hogy Isten tettségét megnyerje. Zwingli békés természetű és békességet szerető ember volt s míg Glarusban paposkodott, nem igen adta jelét annak, hogy nincs megelégedve, de már Einsidelnben, hová innen vitték, nem tűrhette el azt, a mit a papok a jó néppel miveltek. Volt ott egy pápista templom, melynek a homlokára azt irták fel, hogy „itt minden bünt és vétke teljesen megbocsátnak“ t. i. pénzért. Ez már nem igazság, mondá Zwingli. Ez visszaélés a nép jóhiszeműségével, ez csalás és hazugság, már pedig a hazugság kezdete minden rossznak. Erről még inkább meggyőződött Zürichben, hová később ment papnak. Erkölcstelenség, romlottság és pusztulás uralkodott népe között s ő ebből ki kellett hogy szabadítsa őket, s ki is szabadította, mert nyílt vitatkozást tartott a papokkal, a kik a bibliából nem tudtak semmit felhozni ellene, mihez képest 1523-ban

már kimondották, hogy minden papnak szabad azt prédikálni, a mi a bibliával megegyez.)

Zürich népe elszakadt a pápa egyházától s a Zwingli vezetése alatt önálló gyülekezetté alakult s Zwinglinek nagy segítségére volt az ezutáni munkában. Zürichben minden ház egy kis templommá lett, mely reggel imával kezdett munkájához s estve körbe ülve bibliát olvasott, szent énekeket énekelt és kicsiny s nagy egyaránt olyan lelki örömet érzett, a milyent ezelőtt soha. Zwingli az Isten házáat is vonzóvá tudta tenni szép beszédeivel s a nagy gyülekezet gyönyörű közös éneklésével. De azzá tette azzal, a mi eddig teljesen ismeretlen volt, t. i. az urvacsora kiszolgáltatásával. Addig éppen mint azóta mostanig a katolikusok csak ostyát adtak a hiveknek. Ő a kenyeret és a bort együttesen kiadandónak tartotta s 1525-ben legelőször osztott urvacsorát. A hivek annyian voltak, hogy nem fértek el a nagy templomban. Így lett a templom is a mi az otthon volt: a szeretet vendégségének helye. Az urvacsora éléskor Zwingli szerint megemlékeztünk Krisztusról és az ő sok jótéteményeiről, s a jelek által buzdítottunk hitre és kegyes életre. A mint ezekből látszik, Zwingli az urvacsoráról úgy gondolkozott ~~egy~~ tanított mint mi, tudnunk kell azt is, hogy ebben eltért Luthertől, mint a ki azt mondotta, hogy a kenyérből és a borban a Krisztus teste és vére valósággal jelen van. E miatt hosszas vitatkozás volt a kettő között, de Zwingli végül sem tágitott. Zwinglinek nagyon felvilágosult nézete volt a vallásnak minden tételéről. Ő azt tanította, hogy Isten végtelen, mindenható lény s a Jézus Krisztusban az Isten lelke működött így lőn nekünk, a mi lelkünknek megváltójává. Ezek alapján jogosan elmondhatjuk, hogy Zwinglinek nagy része volt abban, hogy a protestantizmus nem maradt meg ott, a hová Luther vitte ~~sőt~~ még Kalvinén, a Zwingli zürichi utódjában is túl tett.

2. A szelid lelkületű s nemes szívű ember, kinek arczképét olvasóink e sorok előtt látják, élete hovatovább zajosabb lett a nyilvános pályán, azért otthont teremtett magának, nőül vévén egy özvegyet, ki mint egyetlen fiu szerető és gyöngéd anyja s mint az étellel nagy kitartással küzdő özvegy meg tudta nyerni Zwingli szívét, ki a fiúnak több ideig volt nevelője. A nő előtt Zwingli a világ legnemesebb embere volt s így ketten olyan házat varázsoltak elé, a mely számtalan szegénynek s üldözötteknek lett menedékhelyévé. A házi boldogság nem sokáig tartott. A protestánsok, t. i. a Luther és a Zwingli követői mindinkább kezdték gyűlölni és üldözni egymást. Ezt az ellenfél: a katolikusok felhasználták, segítségül hívták a katolikus Austriát s Sweicz népe egymás ellen háborúra kelt. Mint minden sweiczi, Zwingli maga is katona volt. Hiába kérték hivei, hogy maradjon otthon, ő mégis kardot kötött és részt vett egy olyan háboruban, a melyben honfi honfi ellen ~~sőt~~ talán testvér testvér ellen küzdött. A kis Sweicz még ebben a tekintetben is hasonlít a mi Erdélyünkhez. De ilyen volt az akkori idők szelleme.)

Az első csatát béke követte, mely kötöttett Kappelnél, de csak

két évig tartott, a mikor aztán végelkeseredéssel szálltak sikra, össze-
ütköztek és maga Zwingli is halva maradt a csatatéren, hol a győzők
másnap megtalálták, megégették s hamvát szétszórták a levegőben,
1531-ben.

(Igy mult ki 48 éves korában Zwingli Ulrich, Wildhaus falu szü-
löttje, a vallási reformatio egyik nagy férfja.)

— o —

By

Példázat a szőlőtőről.

Mikor a szőlőtöt Noé elültette,
Ott settenkedék a Sátán körülette.
Rosz a szive, mája, egész világ tudja;
Hova lábát teszi, ott a romlás utja.
Ha Noé — mit tőle várni nem lehetett —
Titokban ülteti el a szőlőtöket
S nem biggyeszti mindjárt a sátán orrára,
Büszkén nézhetne most talán a borára.
Ámde Noé atyánk akkor öreg vala,
— Öregség gyengeség — sokat galagyola,
S mit nem kellett volna, kikottyantá szépen:
„Szőlőtöt ültetek, a mint látod, épen“.
Nosza kapja magát az ördögök atyja,
Sete-suta képét tél-tul fintorgatja:
„S ha már elültetted mi lészen belőle?
Azt hiszed, hogy édes lesz-e a gyümölcse?
Az a sós könny, mit ti harmatnak neveztek,
Édessé nem teszi, akármit beszéltek.
Bízd reám a dolgot, majd én felnevelem
S jót mulatunk együtt aranyos nedveden.
Áldani fog téged a kései század
S dicséretre nyitod te is rám a század“.
Rá áll a vén Noé. A sátán pediglen
Kegyetlen megöle egy p á v á t iziben;
Vérét ráfecskendé a szőlőtökére,
Puha hantot hinte azután fölébe.
Mikor venyigéje levelezni készül
Piros lön a levél egy m a j o m vérétől.
Majd fürtöt ereszte gazdagon a tőke,
De egy o r o s z l á n n a k bánta meg a bőre,

Piros meleg vérét ráönté a sátán
Biz ezt elhagyhatta volna végképpen tán.
Ámde tovább megyen az ördög fajzatja
S mikor már érni kezd a szép fürt bogyója,
Mit tesz a gaz népség? bár ne tette volna!
Ólában volt éppen egy hízó disznója;
Vérét veszi gyorsan s hamar ottan terme
S behinté a fürtöt, — hogy az Isten verje

Folytatom tovább is, legyen annyi mint a
Talán tanuságot adhat itt e minta.
E négy állat vére, mert mind különféle,
Külön jellemeket ada a tőkére.
Az első pohárnál élénk színben látod
— Ha tán nem is úgy van — e kerek világot;
Kevélykedel mint a Vénus szép madara*)
S kedved néha-néha ereszkedik dalra.
Ámde tovább haladsz, s nem igen van távol,
Néhány pohár bortól közeleg a mámor....
Illegőn-billegőn áll a kedved tánczra,
Serényen ugrálgatsz, a majmot példázva.
Belevegýülsz jobban s aztán ott van nyomba
A mámor ereje, befészkelte agyadba:
Dühös leszesz, mint a puszták oroszlánja,
Fékét józan eszed végképpen elhányja;
Összezuzod, töröd, mi kezédbe akad,
Mig nem a bőszerő karodban ellankad,
S mintha egész valód csak agyagból volna:
Fenteregsz a sárba, mint sátán disznója. —

Végh Mátyás.

A vadházasságról.

A vadházasságról akarok egy néhány szót szólani. Tisztelt olvasóim bizonyosan tudni fogják, hogy milyen veszedelmes betegsége, milyen undok fekélye ez a társadalomnak. Ez az, a mi megtámadta azt a mi a keresztény életben a legszentebb, a minek tisztaságától függ az egye-

*) Vénus madara = páva.

sek, népek és országok jólléte, t. i. a családi életet s ki akarja vetköztetni eszményi tisztaságából.

Csodálatos, hogy éppen köztünk, székelyek és magyarok között történhetik ez, hol a házas felek eleitől fogva egyenrangú társak voltak s most ez újdonsült viszonyban az egyik fél a világ előtt cselédnek van minősítve — mert hát cseléd-könyve van a törvény kijátszása végett — valóságban pedig házas társ. Ez szégyenletessége mellett visszaesés, az erkölcsiség lejtőjére való jutás, hol, mint minden lejtőn, rohamosan történik az esés s feltartóztatás nélkül következik a végpusztulás. A hol kezdik nem szégyenleni azt, a mi bűn, azt, a mi szégyenletes, hanem igyekeznek álarcot tenni a gyalázatosságnak, ott beteljesedett már a Jézus szava: hasonlatosak vagytok a megfehéřített koporsókhoz, melyek kívül szépek ugyan, de belől rakva vannak undokságokkal; s beteljesedik rajtok és általuk a nagy Berzsenyi mondása: minden országtámasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görnyed.

Igen, mert, miután a keresztény családi élet az erkölcsiség védelmére van állítva, ki attól eltérőleg törvénytelen viszonyt létesít, mindig egy bástyáját rombolja szét az erkölcsi életnek. Pedig már a kereszténységet megőőző korban is, minden rendezett viszonyok közt élő népeknél törvényes alapokon nyugvó volt a családi élet ugyanazon szempontból s jaj volt annak, ki ez ellen vétett!

És ma, midőn oly óriási haladás észlelhető minden téren s a mint sokan dicsekedőleg mondani szokták, a miveltség százában élünk, most történjék ellenkezőleg? vajjon együtt jár a miveltséggel a vad házaság? Én nem hiszem, hogy ezt kikerülni ne lehetne azoknak, kik annak rutságát és veszélyes voltát belátva, tenni akarják! Mert hát ebben tudvalevőleg nincs elérve a cél, a mire a törvényes házasságban törekszünk. Hiányzik az alap, tehát építeni tovább nem lehet. Még az olyan házat is, mely sziklára, a törvényes alapra van építve, ugyan ostromolják a viharok és árvizek, de legalább megtörnek rajta és erőtlenül hullnak vissza legtöbbször; ám ha fővényre épült, mily hamar elsöpri azt a legkisebb áradat is, milyet akár mindennap hozhat csak egy kis felhőske is.

Hogy erről meggyőződjünk, tudnunk kell, mi a célja és mire kell törekednie a keresztény családi életnek? Bizony a házas élet célja az, hogy a házas felek együttes munka és kitartó szorgalom által közös va-

gyont szerezenek, mely egyfelől a családi közszükségek fedezésére s a napiterhek hordozására eszközül szolgáljon; másfelől tartalék legyen a jövő biztosítására. További célja az, hogy az esküvel is biztosított és az Isten nevének segítségül hívása által megszentelt közös hűség megővése mellett a kölcsönös szeretetből erőt és tápot nyerjenek minden jőhető kisértet és az erkölcsiséget érhető megtámadás ellen. A mi szintoly fontos, talán a legfontosabb a keresztény családi életben, a törvényes uton nemzett gyermekek növelését s jövő megélhetését biztosítani kell a szülőknek, hogy ne legyenek azok önmagoknak is, másoknak is terhére, hanem nyerjen bennök az egyház buzgó, munkás és áldozatkész tagokat, bármily egyszerű sorsban is, a haza és nemzet hű fiaikat és leányokat s minden közügy jó polgárokat.

Kérdem már most, vajjon elérhetők és megvalósíthatók-e e célok az ugynevezett vadházasságokban? kétségtelenül nem; mert mindkét fél abban a tudatban, hogy viszonyuk ugysis ideiglenes, csak immel-ámmal végzi dolgát. „Ma is eltelt s holnap is eltelik valahogy“, gondolják és nem a közös jóllétet, boldogulást tartják szem előtt. Csak a maga hasznára igyekszik titokban mindkét fél; egymást rövidítve, hogy ne mondjam lopva, a közösnek lenni kellettő vagyonból.

És a házastársi hűség, a kölcsönös bizalom és önzetlen szeretet vajh miként és milyen lábon vannak? e sokak által „polgári házasság“-nak nevezni szeretett, de én úgy vélem inkább, hogy annak gunyolt viszonyban? Oh ne keressétek ott amaz erényeket, mert azoknak más talajra van szükségök, hogy benne tenyészhessenek s virágokat és gyümölcsöket hozzanak.

Hát a gyermeknevelés miként történik egy ilyen törvényes alappal nem bíró viszonyban? Bizony szomorúság ezeknek a szerencsétleneknek sorsa s ha nem volna olyan fájó ez a kemény hasonlat, azt mondanám, hogy mint a gazdátlan eb, olyanok e szegény ártatlanok, a kiknek sorsával az érdekeltek majd mitsem törődnek, s e miatt elzüllyve a társadalom terhére és a legtöbbször veszedelmére nőnek fel, veszélyeztetőivé válván a személy- és vagyonbiztonságnak.

Imé láthatjátok t. olvasóim csak ennyiből is, mily veszélyes ellenségei a vadházasságban élők nemcsak magoknak, hanem a hazának és egyháznak is, s mily sajnosan teljesül be ezeknek ivadékaik a fenyegető szózat: megbüntettem az apák vétkeit a fiakban. Kerüljétek hát e rut bünt, melynek követőiről oly találóan mondja a székely, hogy „hitetlenül élnek“; az ilyenekről meg a zsoltáíró mondja: azok

pironkodjanak, a kik hitetlenül élnek, a mit ha más értelemben vett is ő, de bizony nagyon ide alkalmazható s bár szívrokre vennék, a kiket illet. Ti kedves olvasóim, mennyiben remélem, köztetek nincsenek ily — kimondjam-e? bélpoklosok: igyekezettek hatni azokra is, kik körötökben e nyavalyában sinylenek, hogy annak tovább ragályozását meggátoljátok; tegyétek ezt, ha elégséges szép szóval, rábeszéléssel s ha ez nem hat: keményebb eszközökkel is; mert hidjétek el s a fennebbiekből meg is győződhetnek: a közügynek teszték jó szolgálatot, mely munkában vajha segílyt nyujtana a törvényhozás, s az egyházak erkölcsi fegyverei mellett ott látnók a §-okat, s a közigazgatási vagy büntető bírakat, mert ugy az Isten országának utjából gyorsabban hárulnának el e botrány-kövek. Vajha ugy lenne!*)

Ürmösi Kálmán.

Vasárnapi iskola a gymnasiumban.

Nemde szokatlan hangzású némelyek előtt a jelzett czim? Pedig való és gyakorlatilag alkalmazott tény, hogy 1880-ik év május havától fogva kolozsvári főiskolánk alosztályu növendékei előtt papjelölt- és papnövendékeink egy tanár-védnök felügyelete alatt, vasárnapi tanítást tartanak. S ugy hisszük, hogy a gyermekek kedély és lelki világát művelő, ezen „iskola“ egyike azoknak a keresett eszközöknek, melyek által a vallás-erkölcsi élet szilárdabb alapra építhető s így a gymnasiumokban való létesítése is jogosult. Jogosult, kívánatos s még pénzen is megszerzésre méltó alkalom nemcsak a gyermekeknek, hanem az őket vezető papnövendékeknek is, mint a kiknek egy előkészítő iskolájuk a gyakorlati papságra. A gyermekekre nagyon jól hat, ha legalább vasárnap, bár egy félóráig, olyan tanítást hallgat, a melynek czélja az, hogy az erkölcsileg szép és vallásilag magasztos gondolatok összhangba hozzák kedélyvilágát értelmével. S vajjon a szülőknek nem megnyugtató-é, ha tudják hogy az iskolában nemcsak tudományát nevelik gyermekének, hanem arra is törekednek, hogy szíve nemesbüljön, jelleme erősödjék. Ime ezt a nemes feladatot szolgálta a mi vasárnapi iskolánk.

*) A czikk szerzőjével teljesen egyetértünk abban, hogy a vadházasság egyik nagy bűne és pusztító veszedelme népünk életének. Szeretjük hinni azonban, hogy mindamelllett is, hogy a vadházasság, mely a mi tudtunk szerint is el van terjedve, nem fa j i b ű n e sem székel, sem magyar népünknek, hanem abba gyakran a körülmények sodorják. Szívesen vennők vidéki barátainktól, ha lapunk irányának megfelelőleg elmondanák tapasztalataikat, hogy mindeneiket megfontolva rájöhessünk a betegség orvosságára is. Vajjon a katona-kötelezettség, az elválás nehézsége, a papi gond hiánya, az adók és közterhek alól való menekvés vágya mennyire folynak be arra, hogy fenn álljon? Vajjon a gyermekek elhalása gyakoribb-é az ily viszonyban élőknel?

S z e r k.

W. Wendte

Whose good-will flows to all its kin,
To all would joy impart.
It shares in others' weal or woe;
Is not with self engrossed.
The richest and the happiest heart
Is his who loves the most.

IV.

The secret of a happy life
Is a believing soul
Serenely trusting in the Power
Which animates the whole.
On earnest, upright, loving lives
Heaven's choicest blessings fall;
The thought of God within the soul
Their crowning joy of all.

—Charles W. Wendte.

June, 1925.

1877

1877

K. Mags. 326: Londoni
Boros György jelentésitársa-
domaint, ki aseptbe elején
i. ill. jó kiváratandó
későre szept 22. társan
résen megérkezett a nagy
világvárakba. A bűnös
Euf. unitárius karukal
gyűlésében a nagy társan.
lehet a szégyenűt nyen,
múltkő 17. a vöröke lede
be a kivételges fogadtat
ban vesztült.

Hogy a t. olvasó némileg tájékozhasa magát, szükségesnek tartjuk elmondani ez évi működésünket. A tanítást kezdtük október első vasárnapján s végeztük májusban. A nyári hónapokban templomba járnak a gyermekek is. Mint minden évben, úgy most is, a gyermekek értelmi fejlettségük szerint két részre osztattak. Egyikbe tartoztak az elemi és I, II. gymn. osztályok; a másikba a III, IV. és V. osztályok. A vasárnapi iskola védnöke tiszt. Boros György tanár és a tanítás vezetője Lőrinczi István papjelölt volt. Tanítottak a papjelöltek és papnövendékek. Előre meghatározottat a tanítás terve, valamint az is, hogy mindenik tanító röviden ismételje azt, a mit az előtt elmondott volt.

Ehez képest a nagyok csoportjának fel volt tüntetve: 1-ször a valóságosság, mint lelki szükséglet, mint az emberi miveltség egyik biztosító záloga s az emberiség örök és elévülhetetlen tulajdona; 2-szor a szorgalmas munkásság, mint az előnkbe tűzött tökéletesség főeszköze. A tárgy megvilágítására például a kis hangya szolgált. 3-szor a lelkiismeretről volt szó, erről a kis bíróról, a mely mindig keblünkben van, s folytonosan őrködik tetteink felett, nehogy azok rosszak lévén ő is beszennyeződjék. 4-szer a becsületről. Szembe állítottak a bessületes és a becsületet elvesztett ember, s nemes példa gyanánt szolgált Deák Ferencz a becsületesség mintaképe. 5-ször a takarékosságot ismertük meg. A megtakarított fillérek nagy összeg pénzzé gyűlnek s mint a Kelemen Benő példája mutatja, az ember sok jó tettet vihet véghez. 6-szor a barátság következett s végül 7-szer láttuk, hogy csak úgy lehetünk jeles emberekké, ha Istent féljük, az embereket megbecsüljük s szorgalmasan tanulunk.

A kisebb gyermekek értelmi fejlettségük s lelki világokhoz képest tanítottak: 1. a szülők iránti kötelességről. Minthogy a példa legingább hat, több példából magyaráztatott meg nekik ez a nagy kötelesség. 2. Az előbbihez hasonlóan a tanítók iránti szeretetre és kötelességre figyelmeztettek s aztán 3. az imádkozás lett az elnélkedés tárgya. Jézusnak gyermekkori történetét mondogta el a tanító, jelezvén, hogy ő minden nap imádkozott s tanítványainak megtanított egy szép imádságot — a Miatyánkot. Egyik gyermek ezt az imát szépen elmondotta. 4. A szorgalom. 5. A munka jutalma. 6. Jó tett helyébe jót várj. 7. A biblia olvasása voltak a megmagyarázott tételek.

Vasárnapi iskolánkat ünnepélyesen nyitottuk meg s úgy zártuk be. Mindkét alkalommal volt ének és tanítás. A bezárásnál a két csoport együtt volt s ekkor vendégül jelen voltak: Pap Mózes, Péterfi Dénes és Jánosi Gergely urak. A tanítást tartotta Lőrinczi István s bezárta Boros György védnök, jelmondatul adván a gyermekeknek e két szót: Légy jó. Emelte az ünnepélyt a gyermekek karéneke, melyet Güncz Mihály s.-énekvezér vezetett.

Azzal a reménnyel zárjuk be rövid ismertetésünket, hogy lelkészeink, kik még a kezdet nehézségével küzdenek ezen a téren, talán nyernek némi utmutatást ebből is.

Lőrinczi István.

Hogy tanultam meg imádkozni.

Kis gyermek voltam, még fel se tudtam öltözni. Egy szép reggelen leánytestvérem hozzám jött, hogy öltöztessen fel. Az öltöztetés alatt váltig unszolt, hogy mondjam el reggeli imádságomat. Én ezt nem tettem meg, sőt mindig azt feleltem, hogy „nem mondok ma imádságot.”

Édes anyám, ki a szobában dolgozott, szó nélkül hallgatta végig nővérem unszolásait s az én feleleteimet. Midőn teljesen készen voltam, így szóltam:

„Édes anyám” —

Ő félbeszakított, mondva: „Jó reggelt fiam!”

„Reggelizni akarok.”

„Várj egy kissé, jöjj hozzám előbb.”

Édes anyám egy székre ült, én hozzá szaladtam. Felvett. Én az ölébe térdelve, fejemet vállára hajtám s arczomat füléhez tevém. Ő csendesen ringatott s kérdé: „Jól vagy ma reggel édes fiam?”

„Jól édes anyám.” Felelém.

„No ezen örvendek. Én is jól vagyok s mihelyt ma reggel felébredve éreztem, hogy jól vagyok, hálát adtam Istennek, hogy reám gondot visel.” „Hálát — ?” suttogám alig hallhatólag. De többet szólni nem mertem, tudva, hogy én egy pár perczezel azelőtt vonakodtam imádkozni. Egy kis ideig egyikünk se szólott egy szót se. Majd édes anyám kérdé: „Érezted vagy egyszer az üteremet?” Ezzel egyidejűleg az ölébe fektetve, ujjamat kezényelére tette.

„Érzem,” szólék.

„Ha az megállana én meghalnék.”

„Meg?”

„Meg, mert én nem tudom azt jártatni.”

„Hát ki tudja?”

„Az Isten . . .” Megint egy kis hallgatás.

„Neked is van ilyen ütered a kebledben, karodban s az egész testedben, de azt sem én, sem te nem tudjuk jártatni, hanem csak is az Isten s ha ő nem viselne gondot arra, ki tudna más?”

„Én nem tudom.” Felelek mintegy aggodalmasan.

Ujra egy kis szünet.

„A hogy tehát én ma reggel felébredtem, — mondá édes anyám — kértem az Istent, hogy viseljen gondot reám s mindnyájunkra.”

„Kérte az Istent édes anyám, hogy reám is gondot viseljen?”

„Nem fiam! Én nem kértem őt érte különösen.”

„Hát miért nem?”

„Mert azt hittem, hogy te magad fogod őt kérni.”

Hosszu szünet következett. Arczom elárulta, hogy szívem érintve volt.

„Nem szeretnéd te magad kérni az Istent fiam?”

„Igen.” Felelém.

Ekkor ölébe térdelve, gyermekes, akadozó hangon mondtam édes anyám után reggeli imám egyszerű szavait, kérve Istent, hogy viseljen gondot reám s mindnyájunkra.

(Angolból)

Csifó Salamon.

Egyleti élet és munkásság.

Gyermekek májusi öröme. Május 2-án — írja levelezőnk — kedves és emlékezetes mulatságot szereztek tanítványaiknak: Tarcsafalvi Izsák kedei, Gelei Vilmos gagyi, s László Zsigmond és Tóth Vilmos szent-ábrahámi népiskolai tanítók. Már a megelőző években bevett szokás szerint elhatározták, hogy tanítványaiknak májusi mulatságot rendeznek. Előre megállapodtak abban, hogy a mulatság helye egy erdei szép magaslat lesz, valamint abban is, hogy a ki összes tanítványaival együtt legkorábban kitűzi lobogóját, az lesz a májusi győztes. Jelenleg a kedei győzött, aztán érkezett meg a gagyi s végül a szent-ábrahámi, kik a győzött üdvözltek. Az összes sereg együttesen elénekelt a Kölcsi himnuszát, három szólamra, s több vallásos és nemzeti dalt. Egy kedei fiú s egy gagyi leány szavalt s azután a tanítók — mintegy versenyre kelve, bemutatták tanítványaik testi s lelki ügyességét. Jelen alkalommal itt is úgy állották a versenyt, mint a megérkezésnél, de azért az összes gyermekcsereg öröme egyenlően nagy volt. A mulatságon jelen volt Péterfi Mihály szent-ábrahámi pap és több szülő. Ilyen örömet könnyen szerezhetnek tanítóink tanítványaiknak, a kikre bizonyly jó hatással lesz.

Kolozsvári ekklesiánkban a confirmálás pünköszt szombatján délután az alkalomra virággal díszített templomban tartatott meg. Az értelmes feleletek a közönséget egészen kielégítették. Megható volt a confirmáló gyermekek imája és éneke, a confirmáló lelkész és a püspök szívből szóló szavai. Emlékezetessé tette ezt az alkalmat a confirmáló lelkész Péterfi Dénes ur azzal, hogy mind a 28 confirmált gyermeket egy új testamentummal ajándékozta meg. Örömmel jegyezzük fel ezt, mint minden oly cselekvényt, a mely a vallásos buzgóság előmozdítására céloz.

Kolozsvára énekvezérre és tanítóvá megválasztatott Iszlai Márton, tordai énekvezér és egyh. zenészerző. Szép reményeket fűzünk a tehetséges férfi jövőjéhez s gratulálunk a kitüntetésért.

Jóltevők ünnepe tartatott a székel-kereszturi gymnasiumban. Emelkedettségben és sikerben nem volt párja a mostaninak, — írja levelezőnk. Térszűke miatt jelenleg csak megemlítjük, hogy az ünnepélyt megnyitotta Sándor János igazgató; emlékbeszédet olvasott fel Koncz János jóltevőnkéről Péterfi Lajos tanár; szavalt Péterfi Lajos tanuló.

Közreműködött Katona Sándor zenetanító vezetése alatt az ifjúsági dalkör.

Simén Domokos sirkövére ujabban beküldetett: Enlakáról Győrfy Ferencztől 2 frt; Ravából Végh Mihálytól 20 kr; Pipéről Székely Zsigmondtól 1 frt; Gyulai Ferencztől 20 kr; Uj-Székelről Kiss Tamástól 50 kr. = 4 frt 90 kr. Péterfi Lajos tanár Székely-Keresztur. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Péterfi Lajos tanár ur a közlekedés könnyebbsége okáért szíves volt Németh István lelkész ur helyett a gyűjtést magára vállalni. Ezentul az adományok az ő nevére Székely-Kereszturra küldendők.

Az „Unitárius Közlöny“ eddig megjelent számaiból teljes példányokkal rendelkezünk. Megtekintésre, szívesen küldünk egy számot, csak kérjük a név, lakás és posta pontos megjelölését.

Szerkesztői izenet. V. M. Az 5 frtot a pénztárnoknak átadtam s kérem a másik részt is küldje ide, mivel az alapító díj a központi pénztárt illeti, mint elkölthetlén alaptőkét. A közremunkálást köszönjük. — I. M. Torda, levelet írtunk — Sz. J. Sinfalva, elküldöttük. — R. G. Szabéd, az ujat is vettük s közelebből vezetővé tesszük. — K. D. F.-Váralja, a csinos munkálatot méltányolni fogjuk. — G. M. Toroczko. Köszönjük igéreted.

Hazánk és a külföld.

Az unitáriusok gyarapodása. Az erdélyrészi 15 megyében 1881-től 1885-ig a születések száma a halálozásokat 99,779-czel múlta fölül; az évi átlagos szaporodás tehát 19,956-ot vagyis 0.94 százalékot tett. Ez általánosan kedvezőnek mondható szaporodási viszonyok között, az egyes hitfelekezetek nagyon eltérő arányt mutatnak. Mig ugyanis a róm. katolikusok az említett öt év alatt átlag csak 0.61 százaléki évi szaporodást tüntetnek fel s az ágostaiak is csak 0.71 százalékot; addig a gr. keletiek évi átlagos szaporodása 0.95, az ev. reformatusoké 1.01, a gr. katolikusoké 1.06, az unitáriusoké pedig 1.08 százalék volt. A magyarság zömét tevő három hitfelekezet közül tehát kettő, az ev. reformatus és az unitárius az országos átlagnál jóval kedvezőbb szaporodási arányt mutat fel; mig a róm. katolikus erősen az átlag mögött marad. Az unitáriusok évi átlagos szaporodása ama hét megye közül, hol jelentékenyebb számmal élnek, csak kettőben: Háromszék- és Kolozsmegyében nem érte el az egy egész százalékot; a többi ötben u. m. Torda-Aranyos, Kis-Küküllő, Maros-Torda, Udvarhely és Nagy-Küküllőben jóval meghaladta. Ez utolsóban épen 1.75 százalékra rugott; tehát az országos népesség átlagos szaporodásának majdnem kétszeresére.

Népüvekedés mindenekelőtt a születési arány nagyságától függ. A felvett öt évi átlagban a gr. katolikusoknál 1000 lélekre 45 születés, a róm. katolikusnál 43, az ev. reformatusoknál 42, az unitáriusoknál 40, a gr. keletieknél szintén 40, az ágostaiaknál pedig csak 36 születés esett. A népszaporodás másik fő tényezőjét a csekély fokú halálozásban

kereshetjük. A tárgyalt öt év alatt a róm. katolikusoknál ezer lélekre átlag 36, a gr. katolikusoknál 33, az ev. reformatusoknál 31, a gr. keletiekénél 30, az ágostaiaknál 28, az unitáriusoknál szintén 28 halálozás esett. Még feltűnőbb az unitáriusok csekély mérvű halálozása, ha a születéssel hasonlítjuk össze. Míg ugyanis a róm. katolikusoknál minden ezer születésre 843, az ágostaiaknál 767, a gr. keletiekénél 754, a gr. katolikusoknál 752, az ev. reformatusoknál 742 halálozás esett: addig az unitáriusoknál csupán csak 717. A születési többlet tehát a halálozással szemben, ezer születés után számítva, a róm. katolikusoknál 157 volt, az ágostaiaknál 233, a gr. keletiekénél 246, a gr. katolikusoknál 248, az ev. reformatusoknál 258, míg az unitáriusoknál kétszáznyolcvanhárom! Kitűnik tehát ezekből, hogy nem — mint sokan hinni szeretnék — áttállással szaporodnak az unitáriusok; de életerős maga a törzs is, mely messze földre hajt legujabban tenyésző szálatokat. Mindezt a legrészrehajlatlanabb tanu: a statistika bizonyítja. És a lelkiösmeretes statistikussal, csupán Erdélyt tekintve is, nem késik kimondani, hogy a keresztény hitfelekezetek között a lefolyt öt év alatt legerősebben az unitáriusok szaporodtak*)

Kanyaró Ferencz.

Az angol unitáriusok más szabadelvű keresztények nemzeti konferenciát tartottak a múlt hónapban Leeds városban. Ezzel kapcsolatban érdekes lesz tudnunk, hogy ilyen gyülekezéseket szoktak tartani a szabadelvű keresztények más országokban is. Az amerikaiak eddigelé tartottak tizenkettőt s rendszeren mindig saratogában. Mindenik ülés azt árulta el, hogy az amerikaiak vagyoniilag s szellemileg is nagyon tehetős emberek, mert a vendégeket az ott levő óriási nagy vendéglőkbe szállásolták, a gyűlést egy e célból készített templomban tartották s a felolvasók és szónokok a társadalom s a vallás fontosabb kérdéseit mind felölelték, a nélkül azonban, hogy egyis hosszadalmas lett volna. Ők megtudják becsülni az időt. Mi angolok a nagyobb városokban u. m. Liverpoolban, Birminghamban és az idén Leedsben tartottunk gyűlést, ahol aztán az unitárius és nem unitárius lakóknál szálásolták el a gyűlés tagjait. Gyűléseink erkölcsi haszna és eredménye felette nagy volt, s a jelen voltak mindenikről új lelkesedéssel s erős elhatározással tértek vissza otthonukba.

A mostani konferenciánk helye Leeds, régi módi kereskedő város melynek éppen közepén van a „Mill Hill kápolna.“ Ebben a diszes és nagyszerű templomban kezdődött a gyűlés 1500—2000 résztvevő jelenlétében imával s urvacsora osztással. Ugyanott tartott egy szép beszédet egyik unitárius pap Crosskey Henrik. Ezt követte a gyűlés fénypontja Dr. Martineau beszéde „az angol unitárius egyházak szervezéséről.“ Martineau javasolta, hogy vegyék fel közös névül „az angol presbiteri egyház“ elnevezést, de ez nem fogadtatott nagy tetszéssel,

*) Lásd Jekelfalussy József: A nemzetiség szerepe az erdélyi megyék népnövekedésében. Budapesti Szemle: 1888. 136. sz. 115. s. köv. l.

mivel eddig is egyik-másik egyház használta. A beszéd egy egész s háromfertály órát tartott. Végeztével mindnyájunkat az a közös meggyőződés hatott át, hogy ezután még több buzgóságra s nagyobb áldozatkészségre lesz szükségünk, mint eddig volt. Ahoz fogható hatást — minőt a 83 éves öreg bölcs elért, képzelné is alig lehet. A Dr. Martineau beszéde egy korszakot alkotó remek beszéd, mely kétségen kívül nagy hatással lesz arra, hogy gyülekezeteink egy szervesebb egyházba olvasszassanak össze, mert az bizonyos, hogy úgy sokkal többre mehetnénk s az idő és az ellenfelek támadásait is jobban kiállhatnók, mint így egyenkint egymástól elszigetelten. Bizon kérdés, hogy vajjon így ki tudtuk volna állani mind azt, a mit magyar testvéreink a multban kiállottak. Nekünk a Martineau tervét előbb-utóbb el kell fogadnunk, ha úgy akarunk, hogy egyházunk erős legyen és növekedjék. **Chalmers András.**

Amerikában rendes dolog, hogy nők is papok lesznek, de azt a dicsőséget csak az idén tudták kivívni, hogy nő legyen képviselőházi pap. Ugyanis Észak-Amerikában Jova államban a képviselők háza tiszteletes Hultin Ida kisasszonyt választotta meg káplánjává. A tiszteletes kisasszony unitárius s ugyanezt a tisztelet előtte a híres Channing unokája viselte több ideig.

Nyilvános nyugtázás.

Ötödik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet Sz.-Keresztur körj fiók-pénztárába r. tagsági díjakat fizettek: Szél Géza 1885—89. Ferenczi Áron 86—87. Derzsi Dénes 86—87. Osváth Gábor 87. Gyórfi Ferencz 86—87. Gálfalvi János 86—87. Sebesi Ferencz 86—87. Ürmösi Sándor 87. József Mihály 86—87. Barabás Lajos 86—88. Vitális Elek 86—87. Boér Lajos 85—87. Göncz Károly 86—87. Kis György Tamás 86. Kozma Elek 85—88. Borbély Samu 87. Mihály Dénes 87—88. Barabás József 85—86. Benczédi Sándorné 85. Körispataki ekklésia 85—87. Máté József 86—87. Kozma Dimén 86—88. Gábor Albert 85—86. Martonosi ekklésia 85—86. Martonosi önképzőkör 85—86. Pálfi Sándor 85—87. Gálfai Ferencz 85—87. Török Sámuel 86—88.

Sz.-Keresztur. 1888. márt. 14.

Szél Géza, pénztárnok.

T A R T A L O M.

Emlékezés jóttevőinkre. Péterfi	Vasárnapi ishola a gymnasium-
Albert 117	tan. Lőrinczi István . . . 126
Zwingli Ulrich. —o— 119	Hogy tanultam meg imádkozni.
Példázat a szőlőtőről. Végh Má-	Csifó Salamon 128
tyás 122.	Egyleti élet és munkásság . . 129
A vadházasságról. Ürmösi K. . 123	Hazánk és a külföld 130
	Nyilvános nyugtázás 132

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Zsolozsma.

Reménykedő szívvél
Sohajtok az égére,
Atyai kegyelmed
Gyermek hittel kérve :
Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Szivemen félelem,
Lelkemen a bánat,
Mint két folyam árja
Meglepett, rám támadt . . .
Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Mint szerető atya
Légy irgalmas hozzám,
Megtért gyermekednek
Végre megbocsátván.
Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam.

Szánd meg könyhullásom,
Én nagy busulásom,
Jóságod, irgalmad
Jeleit — hadd lássam!

Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Végy fel kegyelmednek
Karjaira engem,
Nehogy a csüggedés
Örvényébe essem . . .
Ne nézd bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Bűnömből kitérve,
Hozzád térek Atyám! . .
Szent parancsolatid
Utaiban járván.
Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Minden bizodalمام
Benned vagyom Isten!
Ki rajtam segítsen,
Kivüled más nincsen . . .
Ne nézd, bűnös voltam,
Könyörülő Isten
Könyörülj én rajtam! . .

Rédiger Géza.

Kepe megváltás.

E kérdés élénk vita tárgya hivatalos aktákban, a napi beszédben, sőt a sajtóban is. Egyaránt óhajtják megoldását azok, kik a kepet élvezik, valamint azok, kik adják. Részünkről sajnáljuk e kérdés felvetését, mert egyfelől a vallásos érzés, s az egyház ügye iránt való melegség lanyhulásának, másfelől annak a jeléül tartjuk, hogy kötelezettségeink elől menekülni akarunk. A kérdés azonban előttünk áll, még pedig égető alakban: az élvezők óhajtják a megváltást, mert a kepe mindenütt egyre apad, bevétele nehezebbé válik. Nagyon kedvetlenül tapasztalom magam is, hogy az egyházi hatóságok több esetben polgári hatósághoz kénytelenek folyamodni a kepe felhajtásáért, mert a kepet fizetők vontatva teljesítik tartozásukat. Kénytelenek vagyunk ezt némileg indokolni is tartani: a kis székely, valamint a jobbágy birtokok is a birtokosok természetes szaporodása következtében megoszlanak; egyre aprósodnak; kicsinységek mellett az állami, megyei és községi adók mindenféle neme nehezedik azokra. A kis birtokos egyházi személyes adóját — a kepet nehezen fizetheti. A kérdéssel tehát számolni kell.

A sajtóban felvetett az az eszme, hogy a megváltás ügyét az állam intézze el. Szerencsétlen módozat lenne, mert ellenkezik a kepe természetével. Például és mintául az urbériség megváltását hozzák fel. Két különböző dolog: ez utóbbi s azzal a hűbéri viszony eltörlése politikai, országos kérdés s az 1848. évi törvényhozás ezért helyezte az ügyet a nemzet becsületének védpaizsa alá; s bár a nemzet mellőzésével megoldása igazságtalanul történt; éppen a nemzet szavának megtartásáért nekünk, a haza számtalan oly polgárainak, kiket az urbéri viszony távolról sem érdekelt, adónkkal készséggel részt kell vennünk a megváltás munkájában.

A kepe általánosabb kérdés, mint az urbéri viszony; nem igen van ember az országban, a kit nem illelne; aki valami uton és módon kepet — papbértne fizetne; de azért a kepet pap- vagy párbért még sem tartom országos, hanem személyes ügynek. Mindnyájunkat mint embereket, személyeket érdekel, személyes kötelezettségünk, mellyel azoknak egyenes szolgálataikért tartozunk, a kiknek fizetjük.

A vallás és hit minden embernek saját egyéni ügye; az egy meggyőződést vallók társulata — a hitfelekezetek — megannyi önálló szabad egyesületek, egyének, melyek az országos törvény korlátai közt magok függetlenül intézik ügyeiket; jogukban áll saját céljokat, mun-

kakörüket és szükségüket megállítani; de kötelességök egyszersmind szükségük fedezéséről is gondoskodni. A papok, kántorok és tanítók a hitfelekezetek szükségéiért lévén, s ezek által állíttatva be, javadalmasokról a felekezetek joga és kötelessége gondoskodni.

Való, hogy hazánkban, kivált ennek Erdély részében a történelmi fejlődés nyomán a vallásfelekezetek szoros összeköttetésbe jöttek az állammal; állami életünk legutóbbi fejlődése ez összeköttetést sokban lazította ugyan, még is a felekezeteknek és államnak ma is vannak egymással szemben kötelezettségeik és igényeik, mely kötelezettségektől és igényektől azonban mindenik felszabadulni akar; szabadulnia is kell, mert csak így lehet eljutni arra az óhajtott állapotra, hogy az államban az egyes vallási testületek, az egyházak, szabadak, függetlenek és teljesen egyenlők legyenek.

A kepe fizetés az egyes hallgatók egyéni ügye; annak megváltása az egyes hiveket illeti első sorban, illetve az egyes hallgatókból alakult eklésiákat. A kepe váltás eszközlése tehát az illető egyházi főhatóság vezetése alatt az egyes eklésiák joga és kötelessége.

Mig azonban a végrehajtás módozatai felett való elmélkedésre térnénk; szükséges a dologra nézve tisztába jönnünk.

Először is nem tartom helyesnek, hogy a kepe megváltás oly módon s úgy hajtassék végre, hogy a kepe megváltást eszközlő egy vagy két nemzedék után következő tagjai az eklésiáknak teljesen mentve legyenek az eklésiák terhei hordozásában való részvételtől. A mely ügühöz jogaink vannak; az iránt kötelességeinknek, tartozásainknak is kell lenni; csak akkor gyakorolhatjuk jogainkat, ha kötelességeinknek eleget tettünk, ha kötelezettségeinket teljesítettük. Az eklésiák érdeke iránt való érdekeltség csak akkor lehet élénk és hathatós, ha az egyes hivekben az eklésia iránt való jognak és kötelességnek érzete élénk. Minél több kötelességet teljesítünk valamely ügy érdekébe, annál inkább szívünkhöz forrik az az ügy, ha hivatalunkat, éltünk foglalkozását, lelkiismeretesen teljesítjük, megszeretjük magát a hivatalt. Gyermekeink sem lennének talán oly kedvesek nekünk, ha felnevelésök nem járna gonddal és küzdelemmel.

Az együvé tartozás érzetének ápolása okáért a szellemi kapocs — a hitben és meggyőződésben való közösség — mellett szükséges az anyagi közösség is, annak a kötelességnek a teljesítése, hogy az eklésiák fenntartásának terheibe az egyes hivek részt vegyenek.

Másik megfontolandó, hogy ha valamely ügyben igaz az a közmondás: hogy nem egy nap alatt épül fel a város, kiváló igazság eklésiáinkat illetőleg az, hogy a kepe megváltás nem egyhamar, nem könnyen hajtható végre. Őszintén szólva szegény emberek vagyunk, az élet terhei jövedelmünk legnagyobb részét lefoglalják; legjobb akarattal is keveset tehetünk egyszerre, vagy rövid időn. Fövény szemekből kell építnünk. Kövendi meg bágyoni népes eklésiáink 15 vagy 20 évig küzdöttek, míg magok erején a kepeváltást végrehajtották, s még ma is mindeniket terheli a megváltás emberileg való biztosítása és a váltsági összegnek az idők igényei szerint való emelése.

Türelmetlenkedni nem szabad, munkálkodnunk kell, ha nem is a magunk, de gyermekeink vagy unokáink javára.

A teendőkről más alkalommal.

Kovácsi Antal.

Szántóka

— Néhai Gálfy Sándor hátrahagyott költeményeiből. —

Szántóka! te dalos, kedves kis madár!
Édes énekedtől cseng egész határ.
Nincs oly szép muzsika, nincs oly ékes dal,
Mely versenyezhetne szép nótáiddal.

Isten adta nekünk bűvös dalaid,
Hogy enyhítsd a szántó fáradaimait,
Hogy a rideg földszin, mely alig virul,
Éltet nyerjen dalod vig hangzásitul.

Mig mi munkálgatjuk földünk itt alatt,
Égig emelkedve mondod el a dalt,
Nem kell semmi kepe, nem kell semmi bér,
Ingyen mondasz imát, mely az égig ér.

És a jó teremő érti szép szavad,
Fáradalmunk majdan bőv áldást arat,
Vigan töltjük az őszt, a tél vigan vár
Áldjon meg az Isten kedves kis madár!

Nagy-solymosi Konez János.

Született 1775. — Meghalt 1862.



Olyan ember volt, a kiről azt szokták mondani, hogy szép lelkű. Nem azért érdemli meg neve emlegetését, mert életrevaló eszével szegényből gazdag emberré lett, hanem azért, mert szerzeménye egy részét nemesen használta fel, mert jótékony életet élt.

Jótékony alapítványairól szólva, ma ötven ezer forintról beszélhetünk, a mi csakugyan szép összeg! Kezdetben — 1829-ben — adott volt az unitárius kollegiumok közül a kolozsvárinak 3 ezer, a tordainak 862, a sz.-kereszturinak 704, a toroczkoói iskolának 485 frtot, de úgy, hogy később kezdjék használni, mikor kamatjaikkal érezhetően lehet segíteni.

A ma — kerekszámba beszélve — ötven ezeret tevő alapból egy kis rész előregedett unitárius tanárok, vagy azok özvegyei és árvái segítésének teszi alapját, a többinek kamatjaiból mintegy 40 tanuló kap a kollegiumoknál minden hónapban 2 frt vagy 2 frt 50 kr. segítséget. Milyen jól fog egy szegény székely tanulón ez az ingyen való pénz!

Ezek szebben beszélnek a Konez János lelkének nemességéről, mint minden cifra beszéd.

Ő maga nagyon szegényesen tanult. Apjának, a városfalvi szegény mesternek nem volt módja, mert még volt két fia és két leánya. Min-

dent megtettek gyermekeikért gondos, jó feleségével együtt, de hát a kevés sokfelé csak nem futotta.

János fiok 1775-ben született. 13 éves korától fogva Toroczkón, Tordán és Kolozsváron iskolázott. Sohasem csüggedett szegény sorsa miatt: élelmét is megkereste és tanult is, még pedig jól. Szülőtől csak változót ha kapott. Mikor Toroczkóra vitték, egy rokona 5 ezüst forintot adott neki ajándékba. Ezt akkor bontotta ki belső zsebéből, a hová édes anyja bevarrta volt, mikor pár év múlva mint diák Tordán első tógáját csináltatta. Tudott tehát már gyermekkorában önmegtagadó lenni, a mi bizony sok embernél a bölcsességfoggal sem fejlődik ki.

A kolozsvári kollégiumot elvégezvén, ugyanott tanító s később szénior lett. Élményes esze hivatala mellett borkereskedésbe fogott, a mi nem kis hasznot hajtott. Ki ne tudta volna már ekkor megjövendőlni, hogy belőle, ha Isten élteti, még gazdag ember lesz!?

Mikor a széniori hivatalt odahagyta, éppen 1800-ban, vagyona már ötezer megtakarított ezüst huszasból állott. Ezzel a pénzzel ment neki a világnak. Sokat hányta szegényt a sors mindenfelé, volt Bécsben is, Maros-Vásárhelyt ügyvédbajtároskodott, prokátori vizsgát tett. Itt már aztán az élet nyelét megfogni tudó Koncz mellékesen gabonával kezdett kereskedni.

Az ügyvédi pálya bizonyosan nem volt inyére, mert 1810 körül előbb az algyógyi s később a gyalakuti uradalmakban mint prefektus a gazdaság körül mutatta meg, hogy ő csakugyan ember a talpán. Ezalatt szerezte szép könyvtárát. Nem volt ő amolyan vagyonfaló, a kinek csak az a lelke üdvessége, hanem olvasni és jó társaságokban résztvenni erősen szerette.

Hét-nyolcz év multán Csigmón egy nagy udvart sok szép birtokkal megvett s nemsokára a közel Szászvároson megszerezte a postamesterséget. Aztán azután ezen a két helyen, mint a maga gazdája élte egyszerűségben majdnem páratlan, igyekezetben, szorgalom és életrevalóságban pedig bámulatos életét. Mindenki szerette. Nem házasodott meg soha, mert mikor akart volna, lebeszéltek; mikor lehetett volna, el volt késve.

1848-ban az oláhok mindenéből kifosztották, a mit csak megcsiphettek. Aztán a magyar világban, mint vérbíró 3 gyújtogató oláhot felakasztatott volt, a miért később a német kormány bebörtönözte. Két sajnos évet kellett raboskodnia, mignem a császár kegyelme kiszabadította.

Testben megtörte a fáradságos élet és a sok csapás, de lelke öregségében is a régi maradt. Szegény rokonait folyvást segítette. Ilét fiut taníttatott közülök a saját költségén. Korán megtette szép alapítványait is.

Meghalt 1862-ben 87 éves korában. Sok szép birtokát rokonaira hagyta, de volt, a ki elpazarolta, a miért ő oly sokat fáradott. Csak az iskolák voltak hálások iránta. A sz.-kereszturi nem rég ünneppel tisztelte meg emlékét, melyet a jók áldani fognak, míg csak hálás szív lesz a világon!

Péterfi Lajos.

Trombitás János szomorú historiája.

— Népszerű elbeszélés. —

Egy szomorú, de igaz történetet beszélek el!
Hallgassátok meg, aztán gondolkozzatok rajta . . .

Mező-Békés híres volt szelid, jámbor népéről. Talán éppen ezért is nevezték Békésnek . . .

Hanem egyszer csak megváltozott minden . . . !

A nép, mintha eszét vesztette volna, kivetkezett régi jó erkölceiből. Kezdett üres lenni az Isten háza és népes lenni a falu korcsmája. Eszem-iszom, dinom-dánom, fényűzés s a mi ezekkel karöltve szokott járni: dologtalanság isten káromlás, rend felbomlás, inség, nyomor kezdett lábra kapni.

Tiszteletes Berényi uram, a jó öreg pap, hiába tartotta a legszebb prédikációkat, hiába beszélt Zsodoma, Gomora elvetemült népéről: nem volt a ki meghallgassa, — vagy ha meghallgatták is, fel sem vették! „Azért fizetünk, hogy pap legyen!” szokta mondani Trombitás János uram, a falu trombitája, a kire jobban hallgatott a nép, mint a jó öreg Tiszteletes papra . . . Trombitás János a leggazdagabb ember volt Mező-Békésen.

Trombitásnak, szelid, jámbor szülői voltak! Ő is szelid, jó fiu volt apja szárnyai alatt; de hogy besorozták katonának s a huszár „mündürt” reá adták: mintha kicsérélték volna. Elfelejtett minden jót, a mit szülőitől tanult s elsajátított minden rosszat, a mit a legelvetemültebb katonáktól hallott és látott . . .

Nem volt szent előtte a másé s úgy káromkodott, mint egy kozák. A rossz hír elhatott a szülőkhöz s azok szégyenükben és bánatokban — bele is haltak. A fiut haza bocsátották, úgy se vették sok hasznát ott sem. Mikor haza jött, dus, gazdag örökség várt reá. Szomorkodott ugyan szülői halálán, s becsületére legyen mondva — két szép sírkövet is ál-

*) A Dávid F. Egylet múlt évi pályázatán 20 frankos arannyal jutalmazott pályamű

litott azok sirhalmai fölé, — hanem aztán ennyiből állott minden! Folytatta tovább előbbi korhel életét.

Szép sugár fiu volt. Hozzá hasonló egy sem volt a falu legényei közt. Ő reá nézett a falu ifjúsága, ő róla beszéltek, őtet utánozták jobban, rosszban egyaránt . . . És itt kezdődik a falu veszedelme! . . .

Trombitás János cifra uri ruhát csináltatott magának. Drága kék posztóból nadrágot, mellényt és melyre álló zsinoros rövid „Zrinyi kaputot“ szabatott. Csupán felsője, „szokmánya“ volt daróc posztóból, — de azt is városi szabóval „uri módra“ készíttette: kihajtott melle, gallérja és szélei gazdagon zöld posztóval beszegve. Még kámzsát is varratott reá s hátul összegombolója volt, mint a Tekintetes Tisztartó urának a szomszéd községbe . . .

A legények bámulták, az asszony nép szerette, mert hát csinosan állott rajta minden darab. Aztán kezdték utánozni: előbb a gazdagabb, azután a szegényebb legények.

A harisnyát, mit a juhok ingyen szolgáltattak, s szép leányok orsója pergetett fonallá a vidám téli estéken a „guzsalyasokban“ a „fonokákban“: megvetették, paraszt viseletnek kezdték tartani.

A ruhával kezdték elsajátítani Trombitás János tánczát, beszédét. Azt tartották a legügyesebb legénynek, a ki legjobban tudta utánozni őt.

Az öreg emberek előbb boszankodtak, morgolodtak, de utóljára ők is csak bele nyugodtak, mert hát: „halad a világ!“

Igy kezdett Mező-Békésen minden régi jó felbomlani!

Eddig a község állatai csordákba voltak beosztva s együttesen legettették és nem volt senkinek semmi kára mezején. Trombitás megkezdte a külön legeltetést, természetesen azért, hogy a tilalmasban is étessen. Ha megfogták cselédjét, mi ritka esetben történt, mert féltek tőle, kifizette. Szép barmai ingerül szolgáltak a falu legényeinek s példáját ők is követni kezdték s megkezdődött a határ prédálás . . . A régi rend felbomlásával a külön őrzés általános lett. A gyermekekre bízták a barmok őrzését s ez által elvonták azokat az iskolától, s a barmok mellett megtanították mezőtrábolni, Istent káromolni!

De hát nem az az én czélom, hogy Mező-Békés felfordult állapotát leírjam, hanem, hogy Trombitás János szomorú historiáját elbeszéljem.

Trombitás János miután kitombolta ifjúságát: megházasodott. A szomszéd faluból, Zombékról hozott egy kaczkias asszonyt, a ki érte elhagyta az urát . . . Mihelyt a déliberátumot megkapta: hétországra szóló vendégeskedéssel feleségül vette.

Még csak ezután volt aranyos élete Trombitás Jánosnak! Mariskának nemcsak a neve volt angyal, hanem az arcza is. Festeni is alig lehetett volna szebbet! Az igaz, hogy a dolgot nem szerette, hanem an-

nál inkább szerette a cifraságot és a vendégeskedést. Éppen összeillettek Trombitás Jánossal: zsák a feltjét megtalálta . . .

Az idő repült, de repülni kezdett a vagyon is! Mert hát igaz a :

„A mihez nem tesznek, a miből csak vesznek,

Lenne bár tömege dáriusi kincsnek :

Kiapad az végre . . . s az arany kilincsnek

Fogytán jutsz rabjává a nyomor bilincsnek!!! . . .

De ezt az arany igazságot Trombitás János nem hitte. Ő sokszor dicsekedett, hogy anynyi a vagyona, hogy ha kalánnal enné is a pénz, még se fogyna el a míg ő él! . . . Hogy aztán mi lesz? arra neki semmi gondja! . . . — a ki hátul jó — tegye be az ajtót! . . .

Nó, az ajtó betevő meg is érkezett nem sokára egy egészséges fiu gyermek képibe. Volt öröm a háznál! Trombitás uram alig várta, hogy az asszony felgyógyuljon, — nagy fénnel, pompával megkereszteltette az új szülött polgárt. A keresztségbe az anya kívánságára János nevet kapott. Ebben is ura kedvét kereste a jó asszony — pedig az őrök urat is Jánosnak hívták.

Az új szülött se térítette eszére se az apát, se az anyát. Folyt tovább a dinom-dánom, mint annak előtte, sőt most még zajosabban, mert Trombitás János uram a falu bírájának választatott. Egyik ur a másiknak adta a kilincset az új bíró házában, ki hogy vendégeit annál illendőbbben elláthassa, felesége tanácsára a főző asszonyt fogadott a városból . . . Így folyt az élet évről évre a bíró uram házában, — a sok dinom-dánom miatt nem ért reá, hogy rendet tartson a községben, annál kevésbé a saját házában. Itt is, ott is felburjánzott minden rossz.

Jancsika is nevedezett, az ifju Trombitás, a bíró uram szeme fénye, büszkesége! Nagy öröme telt az apának abban, hogy az a 8 éves kölyök a legnagyobb pohár bort egyhuzamba ki tudja üríteni; meg hogy már úgy tud káromkodni, mint egy apsisos. Ezt a tudományát gyermekének sokszor is mutogattatta vendégei előtt, a kik megmosolyogtak s derék gyermeknek nevezték. Így kapott még nagyobb vérszemet a gyermek a rosszra. — Nagyobb bünt apa és anya nem tud elkövetni, mintha gyermekében a rosszat a helyett, hogy kiirtaná, még ápolja . . .

Trombitás bíró uram nem járatta iskolába, „mert hát a gyerek nem szereti a könyvet. Minek kinozni szegényt: úgy se lesz abból pap . . . Meg tud az élni a nélkül is. Tanuljon a kinek semmije sincs . . .“ Így beszélt az apa a gyermek öröme, a kinek minden rossz tettét saját apja szépitgette. Ha behajította a templom ablakát, vagy behasogatta játszótársai fejét s a bíró uramnál panaszt emeltek — az csak mosolyogta s azzal vigasztalta a panaszlókat: „gyermek dolog, számba se vegyék! . . . Vásott a kölkök, mozog a vére! . . . Aztán a helyett, hogy fiát megdorgálta, megfenyítette volna embertelenségeiért, még megdicsérte: „Ember légy Jancsi, ne hadd magad csak azért is! . . .“ Aztán Jancsi nem is

hagyta magát — addig bakolódott, a míg egyszer ő is kapott a szemére egy olyan ütést, a melynek következtében egyik szemével megvakult . . .

Ez is szerencséjére vált: nem vették be katonának. Örvendett is rajta, mert már a husz évet betöltötte s a falu legszebb leányát szerette. A leányt András Iluskának hívták, de volt a leánynak egy más neve is, a mely ismertebb volt a valódi nevénél: Árva Iluska. Azért hívták Árva Iluskának, mert hát nem élt sem az apja, sem az anyja; egy nagynénje fogadta örökbe, ki ugyan szegény volt, de azért a szegény árvát jól nevelte és tisztességesen ruházta.

Jancsinak volt egy vetélytársa is: Sugár Pista, a ki szép is, jó is, becsületes is volt, de szegény volt, mint a templom egere . . .

A leány Sugár Pistát többre becsülte, mint Trombitás Jancsit, a bíró fiát, de hát végre is engedni kellett a nagynénje parancsolatjának, kinek az volt az akaratja, hogy Iluska a bíró fia felesége legyen.

Iliába kérte Iluska nagynénjét: „Lelkem néném! ne erőszakoljon engem olyanhoz menni férjhez, a kit nem szeretek, a kivel boldog soha sem lehetek!” Mind hiába volt!

Iluskának végre is engedni kellett: és az ifju Trombitás Jancsi felesége lett. Szegény asszony, mennyi bubánat várt reá?! . . . Sehogy se tudott bele szokni új körébe. Ő munkához és takarékosághoz volt szokva s a Trombitásék házábanál — fényűzést, prédát, dologtalanságot látott. Aztán anyósával se tudott sehogy össze férni. Bármit tett szegény Iluska, anyósa mindig hibát talált benne. Ha dolgozott — szemére vetették, hogy „hát cselédnek jöttél-e ide?” Ha nem dolgozott, hogy kedvükben járjon, akkor meg azért szidták, „hogy összedugott kézzel ül, mint egy hamupipóke! . . .” De leginkább fájt szívének, ha árvaságát és szegény voltát lobbantották szemére. Pedig ez minden nap megtörtént! . . . Hanem azért ő türt, szenvedett. Mikor a többiek esténként tánczoltak, — ő félre vonult, font, sirt és imádkozott . . .

Férje nem sokat törődött vele.

Az Isten végre könyörült a szegény asszonyon! Anyósa, az ő kinzója, egy dáridó után beteg lett, halálos beteg. Iluska elfelejtette a sok bántalmakat, egész odaadással ápolta anyósát, de hiába volt önfeláldozása, hiába az orvosok minden erőlködése: id. Trombitás Jánosné, Angyal Mariska bíróné asszonyom egy reggelre virradólag örökre behunyta szemeit . . . Éppen jókor halt meg, mert a sok dinom-dánom miatt férje eladósodott s alig hogy eltemették, megperdült a dob a bíró uram háza előtt, s összes marhát és birtokainak nagy részét elkotyavetyézték . . . A sok vigasságnak, dologtalanságnak az lett a vége, hogy birtokaival együtt elvesztette hírét, nevét, becsületét; már a mi volt! . . . A bíróságról pedig még előbb letették. Meg volt alázva, meg volt szégyenítve az egész falu előtt. Mindenki kerülte házáat! . . .

Fiával is összezándorodott. A fiu az apát, az apa meg a fiát hibáztatta a tönkre jutásért. Pedig mind a ketten hibások voltak, mert a gazdaság után nem néztek, hanem tivornyáztak.

Egy nap az öreg Trombitás csak ott hagyta fiát a faképnél s elterjedt a hír, hogy összeadta magát a sánta Jutkával, egy kétes erkölcsű asszonnyal. A két tehenét is, melyeket a kotyavetve elől úgy mentett meg, hogy komájához küldött: oda hajtotta Jutka aszszonyhoz, a kinek megígérte, hogy fia boszujára — feleségül veszi s mindenét a mije még van, reá iratja . . .

Mikor mindezeket az ifju Trombitás meg tudta, oly rettenetesszavakkal káromolta az apja magosságban lakozó fényes csillagát, hogy nehéz volt a földnek tartani. Aztán valami alattomos rosz elhatározás sugárzott ki szemeiből. A szegény Iluska észre is vette és váltig kérelte: „Az Istenért édes János vigyázzon! mert a harag rosz tanácsadó!”

De nem lehetett lelket verni belé.

A szegény asszonyt a sok munka, nélkülözés és szenvedés leverte lábairól. Mint a dörütött virág hervadozni kezdett.

Nagynénje sirva-ríva vitte a szegény asszonyt magához vissza. Most látta át, hogy a gazdagság nem lehet alapja a boldogságnak, megélhetésnek — becsület, munka és takarékoság nélkül . . . Mikor Iluskát nagy betegen szekérre tették: a fél falu összecsiszódult a ház előtt. Kiből a káröröm, kiből a szájalom szava szólalt fel.

Trombitás Jancsi oly egykedvűleg nézte a mi körülötte történik, mintha semmi sem érdekelné. Pedig dehogy nem! mindenik szó szívéhez szólott s rettenetes bosszujá lángját még iszonyatosabban felgyújtotta. . . Háza pusztá lett. Leült a lóczára s két könyökére támasztva fejét, gondolkozott tovább . . . tovább, óra hosszáig, míg egyszer a könnyei megeredtek s zokogni kezdett; aztán vad röhögés közt felugrott, felrugta a lóczát s rettenetes káromkodások közt fenyegetődött az egek-re! . . . Éppen ekkor ért valaki a háza elejébe, nagy „pityokosan” dölöngözve. — „Be menjek, ne menjek?” — dühögő magában a most érkezett „Hát miért ne mennék? . . hiszen ez az én házam! . . Hóhó Jancsi, lassan az agarakkal! — apádé minden . . . Azt csinálók a mit akarok! . . Ki parancsol nekem? . . Hadd menjen ez a ház is a többi után! . .

Eladjuk a gyeplőt, hámot,

Élünk egy kis jó világot! . .

Énekelte id. Trombitás János uram, mert hogy ő volt, mindenki rá ismerhetett a szaváról.

Betasztotta az ajtót. — „Hát te haszontalan gézengúz mit csinálsz te itt ebbe a sötétbe. Tán prédikációt tanulsz a karácsoni ünnepre. Nó jól teszed, csak csapj fel papnak mihamarább s költözz a templomba pereputtyostól, mert úgy is kivettetlek innen hallod-é, mert ez az én házam! Érted-e kölyök — ez az én házam! . . .”

Ertem apám uram!” szolt Jancsi oly hangon, mintha azt mondotta volna: „ütött végórád! . . .”

„Jöjjön kigyelmed bennebb apám uram, ne lármázza fel a szomszédokat. Éppen jó, hogy ide jött — sok beszélni valom van.

— „Nekem pedig semmi sincs veled! . . Punktum! . .“ Jancsi szó nélkül meggyújtotta a lámpást s a lóczát a hosszsza asztalhoz téve, az almáriumból elő vett két üveg ó bort, melyet a Tiszteletes uram küldött azzal a piros szép sülttel együtt, melyet a Tiszteletes nagyszonyom saját kezével sütött a beteg számára . . .

— „Jöjjön ke bennebb apám uram s foglaljon helyet!“

— „Hüm! ugyan uri koszon él sz! . .“

— „Kegyelmedet vártam apám!“

— „Iát honnan tudtad, hogy én eljövök!“

— „Tudtam, hogy megeshik a szive rajtam, mert senkim sincs.“ Ezalatt Jancsi az ablakon óvatosan kinézett s a zsalukátereket behuzta. „Senkit sem látok“ — mormogá fogai közt.

— Mit mivelsz, miért huzod be azokat a táblákat? . .

— Csak azért apám, hogy senki se legyen tanunk, hogy csendesebben lehessünk.

— Te Jancsi! a szavad csupa méz, de az arczod olyan, mint az ördögé. Látom, hogy haragszol, de azért is helyet foglalok, hogy lásd meg, hogy az öreg Trombitás nem fél a fiától.

— Nő, még az lenne a legszebb, hogy féljen! . . És így tovább! . Beszéltek hosszasán addig így, addig úgy, a míg János bűnbánó arcczal rávette édes apját, hogy egyék és igyék.

Az öreg azt hitte, hogy fia megbánta eddigi magaviseletét és ki akar békülni vele. Az öreg is hajlandó volt a békességre, de gondolta magában — „rá tartok egy kissé, hogy annál inkább észére térjen a kölyök! . .“

Az egyik üveg bort az öreg már elfogyasztotta. A fiu keveset ivott, úgy látszott, hogy az apjának kedvez, legalább az öreg így magyarázta: „Kedvembe akar járni a gyermek! . . na, na! . .“ dűnnyögte magában.

Mikor a második üvegre került a sor, Jancsi kétszer-háromszor kinézett az udvarra, s bejövet a pitvar ajtaját észrevétlen bezárta.

— Mit járkálsz annyit kis-bé, tán a hat ökrödet félted, hogy ellopják? Hehehe! . .

— Igylunk apám!

— Nem bánom fiam! ilyen felséges italt úgy sem ittam, mióta a vagyonomat elkotyavetyézték! Olyan vagyok most, mint a gazdátlan kutya: senkinek semmi gondja reám.

— Nem is érdemel ke egyebet vén bolond! . .

Az öreg nagy szemet meresztett fiára. — Mit mondál te Jancsi? . . mond csak még egyszer! . .

— Hogy nem érdemel ke egyebet! mert mindenét elprédálta, másokkal megétette megittatta; egyetlen fiát nem taníttatta semmi jóra, csak ivásra, istenkáromlásra, henyélésre; most kiüzni akar még a házából is, hogy az utszéli koldusnál hitványabb legyenek. A mi kevés javai megmaradtak, azt egy rossz asszonyra akarja iratni, hogy az utolsó szalmaszálat is kivegye a kezeimből . . .

- Veszszen meg a lelked hitvány kölyke! te hálátlan kutya! . . hát ezt érdemlem én tőled. Csak azért is kitagadlak mindenemből, anynyit se hagyok neked ni! . . S azzal felkapta az üres üveget, hogy a fiának a fejéhez vágja, de megbotlott s végig terült a padlón

A fia, mint egy böszült tigris rávetette magát saját apjára . . . Az öreg izmos karjait térdeivel lenyomta és szokmánya széleit kezdte gyü-möcskölni kegyetlen vadsággal saját édes apja szájába. Az apa részeg volt, de azért istentelen fia még se bánt könnyen el vele.

— János! nem félsz az Istentől? Ne ölj meg édes fiam! . . Le-gyen tiéd a két tehenem, házam, földjeim, csak ne ölj meg!

János semmit sem szólt, csak küzdött, küzdött, míg apja szemei kidülledeztek . . . tagjai megmerevültek . . .

Meghalt! . . sóhajtott fel. Meghalt! de azért nem merte azt a tehetetlen hullát ott hagyni. Nézte . . nézte azt a rettenetes képet . . a kuszált hajszálakat . . a kim-reedt szemeket . . azt a melyre le-csüngő álkapcsot . . azt az eltorzult arcot . . melynek mindenik vo-nása azt kiáltotta lelkiismeretében: gyilkos! . . gyilkos! . . megölted apádat! . . Fejét szédülni érezte s eszméletlenül zuhant meggyilkolt apja mellé. —

Mikor föleszmélt — késő éjszaka volt. A vihar dühöngött, az eső nagy cseppekben zuhogott alá. Nem mert apjára nézni . . . Felugrott s az asztalon maradt bort vad elhatározással üritette ki egy cseppig, hogy erőt merítsen. Ha rá virradna? . . . Mit tevő legyen?!

Kioltotta a lámpát s a konyha ajtaját kinyitva apja holttestét fel-vette vállaira s a sötét éjszakában botorkált gyorsan, mint csak lehetett, míg a falu kutját elérte s oda bele hajította.

Másnap kora reggel, mikor a falu leányai a kutra mentek — volt nagy ijedelem és sikoltozás . . .

— Szentséges Isten! egy ember van a kutba! . .

— Hiszen az az öreg Trombitás! . .

— A biz a! . .

— Szegény öreg — belé ölte magát: . .

— Megunta az életét . . .

— Isten büntetése! Én előre tudtam, hogy a sok káromkodásnak ez lesz a vége . . .

— A fia is így fog járni . . .

Ily forma szavakat váltottak egymással a kutra menők, míg az ifju Trombitás nagy sírás-rívással meg nem érkezett.

Az öreg tátott szája, meredt szeme azt a véleményt keltette, hogy meg van fojtva. De a fojtogatásnak legkisebb nyoma se látszott.

Kiszállott a tiszthatóság a kerületi orvossal s a halottat megvizs-gálva kiderült, hogy csakugyan az öregot valaki meggyilkolta és azután dobta a falu kutjába . . .

De ki ölhette meg? . .

A gyanu a fiát terhelte, de nem volt semmi bizonyító ok, melylyel rá lehetett volna bizonyítani a gyilkosságot. A fiu mindent tagadott. Több hónapig volt bezárva, de semmire sem tudtak menni vele. Egy árva szót el nem árult. Egyszer a vallató bírónak egy gondolata támadt és Jancsit a börtönből maga elébe vezetteté.

— Hallod-e te János! a mult éjjel azt álmodtam, hogy a szegény meggyilkolt apád hozzám jött s kért, hogy bocsássalak téged szabadon, mert ártatlan vagy mint a bárány — és hogy ezt a zöld posztos szokmányt adassam neked, mint örökségedet. Ismered-e ezt a szokmányt? . . Ez az apádé volt! . . A mint a véryomok mutatják — ezzel fojthatta meg valami kötni való gazember a szegény öregét.

E szavak után a szokmányt Jánosra adatta és kezeit hátra kötöztette, hogy ne tudhassa levetni. Jancsi a börtönbe napról-napra nyughatatlanabb lett. Rettenetes álmokat látott, mióta azt a zöld hajtókás szokmányt reá adták. Még ébren is apját látta a kimeredt szemekkel, tátott szájával . . szétdult vonásaival . . ki mind csak azt nyögte: „János! nem félsz az Istentől? . . Ne ölj meg édes fiam! . . Legyen tiéd a két tehenem, házam, földjeim, csak ne ölj meg! . . “

Ezek a hangok, ezek a látományok, melyeket bármit csinált még is hallott és látott — olyanúá tették Jánost, mintha sirból huzzák volna ki . .

Egy éjjel rettenetesen orditozott és lánczra vert lábaival döngött a börtön ajtaján. Kinyitották a börtönt és János a bíróhoz vezettette magát, mert vallani akar.

— Uram! ha felkötnék se bánom . . . meg is érdemlem, mert én öltem, én fojtottam meg az édes apámat . . .

Elbeszélte mindent szóról-szóra úgy a hogy történt s bevallotta, hogy e vallomásra az apja zöld hajtókás szokmánya kényszerítette, melyet mióta reá adtak nem volt nyugodalma.

Az a p a gyilkos fiu elvette méltó büntetését: akasztófán végezte be mihaszna életét . . . ott temették el az akasztófa alá, halotti tisztesség nélkül . . . csak a hollók és varjak károgtak sirja felett . . .

*

Hát a szegény árva Iluskából, meg Sugár Pistából mi lett! . .

Elmondom azt is egy-két szóba . . .

Mikor Iluska meghallotta, hogy az ő elvetemült ura megölte saját apját — még betegobb lett. — Felgyógyulásához semmi remény se volt. De a derék Sugár Pista ott virasztott minden éjszakát, a beteg ágya mellett. Nappal dolgozott, hogy legyen orvosságra való, éjjel pedig őrködött, oly hű gondnal, mint egy igazán szerető szív képes . . .

Nagy sokára Iluska Pista örömére gyógyulni kezdett. Nem annyira a doktor orvossága, mint Pista szeretetteljes szavai gyógyították meg a szegény asszonyt.

Ilus a Sugár Pista felesége lett. Boldogok voltak, mint csak két egymást szerető becsületes szív boldog lehet . . . Ők vallásosak, mun-

kások és takarékosok voltak. Meg is áldotta az Isten: napról-napra előre haladtak, míg végre meg is gazdagodtak. A Trombitás-féle jószág roncsaléka is reájok maradt, de ők annak jóvedelméhez soha se nyultak, hanem évről-évre tőkésítették minden krajczárt, míg egy szép tőke gyűlt össze; akkor oda adták az egyháznak hogy építsenek abból egy szép iskolát a falu közepén. Ugy lett.

Sugár Pistát sok jóságáért a falu mind inkább megszerette és megválasztotta birájának.

Most lett ám ismét rend Mező-Békés községében!

Az Isten háza ismét megnépesült. A tivornyák, káromkodások, határ prédálások — megszüntek: béke, szeretet és jólét költözött Mező-Békés falai közé.

Atyafiak! kik ezt a szomorú történetet végig hallgattátok — tanuljátok meg belőle, hogy — őseitek egyszerű ruháját le ne vessétek bolti czifra rongyokért, mert a hol a fényűzés megkezdődik, oda a nyomor és inség beköltözik . . .

Tanuljátok meg, hogy a perczig tartó dinom-dánom: holtig tartó szánom-bánom . . .

Tiszteljétek a törvényt! . . A rendbontó embert magatok közt meg ne tűrjétek, annál kevésbé kövessétek, mert egy rossz ember egy egész falut elront . . .

Legyetek Istent félő munkások, takarékosok, — mert Isten segedelme nélkül nincs előmenetel . . .

És mindenek felett: neveljétek gyermekeiteket a tudományban s az Ur beszédének intésében, hogy ideje korán megtanulják azt a szent parancsolatot: Tiszteljed a te atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy e földön és jól légyen dolgod, melyet a te urad Istened ad tenéked.

Rédiger Géza.

Emlékeimből.

— Augustinovich Pál szül. 1763, megh 1837. okt. 6. —

Miket Lázár püspöktől fogva egyházi embereinkről jegyzeteim szerint rendre közölni szándékozom, bizony felette sok képezés kellene melléjek, de én nem ábrázatot, hanem tetteket s rövid jellemeket kívánok felmutatni. Augustinovich Pállal kezdem.

Augustinovich Pál Udvarhelymegyében Kis-Solymos községben született, az utolsó lengyel pap utóda, ki már a kis-solymosi unitárius eklklésiában, mint magyar pap folytatta hivatalát. Volt egy fiutestvére: Sámuel, a ki szerzemény és házasság által Solymos községben földbirtokos lett, s ennek egy fia Pál utód nélkül halt el. Egy leány testvére, szabédi pap Székely Mózes neje, kinek fia volt Székely Mózes kolozs-

vári tanár, egyházi főjegyző, ki a püspöki hivatalt, mint egyháztanácsi helyettes elnök, a nehéz időkbe több évek alatt vezette.

Atyámtól, ki a hétszázkilenczvenes években volt kolozsvári deák, hallottam: Augustinovich Pál és Körmöci János nagyon szegényes állapotban voltak, s ez az egyenlő sors között a legszorosabb testvéri barátságot oltotta rokonérzelmekbe, mely benső viszony halálokig tartott, a távollét alatt folytonos levelezésekben, a későbbi időben, személyes társalgás, s a legnemesebb részvét cselekvényeiben nyilvánult, minek én is szemmel látó tanuja voltam.

Mindkettő szükségsgel küzdve, kitünő eredménnyel végezte tanulmányait, s együtt vezérelte sorsuk külföldre is; Körmöcit felsőbb egyetemre Jénába, Augustinovichot Bécsbe az udvari cancelláriára, hol ügyessége s bátor fellépése hamar feltalálta a pártfogást, s út nyílt cancellár Gr. Teleki Sámuel által ügyvédi pályára (Agens) és ezt olyszilárd eréllyel folytatta, hogy az uralkodó cs. k. ház és család is agensévé hívta meg s vette fel.

A kezdetet nehezítette a szegénység; de a gondviselés itt is segédkezeket mutatott fel, ugyanis a derék Körmöci, mint kezdetben mindjárt nagy tekintély, s az egyetemről hozott bölcselmi doctor (s pedig az időben ritka volt ez a ma napság oly dúsan tenyésző doctori czimzés), tehát a hiv barát befolyásos közbejárása folytán az unitárius statusban segélyző adakozást kezdeményezett. Jól emlékezem, hogy innepi alkalommal a bécsi agens számára adakozás hirdettetett minden ekklésiáinkban, s a gyűjtelék évenként küldetett Bécsbe.

Addig folyt e segélyezés, mig egyszer közhírré terjedt, hogy az erdélyi nagyobb birtokosok ügyeit kezelve, s az udvarnak és I. Ferencz császár ő felségének is belső bizalmas pártfogoltja lévén, vagyonilag meggazdagodott, kétségkívül mint takarékos és okos számító, mint a ki kéjt s pusztá gögös urhatnámságot nem vadászott. Ezen hírek, már püspök korában, Körmöcihez is eljutván, barátilag értesítette, mire Augustinovich Pál a barátság és háládatosság átérzett hangján, s értelmében irt köszönetet s nyilatkozatot: hogy a további adakozás és segélyezés beszüntessék, s határozott ígéretével biztosította a Statust, hogy a háládatosság szent adóját örök emlékül meghozandja. A mint irta, beváltotta, s nagyszerű alapításával végrendeletileg teljesítette is. E magasztos hagyomány magyar hazánkban, s egyházunkban sokkal ismeretebb, hogy sem részletesebb ismertetésre szükség volna.

Azért lássunk már néhány esetet, s jellemvonást polgári, politikai pályaterén is. Nem írok kronikás biographiát, mert idők s napok száma, nézetem szerint, nem sokat ad a jellem becsértékéhez. Az időben alkotmányos joggyakorlat volt a hivatali állomások betöltésénél az Erdélyben bővett négy törvényes felkezeketekre tekintettel lenni, s ebben az unitáriusok osztálytestvérek voltak a többi hitfelkezeketűekkel. A Maros-Vásárhelyt székelő királyi táblához három magyar felkezeketből voltak bírák és ítélőmesterek; s az unitárius állomásra a harminczas években uralkodó fejedelem Augustinovich Pált, mint ismert képes hazafit nevezte ki. A királyi tábla a kinevezést visszatetszéssel vette, különösön a Sala család, melynek egy tagja biztosan számított ez állomásra, zokon vette az állított mellőzést, kicsinlette a személyt, kétségelte képességét, s feszült viszonyba helyezkedett, melyben halálíg megmaradott. Csakugyan későbbre Sala foglalta el helyét. De itt is Augustinovich Pál bátor fellépése, erélyes és határozott munkaképessége könnyen és hamar kivívta az érdemlett elismerést, tekintélyt s bizalmat. Embereit bölcs ismerettel tudta megválasztani, első irnoka Jakab Lajos volt, fáradhatlan munkás és kitűnő szép író, szerény, jozan, kit teljes bizalmával megajándékozva, helyes és célirányos tájékozást szerezhetett munkakörében, és szerzett is.

A nagyobb birtokosok osztozásában akkor az ítélőmesterek szerepeltek, s a nagy Bánfi György kormányzó utódai éppen végleges osztozásra készültek, s mint legifjabb ítélőmestert Augustinovich Pált kérték ki, és e nehéz végrehajtást oly erélyesen, mint igazságosan és jogilag érvényesen vitte véghez, hogy az egész ország figyelmét és méltánylását kiérdemelte, megnyerte, s a négy osztozó testvér is teljesen megelégedve, s nyugodva fogadta el az osztályt. Ezáltal ismét kivívta, megnyerte a közbizalmot és tiszteletet, mire következett a főkormányshékhöz valóságos tanácsosnak (consiliarius) kineveztetése.

E magos helyzetben is feltűnt közhasznu munkaképessége, annyira, hogy királyi biztos Estei Ferdinánd herczeg, mint kormányvezető, a katonai laktanya megépítését Augustinovich Pálra bízta, mihez Kolozsvár város hosszas időközön át készülődve, pénzalapot gyűjtve, nem volt képes megkezdeni, (bizonyos helyi és személyérdekek miatt). Augustinovich Pál egy derék értelmes polgárral Ajtai K. Jánossal egyetértve, a pénzek begyűjtését, peres sérelmek és költségek nélkül terelve, s végrehajtva, bámulásig rövid idő alatt a Trencsinvárbán diszelgő nagy laktanyát megépíttette.

Ugy vélem, hogy csak e néhány adat is elég bizonyítványa hazafiui lelkes és hivatali erélyes jellemének.

De Augustinovich Pál igaz kereszténypolgár és törhetetlen hitű unitárius volt halála órájáig és ezt bebizonyította egyházi tanácsuléseiben, a tanári kar és iskolai ügyek, s ifjuság, úgy az ekklésiai és papi érdekek iránt folytonos éber figyelmezésével, főgondnoki felügyeletével. A templomozást buzgón gyakorolta, vasárnaponként soha se maradt el. Ha a papi szolgálat kedve szerint esett, a templom ajtóban tanárok és mások előtt meglelégedését nyilvánította, ez által engem többnyire megörvendeztetett, s még díjazott is, s lelkesített tanulásra, szorgalomra; különösen ünnepeken és újév napján becses ajándékai, pénzadományaival segélyezett. Nagy betegsége alatt, mikor tanáraink zsinaton távol voltak, egyedül voltam jelen az egyháziak közül éjjel és nappal mellette, s ezzel teljes bizalmát és szeretetét megnyertem, s élveztem, míg végóráiban is akaratát nyilvánította, hogy temető papja én legyek, s mint hív megbízottja Fekete Sámuel mondá, azt is után tette: fizessenek neki tisztességesen.

A szabadság és tudomány iránti érzékéről tanuskodik, miszerint Bölöni Farkas Sándort az ámerikai utazót meleg rokonszenvvel szerette, s bizalmasan és örömet társalgott vele, s ez a barátság az akkori liberalis és rojalis czimű pártok közt uralkodott politikai jellemzést illetőleg, szinte rosszalási megjegyzéseket is idézett elő, de a bátor és nyílt lelkületű hazafi az ily pártalakulások felett független állott, s diadalmoskodott.

Az iskolánkban alakult „olvasó-társaság“ ellen fellépett a tanári kar, s a még létező spártai tekintéllyel se bírván elzárni az ifjuságot az időben rohamosan terjedező szabadszellemtől, Augustinovich főgondnokhoz folyamodtak tanáraink, hogy tekintélyével utasítsa rendre a lázongó ifjuságot, s mint értesültünk, megis ígérte volna, hogy szét oszlatja alakult társulatunkot. A társaság engem bizott meg, hogy értesítem, s felvilágosítsam a derék embert törekvésünkről. E megbízatást előbb közöltem Farkas Sándor lelkes pártolónkkal, ki helyeselvén határozatunkat, még utasításokat tett eljárásomra, s a szerint sikerült is nekem meggyőzni szeretve tiszteit urunkat: hogy czélunk, törekvésünk, három szegényesen javadalmazott, s öregülő tanárunk mellett, önerőnkön is tanulni, s a száraz tankönyveken kívül más forrásokból ismereteinket szélesbiteni, s a kor szelleméhez és kíváncsiainkhoz alkalmazkodva, tár-

sulatilag művelődni s a többi gazdag és haladó főiskolák színvonalára emelkedni és megállhatni.

Ehhez hasonló előterjesztéseimmel úgy kiengeszteltem, s lecsendesítettem nemesen gondolkozó urunkat, hogy tanárainkat azonnal meggyőzte ártatlan hasznos céljaink felől, s többször elismerő és dicsérő nyilatkozataival lelkesítette társulatunkat, melyekről Farkas Sándor által mindenkor értesültünk.

Én szerencsésnek és boldognak érezném magamat, ha e szerény élményeimmel, őszinte jegyzeteimmel, a derék hazafi, s vallásfelekezetünk anyagi jóllétét, s virágzását örök időre biztosító nagy hitrokon jóltevőnk áldott emlékét jelen korunkban ismét felújíthatom.

Gyöngyösi István.

A vadházasságok megszüntetéséről.

Méltán volt mondva az „Unitárius Közlöny“ múlt számában, hogy a vadházasság az erkölcsi aljasodást terjeszti a társadalomban s valóban nem ok nélkül keltik fel az emberi szánakozást azok a szerencsétlen magzatok, a kik ebből a bűnös viszonyból származnak. Ugyanott fel voltunk híva arra, hogy igyekezzünk hatni azokra, a kik körülünkben ilyen nyavalyában synylenek.

Kénytelen vagyok tapasztalatomból kimondani, hogy, kik a házassági szövetség szent célját a vadházasság által kigunyolják, azoknak erkölcsi fogalma nem áll azon a ponton, hogy rábészélés útján bárminő magasztos érvekkel ama szánalomra méltó szövetségből kivenni lehessen. Huszonhárom évi papságom alatt erkölcsi eszközökkel igyekeztem eklézsiámban a vadházasságokat megszüntetni; de a legjobb igyekezetem mellett se sikerült célom elérése. Ez erősen nyugtalanított. —

Ezelőtt két évvel történt, hogy egy különösen botrányos eset az addigitól eltérő fellépésre birt: kerületünk derék főszolgabíráját kértem fel, hogy jöjjön a segítségemre. Jól esett az a hivatali készség, mellyel a főszolgabíró ur a dolog élére állott. Megállapítottuk azirányt, melyen a célzt végeredményére kellett vinnünk.

De volt egy más akadály, melyen a dolog hajótörést szenvedni látszott: Voltak olyan vadházasok, kik előbbi törvényes házasságokból léptek ki, csalárdul, „hütllenül“ elhagyták igazi férjüket, feleségöket s a vadházasság kötelékébe mentek bele községi hatóságok előtt kötött szerződés mellett.*) Mit tegyek már? ez volt a kérdés. De ezen az oldalon segítségemre jött a háromszéki alpapiszék. Szegények voltak többnyire

*) Hát az a polgári hivatalnok nem félt a törvény hatalmától? Mert az lehetetlen, hogy az ilyen visszaélés, tudva, megtorlás nélkül maradhasson.

Szerk.

az egyének, kik e miatt való perrel még nem is mertek próbát tenni s a papiszék kérésére kegyelemből felvette az ügyöket s ez oldalon sikerült a kérdés megoldása, ma azt mondhatom: feladatom teljes bevégzésénél állanék. Hanem ismét elé állott egy igen fontos akadály. Minthogy nálunk minden, Erdélyben létező keresztény hitfelekezetű, polgár lakik, vallás tekintetében vegyes volt a vadházasság is. Megkísér tettem barátságos uton az illetékes szomszéd lelkészekkel a cél elérését. Itt is eredmény mutatkozik s rövid időn megérem, hogy egyetlen vadházasság se lesz az eklézsiában, mely lelkészi hatóságom alatt áll.

Igen, de ezzel nem szünök meg még. Erős szándékom a vadházasságok beszüntetésével eddig elért eredményből kifolyólag a kérdést következő egyházkerületi közgyűlésünkre vinni, hogy mindenik eklézsiánkra kiterjesszük az előjárókat kötelező erővel és onnan az egyházi főhatóságot az egyházkerület segélyére felkérjük.

Ajánlom paptársaimnak is ezt az eljárást és hiszem, ha módszerént gyakorolják, örvendetes eredményre juthatnak.*)

Kis Sándor,
laborfalvi lelkész.

Emléksorok.

Aranyidat, pénzed szórd a szegényeknek;
Óvd a becsületed, szerénységed tartsd meg.
Arczod legyen mindig belsődnék tüköre;
A hit és szeretet jó lelkednek őre.
Szivedet — e tiszta erények hajlékát —
Szenvedés, csalódás ne nyugtalanítsák.
Tanuld meg, hogy a szó virág, a mely ígér,
A tett pedig gyümölcs, mely ha jó megdicsér.

Csifó Salamon.

Levelek Kolozvárról.

II.

Talán emlékeztek, kedves olvasóim, miről okoskodtunk a multkor. Arról bizony, mennyire szükséges testünket tisztán tartani.

De a test tisztán tartása csak egyik feltétel ahhoz, hogy jó egész-

*) T. munkatársunk gyakorlati eljárásához hasonlót más is kísérelt meg bizonynyal. Emlékszünk, hogy egy ifju barátunk tiznél több ilyen viszonyt szüntetett meg Örömmel veszünk a fennebbihez hasonlókat. Tudtunk szerint az „eklésia követés“ ezelőtt nem sok idővel is gyakorlatban volt a törvénytelen születési esetek alkalmával. Legalább a nőre lehetett hatása, de csak egyoldalú orvosság volt. A vadházassági eseteknél nem gyakorolta-e valaki a presbyterium elébe idézést s milyen eredménye volt?

Szerk.

ségben, kellemesen élünk. Egy más fontos körülmény a jó levegő. Azt gondoljátok, ugy-e bár, hogy bezzeg az nem hiányzik a földmivelő embernek. Nem ám, a míg künn dolgozik a szabadban. De akár hány van ki benn a házában a lehető legrosszabb levegőt szívja. A lélegzés folytán hamar megromlik az a kis mennyiségű levegő mi egy szobában él-fér; ha azután nem bocsátunk be a szobába új, friss levegőt, már mind csak romlott levegőt szivunk be, s aval együtt mindenféle betegség csiráit. Sok helyt pedig nincs az embereknek gondjuk arra, hogy megújítsák a levegőt szobájukban. Hetekig, hónapokig, ugyanazt a rossz levegőt szívják, úgy hogy a ki hozzájuk benyit, majd hanyat esik a rossz szagtól, mely orrát megüti. Pedig a bajon könnyű volna segíteni: ott az ablak, csak kinyitná azt egy párszor naponta, például minden étkezés után egy-egy félóráig, s állandó jó levegő lenne a szobában. De azt nem teszik; inkább tele rakják virágokkal az ablak párkányát, hogy annál kevésbbé lehessen az ablakhoz férni. Kétségtelenül kedves dolog a virág; elismert tény, hogy minél miveltebb egy nép, annál inkább kedveli a virágokat. Földgömbünk legszebb és legműveltebb városában, a híres Párisban, naponta óriási mennyiségű virág kél el külön e célra berendezett vásárpiacon; a legszegényebb hajlék is virágokkal van feldíszítve. Dicsérem tehát azt, ki virágokat tart szobájában; csak ne tegye virágait ablakába; mert az ablak ugy is kicsiny, kevés világot bocsát a szobába — pedig a világosság is szükséges az egészségnek — az ablakba helyezett virág még ezen kevés világosságból is sokat elfog; de főleg, mint már mondva volt, elveszi kedvét az embernek attól, hogy ablakát kinyissa, s megújítsa a szoba levegőjét.

Tudom én, hogy sokan azért nem szellőztetik szobájukat, hogy a meleg ki ne menjen belőle. Nagyon szegény embernél ez érthető. De a ki csak teheti, inkább egyébtől foszsa meg magát, de tüzeljen egy kevésé jobban, s nyitogassa ki ablakait.

Nyáron pedig éppen nincs ok, hogy ne szellőztessünk.

Emlékszem mikor két évvel ezelőtt, valamelyik sárközi községben, egy ottani jó módu gazdánál megfordultam. Soha rosszabb levegőjű szobába nem nyitottam be. A Sárköz, mint neve is mutatja, a Sár folyója s a Duna közé ékelt jókora sík terület, melyen keresztül számos holt ér és mocsár kigyózik. Különbö termékeny vidék és vannak tehető gazdái. A gazdákat ott polgároknak hívják; az a polgár, kit fellekerestem, egyike volt a vagyonosabbaknak; mégis családostól egyetlenegy kis szobában lakott, mely talán hónapok óta nem volt szellőztetve. Pedig a ház jó nagy volt, két vagy három utczai szobával. De ezek lakatlanok voltak, csak nagy halmaz, ágyakra helyezett, s cziprán kivarrt párnákat láttam bennök. Különös ugy-e, hogy valaki szűk kis szobába zsufolja magát és családját, azért hogy kérkedhessék parádés szobáival?

Általában, kérkedni, vagyont fitogtatni, gyerekes észjárás. Mit használ nekünk, ha mások tudják mink van? Csak az együgyű tisztel valakit pénzéért. Az okos csupán a személyes érdem előtt hajlik meg,

a kérkedő gazdagot megveti és kineveti. S mégis, mennyit költünk hiúságból! Menynyi pénzt vesztegetünk czifra öltözetre, evésre, ivásra! Vendégséget csapni! Sokak előtt nincs ennél nagyobb dicsőség. Bármilyen öröm érje őket, vendégséget kell hogy csapjanak, s minél inkább örvendenek, annál többet esznek, isznak, etetnek, itatnak, mintha a gyomor határtalan mennyiségű ételt és italt bírhatna meg, vagy mintha nem lehetne másképp kifejezni örömünket, a nélkül, hogy magunkat s barátainkat betegekkel tegyük. Sokakat különben a pusztai falánkság indit lakmározásra, mint régentén ama gazdagokat, kik, miután egyszer már jól laktak, tollal csiklandoztatták torkukat, hogy ebédjüket kihányván, új ebédhez foghassanak. Nálunk az ivással történik legtöbb visszaélés; t. i. a szeszes italokkal. Pedig jobb volna, nem hogy visszaéljünk, de egyáltalában nem is élni velők. Az ember legegészségesebb, legtermészetesebb itala a tiszta forrás viz, mely azon felül nem is kerül pénzbe. Szeszes italokkal élni soha sem hasznos, kivéve egyes rendkívüli esetekben, a legtöbb esetben pedig határozottan árt. Csak most tartotta üléseit egy gyülekezet, melyben mindenféle országból jött szakértők vettek részt, éppen azért, hogy a szeszes italok kérdését megbeszéljék. Ezen gyűlés, hosszas tárgyalás után, abban a végeredményben állapodott meg, hogy a borból készült pálinkán kívül minden más pálinkában van bizonyos mérges anyag, mely rombolólag hat a szervezetre. Hát még mennyivel ártalmasabb a hamisított pálinka, melyet uton-utfélen árulnak a korcsmárosok.

Vannak, kik azt hiszik, hogy a pálinka erőt ad, s azért mértékletes emberek is isznak belőle munka előtt egy-egy pohárnyit. A dolog így áll. Az emberben kétféle erő van: az egyik, mellyel dolgozik, mikor rendes munkát végez, a másik mintegy holt erő, szunnyad az emberben, nem működik, olyan mint a csatában a tartalék sereg. De mesterséges izgatással lehet ezen szunnyadó erőt is működésbe hozni. Mikor például fáradt lóra rá vágunk az ostorral, a ló jobban húz, nem csak azért, mert fél a fájdalomtól, hanem azért is, mert a fájdalom működésbe hozta szunnyadó erejének egy részét, s így fokozta az erőt, a mivel a ló húz. A pálinka hasonló módon hat az emberre; de a visszahatás csakhamar be áll, s az ember annyival fáradtabb, gyengébb lesz, mennyivel többet fogyasztott el szunnyadó erejéből. Hogy ne érezzen lazaságot, — kénytelen új adag pálinkához fordulni, s ha ez így megy sokáig, az ember idő előtt megöregszik, beteggé lesz, elpusztul. Külföldön, hol egyre épülnek vasutak, minden munkások közül leginkább fáradnak azok, kiknek mestersége vasuti töltéseket emelni. Jól is vannak fizetve, de napi munkájuk, az egész éven át, valósággal túlhaladja az emberi erőt. Ők tehát kénytelenek pálinkával fokozni erejüket. De azután alig van közülök ki túlhaladná a 40 évet.

A bor nem olyan mint a pálinka; hamisítatlan állapotban ha nem is használ, de nem is árt az egészségnek; legfeljebb ok nélküli kiadás, éppen úgy mint a pálinka. De van a szeszes italoknak egy más közös hát-

rányuk, ennél sokkal komolyabb: az, hogy megrészegitenek, ha bizonyos mennyiségnél többet iszunk belőlök. Nincs miért elősoroljam a részegség számos bal következtetését, ismeritek azokat, fájdalom, elég eleven példából. Csak a korcsmai verekedéseket említem meg, népeletünk e valódi szennyoltját. Mert a magyar, mikor részeg, többnyire dühös lesz. S vajjon józan állapotban megtennék-e legényeink, hogy vásárnaponként egymásra rontsanak, mint valami ürült fene-vadak? Nagy baj az is, hogy aki egyszer iszákos lett, az marad élte fogytáig, ki nem gyógyul belőle. Ismertem ugyan egy öreg kocsiszt, ki olykor leitta magát Kétszer fel is döntötte gazdáját, családotól. De régi szolga volt, megtartották. Harmadikszor gazdája megmondta neki, hogy ha még egyszer leissza magát, meg fognak válni. A kocsis, csupa ragaszkodásból, lemondott tehát minden szeszes italról, és soha azóta még egy korty pálinkát vagy bort nem ivott többé, nehogy kísértetbe jöjjön s leigya magát. Hanem kevés emberben van meg ekkora lélekerő.

Volt egy inas, kinél jobbat nem lehetett képzelni; csak egy hibája volt, ivott. Láttá, mennyi bajt szerez evel gazdájának és magának; mindent megpróbált, hogy leszokjék, hozatott külföldről, saját pénzén, gyógyszereket az iszákosság ellen; mind hiába. Gazdája, bár hogy szerette, kénytelen volt elbocsátani.

Egy híres szemorvosról is beszéltek nekem, ki annyira iszákos volt, hogy keze mind reszketett, mihelyt nem volt részeg. Azért is, valahányszor műtétet kellett végeznie valami szembetegen, nagy kupa bort hoztak neki, hogy magát elébb leigya; akkor biztosan és ügyesen operált. Barátai sajnálták, hogy oly művelt, tudós ember ennyire lealjasodjék; gondolták, falun, magányban, talán kigyógyul az iszákosságból, rábeszélék, hogy visszazavonuljon messze a várostól, messze minden korcsmától; pénzt is adtak miből éljen, csak arra kérték, ne igyék. Megígérte; mind hiába; csak ivott, s végre öngyilkos lett, annyira megutálta önmagát.

De az iszákosságban még nem az a legrosszabb, hogy gyógyíthatatlan betegség, mely testileg, lelkileg tönkre teszi áldozatját; van ennél még egy borzasztóbb következtetés, s ez az, hogy az iszákos ember gyermekei többnyire betegesek, nyomorékok. A kórházakban ápolott betegek nagy része kicsapongó szüléktől örökölte a betegség csiráit. S így az iszákos ember nem csak magát pusztítja el, hanem egész fáját megfertézteti; a hol az iszákosság el van terjedve, az valódi nemzeti csapás, mely az egész hazát végveszéllyel fenyegeti. Fájdalom, nálunk az iszákosság terjedőben van; azért is évről-évre növekedik a szolgáltatékptelen ujonczok száma. Ennyi bajt, ennyi veszélyt hoz reánk a szeszes italokkal való élés; nem jobb-e visszatérni az ember természetes jtalához, a friss, tiszta vízhez?

Léteznek különben még más ártatlan italok azok számára, kiknek a tiszta víz igen izetlen. Például a gyümölcsből készített különböző szörpök, vízzel vegyítve, igen kellemes, hűsítő italok. Még jobban oltja

a szomjat egy kevés hideg kávé, ha vízzel feleresztjük, s jeget és cukrot teszünk bele. Enyje, hogy nem küldhetek olvasóimnak ebből vagy más ilyen jó, egészséges italból egy keveset; tudom, levelemnek, legkivált végével szereznek örömet.

Gerando Attila.

Kezdjük imával.

Sok jó szokása van a székely embernek. Ezek között első helyen említjük meg azt, hogy midőn reggel kezébe veszi a kapát vagy sarlót így sohajt fel: „Én Istenem segíts meg a mai napon is!” És az Isten megsegíti, mert munkája gyorsan halad, kedve nem lankad, sőt rendszeren szép énekkel vidámitja lelkét, s a nap végén is így imádkozik: „Hála Istennek, hogy ezt is elvégezhetjük!” Egy másik, ehhez hasonló szép szokás az, hogy midőn a mezőn vagy otthon a háznál evésnél látja a háznépét, így üdvözlí: „Isten áldja meg az ebédjüket”, mire ilyen választ kap: „Jó szívvél látjuk az ebédre!” Ha útközben talál valakit, még ha idegen is, szíves szóval így köszönti: „Az Isten áldja meg!” „Jó napot kívánok!” Ezek a mindennapi szavak külön-külön egy imával érnek fel s mutatják hogy milyen nagy az emberekben a vallásos érzés és a keresztényi szeretet. Gyakoroljuk sápoljuk szüntelen s soha se feledjük, hogy az a hely, a hol állunk szent hely, s a természet Isten temploma. Isten ott van s hallja a legnémbább sohajt s megadja azt is, a mit kérni sem tudunk még. Kezdjük s végezzük imával minden munkánkat!

— 0 —
13 33

A vasárnapi iskoláról.*)

A f.-váraljai egyházban a vasárnapi iskola (nyári tanítás) emlékezet óta mind a mai napig kívánt szorgalommal gyakoroltatik.

Hiszem, hogy mint eddig volt, ugyezután is meg lesz mind a nyári tanítás, mind a téli esti iskolázás. Akaratunk erre nem hiányzik.

Én a nyári tanítást a tanulás céljából is, de a vallásos érzelem fejlesztése céljából is fenntartandónak és rendezendőnek tartom. Ide vonatkozólag egészen a tárgyhoz ragaszkodva a következő általános véleményem van:

Tananyagul felhasználhatni minden oly tárgyat, mely az ember életére szorosan tartozik Olyat is, a melyet a rendes mindennapi

*) A Dávid Ferencz Egylet titkára a vasárnapi iskola (nyári tanítás) régi és jelenlegi állapota felől felvilágosítást óhajtván szerezni, egy néhány kérdést intézett az esperesek útján a lelkész urakhoz. Az itt közöltek a f.-váraljai lelkész ur kizserítő és megfigyelést érdemlő nyilatkozatát tartalmazzák.

Szerk.

iskolában a gyermekek értelmi fejletlensége miatt elé venni még nem volt idején; olyat is, a mely elévételét ugyan ott is, de a melynek tovább fejlesztésére s az étellel való egybekötésére szükség van. Így a babonák, természeti tünemények, időjárás, alkotmány, hazai és gazdasági ügyek, egészség, egyházi élet stb. köréből.

De kiválóan mégis a vallási tárgyak tanítását tartom a vasárnapi iskola főfeladatának. Erre nagy szükség van. És pedig oly tágas mező ez, a melyen élethossziglan ellegelészhet egy jó kereszténynyé lenni akaró ember. Itt vannak:

a) A szent történetek. Ezek egyes feltűnőbb jeleneteire, ki-magasló férfiai-ra ezek tanulságos dolgaira sokszor szoktunk hivatkozni a nép előtt egyházi beszédeinkben úgy, mint a közéletben. De hiába hívathozunk ezekre, hiába emlegetjük, ha a nép nem tudja. A bibliát tudni különben is szüksége van minden keresztény embernek; azt tanulni, tanítani szent kötelesség! A rendes mindennapi iskola egyéb tantárgyakkal való megterhelhetőség miatt igen keveset képes tanítani belőle s azt is csak futólag és felületesen. Így hát a bibliatanításból a vasárnapi iskolának is jut s azt el is kell vállalnia!

b) A hitelvek, hitezikkek. Hát ezekkel végezhet-e a mindennapi iskola? Nem, még a konfirmáció sem. Hisz ezek között igazán számos tétel van olyan, a melyet valóban csak a felnőttek értelme képes feldolgozni, de a kis gyermeké nem. Megismerem, hogy ez a tárgy igen száraz tárgy népnek, t. i. a káté, dogma, s haszontalan időtöltésnek is látszik ezzel foglalkozni. De hát a mi tetszik a mivelt keresztény világnak felekezeteinkben élnie, addig káté is lesz s azt illő ismerni minden egyháztagnak; illő, sőt szükség ismerni saját felekezetünk tagjainak is hitelveinket, mert azok ismerete nélkül érdekeinkért senki sem lelkesülhet, azt nem szeretheti és nem védheti.

c) Az egyháztörténelem. E tárgy még falusi embernek nem taníttatott bővebben, mint a mennyit a „Simén szent történet“-e tárgyal; pedig — különösen egyházunk multjából tudni, falusi embernek sem ártana.

d) Egyházi énekek. Utoljára emlitem, pedig ez nem utolsó. Az éneklés az isteni tisztelet egyik lényeges része, mely ha hiányzik, pusztaság és rideg az isteni tisztelet. Már pedig faluhelyen a népnek magának kell énekelnie, más nem helyettesítheti. De ma — különösen némely községi iskolában — a mint egyéb vallási tárgyak, úgy az egyházi ének sem taníttatik kívánt mértékben. A gyermek minden egyébnek neveltetik, csak vallásosnak s templomszeretőnek nem. E tekintetben az iskola, melyért annyiszor imádkoztunk: Atyánk jöjjön el a te országod! mit sem használ. Némely községi iskolában az egyházi ének tanítása háttérbe szoríttatott.

Azt mondtam előbb, hogy a vasárnapi iskolának a vallásos érület ápolása feladatát istulajdonitom. Az erre bir is hatással nem

csak a tanulás, hanem csupán a templomban bennmaradás ténye által is. Ez ürügy arra, hogy az ifju templomba menjen s vérévé váljék a templomjárás, a vallásos érzelem s bizonyos neme az egyház iránti vonzódásnak: megengedem, hogy némelyt éppen e tart vissza a templomtól; hát minden szabály alól van kivétel. Mert hogy az egyház és templom iránti vonzódást ily külsőségek is ápolják, különösen a gyermekben, én azt erősen hiszem. A mai jó templomjáró s „jó ekklesia tartó“ emberek nagyobb részét azok teszik, a kik régen az alatt az iskolai rendszer alatt éltek, a melyben az iskolában a fődolog a vallásos nevelés volt. Akkor az iskolás gyermek hétköznap, mint vasárnap a tanító vezetése alatt — sorban, néha-néha éneklés mellett — soha sem maradt el a templomból; sőt templomot separt, harangozott, fuvót nyomott, a mester mellé ülve énekelt s mi több: szükség esetén kántorkodott vagy éppen orgonázott is. A templomot ma sem feledi az azon rendszer alatt iskolázott ember. Így volt jó hatással az ifjura a vasárnapi „fennmaradás“ is egy vagy több innepélyes viszonyaival. Emlékszem oly helyre és időre, a hol és a midőn a „fennmaradt“ s templomból hazamenő ifjuság a papot lakásáig énekszóval kísérte haza.

Ma jó ha a szülők harmadrésze gyermekét vasárnap nem a mezőre és a barmokhoz, hanem a templomba küldi — legalább egyszer. Más nincs, a ki erre kötelezze; hisz a községi tanítók nagyrésze maga is ritkán megy a templomba.

Tankönyvek nélkülözhetők is, de mégis nagy szolgálatot nyujtanának. Legalább vezérkönyv, egy sorozat, utasítás vagy kimutatás arról, hogy mit és minő rendszerrel lehetne feldolgozni a nyári tanításon; ez által sok pap több eredménnyel tanítana!.

A módszerről az a véleményem még is, hogy a könyvnélküli magoltásnak a nyári tanításnál nem lehet helye. Erre a nyári szorgos munkaidőben, midőn a testi munka néha még vasárnap reggelre is áthatott, az ifjuságot kényszeríteni kegyetlenség lenne; de az által többen el is idegenednének a templomtól — különösen a rest tanulók és gyenge értelműek. A leczkét elbeszélni s utánkérdezni — volna helyes módszer.

Kik legyenek a vasárnapi iskolások? A mindkét nemű összes ifjuság. Elhiszem, hogy csak a 15 évesekig fel könnyebb lenne pontosságra s fegyelemre szorítani, de másfelől azt is tapasztalhatni, hogy együtt mindent jobb kedvvel szoktak tenni. A legtöbb ifju nem tartaná az igazsággal megegyezőnek azt, hogy a míg ő benn tanul, addig a másik, talán barátja, talán kedvese, künn mulatozzék. A mit az egyik tesz, ugyanazt szeretné tenni a másik is; a hol az egyik van, ugyanott óhajt lenni a másik is. Ebből önként következik, hogy a két nembeli ifjuságot együtt kell tanítani.

Arra nézve, hogy mikor történjék a tanítás? csak azt felelem, hogy inkább délelőtt, mint délután. Sokan és sok helyt foglal-

koznak testi komoly munkával vasárnap is — és ha az ilyeneknél is lehet inneplésről szó, az a két templomozás közt történik, míg délelőtt és délután a munka napirenden van. A hol délután nincs is munka, még ott is nehéz az ifjuságot bár egy óráig is bentartani, — feltéve, hogy templomba ment, mert ekkor majd mindeniknek van valami kedves elfoglaltatása: játék, táncz, utazás, látogatás stb. De még a lelkészre nézve is ezt az időt tartom alkalmasabbnak, — a templomozás után amugy is üres — ebéd előtti órát. Vagy tán sok helyt nincs meg ez az üres óra? Tessék harangoztatni idejében és nem 11 órakor. E késedelem rendetlenség, útálása a népnek a délelőtti munkára, a kalákára, a késői öltözködésre. Ilanem hát döntsének itt a helyi viszonyok. A hol délelőtt és délután is tartatik iskola, még jobb!..

Hogy mik lehetnek a pontos iskoláztatás eszközei: erre a kérdésre nehéz felelni. Itt meg kell különböztetnünk a templomjárást és a benmaradást; mert az elsőre nézve büntetést nem alkalmazhatunk, mivel ez által meggyűlöltetnők a templomot az ifjakkal is és azok szülőivel is. A hol a nép szokott a templomba járni, ott az ifjak sem maradnak el, a hol nem szokott, ott hiába tusakodni. De megtörténik gyakran az, hogy isteni tisztelet végeztével a gyülekezettel együtt a tanköteles ifju is kionson a templomból. A büntetés az illeti meg mulhatatlanul, a népkönyvtár részére fordittatván a büntetés díj. Ezt pedig szedje fel a gondnok átírására, a kinek itt az ellenörködés elengedhetlen tiszte, a községi bíró.

Es itt szabadjon kimondanom, hogy a lelkész lelkiismeretes buzgalma igen is számbavehető körülmény a nyári tanítás rendbentartásánál. Sokat tehet a lelkész fegyelme, buzgalma, vonzó tanítása, pontos kitartása; ellenben sokat árthat: hanyagsága, lágymelegsége és az ügy iránti unatkozása, érdektelen tárgyak tanítása stb.

Különben az is igaz, hogy minden községben a nyári tanítás amugy sem sikerül egyiránt. Vannak községek, melyekben a nép kitarátóan ünnepel, s ünnepek alatt út, útfél, kapuk eleje, játszó helyek és korcsma ünneplő néppel vannak telve. Ilyen helyekre való a vasárnapi iskola. És vannak községek, a melyekben: munka, pásztorkodás, utazás, kereskedés s más életnyomoruságok a népet elfogják a templomtól, távol tartják saját községüktől is; itt hiába tusakodni a nyári tanítással. E helyett a téli estéli iskolázás volna ajánlatosabb, a mi különben mindenütt elkelne, még ott is, a hol a nyári tanítás virágzó állapotban van.

Minden mivelt nép igyekszik valamiképp értékesíteni a téli hosszú estéket, csak a székely férfi nép alussza át.

Téli időben, vasárnap délután, tehát nappal tartandó vasárnapi iskoláról — faluhelyen, a hol a barnok gondozása s más efélék az ifjuságnak is mulasztthatatlan gondot adnak, foglalkozást nyújtanak, szó sem lehet.

Kozma Dimén,

f.-váraljai unitárius pap.

Egyleti élet és munkásság.

A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz. Elnöki tisztemből kifolyólag a Dávid Ferencz Egylet tagjait meghívom a f. évi közgyűlére, mely tartatni fog augusztus 29-ik napján délelőtt 9 órakor kezdődőleg. Talán szükségtelen is hangsúlyoznom mennyire fontos az, hogy egy egylet tagjai évenként legalább egyszer találkozzanak s ott eszméiket kicseréljék. A fiók-egyletek t. elnökségeit arra kérem, hogy a vezetősök alatt lévő fiók-egylet működéséről a jelentést és pénztári kimutatást aug. 1-re az egyleti titkárhoz küldjék be. A közgyűlés tárgysorozatából kiemelem, hogy a folyó ügyek az előbbi évekhez hasonló rendben fognak tárgyalatni. Felolvasó lesz Gál Miklós torozskói lelkész és Kozma Ferencz Kolozsmegye kir. tanfelügyelője; felolvasása tárgya: a „felnőttek oktatása“, melyet vitatkozás követ. Kolozsvárt, 1888 június 25 én. Dr. Brassai Sámuel, elnök.

Hálaünnepély. Az unitárius főiskola nagy termében május 31-én d. e. 11 órakor tartatott meg a jóltevők emlékünnepélye. A tanári karon és tanulósgon kívül különösen nők voltak jelen szép számmal. Az ünnepélyt megnyitotta az ifjusági dalkör éneke, melyet Oberti János buzgó karnagy vezetett. Ezután Kovács János igazgató tanár tartott egy csinos megnyitó beszédet A mi ünnepélyünk — mondá az igazgató — az igaz kegyelet ünnepe azok emlékére, a kiket már rég a sírhalom fedez, de közöttünk szellemük; azok emlékére, a kik az élethalál küzdelemben megmenték nemes adományaikkal kicsiny vallásfelekezetünk szép reményekre jogosító életét. Ez az ünnepély főként az ifjuság kegyeletének ad kifejezést, hiszen ők használják az elköltözött nemes adakozók adományai édes gyümölcseit. Az ifjuság hálaérzetét egy csinos és lelkes beszédben tolmácsolta Pázsint Mihály I. éves papnövendék. Az ezt követő ének után, Mózes András lelkész és tanár Bagoly Sándor életrajzát olvasta fel. A felolvasó szíveségéből egy közelebbi alkalommal közölni fogjuk a kegyes jóltevő életét, addig is megemlítjük, hogy Bagoly Sándor Sepsí-Szt.-Királyon 1802-ben született s 1875-ben halt meg. Hagyománya tőkéje jelenleg 4000 frt s kamatai a főiskola tanári kara fizetésének a javára fordíttatnak. Ezután Józan Miklós I. éves papnövendék szavalta el alkalmi költeményét, melyel a hallgatóság tetszését megnyerte. Az ifju író buzditására hadd álljon itt egy versszak:

Áldott legyen a föld, a mely	Hol sirotok éjjelében
Hamvaitok takarja,	Megpihenve boldogan
Áldott a fű s virág-kehely	Kebleteknek, kétségtelen,
Mely oda nő a hantra:	Csendes, dicső álma van.

Kovács János igazgató egy rövid beszéddel zárta be a szépen sikerült ünnepélyt, s végül az ifjusági zenekar Oberti B. János karnagynak egy kitűnő indulóját játszotta igazi lélekkel. Meg kell említenünk, hogy az ilyen ünnepélyeken az ifjuságból a szónok és szavaló egy előre megtartott pályázaton válik ki. Ehez képest pályadíjat nyert

szónoki beszédével Simó János II. éves papnöv. s dicséretet Pázsint Mihály, ki az előbbi gyengélkedése következtében szónokolt. Költeményével pályadijat József Miklós nyert pályadij 5—5 frt volt s a két szereplő az iskola áldozatkész felügyelő gondnoka ajándékából ugyanannyi jutalomban részesült az ünnepély után. Ime mily gyorsan termi a háladatosság a maga gazdag gyümölcsét!

Hévízen Török Áron f.-fehérvári esperes 4 frtot ajándékozott a vallástanulásban legtöbb előmenetelt tanusított tanulók között leendő kiosztásra. Részesült belőle nyolcz tanuló. A buzditó áldozatért Ozsváth Gábor helybeli lelkész lapunk útján is szíves köszönetet mond.

Fogarasba a szomszéd megyékből feltűnő sok unitárius gyűlt össze foglalkozást keresni. A bejáró lelkész Ozsváth Gábor hévízi pap, pünkösztkor tartott isteni tiszteletet, mely alkalommal 43-an vettek urvacsorát. Bár havanként legalább egyszer részesülhetnének az Isten ígéje hallgatásában ezek a szegény hivek. Bizunk az esperes ur buzgóságában, hogy a szükséges intézkedést minél hamarább megteendi.

Tordára Iszlai Márton helyébe, ki már június hó végén elfoglalja kolozsvári állomását, az egyház megválasztotta Adorján Domokos vargasi énekvezért és tanítót, s erős a reményünk, hogy szép egyházunk szerencsésnek fogja találni a választást, mert Adorjánt belső embernek termett törekvő ifjunak ismerjük.

Uj harcosok. Az egyház mezejére közelebből több derék ifju fog kilépni a papnöveldeből az evangélium fegyverével. Tarcsafalvára Sárosi József július 8-án, Kadácsba Péter János jul. 15-én köszöntnek be. Körispatak, Szt.-Benedek és II.-Szt.-Márton még ürességben vannak. Harcolnak a harcot nemesen s fűssák futásokat Isten dicsőségére és a hivek lelki üdvösségére.

Püspöki látogatás. Főt. Ferencz József püspök úr, mint arról örömmel értesülünk, a nyáron megfogja látogatni a háromszéki egyházkört. Valószínűleg Nagy-Ajtán vagy Bölönben kezdi. A főpásztori látogatás mindig nagy esemény a vidéki egyházak életében. Sok bonyolult kérdés nyer ilyenkor megoldást, s számos személyi és egyházi zavar tereltetik rendes mederbe. Püspökünk atyai nemes szíve és mély belátása áldást visz a hiveknek, várják és fogadják hiveink örömmel és kész szívvel.

A szülőkhez. Mindenkinnek emberi kötelessége védeni a gyermekeket; a papok s tanítók ezenkívül tanítani is kötelesek, de minden tekintetben legnagyobb a szülők kötelessége. Ime most papjaink és tanítóink a vasárnapi iskolában oktatni akarják gyermekeiket a szépre, jóra és nemesre, de a gyermekek közül csak egy-egy megy fel: kérjük vegyék szívökre gyermekeik jövő sorsát s ne fesszák meg ettől a jó iskolától, mert magok s az Isten ellen is vétet követnek el. Vigyék a templomba s hagyják benn hogy tanuljanak.

Az üres templomok miatt rendesen a papot hibáztatjuk, s nem gondoljuk meg, hogy biz azok csak azért üresek, mert mi nem megyünk belé s nem visszük el miéinket. De nem gondoljuk meg, hogy az embernek addig kell oda menni, a mig van kivel! Majd a mikor valamelyik kedvesünk meg hal, akkor oda megyünk, hogy kisírjuk bánatunkat, pedig a templom nem a bánat, hanem az öröm és vigasztalódás helye. Menjünk a templomba addig, a mig jól van dolgunk Ne várjuk, hogy a bánat kergessen!

A Dávid Ferencz Egylet érdekében jelszóul azt tűztük volt ki, hogy mindenik tag szerezzen maga mellé még ötöt s akkor egy hatalmas egyletté nővi ki magát. Ügybarátaink közül sokan magokévá tették az egylet ügyét s a számot két-háromszorosan is kállították, de sokan vannak még hátrálékban! A jelszót ismét hangoztatjuk s talán mondhatjuk, hogy nem egészen a magunk, hanem a hívek érdekében, mert azzal merjük biztatni magunkat, hogy a tagság ingyenes járuléka az „Unitárius Közlöny“ önmagáért is megérdemelné, hogy ötször annyi olvasója legyen, mint a mennyi eddig volt, legalább is mi igyekeztünk, hogy olvasható, hasznos és gyakorlati legyen. Kérjük a t. olvasót, hogy ne sajnálja a Dávid Ferencz Egylet érdekében szót tenni ismerősei és barátai körében.

Felhívás. Az önképzőkörök és olvasó egyletek t. elnökeit illetőleg a lelkész és tanító urakat tisztelettel felkérem, hogy augusztus 1-ére sziveskedjenek kimutatást küldeni hozzám a vezetősök alatt levő önképzőkör, illetőleg olvasó egyletről, kitüntetvén, hogy 1. Mikor és hogy alakult? 2. Hány tagja volt az első évben s hány van most? 3. Mi a könyv- és pénzvagyona? 4. Mikor és hogyan szokott gyűlést tartani? 5. Mi a munkaköre s azt hogy teljesíti? 6. Miből állott működése a f. évben? Főleg az utóbbi kérdésre részletes kimutatást kérek. Kiváló tisztelettel: Kolozsvárt, 1888 jun. 17.

Boros György,

Dávid Ferencz Egylet titkára.

Simén Domokos sirkövére ujabban adakoztak: Péterfi Lajos kezéhez Székely-Kereszturt: Sándor János 1 frt, László József 50 kr., Bedő Dénes 50 kr., Péterfi Lajos 1 frt, Barabás József 50 kr., Fekete Domokos 50 kr., Szent-Miklósról Darkó Lajos 1 frtot = 5 frt. Boros György kezéhez: Tordáról Albert János 1 frt, Budapestről Derzsi Károly 5 frt = 6 frt, mely összegek az elébbi közlemény főösszegéhez adatván, begyült összesen 237 frt 90 kr. Az adakozásokat továbbra is elfogadják a gyűjtők s egyszersmind kérik is az elhunyt tisztelőit és barátait, hogy hozzák meg az áldozatot a derék férfi emlékének.

Csokfalván 1876 óta egy igen virágzó olvasó-egylet van, hol hetenkint három estve össze szoktak gyűlni ugy a 12—15 éves gyermekek, mint a felnőttek szép számmal, s a szép irodalmi termékek olvasása, az egyházi énekek, nemkülönben a számvetés is szép sikerrel gyakoroltatik a községi tanítók Lőrinczi Dénes és Benedek

János vezetése alatt. Különösen az éneklésben szép sikert mutatott fel, mert a dalárda már a templomban is kitüntette magát. Örömmel jegyezzük fel ezt a szép és hasznos munkásságot, s óhajtánók hogy minél több ilyennek jönnének tudomására.

Népkönyvtárt keli teremteni! Özv. Váradi Károlyné önsaga újabban 12 művet kegyeskedett rendelkezésünkre bocsátani a népkönyvtárak közt való kiosztásra. Köszönjük és annak idejében illő helyre juttatjuk.

A székelv-keresztvri unitárius ekklezsiában 1888 virágvasárnapján confir-mált növendékek, alóírt felhívására, u r a s z t a l i k e l l é k e k r e, a következő kegyes adakozást tették: Csiki J. 10 kr., Mátéfi Márton 5 kr., Gáspár Mózes 10 kr., László Anna 1 frt, László Róza 1 frt, Hegyi Gábor 10 kr., Sojka Márton 10 kr., Vajda Domokos 4 kr. Fodor Samu 10 kr., Lőrinczi Mihály 5 kr., Birtalan Juli 5 kr., Major András, Patakfalvi Anna, Nagy Anna, Kálmán Róza, Lőrinczi Ráki, Fodor Ráki, Telmán Zsuzsa, Telmán Ilona 10—10 kr., Pitó Juli (Lajos leánya) 30 kr., Lőrinczi György 5 kr., Firtos Juli 20 kr., Bács János 3 kr., Fodor Juli 5 kr., Kis Lidi 50 kr., Forgács Máriskó 40 kr., Balázs Dénes 5 kr., Kibédi Mihály 2 kr., Albert Ferencz 3 kr., Veres Gábor 30 kr., Andrási Zsuzsa 5 kr., Major Mihály 5 kr., Sipos István 5 kr., Pitó Juli, Márkos Sándor, Fodor Róza, Fülöp János 10—10 kr., Jó Mihály 4 kr., Pitó Rebi 5 kr., Gábor Miklós 8 kr., Simó Juli 5 kr., Katona Sándor 20 kr. Isten éltesse, vallásos buz-góságuknak ilyen szép jelét adó ifju atyánkfiait! Sz-Keresztur april 18. 1888. Barabás Lajos, unitár. lelkész.

Olvasóinktól és levelezóinktől szíves elnézést és türelmet kérünk, hogy az önálló s főleg alkalmi cikkek miatt kénytelenek voltunk több közleményt kihagyni.

Hazánk és a külföld.

Külföldi szabadelvű keresztények. Chalmers András barátunknak a külföldi unitáriusok gyűléseiről írt érdekes közleményét terünk szűk volta miatt kénytelenek voltunk erőssen összevonni, sőt abból lényeges részeket kihagyni. Az alábbiakat adjuk kiegészítésül: az angol és ámerikai unitáriusokéhoz hasonló nagy gyűléseket szoktak tartani a velünk rokonszenvező szabadelvű keresztények Hollandiában, Németországban és Schweizban s valamint ők is rendesen szoktak küldeni hozzánk követeket, ugy mi is küldöttünk az ők gyűlésekre. A h o l l a n d i „protestans szövetség“ rendesen nagy számu résztvevők jelenlétében tartja gyűléseit. Az isteni tisztelet arról győzi meg az embert, hogy náluk erős a vallásos érzés és nagy a szabadság szeretete. A németek is protestans szövetségnek nevezik a magokét, de ez már aristokratikusabb mint a hollandiaké, mert ebben tanárok, papok s módos polgárok s előkelő nők vesznek részt. Az első 1865-ben tartatott s azóta mindenik két évben volt egy. Az idéni a császár betegsége s az e miatt előállott zavarok miatt elmaradt. S w e i c z-ban három évben tart gyűlést „a szabad kereszténység egyesülete“. A gyűlések helye valamelyik nagy város. A sweicziak különösen nevezeteseik jeles szónoklataikról, a melyekből az ember erős meggyőződést merithet arról, hogy szabad népnek szabad

vallásra van szüksége. Mindezek a gyűlések egy tekintetben különböznek a magyar unitáriusok zsinatjától, abban t. i. hogy mindenik csak önkéntes s tanácsadó gyűlekezet, míg az unitárius zsinat egyszersmind törvényhozó is.

Halottak emléke.

Baló Lajos bordosi unitárius lelkész élete 41-ik, egyházi téren való szolgálata 21-ik évében, rövid szenvedés után f. hó 11-én meghalt. Az elhunyt, mint énekvezér és tanító, Sepsiköröspatakon 20 évig működött kitartó szorgalommal és szép eredménnyel. Majd az egyházi felsőbbiségtől lelkésszé neveztetvén ki, f. évi január 22-én elfoglalta hivatalát Bordoson. De éppen az új pálya kezdetén a halál kiragadta hivei köréből. Temetése f. hó 13-án volt nagyszámu közönség általános részvétele mellett, mely alkalommal könyörgést Székely Zsigmond pipei, gyászbeszédet Végh Mihály ravai lelkész tartottak. Özvegyet és hat kiskoru gyermeket hagyott maga után. Béke legyen porai felett! —h

Nyilvános nyugtázás.

Hatodik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Rendestagok: 1—1 frttal Fodor András 85—87. Balogh Sándor 85—87. Dr. Gelei József 85—88. Lőr Máté Szkiezo 1885. Májai István 85—87. Májai Istvánné 85—87. Horváthi Józsefné 85—86. Fodor Domokos 85—86. Albert János 85—87. Ajtai János 85—88. Szigeti Mózes Kolozsvár 85. Laborda Bartók Eugenia Maros-Ujvár 85—88. Binder János A-Szováth 85—88. Kanyaró Ferencz 88. Sárdi Lőrincz 86—88. Ptacsnik József N-Szalonta 85—87. Csíffó Salamon London 86—87. Lőrinczi István Kolozsvár 85—88. Oszváth Gerő 86—87. Czakó József 86—88. Fodor Gyula 1886—1887.

Bágyi Kálmán, pénztárnok.

TARTALOM.

Zsolozsma. Rédiger Géza . . .	133
Kepe megváltás. Kovácsi Antal.	134
Szántóka. Gálffy Sándor . . .	136
Nagy-solymosi Koncz János. Péterfi Lajos . . .	137
Trombitás János szomorú története. (Népszerű elbeszélés). Rédiger Géza . . .	139
Emlékeimből Gyöngyösi István.	147
A vadházasságok megszüntetéséről. Kis Sándor . . .	151

Emléksorok. Csíffó Salamon . .	152
Levelek Kolozsvárról II. Gerando Attila . . .	152
Kezdjük imával. — o — . . .	156
A vasárnapi iskoláról. Kozma Dimén . . .	156
Egyleti élet és munkásság . .	160
Hazánk és a külföld . . .	163
Halottak emléke . . .	164
Nyilvános nyugtázás . . .	164

I. kötet.

1888. Szeptember.

9-ik szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Az anya.

(Szilvaszüreten.)

A reggel künn kapja, az este ott éri,
Istennek áldását szedi, gyűjti, méri ...

Esőtől, harmattól lába által ázik
Észak vad szelétől két keze megfázik ...

Kifárad a cseléd, megtölt minden csebet,
De félbe nem hagyja, mihez hozzá kezdett ...

S a mig foly a munka, habár nem is mondja,
Szerettei között bolyong lelke, gondja ...

Napnak derülését alig alig várja,
Hogy fiát, leányát, kebelére zárja ...

S mikor aztán este elcsendesült minden
Munkája értékét számitja fel itt benn ...

Oda is kell ennyi, itt is ott is hiány ...
„Oh de jókor jött ez isteni adomány!“

Szemeit álomnak imával adja át ...
Gyermekem szeressed az édes jó anyát!

Nagy Lajos.

Jelen számunkhoz Simén Domokos arczképe van mellékelve.

Kis-kadácsi Simén Domokos.

Szül. 1836 július 30. — Meghalt 1878 szept. 9.

A mikor ezek a sorok eljutnak rendeltetésök helyére, éppen tíz éve lesz annak, hogy a kolozsvári unitárius főtanoda tanári karának egyik ifju tagja Simén Domokos, kinek arczképét mellékelve adjuk, a halál áldozata lett. Tarcsafalván született. Ott, azon a kedves tájon, hol először látta meg az áldott napot, a Nyikó mentében, hová hanyatló egészségét helyre állítani ment, ott ragadta el a halál.

Élete csak 42 évre terjedt s munkássága valódiilag csak ekkor vette kezdetét, mert, mint mindig szorgalmas ember, eddig a tanulmányozásban, tervezésben és gyűjtésben lelte örömét. Atyja Simén János tarcsafalvi unitárius pap a tanulni szerető papok közé tartozott. Fiának, ki három gyermeke közt a második, s mint fiu első volt, a tanuló pályát szánta. A falusi iskola után a székelly-kereszturi, onnan a kolozsvári gymnasiumba lépett. Ugynevezett láng elme nem volt, de a szorgalom mindent kipótolt nála, annyira, hogy tanulótársai közt az elsővel haladott.

A szép művészetek iránt különös hajlama volt, s a rajzolásban, mi ekkor nagyon mostoha gyermek vala még az iskolákban — oly szép sikert ért el, hogy legelső önálló művét az unitárius püspökök arczképcsarnokát ennek köszönheté. Ezért a művéért Stein könyvkereskedőtől kapott száz forint összeggel fedezte külföldi utja költségei egy részét, a mi a theologiai tanfolyam bevégezése után 1860-ban következett be.

A Simén Domokos, aránylag rövid élete, tanuja volt hazánk minden fontosabb mozzanatának. A magyar forradalomban mint 12 éves gyermek belesodródott, az absolutizmus korában tanult mint ifju s ugyan ennek a nyomása alatt az angol unitáriusok részéről az egyháznak felajánlott segélyt ő élvezte legelőbb.

Londoni élete uj világot tárt fel előtte s míg egyik felől a theologiai tudományokban megedzette, az unitarizmus történelme tanulmányozására felébresztette élete utolsó perczéig fokozódó vágyát.

Olvasóink közül is bizonynyal sokakat keresett fel, hol személyesen, hol meg írásban az unitárius könyvekért s a husz évi folytonos gyűjtés eredménye egy oly gazdag unitárius könyvtár, a milyen nem volt több.*)

*) 1883-ban az E. K. Tanács 1500 frton megvásárolta a könyvtárt az unitárius főiskola részére Ürmösi Gyula tanártól, mint örököstől, a ki 300 frtot tett alapul a könyvtár gyarapítására.

1862-ben jött haza külföldről, s ugyanakkor megválasztott Székely-Kereszturra tanárrá, s ugyanoda a következő évben igazgatónak. Ebben a minőségben működött eréllyel és tekintéllyel 1866-ig, midőn aztán saját kérésére áttétetett Kolozsvárra, helyébe menván Marosi Gergely. Ez a lépés tette kezdetét theologiai működésének, mert a már ekkor külön álló theologiai intézetben a bibliai tárgyak tanítása kezére bízott. Kolozsvárt papi hivatalt is viselt.

A protestáns külföldön a theologiai szabadelvű birálat és a folytonos vizsgálódás, diadalát ülte. Simén Domokos, hazánk kevés számú jelese mellé állva, segített betelepíteni azt közénkbe is. Két önálló műve: „A szentháromság eredetének és fejlődésének története” s az „Evangéliumi csodák” sok kényes kérdést nagy bátorsággal oldottak meg s Simén nevét ismeretessé tették egyházunk körén kívül is.

A protestáns hírlapokban élénk eszmeharcz folyt s Ferencz József után Simén Domokos vett legnagyobb részt azokban. A hazai protestánsok között már régen érlelődő szabadelvű gondolkozás a 70-es évek elején reformra hívja fel a haza munkás férfait s a reform-egyletnek tervezett, de „Protestáns Egyletté” lett új társaságban Simén Domokos volt az első unitárius, ki felolvasást tartott.*)

Theologiai munkássága főleg a „Keresztény Magvető” útján, melynek 1874-től haláláig egyik szerkesztője volt, jutott nyilvánosság elébe, de korai halála miatt legnagyobb részben csak tanítványai között vált ismeretessé.

Az egész ó- és újtestamentumot tankönyv gyanánt bevezetéssel látta el, a hittanból egy néhány részt megírt, s a dogma-történelmet a három első számról elkészítette. A tanításban éppen úgy, mint külső megjelenésében a szigorúságig szerette a pontosságot, rendet, miért tanítványai általános tiszteletét bírta.

Legkedveltebb eszméje — az unitárius vallás multja megírása — volt tanári működése közben legfőbb foglalkozása tárgya. A nyilvánosság egy pár czikken kívül csak keveset látott ebből a nagynak ígérkező műből, mert életében még csak annyit tudta összegyűjteni. Egy-egy időszakról megkezdte a rajzot is s főleg Dávid Ferencz életét csaknem egészen megkésztette, az a célja is meglévén, hogy önálló művé dolgozza ki. Az erdélyieken kívül a lengyel unitáriusok irodalmát kedvelte és mívelte, mint a mely annyi ponton érintkezésbe volt az erdélyi-

*) Az unitáriusok közül tartott még Ferencz József.

vel. Servét Mihályt ifjúságától kezdve nagyon szerette s egy német író, Tollin után, életét külön füzetben is kiadta.

Az egyházban szerepelt, mint Kolozs-Doboka köri jegyző, s megválasztatott főjegyzőnek is, de ebben a hivatalában úgy mint sok más nemes tervében meggátolta a korai halál, mely Kis-Kadácsban édes anyja házánál lepte meg 1878-ban szept. 9-én.

Simén, mint jó tanár: tanítványai; mint szorgalmas író: az egyházi emberek, s mint lelkes unitárius: az egész unitárius egyház tiszteletét kiérdemelte s ez az érdem, habár kissé későn is, megleti az elismerést és méltánylást azon az ünnepélyen, a melyen halála tiz éves fordulóján emlékkő fog állíttatni sirhantja fölébe f. hó 11-én.

Boros György.

Melyik volt szomorubb temetés?

Nem volt Sas Péternél gazdagabb ember az egész faluban. Ha kérdezték néha előhaladásának utját, mindig azt mondotta: „a munkátlanság az ördög párnája, a szorgalom a jólét után törekvők nyughelye!”

Gazdag lett a munka és szorgalom segélyével, és boldog Isten által, ki házasságából egy fiu és egy leány gyermekkel áldotta meg. A mint nőttek gyermekei: úgy nőtt boldogsága is. Volt azonban egy ön-maga előtt ismeretlen hibája, az, hogy tulságosan szerette gyermekeit. A tulságos szeretet sokszor megboszulja magát — különösen fiugyermeknél. Ha fia pajkosságból betörte játszó társának fejét, vagy bezúzta a szomszéd háza ablakait: a tulságos szeretet ölelő karjaival nem tudta felvenni a dorgálásnak és szigornak ollóját, hogy lenyirja vele gyermeke tulajdonságainak rosz irányban növvő ágait.

Majd megtanulja a becsületet a kollegiumban — mondá aggódó feleségének. Hát nem tapasztaltad, hogy két év alatt mennyit haladt és szelidült ott? Hát még a mig végez!...

Ne félj, ő lesz még a mi büszkeségünk!...

Lehetett volna, ha az apai szeretet irtani és nem elfedezni tudta volna csupán gyermeke hibáit; de engedetlensége és rosz tanulása által csak szégyent hozott szülőire az iskolában is.

Az iskolához kötött reményben csalódván az apa, kivette onnan megbukott gyermekét.

Tanult emberből értelmes gazda lesz! — mondá önmagának vizgasztalására.

Tanult ember mezőn nem dolgozik! — felelé a fiu apja fájdalmára. És úgy lett. A munkátlanság és henyeség párnáin heverte át napjait. Az unalom volt egyetlen társa, mely az időt leörölni a kocsmába

vitte őt. A mit először csak szorakozásból keresett: az később szenvedélyé vált; lassanként elrészegesedett. Ének helyett bordal, imádkozás helyett káromkodás jöttek ki szájából. Félték tőle s kerülték az emberek, ő is került mindent, csak a korcsmát nem . . .

Husvét napja volt. Öröm az arcokon, öröm a szivekben. Csak Sas Péternek nyomta kettős bú a lelkét. A tavasz ott kívül hiába hajtott rügyet, levelet; ha az ő házában letörte a minden virágnál ékeesebb virágot: viruló leányát.

Lesz-e a gyümölcs a fán, melynek nincs virága?! . . .

Lesz-e öröm az ő házában tavasz nélkül, remény nélkül? . . . Hisz az ő napjaiban már nincs tavasz, az kihullott nem csak az évből; de egész életéből . . .

Megkondult a harang . . . temetésre huzzák, azért oly szomorú!

Jertek el szivetek gyászával, lelketek részvételével ifju olvasóim! Jertek el, öntözzétek a letörött virágot sirjában; öntözzétek, nem lesz hiába való, porladozó szive virágot hajt könnyeitektől: az erénynek és ártatlanságnak virágát.

De én nem csak könnyezni hívtalak: hanem hogy tanuljatok is. Higgyétek el, sokat lehet a sirnál tanulni. Az mindenkit olyannak mutat, a milyen volt életében. A sirok nem hazudnak. Azok hallgatva bár, de a lélek előtt mégis érthetően beszélnek: hogy a jóért küzdjétek, a bűnt megutáljátok! Tűzzetek azért sziveitekhez egy-egy gyászvirágot abból, mi az ő szive porából nőtt: az erényből és erkölcsből; ha szeretnétek azt a tiszta ártatlan szivet: szeressétek virágát is önmagatokban ápolni és megőrizni!

Látjátok, ő egész életében csak egyszer okozott bűt szülőinek — halálával! Ha ti is ezt teszitek, eleget tanultatok: „mert a hol van szivetek: ott lesz kincsetek is!”

A mikor Sas Péter hazaért a legújabb sirhalomtól: házában csak szenvedő nejét találta. Nem volt vele a temetésen fia, hogy együtt sirjanak; de nem volt otthon sem, hogy vigaszt nyújtson bánkodó lelküknek.

Tudjátok-e hol volt ifju olvasóim?

A kocsmában duhajkodott ekkor is. Pazarolta atyjának vagyonát, saját szívének kincseit.

Menj haza Jóska! szólt hozzá a kocsmáros.

Testvéredet temették el Jóska! . . .

Ki vigasztalja meg bánkodó szülőidet, ha te nem, Jóska!

— Ki mer tanácsot adni a Sas Péter fiának, ha ő mulatni akar?! . . .

— Bort hozz kocsmáros! Sas Péter fizet!

Jóska, mára elég volt már! Menj haza fiam, vigasztaljad bánkodó szülőidet! . . .

A kocsmáros e szavait pisztolydurranás követte. A haragtól égő Jóska lelőtte őt. Mikor meglátta az ártatlan véré, mint Kainnál, nála is megszólalt a számoltató bíró: „a te atyád fiának vére kiáltott hozzá!” — és futott . . . futott . . . az atyai házhoz védelmet keresni.

Milyen jó, hogy hazajöttél édes gyermekem!

Ugy-e ezután velünk maradsz mindig? Ugy-e megtérsz és vigaszt nyújtasz bánkodó lelkünknek? . . .

Kivül az ablak alatt összegyűltek tömege adott választ e kesergő reményre: Gyilkos Kain, „hol van a te atyád fia?”

Mit csinálsz Kain? Gyere ki Kain! Itt lakik a gyilkos Kain?

Odabent a csodálkozás és rettegés tekintetei találkoztak egymással. Ki itt a gyilkos Kain? Miért lakik itt a gyilkos Kain?

A csodálkozó atyának e kérdésére a küszöböt átlépő csendőrök adták meg a választ: Sas József, a Sas Péter fia, megölte a kocsmárost, adja meg magát! . .

Megköttözve vitték! A tömeg fenyegetve kiáltá: Né, viszik a gyilkos Kaint! Jól van Kain!

A hová visznek, ott megszelidülsz Kain!

Né, né a gyilkos apja! Né, megyen a gyilkos apja is! Elkiséri magához méltó gyermekét a „kollegyumba“ *) is!

A kétségbe esett apa nem fiát kísérte . . .

Kopogtak ajtómon — Sas Péter lépett be. Könnyei nem folytak, elapadtak volt már. A fájdalomtól megdermedve, elszorult szívvél szóla: Tisztelendő úr, huzassa meg a harangot! Temetésre huzzák, gyászosan, szomorúan; mint az én szívem gyászos és szomorú haláláig! . . .

Fiam gyilkos lett . . . gyilkos! Él és mégis meghalt . . . Már halom a börtön zárának kulcsát csikorogni . . . Oh, bár ezt is a temetőben tudnám, mint azt, szívem megnyugodnék az Isten akaratán, de így . . .

Tisztelendő ur, temesse el élőhalottamat, . . . fájdalmamat, és . . . és azután temesse el az embereknek azt a rossz szokását, hogy a fiu bűnéért az apát gyalázzák!

Ifju olvasóim! A szenvedélytől és haragtól tanácsot el ne fogadjatok soha! Látjátok: a szenvedély embert gyilkol és szívet öl!

Mondjátok meg, melyik volt szomorubb temetés?

Deák Miklós.

*) A székelynép a börtönt kollegyumnak is nevezi, mert ott a bűnös becsületet tanul.

Kerekes Ilonka.*)

(Népballada.)

„Nem, nem hiszem néném, hogy uram mást szeret,
Nem lehet ez való, csak álom, képzelet.
Virasztóba ment ma, felfogadta, mondta.“
„Hiszel te férfinak Kerekes Ilonka?“
„Hiszek én férjemnek, hisz szegény volt s árva,
Én egyedül voltam gazdag apám lánya.
Bolondult utánam tiz falu legénye,
De nem a salakja s nem is a szegénye,
Én számba sem vettem, még rájuk se néztem,
Uram, Molnos János tetszett csupán nekem. —
Kőházunkba hoztam, szivem neki adtam,
Boruban, derűben öleltem, csókoltam. —
Jaj, ha hű nem lenne!... De csak hamar rajta!
Gyorsan öltözz! Gyerünk! Üssünk mindjárt rajta!“ —

Özvegy asszony háza nagyon csendes már is,
Pedig még nem alszik benne Szabó Máris. —

„Csendesen Ilonka! Hallgasd! Lassan! Érted?
Szabó Máris ajkát csókolja a férjed.“ —
„Lelkem néni várjon, szivem, lelkem úgy ég,
Ha ez igaz lenne, tán megis örülnék.
Az ő hangja.... Hallám.... Megcsókolta párszor...
Oh Uram, Teremtőm! vigy ettől a háztól.“ —

„Gyermeim, leányom úgy szeret anyátok,
De nem visel többé gondot már reátok.
Megcsalt éd's apátok, Isten verje érte,
Miatta már szivem elég bánat érte. —
Vagyonunk nagy részét elette, elitta,
Átkozott szivem te, ne dobogj miatta. —

„Nem nyugszom én, nem, nem. Rágyujtom a házat,
Hadd égjen benn szörnyen. Hisz szégyen, gyalázat!
Van neje, gyermeki feslő rózsabimbók,
Ő mégis mást szeret, egy mihaszna ringyót“
Azzal gyermekeit rendre megcsókolta
S kiosont a házból Kerekes Ilonka. —
Sötét volt az éjjel, csend honolt a tájon,
Néma csend, siri csend a halottas házon —

*) A kolozsvári unitárius főtanodában a „Bulyovszky Lilla-alap“ f évi pályázatán 40 frt pályadíjat nyert költeményét mutatjuk be az ifjú szerzőnek.

„Aluszol, aluszol én Molnos Jánosom
Puha fehér ágyon, idegen vánkoston?
Aludjál, aludjál nyugodtan, csendesen,
Mig az égő üszköt e házra rávetem. —

.
A harang megszólalt kongva-bongva, sirva,
Mintha lányt vittek vó'n ki a hideg sirba. —
Az égő ház lángja kavargott a légben,
Nagy zsibongás, láрма támadott az éjben,
Egész falu népe oltotta: hiába,
Mégis oda égtek mindketten a házba. —
Mindenki sajnálja, mindenki könnyezi,
Egyedül Kerekes Ilonka neveti. —
Haja szétzilálva, ő maga egy ingben,
Megáll a nép között. Hallgat rája minden.
„Megcsalt a galambom piros pünkösd napján,
Maradt egy leányom, szép szőke Ilonkám! —
Az uram rosz csont volt. Elégettem... Szánom...
Most már várhat reám túl a más világon.“
Azzal elfut, szalad, bomlott hajjal, ingben....
Szegény, szegény asszonyt szánja ég, föld, minden.

Décsi Mihály.

Levelék Kolozsvárról.

III.

Ha nem csalódom, kedves olvasóim, mult levelem főleg a szeszes italokkal foglalkozott.

A mit a szeszes italok ellen mondtunk, az némileg ráillik a dohányzásra is. A dohányban is van bizonyos mérges anyag, valamint a pálinkában; csak hogy sokkal kisebb mértékben, úgy hogy némelyekre nem hat kártékonyan; de másokra igen. S még akkor is, mikor a dohányzás nem árt, mindenesetre nagy kiadás; vesse fel mindenki, mennyit teszen az év végén a mit pipájára költ; csodálkozni fog az össz-szege.

Sok ember, mikor már nem lehet a mezőn dolgozni, naphosszant tétlen ül és pipázik. Ez kár. Minek lopni az időt, költeni a pénzt és megtölteni bűdös dohányfüsttel a család közös tartózkodási helyét? Nem jobb volna tiszta levegőben élni, foglalkozni, pénzt szerezni? Erre valók az úgynevezett házi iparok. Ismerek egy falut, hol télen át a lakosság székérkas fonásnak adja magát, mi jókora összeggel szaporítja évi keresetét. Másutt, téli időben, a falusi népség bábokat, játékokat farag, kosarat köt nádból, stb. Egyszer egy jó izmos falusi legénynek, kiről tudtam, hogy nem igen van mit ennie, ajánlottam, hogy megtanit-

tatom valamely házi iparra; így azután üres idejét is felhasználhatja pénzszerzésre, s jobban fog megélhetni. Legényem azzal válaszolt, hogy az ilyen munka asszonyoknak való. Hogy is ne! Mintha a semmittevés illőbb volna férfihez; mintha nem volna mindegy micsoda munkával szaporítjuk magunk és családunk kényelmét, csak becsületes munka legyen!

„De hát az úr mit akar? gondolja talán olvasóim közül nem egy. Azt akarja, hogy örökké csak dolgozzunk, ne legyen semmi szórakozásunk? A bort, a pálinkát, a dohányt, minden élvezetet meg von tőlünk; hiszen nem vagyunk mi barmok vagy gépek; nekünk is kell hébe-hóba egy kevés öröm.“

Tökéletesen igaz. Ki is mondja, hogy az ember egyebet ne csináljon, csak örökké dolgozzék? Nem mintha dolgozni büntetés volna. Ellenkezőleg, a munka egyik fő testi-lelki szükségünk. A munkátlan ember a legszerencsétlenebb lény a világon; megutálja az életet, s önmagát. A munka áldás; de csak úgy, ha erőnkhez mért, s ha meg van szakítva élvezetek által. A mai viszonyok közt, szerintem, a munkás ember igen sokat dolgozik, s igen keveset élvez. Lesz idő remélem, mikor kevesebb munkával nagyobb jólétben fog élni; ezen célért küzdenek a szocialisták; én kívánom győzelmüket, kívánom, hogy a munkás embernek több öröme, több élvezete legyen, mint most, nem hogy elakarnám fordítani minden örömtől, minden élvezettől. Hanem olyan örömöket, olyan élvezeteket kívánok neki, melyek nem rontják egészségét, hanem üdvösen hatnak testére, lelkére, üdvösebben, mint a bor, pálinka, dohány, kártya, stb.

Üdvösek például a tisztességes közös multságok, minők a táncz, s a társasjátékok különböző nemei. Ezek számára, némely székely faluban, állandó külön hely van kiszakítva, az ugynevezett játszókert. Minden faluban kellene játszókert; vásárnap és ünnepnapokon ide gyűlekeznek az ifjuság lablázni, birkozni, versenytfutni; mert a legjobb játékok azok, melyek a testet ügyessé, izmossá teszik. Svájcban igen divatosak az ilyen játékok; nagy közönség gyűl a játzók körül s megéljezi a győztest. Franciaországban is a Pirenacusok hegyláncza tövében, nagyban úzik a testgyakorló játékokat. Láttam egy ilyen ünnepet; érdekes volt kivált a leányok versenyfutása teli korsóval fejükön, melyből nem volt szabad hogy egy csep viz is kifolyon. Más jelenet az volt, hogy tíz szál legény sorba állott, s adott jelre megindult egy magas bérz tetején lengő zászló felé, melyet a győztesnek vissza kellett hoznia. Egy hátra maradt legény azalatt tojásokat vett ki egyenként egy nagy kosárból, s rakta a földbe egymásmellé, sorba. Jött, ment, izzadt, mi alatt a hegymászők mind kisebbek lettek; már alig látszóttak, csak mint valami fehér pontok, mert fehérbe voltak öltözve. Végre az egyik megragadta a zászlót, s hirtelen visszafordulva szikláról-sziklára, örült sebességgel jött lefelé, hogy elébb érkezzék, mielőtt a lennmaradt legény

minden tojását kirakta volna. Meg is érkezett, úgy emlékszem, idején, a roppant nézőközönség örömköltésai közt.

A leghasznosabb játékok egyike czélba löni. A falu beszerez, közadakozásból, egy arravaló puskát, s a játszókertben rendre lő mindenki. Svájcban ez általános szokás; azért is a svájci katona kitűnően lő. Főleg kis nemzetnél, mint a magyar, életkérdés, hogy a katona jól tudjon czélozni, mert kis nemzet csupán ez által képes ellensúlyozni a nagy államok seregeinek számbeli felsőbbtségét.

Téli mulatságnak, mikor a falusi népnek több szabad ideje van, kitűnőek a színelőadások. Szokásban vannak Svájcban, Tirolban és másutt. A falu közös költségen meghozat valamely jó népszimfoniát; kiki aztán egy-egy szerepre vállalkozik, s jól betanulja. Mikor ez megvan, következnek a próbák, melyek sok tréfára, nevetésre adnak alkalmat, míg végre a darab fenakadás nélkül foly. Az előadás maga érdekesítő, ünnep a színészekre nézve, s a nézőknek felejthetetlen gyönyört szerez.

Van falu, hol néhány legény összeáll, hangszereket vásárol, megtanul azokon játszani, s állandó zenekart képez, mint másutt a cigánybandák. Nagy élvezet annak is, ki zenél, annak is, ki hallgatja. Kevesebb készülődéssel jár énekelni népdalokat karban. Énekelni ugyan tanulás nélkül is énekel mindenki, de többnyire csuful. Sokan azt hiszik, a virtus abból áll, hogy az ember minél erősebb hangot adjon, s a hangot teli torokkal kiáltják inkább, mint éneklük. Nincs ennél ocsmányabb valami. A hangnak mindenekelőtt szépnak kell lennie. Ismerek egy falut, melynek tanítója zeneértő volt; a keze alól kikerült ifjak kellemesen énekelnek. Majálisokon vagy egyéb ünnepekkor, néha, két táncz közt, körbe állanak, összefűzik karjokat s egymást kísérve mulattatják a közönséget dalaikkal.

De a legkedvesebb s egyszersmind a legkönnyebben hozzáférhető multság az olvasás. Földmivelő embernek ez a legczélszerűbb is, mert a földmivelő ember eleget mozog, mikor dolgozik, neki inkább pihenés-sel járó szorakozások kellenek.

Erről azonban igen sok a mondani való; hagyjuk más alkalomra. Nem kell hogy ránk illjék ama gúnyos vers, tudjátok:

Sokat akar a szarka,
De nem bírja a farka.

Tehát a viszontlátásig, kedves olvasóim. Még egy utolsó levéllel, ha nem unjátok, fel foglak titeket keresni.

Gerando Attila.

Egy angol gyülekezet.

Egykori tanulótársam és barátom Boros Gy. felhívott, hogy az „Unitárius Közlöny” számára írnam le, hogy mely munkát végez az én egyházam. Ezt a felhívást nem lehet visszautasítanom.

Először is megmondom, hogy én egy 80,000 lakóval bíró vidéki városban Croydonban (olv. Krojdon), Londontól tíz mértföldre „A szabad keresztény egyháznak“ vagyok papja. A város lakossága a megélhetés tekintetében Londonra van utalva, a hova a férfiak naponta bejárnak hivatalba és üzletekbe. A templom egy emelkedett helyen levő nagyon szép kőépület, mely mintegy 55,600 frtba került s nagyon szépen és kényelmesen van berendezve, s elfér benne 340—400 ember. A hivek minden ülésért külön kell hogy fizessenek s ebből áll a kepézés. Egy ülés ára egy évre 16 frt. A ki évenként 3 forintot fizet, az egyház tagjának tekintetik. A templomba járók száma tehető reggel 150-re, estve (az isteni tisztelet estve 7 órakor gázvilágítás mellett tartatik) változó, de estve rendesen egészen más közönség van, mint reggel, a kik nagybárra munkás, iparos emberek, de sokan vannak idegenek is, a kik érdeklődésből és kíváncsiságból jönnek el. A gyülekezethez képest az isteni tisztelet is más meg más.

Reggel nagybárra a vallásos és erkölcsi prédikációra s ezzel együtt Istent dicsőítő és magasztaló éneklésre és imára fordítunk figyelmet; míg ellenben estve nagyon váltakozó természetű a tanítás, ugyanis elkezdve a nevelési és theologiai kérdéseken, még életrajz, útleírás s más általános érdekű tárgy is fordul elő. Éppen jelenleg folyamatban van egy előre megállított sorozata a „Nagy példányképekről“ szóló tanításoknak, melyeknek rendjén a görög köztársaságról; a messiás országáról; a „szabadság, testvériség és egyenlőségről“ az orosz író Tolstoi tanításáról fogunk tanítani. Megjegyzem, hogy a szomszéd lelkészekkel kölcsönösen segítjük egymást, t. i. ők az én hiveimnek s én ugyanakkor az övéknek tartok tanítást. Az estvéli isteni tisztelet alkalmával igyekszünk az idegen embereket a magunk körébe vonni és megnyerni arra, hogy a gyülekezet tagjaivá legyenek.

S most hadd soroljam fel azokat a különböző intézményeket, a melyek az ekklesiában vannak. Először is azokról szólnék, a melyek idejöttemkor már megvoltak. Van egy nyilvános „könyvtár“, melyből templomozás után mindenki vehet ki könyvet, a kit névleg is jól ismernek. A könyvtárt igyekszünk ellátni a lehetőleg minden jó könyvvel, nemcsak theologiaiával, hanem tudományossal, életrajzzal, útleírással, regénnyel és ifjúsági könyvekkel. A könyvtárban rendesen van készletben sokféle vallásos könyv, a melyeket ingyen adunk az idegeneknek, ha szeretnének otthon olvasni belőlük. Van egy „nőegylet“, a mely kétfetenként egyszer gyűl össze, azért, hogy a szegényeknek ruháról gon-

doskodjék; van egy „olvasó társaság“, melyben olvasás, vitatkozás s beszélgetés foly vallásos, politikai s társadalmi dolgok felett; van egy „zenetársaság“, mely arra való, hogy az éneklést, s másféle zenét lehessen tanulni benne. Télen át rendszeren hat „estélyt“ rendezünk a régi templomban, a melyet annak megfelelőleg rendeztünk be. Télen háromszor rendez „tánczot“ a gyülekezet, valamelyik arravaló közhelyen. Nyáron át egyik vagy másik tag kertjében nagy társas multságokat tartunk. Még azt is megemlítem, hogy a leányok rendre minden vasárnap feldisztik a szószéket virággal, s tavasszal egyszer-kétszer feldisztjük az egész templomot, ezt a napot nevezzük „virágvasárnapnak“; nyáron kalásszal disztjük fel egyszer, s ezt nevezzük „aratási vasárnapnak“ s még télen is Karácsonkor téli zölddel disztjük fel. Megjegyzem, hogy a mi templomunk fűthető.

Ide jövetelem óta alapítottunk egy „vasárnapi iskolát“, melynek van 11 tanítója, s a melybe a tekergő, roszféle, tolvaj szülők gyermekeit is összegyűjtjük a városról, s vallásra s erkölcsre tanítjuk őket. Van száz tanítványunk s még jönne új minden héten, de bármennyire sajnáljuk, nem fogadjuk be, mivel nem férnek. Reméljük, hogy jövő télire megfelelő helyiségünk lesz. Van „takarékpénztárunk“, melyből 5 perczent kamatot adunk minden gyermeknek a pénze után. Krajczáronként sok szép pénz begyűl. A pénzt a nők szedik be, kik még a házakhoz is elmennek.

Hétfőn estve taratik az „anyák gyűlése“, melyben a szegény gyermekeknek ruhát készítenek. Kedden és pénteken van a könyvkivevés; szerdán a gyermekek „mértékletességi egylete“, melynek a tagjai fogadást tesznek arra, hogy szeszes italt nem isznak; csütörtökön a „leányok varrótársasága“ gyűl össze; szombaton az énekkar tart próbát s estve ülést tart a „betegsegélyző egyesület.“

Még ezeken kívül a városon is sokféle társaság lévén, a papnak azokban is lehetőleg részt kell venni s részt is vesz télen, például, a filléres ebéd kiosztásánál, melyben szegény iskolás gyermekeket részesítenek. A pap továbbá részt vesz még a politikai életben is. Mindent összevéve kitetszik, hogy az angol unitáriusok tevékeny életet folytatnak, s a croydoni papnak nem sok ideje jut a henyélésre. De az ilyen munkának a jutalma önmagában van, s a ki szívvvel, lélekkel neki adja magát, annak még a sok sem teher, csak gyönyörűség. Meglehet, hogy magyar unitárius barátaim lényeges különbséget fognak találni a mi és az ők vallásos életében, de a lélek, a mely mindnyájunkat áthat ugyan-

az s éppen azért szárazon és tengeren keresztül a barátság jobb kezét nyújthatjuk egymásnak és közös elvül kitűzhetjük, hogy „a lényeges dolgokban egységre, a kétséges dolgokban szabadságra és mindenben szeretetre“ fogunk törekedni.

Street Kristóf Jakab.

Egyleti élet és munkásság.

Háromszékmegyében az idei püspöki vizsgálatot az unitáriusok püspöke Főtiszteletendő és méltóságos Ferencz József. királyi tanácsos ur, az ezen megye területén levő eklézsiákban f. hó 5-étől kezdve 17-ig teljes diadalmenettel végezte be. Első fogadás az apáczai vasúti állomáson a bölöni és nagy-ajtai eklézsiák küldöttsége élén történt kerületi esperes Lőfi Áron által. Megvizsgálva e két eklézsiát, tizedikén a bölöni hívek kíséretében Előpatakig utazott a bizottság hármas tagja, u. m. a püspök ur, tanár és kolozsvári lelkész Mózes András, mint vizsgálati jegyző s kerületi esperes urak. Nagyszámu küldöttség várta és kísérte át az érkezőket e helyről, kerületi gondnok mélt. Szentiványi József vezetése mellett, kerületi jegyző elfogadása után Árkosra, aztán Kőröspatakra és Kálnokra. E helyeken jelentőséggel bír a br. Szentkereszti Béla, gr. Kálnoki Félix főurak vendégszeretete a püspök ur iránt, s az árkosi és kálnoki református lelkészek üdvözlése. Bölönbén és Laborfalván a két vasárnapon prédikált Mózes András ur és a püspök ur hatós főpásztori beszédet intézett a gyülekezetekhez, aztán a kökösi, szentkirályi, kilyéni eklézsiák megvizsgálása után a szentgyörgyi száz lélekszámot meghaladó unitáriusokat szervezve s a kilyéni egyházhoz csatolva — a bizottság Előpatakra utazott át július hó 18-án estve, hol a püspök urat itt levő családja várta s a hová kerületi főgondnok mltsz Szentiványi József ur négyes fogattal szállította át.

Megemlítésre méltó, hogy az unitárius eklézsiák püspökünket mindenütt határtalan tisztelettel rajongták körül s kísérték helyről-helyre hosszú kocsisorral, melybe beleszámítandó a mltsz. Zeethal Ferencz, ns. Székely György négyes fogata, melyeket felajánlottak.

A különböző hitfelekezei keresztény testvérek közül az unit. püspök körútján a sepsi-szt.-györgyi róm. kath. plebános ngs. Künnle József ügyvéddel, Árkoson ev. ref. lelkész tisztt. Kolcza Lajos és Szent-Királyban tisztt. Benedek Árpád ev. ref. ifju lelkész üdvözölték a püspök urat s illyefalvi ref. lelkész tisztt. Kis Albert Szent-Királyban jelent meg tiszteletére, Szotyorban a ref. egyház harangjai hangjánál a református lelkész kalapemeléssel tanusította az átvonulásnál keresztényi figyelmét.

Kiss Sándor,
laborfalvi unitárius lelkész.

Gyermekek vasárnapja. Az „Unitárius Közlöny“ 6-ik számában ismertettük az isteni tiszteletnek azt a módját, a mely a kolozsvári fő-

iskolában a tanuló gyermekekkel már nyolcz év óta gyakoroltatik. A 7—8 számban közöltünk Kozma Dimén lelkész ur tollából egy czikket, mely azt hangsúlyozza, hogy a vallás-erkölcsi tanítás legyen a falusi vasárnapi iskola feladata. Ez a két közlemény meglehetősen tájékozást nyújt az iránt, hogy mit kell és mit lehet tenni a vasárnapi iskolában. En jelenleg egy indítvánnyal egészitem ki ezeket a közleményeket. Indítványom a következő: Minden esztendőben tizenkét vasárnapot tegyünk a gyermekek vasárnapjává, vagyis hozzuk gyakorlatba azt, hogy az isteni tiszteletet minden hónapban egy vasárnapon tartsuk egészen a gyermekek számára, vagyis az ének, ima és egyházi beszéd legyen a gyermekek kedély és értelem világához alkalmazott. Ezen a vasárnapon a fiúk és leányok ültetessenek a templom megfelelő részébe két csoportba. A mikor az időszak megengedi, a templomot díszíttessük fel virágokkal erre az alkalomra. Ezt az ünnepélyes gyakorlatot léptessük életbe a jövő hónapban szentmihálynapja előtti vasárnapon vagyis szeptember 23-án. Ez legyen a jelen évi nyári vasárnapi tanítás bezárása. A kérdésre vonatkozólag szívesen veszünk tapasztalati észrevételeket és javaslatokat. Kolozsvárt, 1888. aug. 15.

Boros György.

Lenni vagy nem lenni? Ez a kérdés sokszor hangzott már az unitárius egyház tagjai előtt. A tagok mindig megértették s az egyház egéről eltűntek a vészfellegek Istennek hála. Ma nem illeti az egyházat ez a kérdés, de illeti a székely-kereszturi gymnasiumot, már pedig ez a székely unitáriusoknak a létel kérdése most is s az lesz ezután is. E nélkül az iskola nélkül ma 500 hivatalnokkal s legalább tízszer annyi tanult emberrel kevesebb volna az unitárius egyházban s bizonynyal ugy lenne ezután is. A díszes épületet verejtékünkkel teremtetjük meg, tanárait bármely áldozattal is meg kell hogy tartsuk s most éppen erről van szó, mert az 5-ik tanári széket közadakozásból okvetlenül fen kell tartani. Éppen egy éve, hogy megindult az adakozás. A begyűlt összeg nagyon csekély még, mert sokan nem nyitották meg erszényöket. Székely unitáriusok halljátok meg a nevelő édes anya hívó szözatát.

Sepsi-Szent-Györgyön a főt. püspök ur a leány-egyházat ujból megalakította. Egyházi gondnokká Kovács Bálint ur választatott. Az első isteni tisztelet augusztus első vasárnapján megtartatott urvacsora osztással kapcsolatban. Egyházi beszédet tartott Boros György theologiai tanár, urvacsorai agendát Deák Miklós köröspataki lelkész s a gyülekezetre áldást mondott Lőfi Áron köri esperes. A városi redoute dísztermét az unitárius és más vallásu hallgatók teljesen megtöltötték. Az isteni tisztelet után közebédet adott a leány-egyház, melyen jelen volt a megye főispánja Pócsa József, a város polgármestere Császár Bálint, a ref. egyház lelkésze Révai Lajos, kir. tanácsos Künle József s velök együtt még többen adták jelét keresztényi jó indulatoknak.

Simén Domokos emlékére a sarkő szeptember 11-én fog lelepleztetni Kadácsban, Udvarhelymegyében. Értesülésünk szerint főt. Ferencz József püspök ur is részt vesz az ünnepélyen, melynek programja közelebbről fog nyilvánossá tétetni a hirlapokban. A sarkő Kolozsvárról szállítatik illető helyére, s a költségek fedezésére újból is adakoztak Boros György tanár kezéhez: Ferencz József püspök ur 3 frt, Hajós János ur Budapest 2 frt, Kőváry László ur 3 frt, Nagy Lajos tanár ur 1 frt, Mózes András tanár 1 frt, Ulár Pál tanár 1 frt, Kovács János tanár 1 frt, Kővári Mihály ügyvéd ur 3 frt, Dr. Bartók István ur 1 frt, Jánosi Gergely ur 1 frt Ambrus Gergely ur 1 frt, Özv. Groisz Gusztávné 1 frt, Balogh József ur 1 frt, Éjszaki Károly ur 1 frt, Beczkay Péter ur 50 kr., Domokos Árpád ur 50 kr., Gyulay László ur 2 frt. Összesen: 24 frt.

Nyilvános köszönet. Sándor Jánosné, a keresztur-köri fiók-egylet al-elnöke, vallásos buzgóságának szép jelét adta, midőn a sz.-kereszturi unitárius ekklésia számára, az urasztali szent edények alá, egy sajátkezűleg himzett szép takarót ajándékozott. „Értékét“ — a mint levelébe írja — „nem határozza meg. Értékét növelje a sz.-kereszturi híveknek az Isten háza iránti szeretete.“ Fogadja nemesszivű ajándékáért az ekklésia nevében forró köszönetemet. Székely-Keresztur, jun. 7. 1888. — Barabás Lajos, unitárius lelkész.

Hazánk és a külföld.

Az unitárius név. Egy Cogan E. nevű amerikai pap 93 éves korában ezelőtt ötven esztendővel, az „Our best Words“ című amerikai heti ujság szerint így nyilatkozott: „Mielőtt le tenném tollamat, a mi pedig az én koromban hamar be kell hogy következze, el mondok egy néhány szót, talán utolsó szavaimat az unitarismusról általában. A bigottak a mi időnkben (mert hát a bigottságnak is meg van a maga ideje) azt a divatot vették fel, hogy az unitáriusokat nem kell keresztényeknek nevezni. Hát azt minden ember megteheti, hogy olyan nevet adjon nekünk, a milyen éppen neki tetszik; de én azzal az erős meggyőződéssel válok meg ettől a földi élettől, hogy az összes bigottak együttes törekvése sem fogja megakadályozhatni az unitárius eszmék fokozatos terjedését. . . . Az unitárius elvek kiirtására szánt kísérlet éppen olyan sikertelen fog maradni, mint az, ha valaki a napot akarná kioltani. Az isteni igazság fénye, egy hosszú, sötét éjszaka után végül fel-sütött, s habár jelenleg a sötétség fel tartja is, rendről rendre csak elfogja oszlatni mind azt a homályt és ködöt, mely körül övezi, s végül felderül egy tökéletes tiszta nap.“

Manchesters New College, az unitáriusok londoni theologiai akadémiaja, hol eddig elé már tizen tanultak a mi akadémitáink közül, az igazgatóság határozata szerint át fog tétetni Oxfordba.

Polgárdi nagy községben (lakossága 3500) Fejérmegyében

mintegy kétszázan áttértek az unitárius egyházba s a budapesti anyagyházhoz csatlakoztak. Derzsi Károly lelkész ur már egy istenitisztele-
tet tartott

Halottak emléke.

Dombi Mózes (szül. 1839-ben, megh. 1888. jun. 11-én). A kik céltudatos munkásságban keresik élvezetüket, azok jutalmukat a megelégedésben találják. Ezzel jellemezhetem legjobban élte delén, hirtelen elhunyt szolgatársam, mint kedves előljáróm életét.

Mint pap 25 éven keresztül munkálkodott az „Ur szállójában”. Komjátszegen 6, Szt.-Miklóson 2 évig, szülőtte helyén Hom.-Szt.-Mártonban pedig 17 esztendeig hirdette az Isten igéjét lankadatlan buzgósággal és példás szelidséggel. Tiszta jelleméről és odaadó munkásságáról tanubizonyságot tesz a buzditása és vezetése alatt épült diszes iskolamesteri és papiház s az impozáns, épülőfélben levő, új templom. Apostoli szelidségét, kitartását és tappintatos hivataloskodását mi sem bizonyíthatja ékeesebben, mint az a körülmény, hogy „saját hazájában” oly sok ideig vezette a legjobb egyetértésben hiveit a legjobb munkásságban. Szerető neje és két kiskorú gyermekén kívül nagyszámu rokonai, tisztelő pályatársai, barátai fájlalják elhunytát, mintegy jeléül annak, hogy a ki családfői, papi és polgári kötelességeit, mint ő, oly közbecsülésre méltóan tölti be: az a társadalomban, melyben élt és munkált oly ürt, a szivekben, melyek szeretettel vették körül, oly sebet hagyott, melyet az idő soká be nem tölthet, balzsama be nem gyógyíthat. — Legyen áldott emléke!

Györfi István.

TARTALOM.

Az anya. Nagy Lajos	165	Levelek Kolozsvárról III. Geran- do Attila	172
Kis-kadácsi Simén Domokos. Bo- ros György	166	Egy angol gyülekezet. Street Kris- tóf Jakab	174
Melyik volt szomorubb temetés? Deák Miklós	168	Egyleti élet és munkásság	177
Kerekes Ilonka. (Népbalada.) Dé- zsi Mihály	171	Hazánk és a külföld	179
		Halottak emléke	180

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

A Dávid Ferencz Egylet harmadik közgyűlése.

Tartott Kolozsvárt 1888-ban augusztus 29-én Egyleti elnök Dr. Brassai Sámuel a városról távol léte, s haza jövő útjában eléállott akadályok miatt nem jelenhetett meg. Gyűlés kezdetét vette de 10 órakor, midőn titkár jelenti, hogy Gál Miklós toroczkoíi lelkész a közgyűlésre ígért és kihirdetett felolvasását nem tarthatja meg, mivel bejövetelét elháríthatlan családi körülmények gátolják. Ehez képest a délelőtti gyűlés egyik főtárgya el lévén esve, elnök indítványára a rendes tárgyalás elhalasztatik délután 4 órára.

1. Elnök: Berde Mózes, egyleti alelnök. Jegyző: Boros György, egyleti titkár. Jelen vannak a tagok kellő számmal.

2. Nagy Lajos esperes alkalmi imában Isten áldását kéri a gyűlés tanácskozásaira.

3. Elnök eléterjeszti a tárgysorozatban történt változást s felhívja egyleti titkárt a Választmány jelentése felolvasására.

4. Titkár felolvassa a következő jelentést:

A Választmány jelentése

A Dávid Ferencz Egylet 188⁷/₈. évi működéséről.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A tudósok úgy elmélkednek, hogy az a föld, melyen mi vagyunk, legelőször valamely lebegő, mozgékony gáz vagy pára volt, s sok-sok idő elteltével a hosszas mozgás után keményedni kezdett s végül olyanra lett, a milyennek mi látjuk, de azért egész teste most is folyton mozog, s kebele még most is forrong, a mit nem egyszer elég észrevehetően be is bizonyít azokon a vidékeken, a hol tűzét és hamuját ki szokta hányani.

Bármi legyen igaz ebben a tudományos elméletben, annyi bizonyos, hogy a föld egyik lakója az ember folytonosan forrong s hol kebeléből, hol meg elméjéből most tűzszikrát, majd meg hamut és lávát szor maga körül. Mind a kettő lehet építő, de lehet pusztító is. Az emberek éppen úgy lehetnek rombolók, miként a föld tüze, de hogy nem lesznek azzá s ne lehessenek, arról gondoskodott az isteni gondviselés azzal,

hogy egyiket a másikra utalta. Ebből önként következett a segítség eszméje s miként látjuk, minél tovább halad a világ, annál többféle módját találják egymás segítségének.

A mi egyletünk is egyike az ilyen természetű emberi társulatoknak azzal a határozott czéllal, hogy az ember vallásos és erkölcsi élete művelését tartsa szem előtt munkája közben. Ennek a nemes czélnek minél több embert megnyerni kötelessége nemcsak az egylet választmányának, hanem minden egyleti tagnak, s hogy a választmány és az egyesek mily eszközökkel s mit műveltek az elmúlt évben, arról felvilágosítást adni feladata a Választmány jelentésének.

1. Irodalmi kiadványok. A megelőző években a „Dávid Ferencz egylet kiadványai“ czimmel megkezdett vállalatot ebben az évben négy számmal gyarapítottuk. A múlt közgyűlés határozatához képest kiadtuk Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán közgyűlési felolvasók értekezéseit „A vallástanítás kérdése a nép- és vasárnapi iskolában“ czimen. Ezzel a kettős füzettel eddigelé nem értük el azt az eredményt, a mire a közgyűlés számított, mivel az egylet pap és tanító tagjai kevesen vásárolták abból az okból, hogy a „Keresztény Magvető“-ben már ugyis bírják. Ez a számítás egyénileg tán indokolt lehetne, de a Választmány reméli, hogy az Egylet tagjai s kivált a belső emberek tekintetbe veendik, hogy az a tetemesen leszállított ár, a mit fizetniök kell, az Egyletnek több haszon, mint a mennyire őket megkönnyíti.

Másik kiadványunk volt Dr. Hegedüs István egyetemi tanár ur felolvasása „A halhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban“. Ez a felolvasás a „Protestáns Közlöny“-ben közöltetett s mi onnan készítettünk levonatot a szerkesztő beleegyezésével. Választmányunk különös nyereségnek tartotta, hogy a tudós tanár urat felolvasóul megnyerhette, s sörvend, hogy a kiadványokat ezzel szaporithatta.

Örömmel jelenti a Választmány, hogy Dr. Brassai Sámuel ur felolvasásait ebben az évben egy harmadikkal gyarapította, melyet a „Keresztény Magvető“-ből külön lenyomatban kiadott „Melyik az igazi tudomány?“ czimen. Ezekkel a felolvasásokkal a modern tudományos nézetek oly bírálatot s a liberális vallásos eszmék oly kifejezést nyertek, hogy Választmányunk szerencsésnek érzi magát, hogy nyilvánosság elébe hozhatta.

Külön kiadványaink rovata a közgyűlés múlt évi határozata következtében gazdagodott az „Unitárius Közlöny“ vallás-erkölcsi havi lappal a Nagy Lajos és Boros György tanárok szerkesztésében. A közgyűlésről szóló Értesítő ebben adatott ki, mint ennek első (rendkívüli) száma. Január 1-jén elkezdve minden hónapban megjelent egy szám egy ívnyi terjedelemmel s esetleg egy negyed iv toldalékkal.

A lap szellemi része az eddig megjelent nyolcz számból ítélve nevesebbíróink teljes pártolását tanúsítja, s a mi különösen örvendetes, a lap alkalmul szolgál arra, hogy lelkészi karunk a maga munkásságát

irodalmi téren is kifejttesse. A Választmány jó reménységgel tekint e vállalat jövője elébe, mert az eddigi nyilatkozatokból ítélve, hiveink közül azok, a kik foglalkozások s anyagi helyzetök miatt könnyű módon jó olvasmányhoz nem juthattak, ebben a lapban igényeiknek megfelelő hasznos olvasmányt találnak. Örvendetesen tapasztalja a Választmány, hogy hiveink ezen a réven mindinkább kezdenek kedvet kapni az Egyletbe lépésre és a tagsági díjak megfizetésére. Erről a pénztárnoki jelentés fog tájékoztatást nyújtani. A Választmány melegen ajánlja figyelmökbe az Egylet barátainak, hogy igyekezzenek saját körükben oda hatni, hogy minden önálló ember legyen tagjává Egyletünknek, s a szegényebbeknél hassanak oda, hogy többen együtt szerezzék meg a lapot. A Választmány készséggel hozna áldozatot az iránt, hogy a lap megküldessék azoknak a hiveknek, a kik az ekklesiáktól távol laknak és szegények, ha a fiók-egyletek részéről bejelentetnének, de nagyon óhajtáná, ha ilyen missiói vállalatra a fiók-egyletek a saját pénztárukból is fordítának bizonyos összeget s reméli a Választmány, hogy a t. Közgyűlés bizonyos megállapodásra fog jöni az iránt, hogy a fiók-egyletek pénztára mily segedelemmel járuljon az irodalmi vállalatok költségei fedezéséhez.

Ebben az irányban egyesek buzdító példával jártak elől, a meny-nyiben tagsági díjaik mellett az „Unitárius Közlöny“ előfizetési árát is beküldötték, u. m. Szász Ádám, Özv. Székely Sándorné (1 frt), Farkas József, Simén Elek, Ajtai József (Budapest), Kiss Mihály ny. esperes, Muzsnai József D.-Szt.-Márton, Albert János Torda, Mátéfi Ferencz Nagybánya, Simonich Zsigmond Perlasz, Koncz György Nagy-Borosnyó, Szentiványi József Kézdi-Vásárhely, Barabás Károly (1 frt 50) Kolozsvár.

Az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezéséhez tetemes összegekkel járultak és pedig: Özv. Koronka Análné 10 frt, Gyulay László ur 6 frt, Nagy György és neje 5 frt, Özv. Marosi Gergelyné 15 frt = 36 frt, mely összeg az „Unitárius Közlöny“ képei költségei fedezésére fog fordíttatni az adakozók némelyike kívánsága szerint. Itt kell megemlitenünk azt, hogy Ngs Szilágyi Sándor ur, a „Magyar történeti Eletrajzok“ szerkesztője, János Zsigmond és Békés Gáspár arcképe clichéjét előzékeny szívésséggel átengedte a szerkesztőségnek használatra, Mltgs Hajós János ur megküldötte a „Vándorló székely fiu“ kép clichéjét és Orbók Mór pozsonyi nőképezdei tanár ur, a „Paedagogiai Plutarch“ szerkesztője több már közölt s ezután közlendő képet küldött meg s ilyenformán abba a szerencsés helyzetbe juttatták a szerkesztőséget, hogy az „Unitárius Közlöny“ értékét képekkel is emelhette, s megkezdhetett egy olyan munkát, a mellyel idővel az unitárius és nem unitárius jeles emberek arcképcsarnokát csoportosíthatja.

Nem hagyhatja említés nélkül a Választmány azokat a tagokat sem, a kik a taggyűjtés körül fejtettek ki nagy buzgóságot: Iszlai Márton és Csongvai Béla Tordán, Imecs Lajos Komjátszegen, Derzsi Domokos Torockón, Kelemen Albert, Úrmösi Kálmán a marosi egyh. körben, Gvidó Béla D.-Szt.-Mártonban, Máté Sándor Szt.-Mihályfalván, Török

Sámuel lelkész Szt-Mihályon, Németh István Siménfalván, Kiss Sándor Háromszék körben, Deák Miklós Köröspatakon, Ajtai János H.-M.-Vásárhelyt, Albert Lőrincz Bölönben, Kiss Sándor D.-Szt-Mártonban, Ozsváth Gábor Hévizen, Barabás Lajos Sz.-Kereszturt, és mások. Fogadják a válaszmány köszönetét.

II. Amult évben hirdetett irodalmi pályázat második része a közgyűlés jóváhagyása mellett 1887 november végére hosszabbítván meg, kielégítő sikerrel végződött, a mennyiben beérkezett 3 drb életrajz és 3 darab elbeszélés. A bírálat részletesen közölve volt az „Unitárius Közlöny“-ben s ezért itt csak azt említjük meg, hogy az életrajzok közül egyiket sem ítélte jutalomra érdemesnek a bírálatra felkért Főtiszt. Ferencz József püspök ur. Az elbeszélések közül jutalmat nyert a „Trombitás János szomorú története“ című, írója Rédiger Géza szabédi lelkész; s dicséretet egy vallásos tárgyú elbeszélés írója Gvidó Béla d.-sztmártoni s. lelkész.

III. A válaszmány által Kolozsvárt rendezett felolvasások a jelen évben a téli hat hónapra tűzettek ki s mindenik hónap utolsó vasárnapján tartatott, egy alkalommal kettő, s így összesen tizenkettő. A közönség érdeklődéséből és részvételéből, valamint a hírlapi tudósításokból ítélve, felolvasásainkkal jó eredményt értünk el s minthogy ily természetű felolvasások Kolozsvárt nem szoktak tartatni, talán némi hézagot is póoltunk.

A felolvasások sora következő volt:

1. { Brassai Sámuelről: Melyik az igaz tudomány?
Boros Györgyről: Az unitarizmus Magyarországon.
2. { Dr. Hegedűs Istvánról: A halhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban.
Ürmösy Lajostól: Magyar társadalom és az irodalom.
3. { Dr. Bartók Istvánról: A pap, mint az egészség őre.
Özv. Vass Miklósnétől: Egy nő a nőkhez.
4. { Kovácsi Antaltól: Luxus a nevelésben.
Gratz Mórtól: Egy reformator családi körében,
5. { Fanghné Gyujtó Izabelláról: Az anya
Kozma Ferencztől: A vallásos nevelésről.
6. { Kőváry Lászlóról: Az erdélyi fejedelmi udvar háztartása.
Boros Györgyről: A templomba járás és nem járás.

Reméli a válaszmány, hogy a felolvasásokat a jövő évben is folytathatja a múlt évhez hasonló irányban.

IV. Könyv-terjesztés.

A Válaszmány a múlt évben a bibliából tetemes mennyiséget osztván ki, azok az ekklesiákban egy részben a jelen évben osztattak ki a tanulóknak jutalmul. A még készletben levők kiosztása iránt a jövő

évben fog intüzkedés tétetni és pedig főképpen a népiskolai könyvtárak tekintetbe vételével, mert a Választmány azt tapasztalta, hogy a népiskolák a szükséges tan- és segédkönyvekkel nincsenek kellően ellátva.

Hangsúlyozta a Választmány, hogy a népoktatás némely ekklesiában el van hanyagolva s ezen javítani kell. A jelen évben az „Unitárius Közlöny“-ben felhívás bocsáttatott ki egyfelől énekes könyvek adományozása érdekében s egyfelől az adakozást 10 drb énekes könyvvvel, a mely raktárunkon van, s Mlts. Pálfi Dénesné önsága szintén adott 10 példányt, mely az adományozó kívánsága szerint a tarcsafalvi iskolának adatott.

A falusi népkönyvtárak gazdagításának egyik módja lenne az, hogy azok, a kiknek magánkönyvtárak van, abból a nélkülözhető jó olvasó könyveket bocsátanak rendelkezésére a választmánynak, hogy az kiossza a fiók-egyletek útján. Ebben az irányban felhívás bocsáttatott ki az „Unitárius Közlöny“-ben és pedig jó eredménnyel, mert adományoztak:

Ürmösy Lajos ur	11	művet,
Koronka Antalné önga	13	„
Boros Györgyné önga	2	„ 10 péld
Ürmösy Gyula és Jenő urak . .	1	„ 50 „
Orbók Mór ur	2	„ 50 „
Váradi Károlyné önga	15	„ 15 „

Hogy a begyűlt adományok czélszerűen használtassanak fel, az egyleti titkár felkérte a fiók-egyletek elnökségeit, illetőleg az esperességeket, hogy a népkönyvtárak állásáról küldjenek be részletes kimutatást, közölvén a könyvtárban levő könyvek czimeit is.

Ezen a helyen kell megemlékeznünk Iszlai Márton ur szives ajánladról, mely szerint „Esti ima“ czimű énekét 450 példányban Egyletünknek ajándékozta olyformán, hogy a nyomtatási költségeket a Választmány fedezze. Az ének nagyobb része per 4 kr. már elárusított s a jövő évre az eredményről számolni fogunk. Külön kiadványainkból ebben az évben is meglehetősen mennyiség adatott el

Ime, mélyen tisztelt közgyűlés, ez rövidbe foglalt képe a központi választmány működésének. Mődünk és erőnk szerint igyekeztünk az erkölcsileg nemes és szép munkálására, s nem késtünk hiveink vallásos életére jótékony hatást gyakorolni a rendelkezésünkre álló eszközökkel. Eredményről szólni ilyen irányu intézménynél, mint a milyen a miénk, vajmi nehéz volna, de ha figyelembe vesszük azt, hogy fokozatosan növekedik azok száma, a kik törekvéseinket szellemi és anyagi áldozatokkal is készek támogatni a legnagyobb önzetlenséggel, ha figyelembe vesszük, hogy ezek között olyanok is vannak, a kik nem tartoznak az unitáriusokhoz, annyit bátran merithetünk a most bezáruló év tanúságaiból, hogy helyes irányban haladunk. Midőn a Választmány a maga részéről jövőre nézve kész buzgóságot ígér, reméli, hogy

az Egylet tagjai is megteendik mindazt, a mi módjukban lesz arra nézve, hogy az Egylet számban hova tovább mind nagyobb, munkásságban és szellemben mindinkább szabadelvű legyen.

Elnök: Mindenek előtt kívánom jelenteni, hogy magam is hozzájárulok az énekeskönyvi adományokhoz 10 példánnyal

— Eljenzéssel fogadtatik.

Elnök: Méltóztat-e a tagok közül valaki észrevételt tenni a Választmány jelentésére?

Ferencz József: indítványozza, hogy a közgyűlés fejezze ki köszönetét a Választmánynak az évben tanúsított munkásságáért, különösen pedig a felolvasások rendezéséért, a mellyel igen szép sikert ért el. Hasonlóan indítványozza, hogy az egyes felolvasóknak, valamint az áldozatkész adakozóknak fejezze ki köszönetét jegyzőkönyvileg.

Elnök: Méltóztatnak az indítványt elfogadni?

Ürmösi Kálmán: Óhajtom, hogy a közgyűlés nyilvánítson köszönetet az Egylet lapja az „Unitárius Közlöny“ szerkesztőinek a lap szerkesztése körül kifejtett sikeres és hasznos munkásságokért.

— A közgyűlés az indítványokat elfogadván, méltányló elismerést és köszönetet nyilvánít a Választmánynak az évben kifejtett buzgó munkálkodásáért; az „Unitárius Közlöny“ szerkesztőinek a lap gondos szerkesztéséért, valamint a választmányi jelentésben megnevezett nőknek és uraknak, kik részint mint felolvasók, részint mint bőkezű adakozók az Egylet munkálkodását elősegíteni kegyeskedtek.

5. Titkár: Előterjeszti a fiók-egyletektől beérkezett jelentéseket.

A fiók-egyletek működése.

a.) A Háromszék körüli fiók-egylet.

Örömmel nyilvánítom, hogy vidékünkön az egylet ügye iránti érdeklődés és az egylet pártolása iránti jó indulat fokozatosan növekedik; csak az a bökkenő, hogy társadalmi és gazdasági viszonyainkat tekintve rossz időket élünk. A korszellelem az egyénektől véghetetlen sokat követel. A szűk idő, terméketlen évek sora pedig a jobb szellemnek szárnyát szegik. Azonban reméljük! az idő meghozza a kívánt eredményt. Egyletünknek van jelenleg 35 rendes és 2 alapító tagja. Díját csupán három tag nem fizette meg.

Közgyűlésünk június 27-én tartatott. Elnök Lőfi Áron és jegyző Kiss Sándor. A tagokon kívül jelen volt több vendég. Elnök a gyűlést lelkes beszéddel nyitotta meg. Imát mondott Vaska Béla. Pénztárunk vagyona 29 frt 15 kr. A közgyűlés határozattá emelte, hogy az egyletnek tagja lenni köteles minden belső ember.

A közgyűlés egy kiküldött bizottság jelentéséből örömmel vette tudomásul, hogy a tanköteles gyermekek pontosan feljártak az iskolába s a zárvizsgákon kellő jó eredményt mutattak fel. Az iskolát látogató

bizottság tagjaivá a jövő évre megválasztottak: Lőfi Aron, Kiss Sándor, Deák Miklós lelkészek, Kádár Lajos, Vitális Domokos és Göncz Mihály tanítók.

Felolvasást tartott Vaska Béla, szentkirályi lelkész „Erkölc és miveltség“-ről. A bölcsészeti és vallásos színezetű csinos felolvasást a gyűlés élvezettel hallgatta s emlékkönyvbe írását meghatározta. Ugyanekkor Albert Lőrincz egyleti tag az emlékkönyv megszerzését köszönetünk nyilvánítása mellett magára vállalta.

A következő gyűlésre felolvasókul ajánlkoztak: Kilyéni Endre és Kiss Sándor.

Laborfalván, 1888 június 30.

Kis Sándor, f. e. jegyző.

Örvendetes jelenség gyanánt említhető meg, hogy miután a fennebbi jelentés elküldetett, Bölönben az Albert Lőrincz tanító ur buzdítására 22 új rendes tag, Brassóban a Veress György ur buzdítására 10 új rendes tag csatlakozott egyletünkhöz, s ehez képest ebben a fiók-egyletben van 63 rendes és 2 alapító tag, 43-al több, mint a múlt évben.

b) Küküllőköri fiók-egylet.

Évi rendes gyűlést a titkár eltávózása és az alelnök betegsége miatt csak a közgyűlés után tarthat s így jelentés nem küldetett.

c) Kereszturkői fiók-egylet.

Évi gyűlést tartott. Van 80 rendes és 3 alapító tagja s tagsági díjak java részét pénztárnok Széll Géza ur beküldötte. Működéséről nem küldetett jelentés.

Ehez a fiók-egyletbe tartozik a gagy- és nyikómenti papi önképzőkör, a melyet nyolcz lelkész alapított. A múlt évben élénk munkásságot fejtett ki mind saját kebelében, mind meg nyilvánosan. Különösen figyelemre méltó az a mozgalom, a melyet az iránt indított meg, hogy a Simén Domokos sirjához emlékkő állíttassék.

d) Udvarhelykői fiók-egylet.

Gyűlést tartott, de értesítés nem küldetett.

e) Maroskői fiók-egylet.

Két éve lesz mindjárt, hogy a maroskői belső emberi olvasó-egylet, mely már e körben régi idő óta szerepelt, átalakult „Maroskői Dávid Ferencz fiók-egyletté“. Akkor bizony nem nagy reményeket fűztünk hozzá, ez anyagi, de az anyagiságban is a valódiságtól eltérő korban. De hála a gondviselésnek, most már legalább reményünk van. Ha kormányzásunk első nem lehet, akarjuk, hogy ne legyen utolsó se. Igen! Tekintetes központi Választmány! mi igyekszünk. A miénk a gond és munka, a tünődés és a fáradtság, az egy örök Istené a segítség és jutalom.

Közelebb fiók-ogyletünk Ny.-Szt.-Lászlón tartott gyűlést, melynek főbb pontjait a tek. Közp. Választmánnyal sietünk tudatni.

A gyűlés 1887. nov. 29 én délelőtt 10 órakor kezdődött, a mikor tisztelendő Kelemen Albert esperes ur, fiók-egyletünk éltető szelleme, lelke, egy kenetteljes beszédben üdvözölte a tagokat s felhívta, hogy ezután még inkább, mint eddig, tegyünk meg, egymást támogatva, mindent, most még csak mustármag, de idővel terebélyes fává nőhet ő, jelenben pedig szerény, jóratörekvő egyletünk érdekében. A gyűlés nevezetesebb tárgyai a következők: Méltóságos Szentiványi Gyula, volt kir. ítélő táblai tanácselnök úr Curiai bíróné történt kineveztetése folytán fiók egyletünk elnökségéről, egy az alelnök urhoz intézett szép levélben lemondott, s ezzel egyidőben 3 frtot adott fiók-egyletünknek. A gyűlés, egyletünk iránt mutatott áldozatkészségéért, eddigi és ezutánra is melegen ígért jóindulatáért, hálás köszönetet fejezni határoz fiók-egyletünk volt elnökének s helyébe közfelkiáltással Filep Kálmán urat választja meg, ki szintén a „Dávid Ferencz Egyletnek“ alapító tagja s kihez kicsiny egyletünk reményt fűz.

Továbbá az alapszabályok értelmében választmányt is jelölt ki fiók-egyleti gyűlésünk.

Felolvasások sem maradtak el. Fazakas Lajos titkár és egyl. tag felolvasást tartott „Pál apostól jelleme és befolyása“ czimmal, melyet a gyűlés figyelemmel s kellő érdekeltséggel hallgatott végig s felküldetni határozza a Választmányhoz a Ker. Magvetőben leendő kiadás végett. — Májai Gábor egyleti tag felolvasást tart „Jutalmazás és büntetés a népiskolában“ czimmal, melyet mint korszerű s gondosan kidolgozott tárgyat a gyűlés szintén felküldetni határoz a központi egylethez.

Ürmösi Kálmán egyleti tag indítványozza, hogy a bibliák árusítása mellett igen czélszerű volna énekes könyvünknek minél szélesebb körben leendő elárusítása, mely indítványt a fiók-egylet magáévá téve, felküldetni határoz a központi választmányhoz véleményezés végett.

Végül fiók-egyleti gyűlésünket összhangzatos énekkel zártuk, szívvél-lelékkel énekelvén: „Te benned biztunk eleitől fogva“, s „Dicsér téged teljes szívem“ szép zsoltár énnkeinket.

Ezek valának, röviden, Ny.-Szt.-Lászlón tartott fiók-egyleti gyűlésünk tárgyai között a legnevezetesebbek; melyeket a központi Választmánnyal tudatni, midőn bátrak vagyunk ugyanakkor az egy örök Istentől, ki erőnk és segedelmünk volt mindenha, áldást imádkozunk jó szándékunkra s a magunk elébe tűzött pálya megfutasára s egyletünk felvirágzására!

Ny.-Szent-Márton, 1887. decz. 1-én.

Fazakas Lajos,
a fiók-egylet titkára és pénztárnoka.

— Elnök: Méltóztatnak a fiók-egyletekre vonatkozó jelentéseket elfogadni?

A jelentések azzal a megkülönböztetéssel fogadtatnak el, hogy a

közgyűlés sajnálatát fejezi ki azokkal a fiók-egyletekkel szemben a melyek a múlt évben nem fejtettek ki kellő munkásságot; a marosi és háromszéki fiók-egyleteknek pedig méltányoló elismerését nyilváníttja a tanusított kitartó munkásságért.

6. Titkár: jelenti, hogy a toroczkói egyházból bejelentetett 20 tag s egyszersmind a tagsági díjak is beküldettek s ugyanakkor kijelentették a lelkész és tanító urak, hogy az egyház, esetleg a toroczkó-szentgyörgyi hivekkel együtt, óhajtana fiók-egyletté alakulni, minek elfogadását titkár a maga részéről is ajánlja.

Ferencz József: az ajánlatot annyiival örömeztőbb fogadja el, mivel a maga részéről éppen abban látná az egylet célját megvalósítva, ha nem csak az egyházkörök, hanem mindenik nagyobb ekklesiá, a mely 50—60 tagot össze tud állítani, fiók-egyletté alakulna. Ezzel kapcsolatban azt nyilváníttja, hogy helyén valónak látná, ha a „gagy- és nyikómenti papi önképzőkör“, a melyről a jelentésben említés tétel, csatlakoznék a Dávid Ferencz Együlethez s mint annak egyik fiókja folytatná további működését. Nem tudja, hogy a fiók-egyletek között miért nem szerepelnek a felső fehéri és aranyos-tordai egyházkörök, mert hiszen az utóbbiban, a mint éppen a toroczkói jelentésből meg lehetett győződni, s a mint Abrudbányáról tudjuk, egyes ekklesiák tettek már lépéseket az Együlethez csatlakozásra.

Titkár: Bátorkodom az elmondottak után azt a felvilágosítást adni, hogy a felső-fehéri körben azért nem alakított fiók-egylet, az esperes nyilatkozata szerint, mivel ott kevés ekklesiá (= 5) van. Abrudbányán a fiók-egylet fenáll s a tagok díjait fizetik, de szellemi működésre még nem találták meg az utat, habár a jelenlegi ifjú lelkészben nem hiányzik az akarat. Az aranyos-tordai kör régóta kísérletez s tervez, s talán még a közel jövőben célzott ér Reméli, hogy a főt. tiszteletbeli elnök ur üdvös indítványához képest keresztül viendi azt, hogy a megkezdett módon kisebb fiók-egyletek alakuljanak benne.

— A közgyűlés meghatározza, hogy a toroczkói ekklesiá már eddig meglevő tagjaival a fiók-egyletek közé soroztassék, felkérve, hogy az alapszabályok értelmében rendszeresen szervezkedjék s hogy igyekezzék a toroczkó-szentgyörgyi ekklesiát is csatlakozásra bírni. Választmány utasíttatik, hogy az aranyos-tordai s a felső-fehérköri esperességeket keresse meg és hívja fel az iránt, hogy szintén csatlakozzanak az Együlethez, mint fiók-egyletek s vegyenek részt az Egylet céljai munkálásában. Ugy szintén a fiók-egyletek elnökségei kéressenek meg, hogy hassanak oda, hogy a lelkészek, tanítók vagy más buzgó hivek a népesebb ekklesiákban alakítsanak fiók-egyleteket s igyekezzenek a magok kis körében terjeszteni a vallásos és erkölcsös eszmét.

7. Pénztárnok olvassa jelentését.

Pénztárnoki jelentés.

Tisztelt közgyűlés! Van szerencsém az egyesület tagjai számáról és vagyoni állapotáról következő tiszteletteljes jelentést tenni:

Van az egyesületnek 146 alapító, 242 rendes, 52 pártoló és 211 fiók-egyleti, összesen 651 tagja, vagyis 221-el több, mint a múlt évben.

Bevárandó lett volna 1887/88-ra:

1. 52 alapító tagtól	520 frt — kr.
2. 242 rendes tagtól a múlt évekből fenmaradt és a folyó évi tagsági díjba . . .	360 „ — „
3. 211 fiók-egyleti tagtól a múlt évekről fennmaradt s a folyó évi tagsági díjba . . .	426 „ — „
4. Pártolóktól	9 „ 20 „
együtt	1315 frt 20 kr.

Bevételtett:

1. 32 alapító tagtól	315 frt — kr.
2. 52 rendes tagtól	231 „ 50 „
3. Fiók-egyleti tagoktól	151 „ 50 „
4. Pártolóktól	9 „ 20 „
5. Értesítők ára, Unitárius Közlöny előfizetése és kamatjövedelem czimen	183 „ 42 „
összesen	890 frt 62 kr.
ebből levonva a kiadást	375 frt 70 kr.
A múlt évi tiszta bevétel tesz	514 frt 92 kr.
Összehasonlítva a bevárandó összeggel . . .	1315 „ 20 „
A tényleg bevett összeget	890 „ 62 „

Kevesebb vétetett be 424 „ 58 krral.

Az egyesület pénztárába alakulásától kezdve ez ideig befolyt:

I. Alapító tagsági díjban	1312 frt — kr.
II. Egyleti rendes tagsági díjba	338 „ — „
III. Egyleti pártolóktól	50 „ 40 „
IV. Értesítők árába, Közlönyre előfizetés és kamatjövedelem czimen	262 „ 26 „
V. Abrudbányai fiók-egylet rendes és pártoló tagjaitól	30 „ 35 „
VI. Udvarhelyköri fiók-egylet rendes és pártoló tagjaitól	34 „ — „
VII. Háromszéki fiók-egylet rendes és pártoló tagjaitól	44 „ — „
VIII. Marosköri fiók-egylet rendes tagjaitól . .	43 „ 50 „
IX. Kereszturi fiók-egylet „ „	51 „ 50 „
X. Torockói fiók-egyleti tagoktól	6 „ 50 „
együtt	2172 frt 51 kr.
ebből levonva az összes kiadást	563 „ 95 „
marad	1608 frt 56 kr.

mely összeg a csatolt 8215 sz. takarékpénztári könyv szerint gyümölcsözésre el van helyezve.

Végre az alapszabályokra való tekintettel a költség, illetve a tiszta jövedelem kiszámítást teszem meg, és pedig:

I. A befizetett rendes és pártoló tagsági díj	598 frt 25 kr.
II. Értesítők ára, a Közlöny előfizetése és kamatjövedelem czímen befolyt	262 „ 26 „
együtt	860 „ 51 „
ebből levonva az összes kiadást	563 „ 95 „
Tiszta jövedelemnek marad	296 frt 56 kr.

Ebből az alapszabályok 29. §. c) pontja szerint:

I. Tőkésítésre jut 5%	14 frt 82 kr.
ehez adva a befizetett alapító tagsági díjakat	1312 „ — „
lesz az elkölthetlen alap összege	1326 frt 82 kr.
II. Dávid Ferencz alapnak jut 5%	14 „ 82 „
III. Népszerű és tudományos munkák kiadása s terjesztése költségeire, valamint az alapszabályokban jelzett jótékony cé- lokra jut a fenmaradó 90%	266 frt 92 kr.

Ezzel t. közgyűlés a pénztár állásáról szóló jelentésem befejezem és arra kérem, méltóztassék számadásaim megvizsgálására bizottságot kinevezni, s ennek esetleg ajánló jelentése alapján engem a mult évi számadások terhe alól felmenteni.

Végre tekintettel arra, hogy a jövő vagy talán még ez évben nagy valószínűség szerint e városról végleg el kell távoznom, tekintettel több más itt fel nem hozható okokra, ki kell jelentenem, hogy tisztemet tovább nem folytathatom, kérem a t. közgyűlést méltóztassék helyemre mást választani, köszönöm azon kitüntető bizalmat, mellyel megajándékozott, s a melyel vissza nem is éltem soha. Igérem azért, hogy ezen egyletnek ezentul is munkálkodó tagja maradok.

Bágyi Kálmán, pénztárnok.

A pénztárnoki jelentés és számadás után egyleti titkár olvassa a Választmány ide vonatkozó felterjesztését, melyben ajánlja a számadó pénztárnok felmentését a ff.

Eléterjesztetvén a közgyűlés által Kelemen Albert, Ürmösi Kálmán és Végh Mihály személyében kiküldött bizottság jelentése, minthogy a számadás teljesen rendben találtatott a közgyűlés a pénztárnokot a mult évi számadás terhe alól felmenti s a lelkiismeretes, pontos és szorgalmas pénzkezelésért jegyzőkönyvi köszönetet mond a pénztárnoknak. A közgyűlés sajnálattal vette tudomásul, hogy pénztárnok Kolozsvárról eltávozó lévén, tisztéről leköszönt, s mivel a lemondást nem volt hajlandó visszavonni, megbizza a Választmányt, hogy gondoskodjék a pénztárnok helyettesítéséről és felmentéséről.

A pénztárnoki teendők könnyítése s a fizetések ellenőrizése tekintetéből a pénz kezelésre nézve meghatározza a közgyűlés:

a) A fiók-egyletbe tartozó tagoktól az illető fiók-egyleti pénztárnok szedi be a tagdíjakat s a hátralékokért a fiók-egylet pénztára felelős.

A fiók-egyleti pénztárnokok a felküldendő összeg mellé csatoljanak egy ellennyugtát és egy nyugta-mintát a pénztárnok számára s mindkettőben tüntessék ki, hogy az összeg, mely évről szól. A nyugta a központi pénztárnok által aláírva, visszaküldetik a fiók-egyleti pénztárnoknak.

b) Az egyleti titkárnál fizető tagok fizetéséről ellenőri könyvül szolgál a titkári napló, melyet a pénztárnok az összeg átvételekor aláír. A pénztárnoknak átadott összeget igazolandó, a titkár a pénztárnoki naplót aláírja.

c) A postán küldött összegek ellennyugtájaként szolgál a postai szelvény.

d) A pénztárnoknál személyesen fizetők az átadott összeget saját aláírásokkal ellennyugtázzák.

e) Minden befizetett összeg az „Unitárius Közlöny“-ben nyilvánosan nyugtáztatik.

8. Választmány javaslata alapján a közgyűlés meghatározza, hogy a fiók-egyletek hivassanak fel, hogy a Választmányhoz teljes vagyonuk állásáról adjanak kimutatást s annak leendő felhasználásáról javaslatot. Felhívja a közgyűlés a fiók-egyleteket, hogy pénzvagyonukból egy bizonyos összeget évről-évre fordítsanak az „Unitárius Közlöny“ költségei fedezésére. Meghatározza a közgyűlés, hogy a fiók-egyletek részéről felküldendő összegek arányában a Választmány a megfelelő s szükségelt példányt az „Unitárius Közlöny“-ből bocsássa a fiók-egyleti elnökségek rendelkezésére, hogy azokat a körhöz tartozó, elszótan élő szegény hivek között osszák ki.

9. Az alapszabályok értelmében a Dávid Ferencz alapot illető 5% jövedelem czímen a megelőző évekről kitüntetett s a folyó évről jelzett 14 frt 82 kr. kifizetése meghatároztatik.

10. A marosi fiók-egyletből felküldött s Ürmösi Kálmán egytl. tag által tett indítvány alapján a Választmány részéről javasoltatik, hogy a közgyűlés az Egylet ez évi jövedelméből 50 frtot fordítson unitárius énekes könyvek szerzésére s a szegényebb iskolákban s a szegény hivek között leendő szétosztására s ugyanily célból 10 frtot az „Unitárius Káté“ megszerzésére.

A javaslat hosszabb vitatkozást idézett elő. Végül Mihály nem pártolja, mert úgy tartja, hogy az énekes könyv-vásárlás a fiók-egyletek feladata lenne. Ürmösi Kálmán elfogadja a javaslatot azzal a módosítással, hogy jutalmul adassék. Nagy Lajos óhajtaná, hogy az egész

készlet átvétessék az Egylet tulajdonába, mely célból azt ajánlja, hogy vétessék számba. Ferencz József: az énekeskönyv szerződésileg a Stein könyvkereskedőé, s minthogy a pontozatok nem ismeretesek, szükséges a felől szerezni tájékozást. Kelen Albert sem a jog, sem a nyomtatás kérdése nem tartozik ide, ajánlja a javaslat elfogadását. Péterfi Dénes pártolja a javaslatot. Titkár: Felvilágosításul előterjeszti, hogy az énekeskönyv kérdése foglalkoztatta az E. K. Tanácsot is s ő mint könyvtárnok ebben az ügyben már hivatalosan is megtalálta Stein könyvkereskedőt, de sajnos, a példányok számáról nem kapott felvilágosítást. A jelenlegi tulajdonos azt az ajánlatot tette, hogy az Egyletnek minden 10 példányra egyet ingyen fog adni. Benczédi Gergely figyelembe ajánlja azt, hogy az énekeskönyv annyira van monopolizálva, hogy a mint tudomása van róla, egy székely embernek, hogy egy példányt megvehessen, Tordáról be kellett jőnie Kolozsvárra. Ha a dolog így van, a papok adhatnának utasítást a hiveknek.

Elnök azt hiszi, hogy ez a kérdés annyira fontos, hogy jó lesz ha az E. K. Tanácsot felkéri a Közgyűlés, hogy méltóztassék hatásköréből kifolyólag a meglevő szerződés alapján tisztáztatni azt. Minthogy a javaslat ellen csak egy szónok emelt szót, azt elfogadottnak nyilvánítja azzal a módosítással, hogy főképpen jutalmul adassanak a könyvek.

11. Elnök előterjeszti, hogy Kozma Ferencz tanfelügyelő, ki szíves volt felolvasónak jelentkezni, a várostól távol lévén felolvasását beküldötte, melynek felolvasására felkéri Végh Mihály tagtársat.

Kozma Ferencz felolvasását „a felnőttek oktatásáról“ a közgyűlés nagy figyelemmel hallgatta végig, írónak szíves köszönetet nyilvánított a becses munkáért s rövid ideig tartó eszmecsere után az abban foglalt javaslatok alapján határozatilag kimondotta, hogy:

1. A felnőttek oktatása a vallás-erkölcsi élet és a nemzeti közmívelődés érdekében áll.

2. A felnőttek oktatása ott kezdődik, a hol a népiskolai tanítás végződik. Ennélfogva ez oktatás módszere nem iskolai, hanem szociális.

3. E feladat teljesítésében a nép vezetői első helyen a papok és a tanítók és aztán a társadalom minden kellő míveltségű tagja.

4. A cél megvalósítására egyházunk minden községében „Dávid Ferencz egyleti körök“ és könyvtárak szervezendők — s a körbe való önkéntes belépésre a nép mentől nagyobb kiterjedésben rábírandó.

5. A könyvtárak alkatelemeit a magyar nemzeti irodalomból válogatott költői, történelmi és közgazdasági jeles művek képezik, kiegészítve egyletünk által ajánlandó vallás-erkölcsi tartalmu iratokkal.

6. A községi egyleti körök a téli évszakban, hetenként egyszer, estvéli összejöveteleket tartanak, önképzés és az olvasási kedv élesztése céljából

7. A hol a vezetők arra képességgel bírnak, a kör tagjaiból dalárda szerveztetik egyházi és világi kardalok betanulása s koronként nyilvános előadása czéljából. —

12. Elnök: a tagoknak szíves köszönetet nyilvánít a részvételért és a közgyűlést bezárja.

Közli:

Boros György,
egyl. jegyző.

Egyleti élet és munkásság.

Olvasóinkat, kik még hátrálékban volnának a Dávid Ferencz Egy-letnek, tisztelettel kérjük, hogy tagsági díjaikat minél előbb küldjék bé. **Az egyleti pénztárnok hivatalos nyugtázásait ajánljuk figyelembe.**

Simén Domokos emlékköve Kis-Kadácsban fel van állítva és le van leplezve már. A 2-20 méter magas világos-szürke márványkő első lapjára arany betűkkel ezek a szavak vannak felvésvé:

Kis-kadácsi

SIMÉN DOMOKOS,

unitárius theol. tanár

és író

EMLÉKÉRE

1888 szept 11-én

emeltették tanítványai és barátai.

Szül. 1836. megh. 1878.

A néhai a vidék szülöttje, azután diszes tagja a vidék nagyszámu tanult embereinek, s most emlékköve méltó és maradandó jele volt-tanítványai áldozatkészségének. A Gagy- és Nyikó-vidéki papi önképző-kör önmagát tisztelte meg, midőn megpendítette az eszmét s meg is valósította azt. Udvarhelymegye tisztikara magas műveltségének leg-szebb jelét adta azzal, hogy az ünnepélyen az alispán, Dr. Török Albert vezetése alatt teljes számmal jelent meg. Részt vettek az ünnepélyen az Unitárius E. K. Tanács megbízottjai Szentkirályi Árpád, Pálffy Dénes és Pálffy Ferencz gondnokok; a kolozsvári főiskolai tanári kar megbí-zottja Boros György tanár; az udvarhelyi unitárius egyh. kör képviselője Darkó Sándor esperes és több pap; a székely-kereszturi képezdei és gymn. tanári kar teljes számban; a kolozsvári unitárius papnövélde megbízottjai: Simó János, Fekete Domokos; kik koszorut tettek, az udvarhelyi ev. ref. egyházkör gondnoka Sebesi Ákos; a kereszturi unitár. egyh. kör papjai; Örmössi Lajos és Gyula, kik a sarkőre koszo-rut tettek; s ezen kívül a vidékről valláskülönbség nélkül annyian, hogy neveik elésorolására nincs elegendő terünk. Az ünnepélyt a vidéki dalkör éneke nyitotta meg: Györfi Ferencz énlaki lelkész vezetése alatt,

alkalmi beszédet tartott Németh István, siménfalvi lelkész, a rendező bizottság elnöke, „Simén Domokos életrajzát“ felolvasta Boros György, theol. tanár, bezáró beszédet mondott Szentkirályi Árpád, egyh. köri gondnok. A dalkör éneke töltötte be a közöket s ugyanaz zárta be az ünnepélyt sikerült alkalmi énekeivel. Az ünnepély után közebéd volt. Terünk szűk volta miatt az ünnepély részleteiről nem szólhatván többet, ezeket a sorokat, úgy véljük, leghelyesebben a Pesti Napló sept. 8-ki vezércikké „Ünnepek napja“ ide vonatkozó szavaival fogjuk bezárni. „És ne feledkezzünk meg arról az egyszerű és kegyeletes ünnepről sem, mely a székelyföldön szintén e napon folyik le. Simén Domokos unitárius egyházi író és szónok ünnepéről — Tíz év előtt hunyt el, s még fiatalon; de míg élt, egyszerűségben, nélkülözésben és szakadatlan munkában, csak egyházának élt. Sirjára az unitáriusok, akik kevesen vannak és szegények, közakadásból emeltek emlékkövet. S most azt koszoruzzák meg. Ez az ünnep is megérdemli, hogy figyelmünket oda is fordítsuk. Mert az erény és szelemi nagyság, bárhol legyen is, kincse és büszkesége az egész nemzétnek. S e kincset, habár a legegyszerűbb foglalatban van is, ép úgy becsülni kell, mint a legdrágább foglalatban.“

Szerkesztői üzenetek: Kozma Dimén urnak. F.-Váralja. Cikkét a jövő számra kellett fenntartanunk a közgyűlési értesítő miatt. — Sz. M. Levelet irunk. — N. I. várjuk az intézkedést. — Muzsnai József urnak. A pénztárnokhoz eddigelé csak egy forint érkezett. —

Nyilvános nyugtázás.

Hetedik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek:

Alapító tagok: 25 frttal: Fekete Pál Kolozsvár. 10—10 frttal: Mikó Dezső Abrudbánya, Küküllői egyházkör, Özv. Zathureczki Gedeonné Czécze, Török Péter kir. járásbíró, Szentiványi Gyula M.-Vásárhely, P. Horváth Kálmán A.-Zsuk, Dr. Nagy Károly Abrudbánya, Barabás Dénes Karácsonfalva, Gábor Mihály A.-Jára, Szentkirályi Árpád Sz.-Keresztur, Gyulai Etelka N.-Szeben, Bágyi Kálmán Kolozsvár, Gálffi Sándor Gernyeszeg, Dr. Pap Samu Bpest, Dolhai Petrovay György N.-Kürü, Koncz György N.-Borosnyó, Nagy Károly Rostás-Nyomáti eclésia, Szabédi eclésia, Marosköri belső-emberi alap, Szentiványi József Sepsi-Szt.-György, P. Horváth Borbára Kolozsvár, Bölöni eclésia, Darkó Sándor Jánosfalva, Dr. Nagy János Kis-Ujszállás*), Árkosi eclésia, id. László Ferencz, Dr. Kozma Jenő, Végh József, Boncza Miklós, Sándor József, Székely Gyula, Kis-György Sándor, Vas István, Ferencz Józsefné, Kis Andrásné, Gotthárd Sándor**) A.-Szováth, Végh Mihály Rava.

*) Az 1-ső közleményben tévesen iratott Rostásról Dr. Nagy János helyett Dr. N. Károly.

**) A befizetett 5 frt rendes tagsági díjához 5 frtot fizetvén, alapító lett.

Rendes tagok: 1—1 frttal Moldvai János 85—86. Tana Gyula 85—87. Horváthi Józsefné 87—88. Péterfi Lajos 85—87. Barabás Sándor 85—88. Gruber József 85—86. Székely József 1885. Ifj. Jánki Ferencz 1885. Figura Dániel 87—89. Faluvégi Áron 86—89. Orbok Mór 86—87. Schwarcz Andrásné 86—90. Özv. Székely Sándorné 86—90. Özv. Földesi Sándorné 86—88. Földesi Mari 86—88. Varga Dénes 86—88. Ács Ferencz 86—87. Marsalkó Józsefné 86—87. Stadler Sándor 86—88. Kupeczné Vári Hermin 86. Beczkói János 86. Leitner János 86—88. Pongrácz Lajos 86—87. Benker József 86—88. Fülöp Mózes 86—87. Fekete Domokos 86—88. Turcsányi Gyula 86—90. Huszár Gyula 86—88. Orbai Mihály 86—88. Boros Györgyné 86—88. Nagy György 86—88. Fekete Lajos 86. Csegezi Gyula 86—87. Bencze Sándor 86. Lukácsi István 86—90. Antonya János 86—87. Gvidó Béla 86. Schiller Imre 87—88. Borbély György 86—88. Mikó Imréné 86—88. Raffaj Zsigmond 85—88. Ürmösi Lajos 87—88. Gyöngyösi Lajos 87—88. Gálfi Lőrincz 87—88. Sikó Árpád 87—88. Kecskeméthy Elek 86—87. Orbok Ferencz 87—88. Gál József 86—88. Keresztes Pál 85—89. Gál Sándor 87. Simó János 86—88. Lakatos Ferencz 87—88. Létai Gábor 87—88. Kovács Jánosné 87—88. Weress Dénes 88—92. Létai Máthé 88—89. 1888-ra: Gál Kálmán, Ürmösi Jenő, Ajtai József, Adorján Domokos, Tóth Pál, Gábor Dénes, Dr. Vajda Emil, Biró Lajos, Benczédi János, Bajka Sándor, Nagy Lőrincz, Pap Sándorné, Sigmond Elekné, Özv. Tóth Lajosné, Létai László, Máté János, Musnai József, Sinczki Julia, Kriza Gyula, Buzás János, Arany János, Gajdán Pál, Máté György, Dr. Pálffy Gyula, Kénosi István, Tóth Mózes, Br. Kemény Árpád, Murányi Farkas Sándor, Szigethi Sándor, Szigethi Ferencz, Sárosi József, Székely Miklós, Péter János, Sipos Béla, Nagy Béla, Székely Ödön, Czakó László, Sárdi Imre, Gál Lajos, Barabás Anna, Németh Károly, Lengyel Dánielné, Faragó Samu, Csipkés Albert, Szuhai János, Szalai László, Gerjovics József, Jakab Gergely, Osváth Márton, Tarcsafalvi Dénes, Benczédi Ferencz, Mátéfi Ferencz, Simonich Sigmond, Osváth Gábor, Zoltán Miklós, Szakács Márton, Barta István, Mészáros Farkas, Kardos Ferencz, Perei Mihály, Tóth István, Huszár Károly, Madarasi János, Kovács Dénes, Csegezi László, Simonfi Ferencz.

Fiók-egyletek: Rendes és pártoló tagsági díjban:

Abudbányai 30 frt 35 kr. Udvarhelykői 34 frt. Háromszékkői 44 frt. Maroskői 43 frt 50 kr. Kereszturkői 51 frt 50 kr. Toroczkói 5 frt 60 kr.

TARTALOM.

A Dávid Ferenez Egylet harmadik közgyűlése. Közli: Boros György	Egyleti élet és munkásság	194
	Nyilvános nyugtázás	195

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Öreg ember őszi imája.

Érzem még melegét a nap sugarának,
Hallom még egy szavát lelkem sugalmának.
Az a fényes sugár sokat mondó jóslat,
Ez a biztató szó, az isteni szózat . . .

Nem, mint a falevél, nem hullok a földre,
De mint virág-illat, felszálllok az égbe.
Lelkem oda vágyik, azután fáj szívem:
Földi életemnek folytatása leszen.

Két kezem munkája, szívem jó érzése:
Megmaradnak itt lenn, éltem nincs elveszve
Kedves gyermekeim, kiket felneveltem,
Ujra élők éltem: így biztat reményem.

Itt e csendes hajlék, ott a szerény műhely,
Munkás életemből egy-egy szép emlékjel.
Nézdelem azokat, életem megújul,
S mintha kezem sajgna ismét a munkától.

Mintha ujra zengném a reggeli imát:
„Oh egek Istene, adj munkámra áldást!”
Mintha hallanám, hogy egy visszszhang feleli:
„Mindig kegyes voltál: jutalmad menyinyei!”

Oh nem, nem csüggedek, ajkamon nincs panasz,
A mi még búsitott, képzelődés csak az . . .
Ugy van, érzem, hiszem, mert te jó vagy Isten:
Földi éltem után, örök élet leszen ! . . .

Tarcsafalvi Jenő.



A felnőttek oktatása.*)

Nemzeti közmívelődésünk fejlesztése minden időszakban egyik főtárgya volt a nemzet hazafias törekvéseinek. Hosszu évszázadon át az egyházak voltak e nemes feladat letéteményesei. Külső segélyt az önálló magyar királyság és nemzeti fejedelmek kora óta csak egyes fennkölt szellemű honfiak vagy honleányok nyújtottak nekik a nagy feladat nehéz munkájában. S bár szép koszoru fonható a jótékonyosság ez örökzöld leveleiből, ők is csak elszórt képviselői voltak a társadalomnak, de nem maga a társadalom, mely csak korunkban kezdett annak tudatára ébredni, hogy ő is azon nagyhatalmak közé tartozik, a melyek a legnehezebbnek látszó feladatok megoldására is erővel rendelkeznek. E tudat ébredésének köszönhetjük akadémiánkat, irodalmi és más közhasznú társulatainkat, melyek a csekélynek látszó erők és eszközök összetételével ha nem is csudákat, de mindenesetre szembetűnő eredményeket képesek felmutatni. A társadalom ezen kiképződése, revelatioja pedig szoros kapcsolatban áll az alkotmányos élet fejlődésével. És a szabadság termékenyítő ereje éppen ebben nyilvánul legerősebben.

A mi kis egyesületünk is egy szem a minden irányban megindult társadalmi actio nagy lánczolatában. S ha a szabadság szellemének, mely nekünk létjogosultságot csak e czimen ad és biztosít, valami szolgálatot akarunk tenni, akkor a szabatosan körvonalozott teendők megvalósításához komolyan hozzá kell látnunk.

A „Dávid Ferencz Egylet“ vallásos egylet, mert a társadalmunkon erőt vett vallási közöny megtörésén fáradozik; meg akarja nemesíteni a családi és egyházi életet azon örökbecsű eszmék föllevenítésével, melyek egykor az embereket, nagyokat és kicsinyeket egyaránt boldogakká, megelégedettekké tették; melyek hajdan a királyok, országnagyok, városatyák szívét, lelkét komolyan és tartósan foglalkoztatták, s melyekkel ma könnyelmű fizzők léha gunyt űzni érzik magokat hivatottaknak... Csak előre e nemes törekvésben, mely az erkölcsi megtévedés egyedül biztos gyógyszere!

Azon körülmény azonban, hogy egyesületünk egy olyan kathékuménátus, mely a felnőttekre kíván első sorban hatni, a vallásos feladatok mellett másnemű igényeket is támaszt. Mi az embert a maga egész lényében, vagy legalább is, egész szellemében kell hogy tekintsük. Mert az emberek valószínűen azért hidegültek el a vallástól, mivelhogy őket százakon át kizárólag csak ez irányban befolyásolták. S minden egyoldalú táplálék végre unottá lesz a szellemi szervezetben is.

Az ember lényének három fő nyilvánulása van: testi élet, erkölcsi élet és szellemi élet. A vallás a két utóbbiba, mint legnemesebb gály oltatik bele. Áthatja azt, mint éltető levegő, mint szabályozó meleg és mint színt adó világosság. S ha a jó nevelés egyenletesen hat mind a

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén aug. 30-án.

három életnyilvánulásra, akkor a már tesileg felnőtt embert erkölcsi és szellemi igényei szerint nekünk is egyformán kell figyelmünkre méltatnunk. A vallásos és valláserkölcsi eszmék propagálása mellett másnemű szellemi táplálékra is szüksége van népünknek, különösen azon felnőtteknek, a kiket korunk szervezett népiskolája már nem részeltethetett a maga áldásaiban.

Némelyek ennek ennek pótlására, legujabb alkotmányos fellendülésünk korszakában, téli iskolákat szerveztek az olvasás és írás megtanítására. S miután a népmiveltséget a kulturstatisztika csakugyan e két elemi ismeret mértéke szerint vélte megállapíthatónak, ez a törekvés jogosultnak is látszott. Azonban az eredmény e számítás százalékát alig emelhetette valamivel. Mig ellenben a népiskola azt szembetűnően fokozza évről-évre. S miután a mi működésünk egyébként is csaknem kizárólag a székely népeletre irányul, melynek iskolázottsága már korábbi idők óta meglehetősen fejlettséget ért el: elegendőnek mutatkozik, ha a mi népnevelési működésünk ott veszi kezdetét, a hol a népiskoláé megszűnik. Annyival inkább, mert a nép az iskolai oktatáson túl szellemi tekintetben egészen magára van hagyatva. Sem az egyház, sem az állam, mint ilyen, közvetlenül már nem foglalkozik ez irányban vele. Ezen magára hagyatottságában pedig ő maga magán segíteni nem tudván, az iskolázás hatása lassankint lekopik róla. Mert az, hogy írni és olvasni talán el nem feled, még nem tárgya, csupán eszköze volna az ő mivelődésének. A társadalmi nevelés tehát éppen ezen körülményeknél fogva válik szükségessé és pótolhatatlanná — s feladata abban áll, hogy a szellemmi organismus kereteit tartalommal lássa el és a népet az ujkori társadalom öntudatos tényezőjévé tegye. S erre a társulási szellem fejlesztésével kell törekednünk. Mintegy szellemi gyarmatosítási politikát folytatnunk, a mely téren sok üdvös hódítás várakozik reánk. A közérdek nézőpontjából e törekvés fontosságát főképp azon körülmény emeli, hogy a nép ma már birtokában van mindazon jogoknak és kötelességeknek, a melyek nemzet- és államfentartó hatással bírnak. S hogy ő ezeket kellően érvényesíthesse, arra erkölcsi és értelmi fejlettség, szilárdság kívántatik.

A nép élete és foglalkozása tulságosan egyoldalú, igen anyagi. Szellemi dolgokkal való érintkezése csaknem teljesen hiányzik. S hogy ezek iránti érzéke még is nyilvánul, sőt productivitásának, pl. a népköltészetben oly szép jeleivel találkozunk, ez a legjobb biztosíték arra nézve, hogy az ő szelleme érdemes és méltó a vele való komoly foglalkozásra.

Szellemének táplálékát mindenesetre a hazai irodalomból kell merítenünk. Hadd nemesítse izlését és érzelmeit nemzeti költészetünk, — tartsa ébren és ápolja hazafiságát, szabadságszeretetét a hazai történelem s szaporítsák jóllétének eszközeit a közhasznú ismeretek. Sőt áldozzon a művészeteknek is, a hozzá oly közvetlen közel álló dalban.

Mekkora emelkedést érhet el a nép szellemi élete e kincsek föltárása által! Csakhogy erre, jó vezetés által, meg kell adni neki a kedvező alkalmat

A felnőttek ezen oktatásában, a néptársadalom ezen szervezésében legközvetlenebb és legtermészetesebb vezetők — az együtt karöltve működő pap és tanító. Az egyiknek a katedrálról, a másiknak a tanteremből le és ki kell szállnia a nép közé; de nem azért, hogy vele lesüllyedjenek, hanem, hogy őt fölemeljék, neki a társadalmi téren is irányt mutassanak.

A legjobb alkalmat pedig e célra a „Dávid Ferencz-egylet“ keretében találjuk kijelölve — a vidékenként és községenként szervezendő körökben.

Kiterjeszteni az önkéntes társulást a nép mentől nagyobb rétegére, könyvtárt szervezni minden községben, társas összejöveteleket tartani a téli hosszú estéken: ezek azon egyszerű módok és eszközök, a melyek a társadalmi népnevelés tovább folytatására szükségesek. Ebben fog állani a felnőttek legsikeresebb oktatása.

Kozma Ferencz.

Luther Márton.

Szül. 1483. nov. 10. Megh. 1546. febr. 18.



Ezelőtt éppen 405 esztendővel született a reformatio első apostola, Luther Márton, Eisleben városban. Már zsenge gyermekkorában megkezdte a tanulást. Felsőbb iskolába Magdeburgban és Eisenachban járt. Luther szegény bányász gyermeke lévén, csak úgy tarthatta fenn magát, hogy — az akkori szokás szerint — a gazdag emberek ajtaja előtt énekelve alamizsnát gyűjtött. Eisenachban egy ilyen

énekülésével úgy megnyert egy öreg Cotta nevű jámbor özvegy asszonyt, hogy az házához fogadta s élelemmel és lakással ellátta. Atyja az ügyvédi pályára akarta nevelni, mi végett az erfurti főiskolába küldötte. A szorgalmas tanulónak az erfurti könyvtárban, 20 éves korában került kezébe a biblia legelőször. Legforróbb kívánsága az volt, vajha Isten neki is juttatna egyszer egy ilyen szép könyvet. 1

1505 nagy forduló pontot jelez Luther életében. Egy barátjával Alexiussal, szülőitől ment vissza Erfurtba s a mint egy mezőn keresztü haladtak egymás mellett, Alexiust a villám agyonsújtotta. Ez az eset annyira megthattotta a Luther szívét, hogy elhatározá az erfurti zárdába lépni, hogy ott lelke nyugalmát ismét visszanyerje. Ez akkor mindennapi szokás volt, de atyjának nem tetszett. Jámbor ember és szorgalmas tanuló lévén, a szerzet előljárója Dr. Staupitz megkedvelte s kieszkö-zölte, hogy Wittenbergbe tanárrá nevezzék ki. 1508-ban ment Witten-bergbe, a hol később pap is lett.

1510-ben a szerzet ügyeiben Rómába küldetett, hová midőn meg-érkezett, nagy áhitattal így kiáltott fel: „Üdvözlég, oh szent Róma.“ Benn a városban azonban a pápa fényüzése, a papság könnyelműsége és lelkiismeretlensége elszomorította, s csak később látta át, hogy mi-lyen fontos volt ez az utazás. Itt jött rá, hogy milyen visszaéléseket űznek a bünbocsátó czédulákkal. Egy Terzel János nevezetű barát ép-pen Wittenberg környékén árulta a czédulákat. Pénzes ládjára ez a vers volt felírva:

Ha pénzed a ládába peng,
Már lelked a menyekbe leng

Ez mélyen felháborította Luthert. Számtalanszor figyelmeztette Tetzelt, hogy hagyja félbe, de mivel a szép szó nem használt, 1517 október 31-én 95 tételt függesztett ki a wittenbergi vártemplom ajtajára a téves tanok ellen. A lutheranus egyház hazánkban úgy, mint külföldön, minden esztendőben megünnepli ezt a napot „mint a refo-rmatio ünnepét“ az ahoz legközelebb eső vasárnapon, tehát ebben az évben, éppen akkor lesz ünnep, a mikor e sorok napvilágot látnak.

A tételek villámgyorsan terjedtek el. 14 nap mulva már egész Németország s 4 hét mulva egész Európa tudta. A pápa egy követet küldött hozzá, hogy beszélje le tervéről. Nem sikerült. 1520-ban ki-átkozta, írásait néhol nyilvánosan megégettette. Nem használt. Wormsba birodalmi gyűlés elébe idézték, hogy vonja vissza tanait. Ő így felelt: „Ha csak nyílt világos és félremagyarázhatlan okokkal meg nem győz-nek s meg nem csáfolnak, nem tudom s nem akarom visszavonni azokat. Itt állok, másképp nem tehetek, Isten engem úgy segítjen Ámen! Ez volt Luther tűzpróbája.

Ezután még élete ellen is törtek, de őt mindez csak tüzelte s bátorította a munkára. Az új testamentumot lefordította német nyelvre s majd később az őt is.

Luthernek sok ellensége volt, de valának fejedelmi s tudós barátai nagy számmal s a nép rajongással szerette. Reformátori s tudományos pályáján annyi fontos dolgot mivelt, hogy itt mi azokat mind elé nem sorolhatjuk. A helyett bevezetjük olvasóinkat családi körébe.

Luther, ki hősi bátorsággal szállott szembe elleneivel, végre elszánta magát arra is, hogy saját példájával mutassa meg a házasság szentségét, miről annyit tanított. Leküzdve minden akadályt, nőül vette Bora Katalint. Katalin nemesi, de szegény szülők gyermeke volt, kik már 9 éves korában zárdába adták. Az apáczák, s köztük Kata is, a reformatio kezdetével oda hagyták a zárdát, melyben annyi ideig zárva tartották. Luther tudomására jöven, hogy hajlandó volna hozzá menni, a nem annyira szép, mint mivelt leányt megkérte és nőül vette 1525-ben június 13-ik napján. Az esketés szülői és sok barátja jelenlétében ment végbe. A wittenbergi egyetem az alkalomból ezüst billikkel kedveskedett s a város tanácsa egy hordó bort küldött neki.

Luther nagyon meg volt elégedve a házassággal: „Én hála Istennek jól jártam, van hű és jámbor nőm, kiben teljesen bizhatom.“ Leveleiben számtalanszor emlékezik meg róla s tréfálva majd „oldalbordájának“ majd pedig „kegyelmes Kata uramnak“ stb czimezgeti. „A világnak“ — úgy mond egy alkalommal — „nincsen szebb rendje, szövetsége, mint a házasság rendje, szövetsége. Katámat nem adnám sem a francia királyság, sem Velence uralmáért.“

Luther házassága benső, áldott szövetség vala! Igen, valódi mintaházassággá nőtte ki magát Luthernek Bora Katalinnal kötött házassága, melyre találnak a zsoltár író szavai: „Boldog ember az, a ki féli az Urat és a ki az ő utaiiban jár! A te kezedenek munkáját érzed; boldog leszesz és jól lésszen dolgozol. A te feleséged, mint a termő szőlő, a te házában a te fiaid, mint az olajfának ágai a te asztalod körül. Ime így áldatik meg a férfit, aki az Urat féli!“ Mintha a zsoltár író egy messze jövőben, az elhagyott wittenbergi zárdát látta volna, melyet a fejedelem Luthernek ajándékozott, s melyet ő nejével igazi protestáns papi hajlékká változtatott át.

Gyermekek „mint olajfaágak“ csakhamar virultak fel benne. 3 fiu s 3 leánygyermekük volt, kiket „megannyi királyságért nem adott volna!“

Megható látvány, Luther, a nagyhirű tudós és reformátor, családja körében. Játszva, tréfálva jár gyermekei között, oly igen letudott szállani a gyermeki gondolkodás körébe a komoly férfit. Luther minden szeretete mellett szigorú is tudott lenni gyermekei iránt. Ő mondotta ki s gyakorolta is azt a paedagogiai elvet, hogy az alma mellé vesszőt is kell tenni. Midőn János fia egy napon engedetlen vala s anyja enyhíteni akará az apa szigorát, azt mondá: „inkább holt fiam legyen, mint neveletlen. A papok gyermekei a példaadás okáért kell hogy jól legyenek nevelve.“ És mégis mily erős fájdalom vett erőt a szirt erős férfin, ha egyik-másik gyermeke beteg lett. Erről csak egy példát. 13 éves Lenke nevű leánya halálos beteg lett, s Luther így szólott hozzá: „Lenke

Ielkem ugy-e te szívesen maradnál édes atyádnál, de örömet mennél oda fel a mennyei édes atyához is? Igen édes jó atyám! felelé a hal-dokló leánya, mire Luther felsóhajtja: Oh kedves leánykám, tudom hogy a lélek kész, de a test erőtelen!“ Midőn a gyermek meghalt, így szólott a gyászolókhoz: „Bizony élő szentet küldtem a mennyországba. Oh, vajha nekünk is ily halálunk lenne!“

Tegyünk e szomorú képhez egy vidámabbat. Karácson közeledett. A doctor karácsoni beszédén gondolkozott elmélyedve. Kata asszony be-pillant s szemrehányólag így szól: a doctor ur csak ül és nem hallja, miként sir, kiabál a kis Jancsi a bölcsőben, úgy hogy a kőnek is, ha volna, megesnék szíve rajta. Hiszen nekem a karácsonra kell készülnöm a többivel. Erre a doctor vidám arczczal felkél az asztal mellől, s midőn a bölcső mellett a rendes dalt énekelni akarná, a bölcső taktussa egy új dallamra hangolá, s az új dallamhoz csakhamar szavak is járultak, mit a doctor Katájának újévkor gordonka mellett énekelt el. (Mennyből jöttem el hozzátok).

Szóval, Luther a mily csodálatra méltó, mint reformator, ki szem-be mert szállani a világ akkori hatalmával, éppen olyan szeretetreméltó családi körében. Jól tudjuk, hogy nem volt szent, hiszen ő is csak ember volt, de mint házi atya, fényes példát adott arra, hogy milyen legyen a keresztény család s különösen a protestáns papi hajlék: a tiszta erkölcsiség veteményes kertje, mely például szolgáljon az egész gyülekezetnek, s nemesítőleg hasson s áldást árásszon az egyház minden tagjára. A Luther emlékének szentelt ezen sorokat legméltóbban egy szellemdús író szavaival végezzük be, melyeket éppen házasságára mondott: Ime a férj, az apa, a polgár a házi életnek is reformátora lett, s az az áldás, a melyet földi élete árasztott szét s a melyben katolikusok és protestánsok egyaránt részesülnek, éppen abból a házasságból eredt, a mely egy szerzetes és egy apáca között kötöttest!

Grätz Mór.

Gyermekek vasárnapja.

Valahányszor a vasárnapra virradok, mindig bizonyos megfejt-hetlen, magasztos érzés vonul át keblem hurjain. Olyan megható e nap képe! Mintha a napsugár ragyogóbb, a szellő szelidebb, a virág illato-sabb s az ember jobb volna ma, mint más közönséges napon!

Élénken él emlékezetemben a gyermekkori falusi vasárnap. Az ifjuság kora reggel talpon volt s mindenik szorgalmasan tisztogatott. Mintha falujok éppen az egykori Jeruzsálem volna s mintha a mester eljövetelet várják! A ház környéke s az utcza tiszta, hogy a napok ki-rálynéja még az utcán se lásson olyant, a mi köznap. A munkának nincs vége itt, nem áll meg itt. A leányok kicsinyje, nagyja, bemegy vi-rágos kertjébe, a szebbeket leszaggatja, köténye megtelik vele, szívét az ifjuság magasztos hevülése hatja át és indul vele az Isten háza felé.

Mindenik ott van s mindenik keze virággal tele. A templom ajtaja kinyílik, a szent hajlékból a héten leszállott port kisérik és aztán a sok szép virágot egy csomóba teszik s uj munkához fognak. A nagyobbak az Urasztal közepére koronát, a kisebbek az asztal szélét körülölelő koszorút fonnak. Ezután a szószék, a pap ülőszéke, a templompiacon környéke következik s végül minden helyre juttatnak hol egy csokrot, hol egy virágszálat, mignem az eddig néma templom derült arczulattal várja az áhitatos serget. A harang megszólal, a csendes utczákon ünnepi köntösbe öltözött hívók kezdenek mozogni. A nők kezökben, az ifjak kalapjokon ismét virágot visznek ősi szokásszerint, vagy tán mivel nem tudják, hogy ott már bőven van. Midőn mindezek bétélepednek, ime az Ur temploma olyan, mint egy élő virágos mező. Az ének nem hiányzik belőle, mert hiszen itt öreg, ifju egyaránt énekelni szokott. Az Ur szolgálja megjelenik a szószéken s forró imával emeli Istenhez a kegyes lelkeket. Beszéde az Isten áldásairól, a világ mulandóságáról vagy tán éppen az erkölcsök romlottságáról szól, úgy miként ő jónak látta, hogy híveit oktassa, fenytse vagy intse. A hallgatóság fogékony és háládatos s a hatás bizonynyal nem maradt el, s nem marad el a jövő alkalommal sem, de úgy tetszik, hogy valami még hiányzott, hogy a hatás teljes legyen. Úgy tetszik, hogy azok a kezek, a melyek ezt a felségesen illatozó oltárt emelték, összekulcsolva s azok a zsenge kis szívek bezárva maradtak!

Hogyha akkor a lelkész bár csak ujjával érinti azokat az érzellemmel telt sziveket, ha csak egy szelid lehelettel segít szárnyaikon, mint a villám úgy repültek volna Istenhez, s érzések mely most is boldogító volt nekik, ezerszerre boldogabbá tette volna őket, s ez a vasárnap valósággal az övék lett volna.

Azóta midőn az itt leírt kép a valóságban állott szemeim előtt, huszonöt év telt el s azalatt a huszonöt év alatt sok minden megváltozott, s ezek között maga a falusi nép is. Ma sokszor s sok helyen üres még az ők templomok is. Az egész élet sokat veszített költőiségéből s ebben még talán az ifjaké is. Az a régi pátriarkális kegyesség nincsen meg s talán nem is lehet meg annyira, mivel alapja: a nevelés és oktatás világiassá lett s meleg ágya, az otthon, sokba megváltozott. Az ifjak vallásos nevelését ma már nem lehet a szülőkre s a tanítóra bízni, mint bizva volt régen, mivel sok, talán a legtöbb a szülői házból, a mindennapi szükséggel való kiütközés kiüzte azt a nyugodt életet, a melyben a gyermekek vallásos érzülete kellően ápolható volna. A tanítók uj nemzedéke jó paedagogusokat számlál, de ők az általános közszellemet s tanulókat követve, inkább az értelmet nevelik, mint az érzelmet, s ha az érzelmeire különösebb figyelmet fordítanak, első helyen, s igen helyesen, az erkölcsi érzés ápolása figyelmük tárgya. Ma, a községi s állami iskolák megszaporodtával, a tanító kezéből a vallás tanítása sok helyen egyenesen ki van véve, s az összes tanuló sereg be kell, hogy érje azzal, ha az illető pap hetenkint két órán tanítja. Ma a tanítás rendszere

nyíltan azt követeli, hogy a pap találja módját az ifjuság vallásos oktatásának, s minthogy a vasárnap a pap napja, egyenesen arra utalja, hogy ezt a napot használja fel a gyermekek vallásossága ápolására is.

Mintegy tizenöt éve már, hogy az unitárius egyházban irodalmi megbeszélés tárgyává tettett a gyermekek vasárnapi vallásos oktatása vagyis a „Vasárnapi iskola.”

A kolozsvári unitárius főiskolában, indítványomra, már 1880-ban életbe léptettük az alosztályu tanulók vasárnapi iskoláját, a mely nem egyéb volt, mint a gyermekek értelmiségéhez alkalmazott isteni tisztelet. Célja kettős volt. Első az, hogy az egész télen át értelmileg foglalkozó tanulók érzelm világa is felhíttassék s abban ők egy néhány perczig kies mezőkön legeltesse. Ezt a célt igen szerencsésen elértük s arról a „Keresztény Magvető” 1881. évi folyamában beszámoltunk. A másik cél az volt, hogy a papságra készülő ifjak már tanulói éveikben bevezetessenek a gyermekekkel való elbánás gyakorlatába. Önkéntes munkájokat meglepő odaadással végezték, azóta minden évben, s ma már három nemzedék, tehát több mint husz ifju papunk van elszórva az egyházban, a kik a gyermek isteni tisztelete gyakorló iskolájában, mint papok szerepeltek. Nemcsak ezeknek legtöbbször, hanem az unitárius lelkészek közül többen tartottak és tartanak ilyen vasárnapi iskolázást, kiki a maga módja szerint, mert az egyház több mint kétszáz éve, hogy újabb meg újabb rendeletekben sürgeti, hogy a papok a nyári tanítást pontosan tartsák meg. A Dávid Ferencz Egyletben e tárgyról felolvasást tartott az 1887. évi közgyűlésen Ürmösi Kálmán lelkész, ki az eszmének állandó pártolója volt papsága alatt. A felolvasást az Egylet külön füzetben is kiadta. *) A jelen évben már az „Unitárius Közlöny” kezdette sürgetni az ügyet áprilisi és májusi számaiban. Ugyanott a júniusi számban Lőrinczi István a főiskolai „Vasárnapi iskola” vezetője leírja a mult évben végzett munkálkodást, s a júliusi számban Kozma Dimén lelkész mondja el nézeteit. A mult nyáron a munka már a legtöbb egyházban gyakorlatban volt s chez képest a szeptemberi számban azt ajánlottam, hogy a jelen évi tanítást ünnepélyes isteni tisztelettel zárják be a lelkészek mindnyájan, minthogy némelyek eddig is így jártak el. Ugyanekkor azt az indítványt tettem, hogy „minden esztendőben tizenkét vasárnapot tegyünk a gyermekek vasárnapjává, vagyis hozzuk gyakorlatba azt, hogy az isteni tiszteletet minden hónapban egy vasárnapon tartsuk egészen a gyermekek számára, vagyis az ének, ima és egyházi beszéd legyen a gyermekek kedély és értelem világához alkalmazott.” Indítványomat megtoldottam azzal, hogy „mikor az idő megengedi, a templomot diszittessük fel virágokkal erre az alkalomra.” Az indítványt így végeztem: „A kérdésre vonatkozólag szívesen veszünk

*) A vallástanítás reformja a nép- és vasárnapi iskolákban. Két értekezés, Írták: Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán, ára 20 kr.

tapasztalati észrevételeket és javaslatokat.“ Hogy lelkeszeink szándékoznak-e, s mit szándékoznak tenni ebben az irányban, arról még az idő rövidsége miatt nem lehet tudomásom. Tapasztalati észrevételt nem kaptunk, de egy „Pár szó“ nyilatkozatot láttunk az Ellenzék cz. helybeli lapban,*) melynek az a célja, hogy figyelmeztesse a papság zömét, nehogy egy könnyedén magáévá tegye az indítványt. Mi gyakorlati észrevételt vártunk, de szívesen vettük volna a nem gyakorlati „Pár szót“ is, ha nem volna az az alapos hibája, hogy az indítvány előzményeit nem vette figyelembe s hogy lényegét nem értette meg. Az előzményeket az indítványban megírtuk s fennebb elmondottuk. A lényegre nézve rövideden szólunk.

Van-e szükség arra, hogy a gyermekek vallásos érzülete nemesítségessék? Helyes-e, hogy a vallásos élet gyakorlataiba kora ifjúságukban bé vezettessenek? S rendén való-e, hogy a templomba járjanak? Ezekre a kérdésekre jó részt minden keresztény ember igennel felel. De ha már most a hogyan s a miként kérdését vetjük fel, erre nagyon eltérő feleletet kapunk. Én azt mondom, hogy folytassuk a régi gyakorlatot, s azt tegyük egyetemessé. Nálunk gyakorlatban volt és van a templomban való nyári vallásos oktatás. A kezemben levő adatokból azt látom, hogy néhol kezdették Szent-György napkor s végezték Szent-Mihály napkor, néhol kezdették a rendes iskolai év bezárásával s végezték az új év megnyitásakor, másutt megkezdették kora tavasszal, mihelyt az idő annyira szelidült, legtöbb helyen tartották a templomban, a kolozsvári főiskolában egy fűthető tanteremben s tartott Szent-Mihály naptól Szent-György napig. Néhol feljártak az iskolakötelesek, másutt a 6—24 évesek. Gyakorlatban volt és van az, hogy a templomot virággal díszítsék. Hogy a fenn leírton kívül csak egy esetet hozunk fel: a ki a mult tavasszal a confirmálás idejekor járt a kolozsvári unitárius templomban, három hétig is láthatta a templom piaczat körül futó virágfüzéreket és koszorukat. Gyakorlatban volt és van sok ekklésiában az, hogy a pap a nyári vasárnapi tanítás megkezdésekor beszédet tart a gyermekekhez s azt tart akkor is, a mikor bevégzi a tanítást, s tény az, hogy a gyermekek beszédét nem kevesebb felnőtt ember hallgatja, mint a felnőttekét. Én tehát semmi egyébire nem akartam indítani a lelkeseket, mint arra, hogy a mit néhol tesznek, tegyék mindenütt, s a mit eddig kétszer tettek, ezután tizenkétszer tegyék. A módozatokban a formai egységre nem mertem gondolni, s azt hiszem ok nélkül is volna nemcsak azért, mivel ez nem fér össze vallásunk szellemével, hanem azért, mivel gyakorlatilag sem kivihető. Az mindenkinek önként fog következni, hogy a mikor a hideg miatt nem alkalmas a templom, akkor igénybe vehető az iskola is.

Elvi eltérések is fognak lenni talán, de abban az egyben meg kell hogy egyezzzünk mindnyájan, hogy a gyermekek s az ifjúság vallásos ér-

*) Pár szó észrevétel egy indítványra. Irta Ürmössy Lajos Ellenzék 220. sz.

zületét ápolni kell folytonosan, tehát nemcsak nyáron, hanem télen is. Merem hinni, hogy abban is megtart engemet mindenki, hogy a gyermekek megérdemlik, hogy rájuk a templomban is tekintettel legyünk s talán nem volna nagy kívánság, ha minden hónapban egy alkalmat nekik kérnénk. Nekünk fel kell keresnünk kis szívők rejtekét s bátorságot és erőt kell csepegtetnünk belé. Attól tartani, hogy őket, kiknek mindenike egy-egy fesledező bimbó, megrontja a természet nyíló virága, attól félni, hogy a kezéből felszálló virág-illat meggátolja szíve érzelme égfelé emelkedését: bizony nem egyéb kicsinyhitűség. Ők virágot ápolnak, virágok közt élnek, szívők nemes sugallata arra készítette eddig s készíteni fogja ezután is, hogy vigyék virágjokat a legszebb hajlékba, Isten házába: ne akadályozzuk, hanem ahelyett figyeljünk a Jézus intésére, melyet Péternek adott: „Legeltesd az én bárányaimat.“
Ján. 21. r. 15. v.

Boros György.

1888 szept. 9.

Kis-Kadács egyik szép kertjében tehát már emlékkő jelöli a helyet, a hol Simén Domokos, unitárius theologiai tanár porai nyugosznak. Ennek az emlékkőnek jelen évi szept. hó 9-én történt leleplezési innepélyében a kegyelet adóját méltán róttuk le. S. D. azok közé tartozott, a kik a vallás-tudomány művelésén, a felvilágosodás és szabad gondolkodás érdekében munkáltak és használtak is.

Egy szép természete és szokása az embernek az, hogy a jóknak, a nagyoknak, életükben habár nem mindig adózik is érdemük szerint, haláluk után elégtételt ad a jó emlékezetben. Erre a vallás művelői és tisztítói, a vallási örök igazságok hirdetői, a szabad vizsgálódás barátai és őrei is éppen oly méltók, mint a költők, világi írók, hősök, honfiak, jótékonyak és koronás fők. —

A vallás mezején is sok munkás van, de mégis kevés azoknak száma, a kik magasán fellángoló értelemmel, helyes ítélő tehetséggel s a mi több: szilárd kitartással, bátor elhatározással munkálva és küzdve, számbavehető eredményt képesek felmutatni. Ugy tetszik, hogy a vallási igazságok felismerésében, helyes meghatározásában, szabad hirdetésében és bátor védelmezésében az emberek nagyon tehetetlenek, vagy ha nem: akkor bártortalanok s tartózkodók és ha ilyenek sem, akkor önzők, pénz és por imádók, a miért feláldozni mindent készek. Nem képesek az önérzet ama magaslatára emelkedni, a mire eredetileg híva volnának és a melylyel tartoznak az egy igaz Isten és az ő prófétája a Jézus evangéliuma iránt. Legio azok száma, a kik elnyomják saját lelkiismeretük szövegét, kerülgetik, leplezgetik, félmagyarázzák az igazságot, eltakarni igyekeznek az eget az oda bepillantani vágyók szemei előtt, sőt üldözik és csufolják az igazságkeresőket s a tökéletesdni vágyókat! . . Így volt mindig!

Hát ez könnyebb mesterség, mint a tiszta igazságot áldozat árán

is szolgálni. Könnyebb a dajkáinktól vett mesékkel foglalkozni, mint saját erőnkkel főlebb-főlebb emelkedni. Nehéz munka ám a vallásban önállólag itélni s szólani az igazságot; nehéz és veszélyes is. — Jézus, Szervét, Dávid s több más jeles szomorú történeteit tanusítják, hogy mivel fizet életükben az ilyeneknek a világ. És ha az utókör, a történelem, elégtételt szolgáltat nekik is: méltán teszi, megérdemlik. Mily szép, mily fölemelő, lelkesítő: a hálás utódok által felkeresni az ilyenek nyugvó helyeit, — ott emléket emelni s azt könnyel, dallal megtisztelni. De, mert nem az emléket tisztelik meg csak, hanem az elvet, az eszmét is, melynek az illető életét szentelé: mily szép, mily fölemelő, életre kelteti ezen elveket és eszméket felvenni az egykor félbehagyott munkát, azt tovább folytatni s diadalra juttatni! —

S. D. nem állott ugyan azok között a nagyok között, a kik új, merész eszméket hozva fel, kezdetet adtak egy-egy korszaknak, de ott állott azok közt, a kik éheznek és szomjuhozzák, keresik s jó részben meg is ismerik a Jézus által hozott, a bibliával, a természettel, lelkünk sugallatával és a józan értelemmel megegyező tiszta igazságokat és azokat terjesztik, védik. — Igyekezett megismerni ő is ezeket, szeretni, követni, tanítani, hirdetni és védni azok elferdítői és félremagyarázóí ellen. Ellensége volt a sötétség és vakhit terjesztőinek, a képmutató álszenvedőknek, — barátja a tökéletesedni óhajtóknak, apostola a felvilágosodás — a lelkiismeret szabadságának s a szabadvizsgálgatás elvének és példás gyámolítója az unitárizmusnak. Ne kicsinyeljük az ő munkásságát és ne az ügyet, a melyet szolgált. Ne sajnáljuk tőle azon áldozatot, melyet számára az emlékekben és az ünnepélyben vittünk!

Tanítványai emeltek számára egy egyszerű emlékkövet — Ennyi a tárgy. Őszinte jó indulattal tették s úgy tartják, hogy jól cselekedtek. S ha tán ahoz az ő barátai, kor- és munkatársai is csatlakoztak: úgy hiszem, saját magukat tisztelték meg. „A nemzet, mely nagyjait tiszteli, önmagát tiszteli meg. A ki elv- és ügytársa emléket tiszteli, az saját magát is megtiszteli, s mintegy bizonyosságot teszen arról, hogy tiszteletre méltónak tartja azt a munkát és ügyet, a melynek ő is napszámosa. De egyszersmind kifejezi azt is, miszerint öntudatával bír annak, hogy azon elvért és ügyért jelenben és jövőben mindent meg kellend tennie. Ha egy jeles író szerint: „A koszorú, melyet a hálás nemzedék jeleseinak szobrára tesz, nemcsak emlékfűzér, de egyszersmind reménység a jövőre,“ — úgy a mi, multakra való visszatekintésünk és azok méltánylása is, záloga kell hogy legyen a jövőért való lelkesülésünknek. —

Minden emlék, minden oszlop, minden szobor kifejez valamely eszmét is — A S. D. emlékköve felállításának célja sem lehet csak az, hogy a nyugvó porok helyét jelölje. A fölött ezen saját szavai lebegnek: „Az unitárizmus a keresztény vallásnak eredeti és valódi alakja.“ „A mi felekezetünk mindig sokra becülte a tudományos fejlettséget.“ „Vigyázzatok, hogy theológiátok ellenkezésbe ne jöjjön az

emberi haladó észszel és Istennek folytonos nyilatkozataival.“ „Egyik legszentebb kötelességünk megegyeztetni a hittel a tudományt s az által is munkálnunk tökéletesedésünket “ „A hivatal, a melyet ebben is magunkra vettünk, sokkal fontosabb, semhogy felelősség érzete nélkül betölteni lehetne! . . “

Kozma Dimén.

Egyleti élet és munkásság.

Olvasóinkat, kik még hátrálékban volnának a Dávid Ferencz Egyletnek, tisztelettel kérjük, hogy tagsági dtjaikat minél előbb küldjék bé. Az egyleti pénztárnok hivatalos nyugtázásait ajánljuk figyelembe.

Felolvasások. Ma holnap beköszönt a hideg tél, a mi azt jelenti, hogy a munkás ember beszorul a faluba s az idő nagyobb részét a ház falai között kell hogy eltöltse. Télen, kivált az estvék felette unalmasak, mert ott, a hol nincs sok rendes téli foglalkozás, ott, a hova nem jár ujság, nincsenek rendes olvasó helyek, nincsenek téli időtöltések az ember még a beszélni valóból is kifogy. Ilyenkor az öreg ember unja magát, az ifju pedig tőri fejét, hogy mihez fogjon, s mivel jóra nem igen van alkalom, sokszor rosszat tesz. Szerencsés az a falu, a melyekben van önképző egylet és olvasó kör. Az olyan helyeken, a hol ez nincsen, s még a többiben is, erősen jó segítségül lenne egy-egy felolvasás vagy népszerű tanítás. A lelkészek s tanítók hetenként bár egy estére összegyűjthetnék hiveiket az iskolaházhoz s ott egy vagy más hasznos dolgról tarthatnának felolvasást vagy népszerű tanítást s a tél bajain ezzel is segitenének. Milyen jó szerencse lenne, ha ilyenképpen már ezen a télen minden faluban egy-egy fiókja alakulna a Dávid Ferencz Egyletnek, s így sokak kívánsága mellett megvalósulna az unitárius püspök javaslata, melyet a mult közgyűlésen teve. Kolozsvár elég jó példával jár elől, mert a téli időre már tiz felolvasást ígér s azok sorát meg is kezdik Dr. Brassai és Gál Miklós már ebben a hónapban s folytatni fogják Ferencz József püspök, Dr. Fejméri Lajos, Dr. Concha Győző egyet tanárok, Dr. Lázár Gyuláné Kásztner Janka nőképezdei igazgató, Grátz Mór luth lelkész, Kovácsi Antal, Boros György tanárok, Pákei Lajos városi t. főmérnök s Ürmössy Lajos hirlapíró.

Az udvarhelyi egyházkörben ez évben sok változás történt a belső emberi karban. Az egyházaknak volt alkalmuk megmutatni, hogy képesek-e élni szabadságukkal. Megmutatták, hogy tudnak, mert a megüresedett állomások komoly megfontolással töltettek be. Az állások fontossága s az érdem méltatása szem előtt tartatott. F. hó 7-én köszöntött be Dombi János lelkész, datki pap, H.-Szt-Mártonba, mely tekintélyes központi hely, vegyes vallásu lakossággal, értelmes néppel. Dombi személyében alkalmas, jó erőt nyert. Beköszöntő beszéde p. 16. r. 15. alapján erőteljes és szép volt, melylyel meggyőződött arról, hogy érti elhívását s van akarata annak élni és munkálni. — A Kénosi egyháztól becsült és szeretett lelkésze, Kisgyörgy Sándor 14-én vált meg

hogy a vargyasi elsőrendű egyházba menjen. Hívei szerették, megkönyyezték, barátai s pályatársai nagy számmal voltak bucsú-ünnepélyén. A beszéd megható volt, éppen mint az alkalom, mellyel tizenhat év teremtetten legmélyebb barátság kötelékeit szakítá szét. A távozó papra mindig kedvesen emlékeztetik a híveket: a rendezett eklésia, a gazdag magtár, a toronyalap tőkéje. A hívek egy szép emlékekkel tisztelték meg papjukat, a mi nálunk ritkaságánál fogva is kedves dolog.

Kénosha már a jövő hónapban beköszönt az új lelkész, Lörinczi István kolozsvári iskola-főnök, lelkes ifjú ember. H.-Ujfaluba megválasztatott Tibald József muzsnai lelkész, az ifjú nemzedék egyik buzgó tagja. Ebben a körben betöltésre vár Muzsna. P. Cz.

A kereszturni egyh. körben ebben a hónapban vesztette el lelkészét esperes Kovács Mihályt a kis-solymosi egyház. Kadács tól alig egy havi papszkodás után megvált papja Péter János, mivel a papi pályától visszalépett. Ugyanitt tanítót keres Uj-Székely a Vargyasra távozott Kis Tamás, Tordátfalva a hosszas szolgálat után nyugalomba lépett Menyhért Mózes és Bözöd, a szintén nyugalomba vonult agg tanító Szabó Áron helyett. A marosi egyh. körben Szőkefalváról Csokfalvára ment Fekete József ifjú lelkész, a nem régiben elhalt hűséges és szeretett pap Csép Lajos helyébe.

A maros-köri fiók-egylet 1888-ik évi működéséről mult számunkból kimaradt egyik jelentést az alábbiakban közöljük:

A fiók-egylet e félévi gyűlését 1888. július 3-án tartotta a nyomati ekléziában, Kelemen Albert alelnök elnökléte alatt.

Tárgyai voltak e gyűlésnek pénztárnok számadásainak megvizsgálása s felolvasások:

Pénztárnok számadása szerint:

Bevétel 1886. decz. 7- 1888. július 1-éig = 101 frt 95 kr.

Kiadás 1886. decz. 7- 1888. július 1-éig = 101 frt 29 kr.

pénztári maradék = — frt 66 kr.

Vagy on készlet:

1. Pénztári maradék 66 kr.

2. Takarékpénztárban 61 frt 50 kr.

összesen = 62 frt 16 kr.

Hátrálék:

1. Régi tartozás belső embereknél, mely egészben e fiók-egyleté = 25 frt 50 kr.

2. Hátrálék, melynek csak fele a fiók-egyleté = 75 frt — kr.

Összesen = 100 frt 50 kr.

Fiók-egyletünk könyvtára szaporodott 50 frt értékű jó könyvekkel.

Felolvasást tartottak: Benedek János csokfalvi tanító a „Hazaszeretet ápolása az iskolában“ czimmal. — Györfi Lajos kaali pap „Az irodalom fontosságá“-ról. — Fazakas Lajos ny.-sztmártoni pap „Az unitarizmus vallásos jelentőségéről. —

Tisztelendő Kelemen Albert esperes alelnök ur, kinek fiók-egyletünk fennállását köszönheti, a következő új, rendes tagokat jelentette be: 1) Fekete Gábor. 2) Csongvai Károly. 3) Fekete Ilona Horvátné. 4) Jakab Laura Algyáné. 5) Miklósi István. 6) Szabédi id. Nagy Gergely. 7) Kelemen Zsuzsánna özv. Szabóné. 8) M.-vécsi Némethi Ida Tályánné —

Gál Elek vadadi lelkész bejelentette új rendes tagoknak: 1. Vadadi Nagy Mihályt. 2. Vadadi Kövendi Jánost.

Hála az isteni gondviselésnek nem apadunk, hanem szaporodunk. Csak egy tagot vesztettünk el örökre s ez Csép Lajos csokfalvi pap, — ki buzgó, lelkes tagja volt fiók-egyletünknek s 1888. júl. 19-én meghalt.

Csép Lajos jó pap, jó ember, jó családapa volt. 21-én temették el, a mikor a temetési beszédet Ürmösi Kálmán szent-gericzei pap tartotta. Csép Lajos 20 évig vadadi pap és 23 évig csokfalvi pap volt. — Legyen áldott emlékezete!

Ny.-Szt-Márton, 1888. júl. 27-én.

Fazakas Lajos,
fiók-egyl. titkár.

Halottak emléke.

Kovács Mihály, a székely-kereszturi népes egyházkör eszperese, kis-solymosi lelkész, népes család feje meghalt folyó hó 4. élete 76-ik évében. Jövő számunkban részletes életrajzot adunk.

Tamási István. 1888 október hó 15-én érzékeny vesztéségre érte a bölöni unitárius egyházközséget. Elvesztette egyik tanítóját: Tamási Istvánt. Még érzékenyebb a vesztés családjárá, a melyben özvegyet és 3 kiskorú árvát hagyott. Fiatalon halt meg. Hagymázba esett s 10 napi kínos küzdelem után kiszenvedett. Született 1851-ben Bözödön, (Udvarhelymegye) egyszerű székely szülőktől. Atyja Tamási Elek még él; anyja 8 évvel előtte meghalt. Egyetlen leánytestvére Tamási Zsuzsa, a ki — mint tanulót — szolgálatából segélyezte, Bözödön férjesült. A kolozsvári unitárius főgymnasiumban kezdette tanulását. Onnan ment a képezdébe, s azt végezve, 1884-ben jött Bölönbe tanítónak. 1875-ben megnősült s boldog családi életet élt 13 esztendeig. 14 esztendeig szorgalmasan tanította a kisdedeket. Egyszerű, csendes természetű ember volt. Közrészvétellel kísérték sirjához. Legyen könnyű a föld fölötté!

V. D.

Nyilvános számadás.

Simén Domokos siremlékére tett szives adományokról, valamint a siremlék költségeiről nyilvános számadásunkat a következőkben tesszük meg:

Bevétel a) Péterfi Lajos gyűjtőnél: 1—1 frttal: Székely-Keresztur: Sándor János, Péterfi Lajos, Barabás Lajos, Veres Sándor; 1 frt 50 krral:

Gombos Sámuel; 50 krral: László József, Bedő Dénes, Barabás József, Fekete Domokos. Szent-Miklósról: 1—1 frttal: Göncz Károly, Darkó Lajos. Rava: Végh Mihály 1 frt, József Mihály 20 kr. Pipe: Székely Zsigmond 1 frt. Gyulay Ferencz 70 kr. Uj-székely: Raffaj Domokos 1 frt, Kiss Tamás 50 kr. Enlaka: Györfi Ferencz 2 frt, Nagy Ferencz 50 kr. Medesér: Ferenczi Áron 1 frt. Parajd: Vitális Elek 2 frt. Kolozsvár: Benczedi Gergely 1 frt. Bözöd: Boér Lajos 1 frt. Gagy: Gálfalvi János 1 frt. Sz t-Erzsébet: Szabó János és neje 1 frt. Zsá kod: Demeter Lőrincz 50 kr., kereszturkőri egyházkör pénztára 10 frt. Martonos: Gábor Albert 1 frt, Máthé József 30 kr. Udvarhely: Pálfi Ferencz 2 frt, Gálfi Kálmán 1 frt, Elekes József 1 frt. Kobátfalva: Jakab Gergely 50 kr. Korond: Kádár Lázár 1 frt. F-Váralja: Kozma Dimén 1 frt. Tordátfalva: Bedő József 1 frt. A-Siménfalva: Németh István 1 frt. 43 frt 70 kr.

b) Boros György gyűjtőnél: 1—1 frttal: Kolozsvár: Nagy Lajos, Ulár Pál, Péterfi Dénes, Kovács János, Mózes András, Dr. Bartók István, Jánosi Gergely, Ambrus Gergely, özv. Groisz Gusztávné, Balogh József, Éjszaky Károly, Dr. Veress Vilmos; Daniel Gábor 10 frt, Boros György 2 frt, Ferencz József 3 frt, Gyulay László 2 frt, Damokos Árpád 50 kr, Kőváry Mihály 3 frt, Kőváry László 3 frt, Beczkay Péter 50 kr, Molnár Sándor 3 frt. Budapest: Derzsi Károly 5 frt, Hajós János 2 frt, Nemes Kálmánné 3 frt, Szentiványi Gyula 2 frt, Csegezy Mihály 1 frt, Boros Albert 50 kr, Fekete Pál 5 frt, Benkő Mihály 1 frt, Albert János 2 frt, Gál Jenő 1 frt, Petrichevich Ilorváth Kálmán 9 frt. Torda: Albert János 1 frt, Ürmösi testvérek 200 frt, Varga Dénes 1 frt, Török Áron 2 frt, Lőfi Áron 1 frt, Nagy Mózes 1 frt, Székely Miklós 2 frt, Kisgyörgy Sándor 1 frt, Vas István 1 frt. Összesen 280 frt 50 kr.

Bevétel: 324 frt 20 kr.

Kiadás: Sirkőért és felírásért . . .	228 frt — kr.
Sirkő elszállítása Kolozsvárról . . .	15 " 50 "
Kerítés és mellékes kiadás . . .	57 " 40 "
együtt . . .	300 " 90 "

Maradt készpénzben 23 frt 30 kr., mely összeg a székely-kereszturi takarékpénztárban van elhelyezve Bévárandó 8 frt 30 kr.

A takarékpénztárban levő és még beveendő összeg hová fordításáról később fog határozni a papi önképző kör.

A midőn ez uttal szives köszönetet mondunk az adakozó jó barátoknak és hű tanítványoknak, szívünkben őhajtjuk, hogy Isten áldása legyen mindnyájokon. Az önképző kör megbizásából: Németh István és Péterfi Lajos.

T A R T A L O M.

Öreg ember őszi imája. Tarsa-	Gyermekek vasárnapja. Boros
falvi Jenő 197	György 203
A felnőttek oktatása. Kozma Fe-	1888 szept. 9. Kozma Dimén . . . 207
rencz 198	Egyleti élet és munkásság . . . 209
Luther Márton (képpel). Grátz M. 200	Halottak emléke V. D. . . . 211
	Nyilvános számadás 211

I. kötet.

1888. Deczember.

12-ik szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Üdvözölve légy karácson!

Mikor a hegy koronája, zöldje
Lehajlik a pusztává lett völgybe;
Fenyő ága házunkban is zöldel,
S szívet, lelket vidámsággal tölt el...
Üdvözölve légy karácson!

Mikor az ég angyalai itt lenn
Szétjárnak a szeretet meziben,
S mindenféle ajándékot visznek
Örö mire nagynak és kicsinynek...
Üdvözölve légy karácson!

Mikor újul lelkünkben az emlék,
Hogy a Jézus e napon születék,
Ki a mennyet a földre lehozta,
Millióknak boldogságot osztva...
Üdvözölve légy karácson!

Jelen számot egy fél ivvel meg bővítettük.

h a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

Békés Gáspár.

(1520—1579.)

Koronyáti Békés Gáspár, kinek arczképét itt bemutatjuk, egyike volt kora legnagyobb államférfiainak! Politikai szereplése Erdélyben játszódott le, azon kis Erdélyben, mely az anyaországtól a mohácsi vész után elvált ugyan, de azért így elszakadva is, hatalmas bástyája volt a magyarság fenntartásának, és a mely így elszakadva — minden kicsinysége mellett is — tekintélyt tudott magának kivívni az államok sorában. Hogy azonban ez lehetségessé vált, azt részben nagyhirű fejedelemeinek és államférfiainak köszönheté.

Ily kitűnő államférfiut mutatunk be — Békés Gáspárban, ki János Zsigmond fejedelemnek, mondhatni a jobb keze volt.

Koronyáti Békés Gáspár, békésvármegyei törzsökös nemes családból származott 1520-ban. Atyja Békés László, lugosi alparancsnok volt. Békés Gáspár, kora ifjúságában Petrovich Péternek volt nemes apródja, mely férfit a Zápolya-háznak volt hű hadvezére. Petrovichnak annyira megtetszett az ifju Békés, kinek nagy tehetségeit nem győzé eléggé méltányolni, hogy halálos ágyán, a körülötte levő Izabella királynőnek, mint János Zsigmond anyjának, és magának János Zsigmondnak a legmelegebben ajánlotta, s tanácslá, hogy helyette mindketten, mind a tanácskozásban, mind a hadviselésben kizárólag csakis reája hallgassanak.

Békés valódi szereplése a Petrovich halálával kezdődött; jóltevéje helyét teljesen ő foglalta el a fejedelmi udvarnál, s nem volt az egész Erdélyben férfit, ki tekintélyre, gazdagságra nézve versenyezhetett volna vele. Azért hivatkozunk gazdagságára is, mert a fejedelmi kegy folytán, teméntelen jószághoz jutott, melyhez hasonlóval egyetlen erdélyi főúr sem dicsekedhetett.

Békés még csak 37 éves volt, midőn 1557-ben Petrovich ajánlára, a fejedelmi udvarba került. Rövid pár év alatt, az egyszerű nemesből, főnemes lett s mondhatni Erdély fejedelme, mert János Zsigmond az ő tanácsának kihallgatása nélkül semmit nem tett.

Békés a mint kezébe vette az ország kormányzatát s főképp a közügyek vezetését, első czélul mindjárt azt tűzé maga elé: hogy egyítse János Zsigmond kezében Erdélyt és északkeleti Magyarországot, melyet a nagyváradi béke különben is 1538-ban Zápolya Jánosnak juttatott. Hogy ezen tervét kivihesse, a portát akarta első sorban szövetségesül megnyerni; de ugyanekkor gondoskodott arról is, hogy a felsőmagyarországi elégedetlen urakkal is a titkos szövetség megköttesék. E két szövetséggel remélte Békés terveit megvalósítani. Felső-Magyarországon ez úton a mozgalom kitörését biztosra vette, melynek segélyére menne ő fejedelme hadával, s esetleg hátok megett állana a nagy török haderő is, melylyel Miksa a végén is képtelen volna megküzdeni.

Békés terve azonban nem sikerült! Mert a míg ő Konstantinápolyban időzött, a török segítség kinyerése végett, — azalatt a lázadás az Erdélyhez tartozó magyarországi részekben 1564 őszén kitört. János



Zsigmond azonnal a lázadók segélyére ment; de a kezdetben való győzelmeket csakhamar vereségek válták fel, s kénytelen volt békealkudozásokat kezdeni Miksával. A tárgyalás eredménye a szathmári béke-terv lett, a melynek megerősítésére János Zsigmond két követet küldött Bécsbe. Időközben hazajött Békés, meg hozva a porta részéről való

segítség híré, mely hirre János Zsigmond azonnal futárokat küldött Bécsbe menő követeihez, hogy térjenek vissza, mert a szerződést nem kívánja megerősíteni.

A porta Békésnek tett ígéretét megtartá, s 1566-ban nagy haddal Magyarországra tört Szolimán. János Zsigmond Nándorfehérvárnál várta be Szolimánt. Itt a sereg megoszlott. J. egy tatársereget is kapott, mellyel Tokajt foglalta el, egy másik török hadosztály Gyula felé ment, maga Szolimán pedig Szigetvárt vette ostrom alá. Szolimánnak Szigetvár alatt történt halála véget vetett a további háborúnak, s Miksa a törökkel nyolcz évre szóló békét kötött, mely békével Békés Gáspár nagyratörő tervei — megsemmisültek.

Békés éles eszével csakhamar átlátta, hogy a török segílyre egyhamar többet nem számíthat, már csak az új szultán békés természeténél fogva sem. Ez okból újból a nemzeti felkelésbe veté reményét, mint mellyel megvalósíthatja politikáját, a nemzeti királyság helyreállítását. Terve tehát az volt, hogy a magyarországi elégtelenséget felhasználva, Felső Magyarországot lázadásra bírja és a német uralom alól felszabadítva, János Zsigmond mint választott magyar király alatt egyesítse Erdélylyel. A mit tehát a török segílytől hiába várt: maga erején óhajtott végrehajtani, a törökök egyszerű jóváhagyását tartva csak fenn.

A Békés által nagyban pártolt összeesküvés azonban nem maradt titokban, a terv felfedeztetett, s a főbb vezetőket Miksa elfogatta. Ezzel dugába dőltek Békés merész tervei. A magyar összeesküvés meghiusulása más fordulatot adott Békés eddig követett politikájának. A törökben csalódott, Erdély helyzete pedig — két hatalmas állam közé ékelve — olyan volt, hogy szövetséges nélkül, magára hagyatva fenn nem állhatott. Ő a török védnökség helyett a császár védnökségét választá ezentulra. E politikájának hamar megnyeré fejedelmét, s nagy nehezen a törökök felé hajló párt vezérférfiait is. E célból osztrák főhercegnőt óhajtott fejedelme részére megnyerni. Békés e részben Miksát teljesen megnyeré tervének, valamint megköté a speyeri szerződést is 1570-ben, mely több magyarországi megyét ada János birtokába. Azonban János Zsigmondnak osztrák főhercegnővel való megházasítása nem sikerülhetett, 1571-ben bekövetkezett halála miatt.

Békés Gáspárra vést hozó volt János Zsigmond halála! mert a midőn ő azt nagy későn Bécsben megtudta, a hova fejedelme érdekében ment, — azalatt vetélytársa Báthory a maga részére hódítá a nemesség nagy részét. Azzal izgatott Báthory pártja Békés ellen, hogy Erdély önállóságát a császárral kötött speyeri egyezség által eladta. Ez izgatás eredménye az lett, hogy a török párt újból többségre jutott. A két párt közt az volt a különbség, hogy a szultán védnöksége szabad fejedelemséget jelentett, mert a fejedelmválasztásról fermánt kapott az ország 1568-ban; a császár fennhatósága ellenben kormányzó vajdasággal lett volna összekötve.

Ez azonban csak látszólag volt így még akkor, mert a fejedelem-választás pusztá formáság volt, mennyiben a porta előre kijelölő jelölt-jét s más fejedelem nem lehetett, a mint azt Báthoryval is megtevé. És azon vád, mellyel Békést illették, hogy a császár fennhatósága alá adá Erdélyt, titokban Báthoryt is épp így illeti, mert míg nyíltan a szultán fennhatóságát ismerte el, addig titokban letette a hűségesküt a magyar királynak is a speyeri egyezséget pártoló tanácsurak előtt. Míg tehát Békés, később nyíltan tévé a német szövetség fenhatóságát politikai dogmájává, addig Báthory azt csak titokban tévé magáévé, a törököt sokkal erősebbnek tartván, hogysem azzal szakítani mert volna. Holott Békés épp ezért volt törökellenes, mert annak hatalmától féltette Erdélyt, nehogy egyszer csak hódoltsággá tegye, Magyarország egy részének mintájára, miként e felett a portán nagyban kezdettek már gondolkozni. Ő a némettől nem tartott annyira, mint a töröktől, melynek hadserge nagyon is közel feküdt Erdélyhez, akár ha a szomszéd Oláhországra tekintett, avagy a nagyváradi pasa haderejét vevé tekintetbe.

Békés ellen tehát nagy izgatás folyt távollétében, mihez a személyes ellenszenv is járult, hogy az alig valamivel bíró férfiú oly nagy hatalomra jutott. S ez izgatások eredménye az lett, hogy midőn Békés Erdélybe visszajött, a maga javára már nem sokat tehetett, s Báthory Istvánt választák nagy többséggel fejedelemmé meg.

Békés e választásba nem nyugodott belé, hanem párthiveivel folyvást demonstrált Báthory ellen; Békést a Bécsi udvar, Báthoryt a török pártfogolta. Végre a két fél nyílt csatára kelt egymás ellen. Békés egy nagy haddal tört Magyarországból Erdélybe, s 1575. július 7-én Radnót alatt a két sereg megütközött egymással, Békés teljes vereségével végződve az. E véres ütközetben sokan veszítették életüket. Mind Báthory, mind Békés nagy bátorságot tanusítottak.

Báthory győzelmét nem késelt kizsákmányolni. A Békés pártiak üldözőbe vették, s nem kevesebb mint 43 főur végeztetett ki, 34-nek orra, füle vágatott le. Ez ütközettel a Békés csillaga is teljesen lehamnyatlott; holott ha János Zsigmond halála, Erdélyben találja, kétséget sem szenved, ő lesz a nyertes fél, — Báthory nem sokra ment volna párthivek szerzésében ellene. De a szentpáli ütközet, nem csak Békésre volt vészthozó s ellenfelére nevezetes; hanem az korszakot alkott Erdély történelmében is. Innen kezdődik Báthory Istvánnak a császártól független fejedelemsége s a Báthory-ház hatalmi emelkedése.

Békés a szerencsétlen ütközet után Magyarországra menekült; de mert a császár pártfogását elveszté, kénytelen volt Lengyelországba menekülni. Itt egy évig volt részben fogva, majd szabadon bocsátva. De mert nagy aktiót fejtett ki Báthorynak lengyel királylyá való választása ellen, e pártnak ellene való böszültsége miatt, menekülnie kellett Lengyelországból. A Tátra aljában, Kézsmárkra huzódott — nagy szegénységben élve. Békés terve az volt, hogy miután a lengyelek két pártra szakadtak, s az egyik párt Báthoryt választá lengyel királynak meg,

a másik Miksa császárt, ebből háboru lesz a mi az ő tényleges közreműködését fogja maga után vonni. Ez okból követet küldött a császárhoz, sürgetve segílyt az Erdélybe való beütésre. Ezzel ő először azt akarta elérni, hogy Báthoryt Lengyelországba való menetelében feltartóztassa, — ez volt hite szerint a császár érdeke; másodsor, hogy Erdélyt elfoglalja, — ez volt az ő érdeke. Miksa azonban tanácsát nem merte elfogadni, mivel a török tudtul adá, hogy Báthoryt a lengyel trónon védeni fogja, Erdély megtámadását pedig meg nem engedi. Békés ezzel utolsó reményét is elveszté, hogy sorsa jobbra fordulhasson; a nyomor is teljesen megtöré, úgy, hogy veszélyes betegségbe esett Kézmárkon, mialatt vetélytársa, Báthory fejét, 1576. május 1-én a lengyel korona diszította. Nyomorult állapotát még súlyosította az is, hogy ágyban fekvő betegsége mellett is, parancs ment Miksától hozzá, Kézmárk azonnali elhagyására, okadatolva e szívtelen rendeletet azzal: hogy a szultán kívánja ezt így. E hálátlanságon Békés elkeseredve, bárati jobbot nyújtott Báthory felé; ki miután célját már úgy is elérte, kész örömmel ragadta azt meg.

Békés csillaga, a mint Lengyelországba vándorolt nagy betegen, — ismét feljött. Valamint egykor János Zsigmondnak, úgy most Báthorynak ő lett a mindenható tanácsosa. Tanácsa nélkül semmit nem tett Báthory. És ha erdélyi javait nem is kapta vissza, pótolva lett ez kész pénz által. Sőt midőn tervelték Báthoryval, a magyar korona megszerzését, ez viszont neki az erdélyi fejedelemség megszerzését tevé kilátásba.

De nem csak mint államférfi tüntette Báthory mellett ki magát, ki előtt még a büszke lengyelek is meghajoltak, hódolva a láng-észnek; hanem mint hadvezér is, babérokat szerzett királyának! Ugyanis mint főhadvezér, az oroszok ellen az 1579-iki évben fényes győzelmet vívott ki, különösen nevezetes volt Polock várának a bevétele, mely kizárólag csakis Békés érdeme volt, s mely európai hirnevet adott neki a hadvezetés terén is. A lengyel történetírók magasztalással emlékeznek meg Békés e hadi tetteréről: „Ágyui mellett evett, ott aludt, a legveszélyesebb helyeken járt” — írta az egyik lengyel kronikás róla. De a zord idő s a fáradalmak megrontották egészségét, — betegen ment haza, az oroszok felett vívott nagy győzelme után, a király kedvencz mulató helyére — a litván Grodnóba, hol királya oldala mellett, 1579. november 7-én meghalt.

Halálos ágyán a király gondjaiba ajánlotta nejét s két fiát: Gábort és Lászlót. Magára nézve végső óhaja az volt, hogy a Vilna felett emelkedő s az e célra előre kiszemelt halmon temessék el.

Valamint azon időben az erdélyi magyarság legfőbbje, úgy ő is követve János Zsigmond példáját, az unitárius vallás híve volt.

Nem kevés volt az a szolgálata, a melyet Békés az unitárius vallásnak tett. Még János Zsigmond életében megkezdette szereplését. A nagy-váradai disputációban 1579-ben, mint a király megbízottja szerepelt. Ő nyitotta meg a gyűlést ilyen intellemmel: „csendességgel és keresz-

tényi szeretettel legyen a disputacio, s mind ő felsége személyét, mind pedig ti magatokat is megbecsüljétek.“ Ő tűzte ki a vitatkozás pontjait, s vitatkozás alatt sokszor szólótt közbe útbaigazítólag és mérséklőleg s néha mégezáfólólag is. A János Zsigmond halála után Békésben volt az unitáriusok fő bizodalma, s méltán, mert mind tudománya, mind vagyoni ereje nagy biztosíték volt. Dávid Ferencz már 1571-ben neki ajánlá egy könyvét az Isten egységéről, ily szavak kíséretében: „Akartam pedig te nagyságodnak ajánlani az én írásomat, mert azelőtt is forgott ez vetélkedésben és az Isten az igaz ítéletnek lelkével megajándékozta.“

A politikai küzdelem csaknem teljesen elvonta idejét egyházától. Hitfelei jó reménnyel küzdöttek és estek el oldala mellett. A sors különös játékaként, az ő halála után nyolcz nappal következett a Dávid Ferenczé Déva várában.

Ürmössy Lajos,

Kepe megváltás.

II.

Előbbi elmélkedésem rendén*) azt mondtam, hogy a kepe az egyes hívek egyéni, tehát az egyes hívek egyesületeinek — az egyes ekklesiáknak — az ügye. Ez elvvel ellenkező minden mozgalmat, minden módot, a vallásszabadság ellen elkövetett merényletnek tartok. Idegenkedem róm. kath. atyánkfainak azon tendenciájától, hogy az általok ugynevezett párbért — papbért, valamint ev. ref. atyánkfiai azon mutatkozó hajlamától, hogy domesticájok ügyét, az állam köztetésével szándékoznak intézni; de annál nagyobb tisztelettel adózom az erdélyi róm. kath. megye püspökének, a ki valódi szabadelvűséggel a maga áldozatával kezdette meg s adott példát arra, hogy egyházmegyéje maga rendezze a papbér ügyét.

Nekünk is magunknak kell a kepét megváltani. Csekély vagyoni erőnk ne riasszon vissza, ez nem akadály. Ha erős akaratumk van kezdeményezni, s kitartásunk, ugy ha magunk nem is, de gyermekeink valószínűleg, unokáink pedig bizonyosan mentesítve lesznek a kepe fizetéstől, s ekklesiáink is virágozni fognak.

Akarat, kitartás és idő nagy mesterek, nagy alkotók. Példa erre belső embereink nyugdíjintézete.

Ez előtt 14 évvel előregedett papjaink és tanítóink kepéjük egyharmadával mentek nyugalomba, magok nyomorogtak; nyomorogtak a kepéjükben megrövidített papok és tanítók; a betegség vagy más csa-

*) „Unitárius Közlöny“ 7—8. sz. 134. l

pás miatt munkaképtelenné váltak pedig, valamint az elhalálozottak gyermekei és özvegyei nyomorúság gyermekei voltak. Ez előtt 12 évvel sürgettem a belső emberek nyugdíjintézetének megalapítását; munkába vettük, s már néhány év óta, előregedett és munkaképtelenné lett belső embereknek, bár szerény, de biztos nyugdíjt, az özvegyeknek és árváknak segélyt tud nyújtani az intézet, s határozottan állithatjuk, hogy jelen rendszerében megtartva, bölcsen segítve a jelen szükségén s okosan munkálva a jövőt, ez intézet 20—30 esztendő múlva, kiszolgált papjainknak csendes, gondtalan öregséget biztosít, a nyomorultaknak, özvegyeknek és árváknak gyámola és gondviselője lesz. Ez intézet ily módon való megalapítása érezhető terhet senkire sem rótt.

E példa után indulva, bizalommal kezdhethünk a kepemegváltáshoz is.

Vegye számba mindenik ekklésia a módokat és eszközöket, melyekkel a kepemegváltási tőke megteremtésére rendelkezhetik.

Legbiztosabb alap első sorban a földbirtok.

Összes ekklesiáinknak a kezünkben levő adatok szerint mintegy tizezer hold fekvő birtokuk van. Igaz, hogy ennek nagyrésze a belső emberek használatában van, mint fizetések egyik része. Azonban bölöni ekklesiáinknak, melyben a kepe már meg is váltatott, a vagyonának, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló ekklesiáikénak, hol különben sincs kepezés, a kivételével, Háromszék, Udvarhely, Felső-Fejér, Keresztur, Maros- és Torda Aranyos körüli ekklesiáink az 1887. évben földbirtokaikból 15,364 frt 33 krt vettek bé, s ha ebből levonjuk az általuk fizetett 2678 frt 70 kr. egyenes és ennek ötödét 535 egyenértékű, együtt 3213 frt adót, a megmaradó 12,215 frt oly jelentékeny összeg, melyet méltán lehet tekintetbe venni, ha bár ez csak nyers bevétel s ezt a kiadási rovatban hasonlóan jelentékeny összeg terheli.

Kellő hasznót vesznek-e az ekklesiák földbirtokaikból. Erre csak a helyi viszonyok részletes ismeretével lehetne felelni.

Részemről nem vádaskodom. Abban sem botránkozom meg nagyon, ha a hivek az ekklesiák vagyonát magokra nézve némi előnnyel használják; de úgy, hogy az ekklesiák nyilvános rövidséget ne szenvedjenek. Bé kell azonban vallanom, miszerint vannak esetek, hol az ekklesiák, nagy rövidséget szenvednek; tudok ekklesiát, mely majdnem ezer hold havasi birtoka után alig kap holdanként 10—15 krajczárt; másfelől azt is látom az ekklesiák számadásaiból, hogy gazdaságuk,

földjeik művelése, pénzbe, még pedig sokacskába kerül. Lehetséges tehát az, hogy az ekklésiák nem vesznek kellő hasznot földbirtokaikból.

Háromszék körüli ekklésiáinknak van legtöbb és legbecsesebb földbirtokuk, s ezek nagyobbára haszonbéri rendszer szerint használják. E rendszert fogadták el Udvarhely körben a nagybacska földbirtokkal bíró ekklésiák. E rendszert nem tartom jónak; alig három-négy ekklésiáinknak van annyi vagyona, hogy maga azzal ne bírassan; de rosznak tartom a haszonbér rendszert, kivált azért, mert ezáltal a földbirtok becsét megadó tényező — a munka — értem az egyes hivek munkaerejét, elvesz; ez pedig megadva és számításba véve jelentékeny tényező.

Tegyük számítását.

A föld és fekvő birtokokból a hét körben befolyt 15,364 forintból a belsőségek, házak és malmok után befolyt jövedelmeken kívül igen jelentékeny rész erdőkből folyt bé; a mi mutatja, hogy az erdőbirtok mennyire becses testületekre, s így ekklésiáinkra nézve is; s mutatja egyszersmint, hogy korábban az ekklésiák erdejét a hivek magokkal közösöknek tartván, ebben rövidítették meg inkább az ekklésiákat. Elismerem ugyan, hogy utóbbi években magok az ekklésiák megértvén erdeik nagy fontosságát, azokat jobban kezdték gondozni s előnyösebben értékesíteni. Azonban az erdőknél igazi becsét, az országos erdőtörvény fogja megadni, ha az bölcsességgel és jóakarattal hajtatik végre. Egy példa elég lesz ennek feltüntetésére. Szentgericzei szép ekklésiáinknak mintegy 37 hold erdeje van a birtokív szerént; az üzemterve — ha jól emlékszem — husz fordát állított meg; tehát egy évben egy és hét huszadrész holdat értékesít. Erdejét kepeváltási alapul határozta fordítani. Az 1887. évben 159 frtra adott el fát s azt az összeget takarékpénztárba is tette. Nem veszem számításba, hogy az esztendő haladtával minden évben korosabb, tehát az előbbinél értékesebb fát vág és ad el; nem veszem tekintetbe, hogy értékpapiroknak alkalmas időben való vásárlásával több kamat jövedelmet eszközölhet; csak 5 százalékot veszek, s azt hogy 25 évig minden évben annyit tőkésít erdejéből a meghatározott célra, mint az 1887. évben, s mégis 25. év alatt, a mostan meglevő kepeváltási alappal oly tőkét teremthet magának, melyre a kepe megváltást biztosan fektetheti. Egy nemzedék végrehajtja a kepeváltást.

Az erdőket tehát ez után biztos alapnak vehetjük; én azonban jelenleg nem veszem számításba. Örvendetes lesz, ha számításunkat

előnyesen zavarják meg. Veszem csak az ekklesiák egyéb fekvő birtokait, szántóit és kaszálóit.

Mint mondtam a hét körben az ekklesiák 15,364 forintot vettek bé fekvőségekből. Tegyük fel, a mit teljes határozottsággal állítani is lehet, hogy ebből 5000 frt saját értelemben vett gazdaságból folyt be; ha fel vesszük továbbá, hogy a kérdés alatti ekklesiák együttesen, jövedel meikből, összes szükségük, kiadásuk után 5923 frtot gazdálkodtak meg, s ha felvesszük is, hogy e meggazdálkodott összeghez az ekklesiák mindenféle jövedelme járult, mégis biztosan mondhatjuk, hogy azok az ekklesiák gazdaságból évenként 5000 frtot bévehetnek, bévesznek.

De az éremnek másik fele is van; e bevételeért kiadásokat is tesznek az ekklesiák. Elismerem; magam látom az ekklesiák számadásai ba igen is gyakran az ilyen tételeket: az ekklesia gazdaságába ételre, italra ennyi s ennyi összeg; továbbá fuvarozásra — frt, sőt ilyet is látok: az ekklesia kaszálója haszn bérbe adásakor **áldomásra** ennyi és ennyi forint adatott ki. Kiadások terhelik az ekklesiák birtokjövedelmeit, indokolva és indokolatlanul.

E terhektől kell a földbirtok jövedelmét megszabaditnunk. Lehetséges-e?

Tegyük számítást.

A jelzettem körökben van tizezer munkatehető személy. Ha minden munkatehető ekklesiai tag egy kerek esztendőben egy tenyeres vagy ígás napszámot tesz ingyen a maga kenyeren és italán az ekklesiának; s ha az ekklesia ezen ingyen napszámokat földművelésre és termény értékesítésére fordítja, s minden egyes, földművelésre fordított ingyen napszám után csak 50 kr. haszna lesz az ekklesiáknak minden teher, minden kiadás nélkül meglesz az évi 5000 frt. tiszta, független földjövedelem, csak az által, hogy az egyes tagok az esztendő 365 napjából egy napot, vagyis egy napi munkájokat; nem elajándékozták, hanem tőkésítették a célra, hogy magokat s gyermekeiket a kepefizetés től felmentsék.

Ha ugyanis a szóban forgó ekklesiákban e rendszert, ez eljárást a jelen nemzedék 25 esztendeig pontosan, kitartással fenntartja, s ha az ekklesiák az 5000 frt évi bevételt pénzügyezeteknél vagy értékpapirokba csak 5%-al gyümölcsözőleg elhelyezik: ez a nemzedék 25 esztendő alatt 250 ezer forint tőkét terem, mondhatni semmiből, a nélkül,

hogy bárki is meglenne terhelve és így már egy nemzedék csak e tényezővel biztosan megteremti az egész kepeváltsági tőke felét.

Ez elmélgedések általánosságban vannak tartva ; vagy ha úgy tekintjük egy közös programm, mely részletezést, alkalmazást igényel. Magam sem úgy értem, hogy a jelzettem 7 kör közösen hajtsa végre e tervet, e programmot ; annival kevésbbé érthettem, mert előlegesen megállítottam azt az elvet, hogy a kepe megváltása az egyes ekklésiák egyéni ügye. De a mi az egészről áll, áll az egyesekről is. Az egész részletezés és alkalmazás röviden abból áll, hogy mindenik ekklésia az általam ajánlatba hozott egyszerű módot saját kebelében, saját viszonyai ereje szerint vegye gyakorlatba, alkalmazza. A viszonyok ugyanazok, a teendő s ha úgy tetszik a teher ugyanaz : erősebb, népesebb ekklésiának nagyobb képét kell megváltani ; gyengébbnek, kevésbé népesebbnek kisebbet.

És éppen ezért, szerintem első teendő ez ajánlatom helyességének, kivihetőségének megfontolása, s ha atyámfiai, a mint remélem, helyesnek és kivihetőnek tartják s elfogadják, határozzák el magukat kivitelére ; ne ijedjenek meg a 25 esztendőttől, hisz kedvező körülmények s erős akarat azt meg is rövidíthetik. Aztán hány ezer csemete maradna örökre elültetlenül, ha az ültetni akaró annak okvetetlen enni akarna a gyümölcséből. Ha mind az élevező, mind az adó zugolódik a kepe ellen, kezdjük meg megszüntetése alapját építeni.

Legelső teendőnek tartom, hogy mindenik ekklésia vegye számba hogy mennyi ingyen napszáma van ; aztán saját birtokából minden évben szakítson ki annyit, a mennyit e napszámmal megművelhet s a termesztendőt értékesítheti ; a mi pénzt azért kap, tegye takarékpénztárba, s ezt csendesesen folytassa minden évben.

Nékem csak az az óhajtasom, hogy köri hatóságaink és papjaink, ha eléadott elmélgedésemet, ajánlatomat helyesnek találják, befolyásokat használják fel annak megismertetésére, megkedveltetésére és kivitelére.

A kepeváltsági tőkének szerintem meglevő két eleméről közelebbről beszélek.

Kovácsi Antal.

Bálint Anna.

(Népballada.)

„Házamat, kertemet rád hagyom gyermekem,
Csak ne menj el, maradj, légy gyámolom nekem.“
„Köszönöm nagynéném, Isten áldja érte,
De elmegyek innen, szívem nagy bú érte:
Benedek Sándor, kit szerettem, imádtam,
Megnősült, hűtlen lett örökre irántam.
Hüségét fogadott nem egyszer, de százszor,
Ezerszer, még többször, Isten tudja hányszor.
Nem tudom ezt nézni, fáj a szívem nagyon,
Ha őt gyakran látom, megöl nagy bánatom.
Elmegyek, el, messze, bé Oláhországba.“ —
„Ne menj ki leányom idegen országba,
Szavad ott nem értik, más ott a világ is,
Mást füttyöl a rigó, más ott a virág is.
Másképpen süt a hold, más nap van az égen,
Másképp van, mint nálunk, igaz ez már régen “

Bálint Anna elment bé Oláhországba,
Azóta nem egyszer, ezerszer megbánta. —

Nagy ur, gazdag bojár lett ott a gazdája,
Fel is öltöztette kék selyem ruhába.
Fel is öltöztette szép bársony ruhába,
Arany gyűrűt huzott balkeze ujjára,
Kláris gyöngyöt rakott hófehér nyakába. —
Bár ne huzott volna, bár ne rakott volna,
Bálint Anna ma is hajadon lány volna.
Volna becsülete saját falujában,
De most még nyugta sincs a maga házában.
Egész utcza gyermek gyűl háza elébe:
„Gólya szállt a házra Bálint Anna néne
Selyem köntöst hozott husvét ünnepére,
Arany fülbevalót mind a két fülébe. —
Adj' oda a rongyát elviszi a gólya,
Ha mindent elvinne ugy-e beh jó volna?“

Décsi Mihály.

A Jézust kereső gyermek.

— Bibliai példázat. —

Egyszer volt egy kis gyermek, a ki a bibliájából sok történetet olvasott Jézusról. Miként általában a kis gyermekek, úgy ő is azt gondolta, hogy a miről olvas, minden közel van hozzá s hogy tehát Jézus s

tanítványai is valahol a közelben laknak: tán éppen abban a városban, vagy attól nem messze. Egyszer a jutott eszébe, hogy milyen jó lenne, ha ő találkozhatnék Jézussal. Megkérdezné tőle, hogy nem engedné-e meg hogy egy darab ideig nála maradjon, neki tanítványa legyen? E gondolattal foglalkozva, egy reggel korán felkelt, s mi előtt szülői felébredtek volna, utnak indult. Hogy szülőit megnyugtassa, a következő tartalmu levélkét hagyta az asztalon:

„Édes apám és édes anyám! Elmegyek, hogy felkeressem Jézust. Szeretnék tanítványa lenni Péterrel, Jakabbal és Jánossal együtt. Kicsi vagyok ugyan, de én is szolgálatára lehetek valamivel. Vízet viszek neki, ha szomjas lesz, megmosom lábait, ha útközben elfárad. Alkalmilag eljövögetek haza is, s elbeszélek róla mindent Károly.”

Károly tehát elindult. Gyorsan és vidáman haladt. S mint minden gyermek, ő is elhitte, hogy a világ csak egy pár mértföldnyi s benne minden közel található. Hitte valóban, hogy nemsokára találkozik valakivel, a ki bizonyosan megtudja mondani, hol van Jézus. De alig ment egy órányira, már kezdett fáradni, s éhes lenni. Ennélfogva egyenesen be ment egy házba s leült. E házban egy nagyon öreg házaspár lakott, a kiknek nem volt gyermekök. Midőn a göndörhaju fiut a szobába belépni látták, kérdezték tőle „Mi kellene neked fiam?!“ „Egy kevés kenyér és tej kellene reggelire“ — válaszolt a gyermek. Kívánságát szívesen teljesítették, s a míg reggelizett volna, elbeszélte, hogy a Jézust akarja megkeresni. Az öregeket kérte, hogy legyenek szívesek, mondják meg neki, vajjon ma hol van Jézus a tanítványaival? Az öregek e kérdésen elbámultak. „Mi nem ismerjük őt, kedves gyermekem.“ A gyermek megköszönte a reggelit, s miután az öregek még egy darab kenyeret adtak a zsebébe, tovább ment.

„Milyen különös“, mondták a jó öregek. „Ez a kis gyermek már fut, fárad, hogy megtalálhassa Jézust, s mi egész életünkben meg se próbáltuk, hogy hivei legyünk.“ A két öreg szegyenkezve szállt magába, s leborulva kérték Istent, hogy fogadja be őket is az igaz, jó keresztények közé. Ezentúl oly boldognak érezték magokat, a milyenek még soha

Ezalatt a kis gyermek már messzire elhaladt, mignem egyszer találkozik két emberrel, kik egymással vitatkoztak. Az egyik ember pogány volt, a ki éppenséggel nem hitt Jézusban. A másik keresztény volt ugyan, de nem a javából; mert ha tudott is valamit a Krisztusról, azt úgy mondotta el, mintha éppen szegény lett volna. Gyermekünk egy pillanatra figyelve megállott, azután feléjük lépve így szólt: „Ha ismerni akarjátok Krisztust, ne töltsétek az időt beszélgetéssel, hanem jöjjetek velem és segítsetek, hogy találjuk meg, mert én is őt keresem.“ A gyermek megfogta a két ember kezét, hogy magával vigye őket. Előbb vonakodtak vele menni, mert meg akarták tudni, hová kívánja őket vezetni. Végre engedtek neki, s együtt mentek tovább. Nem sokára elértek egy szegény emberhez, ki az út szélén keservesen jajgatott.

„Oh, most már bizonyosan találkozni fogunk Jézussal — kiáltott fel a gyermek — mert ő mindig ott jár, hol betegek vannak. Ülünk le e beteg mellé, ápoljuk és vigasztaljuk őt, s Jézus egyenesen ide jő.“ Leültek tehát melléje, s ápolni kezdték. A beteg nemsokára jobban érezte magát, felkelt s megköszönve a jóindulatot, tovább ment. Jézus azonban nem jött el, s a kis fiu aggódni kezdett. Mindazonáltal felugrott s így szólt: „menjünk tovább,“ hisz maga Jézus mondta: „keressétek és megtaláljátok.“ — „Nem, kis fiu! — mondának társai — mi nem megyünk tovább. Megtanultuk mi immár, hogy miképpen kell keresnünk Jézust. Tudjuk, hogy nem találhatjuk meg őt, ha csak beszélünk róla, hanem ha követjük is őt. Isten áldjon, kis fiu, te nagy jót tettél velünk.“

A kis fiu egyedül folytatta útját tovább. Az út szélén állt egy koldus, a ki kenyeret kért tőle. Károly elővette kenyerét, melyet a reggelinél kapott, kétfelé törte, s az egyik darabot átadta a koldusnak e szavakkal: „Vegyed és egyed a Krisztus nevében; én is így cselekszem.“ — „Köszönöm kedves kis fiu! — válaszolt a koldus — ötven éve már hogy nem részesültem az Ur vacsorájában . . .“

Ezalatt az éj beállott. A kis fiu remegni kezdett. A koldus ezt észrevevén, kérde tőle: „Hogy hívnak és hol lakol, kis fiam?“ A gyermek elbeszélte egész történetét. A koldus felkelt, magával vitte egy darabig a mig megmutathatta neki a haza vivő útát. Szülői, kik egész nap keresték, nagyon örvendettek visszatérésén, s mondának neki: „Egész nap kerestünk téged, fiam!“ — „Ugyan miért — válaszolt Károly a gyenge feddésre — hisz' én a Jézust kerestem.“ Majd bement kis szobájába, lefeküdt, aludt és álmodott.

S ime, álmában megjelent neki Jézus és szólt: „Kedves jó fiu! egész nap engemet kerestél, holott én mindig veled voltam. Veled voltam, midőn engemet kerestél; mikor bementél azokhoz a szegény emberekhez; mikor ama két emberrel, mikor a beteggel meg az öreg koldussal találkoztál. Veled voltam, s te elvittél engemet is mindazokhoz. Az öreg férfi és nő tanítványaim lettek; a vitatkozó felek abban hagyták a liába való beszédet, s a helyett cselekszik a jót; a beteg áldja az Istent embertársai jóságáért és a szegény koldus érzi, hogy nincs magára hagyva a világon. Folytasd tovább is így, kedves fiu! én mindig veled leszek. Engemet szemeiddel nem láthatsz, de szivedben érezni fogod, hogy mindenütt veled vagyok.“

Clarke Fr. Jakabtól.

Ford. Nagy Sándor.

A karácson ünnep.

Az összes keresztény ünnepek között a karácson a legkedveltebb. Ez egy valóságos családi ünnep, nemcsak azért, mivel a születés, tehát a családi élet legörömteljesebb mozzanatának az eszméjéhez van fűzve,

hanem azért is, mivel ez az egyetlen alkalom, a mikor minden ház tagjai együtt lehetnek, mert az időszak olyan, hogy ekkor a mindennapi munka jó részt szünetel. Az a kis angyalfia, az az almával, dióval s játékokkal feldiszitett karácsonfa mennyi boldogságot teszen a gyermek-seregnek s mennyit szerez a titkos angyalok, a jó szerető szülőknek.

Ha egész éven át csak küzdelem az élet, ezen a napon beáll a béke s mindenki élvezi áldásait. A mi az embert legfőképpen jellemzi, a jó akarat kitárja ekkor kezeit s bőven osztogatja a maga áldásait. Még tán a legnyomorultabb ember is, ha másként nem, legalább álmában meglátja azt a csillagot, a mely jelzi, hogy hol van a szabadító. Oh mily magasztos gondolat az, a mit az evangéliumok a Jézus születése lerajzolásával kifejeznek. Lám ők ez emberek szabadítója születését csak úgy tudják megfejtetni, ha azt mondják, hogy a születés földi valóságát égi jel hirdette ki. Szerintök ily nagy esemény másképpen megtörténhető nem volt, mint ha az ég ölelkezett a földdel. S valóban a Jézus születéséről elmélkedve, az jut eszünkbe, hogy csupán a József és Mária fia tudott az lenni, a kit annyi ideig vártak, a ki nemcsak hogy ki merte jelenteni, de be is tudta bizonyítani, hogy az Isten az ő végetlen szeretetével jelen van a földi emberek között. Az Isten szeretetét minden ember érzi, kell hogy érezze, mert e nélkül nem volna kezében erő, hogy a könnyet letörölje, nem jőne ajakára szó, hogy a jó adományt meghálálja.

Mi keresztények a karácsont Jézus születése emlékére ünnepeljük s oly szeretettel csüngünk rajta, hogy nem is gondolhatjuk, hogy ne lett volna mindig keresztény ünnep. Pedig úgy van. A karácsont a mai értelemben csak a 4-ik száz óta tartják a keresztények.

A születésnap megünneplése pogány szokás volt s e miatt a keresztények gondosan elkerülték. De nem vehették gyakorlatba azért sem, mivel a zsidóktól nem örökölték olyan ünnepet, a mely ezzel össze egyeztethető lett volna. Kr. születése után a második százban Január 6-ikát némely keresztények kezdték megünnepelni, mint a Jézus keresztelése napját s ezzel összehozták a születést is, de általános elfogadásra ez sem talált. Nem tudták, hogy Jézus mely időtájban született, pedig kivált azok, a kik Jézust embernek tartották, szerették volna, hogy születése is megörökítve legyen.

A kérdés körülbelől úgy nyert megoldást, hogy a mostani karácson ünnep ideje táján, a pogányok ünnepet tartottak az ugynevezett Saturnaliát annak emlékére, hogy ekkor a rabszolgáknak is teljes sza-

badtság engedtetett s egy hétig gazdagon rakott asztalnál éltek. Ez az aranykor boldog ideje volt. A keresztények a szép eszméhez fűzött ünnepet könnyen magyarázhatták úgy, hogy keresztény jelleget öltson. Hiszen a kereszténység helyreállítá az Isten és az ember között való békeséget s így létrehozta a szabadság és testvéri egyenlőség boldog idejét. Miután ez az eszme megfogamzott, következett az, hogy gyakorlatba hozták azt is, hogy ebbe az időtájba ajándékokat szokás adni. A pogány Saturnalia ünnep a kis gyermekek ünnepével szokott végződni s így aztán a karácson is a keresztény gyermekek öröm-ünnepé lett. Ezekhez járult még az, hogy a legrövidebb napot (decz 23.), midőn a nap újra születik s ismét vissza tér a földre, szintén megünnepelték. A keresztények kaptak az alkalmon. Krisztus a szellemi világ napja könnyen összehasonlítható volt a földi világgal. Minthogy a keresztények mindezekhez a pogány ünnepekhez nagyban ragaszkodtak, úgy lehete szoktatni rólla, hogy keresztényi jelleget adtak a pogány ünnepeknek. Ilyenformán aztán decz. 25-ére felvétellett a karácson ünnepé.

Ez a magyarázat (a Neánder tört. íróé) elég világosnak látszik, de bizonyosnak még sem vehető. Bizonyos csak az, hogy a 4-ik száz második felében gyakorolni kezdték s egy néhány év alatt annyira megszerették, mintha mindig ismerték volna. Bizonyos az, hogy mi keresztények szeretjük, tárt karokkal várjuk s meleg szívvél kívánjuk egymásnak: „Adjon Isten vig karácson!”

Boros György.

Levelek Kolozsvárról.

IV.

Hol is hagytuk a minap, kedves olvasóim? Ugy tudom, az olvasás előnyeiről volt szó. Valóban, mily élvezet, ily hideg időben az élénken csillogó tűz elébe ülni, s ott belemélyedni valamely érdekes elbeszélés olvasásába. Az olvasó egészen új világba lépik; maga előtt látja a könyvben előforduló tájakat, embereket. A mint bonyolódnak az események, kíváncsisága fokról-fokra nő, alig tudja bevárni a történet végét. Némely ember, ha este hozzáfog egy könyvhez, reggelig nem tudja letenni. De hogy az olvasás élvezet legyen, kell hogy az ember folyékonyan tudjon olvasni; hogy minden betűt, minden szót, mely szemébe ötlök, abban a pillanatban felismerjen.

Legélvezetesebb a közös, fennhangon való olvasás. Nincs vonzóbb kép, mint a mikor a család a lámpa körül van gyűlve, s a családfő, vagy az egyik gyermek felolvas, míg a többiek dolgoznak. De nem mindenki tud jól felolvasni. Némelyek éles, egyforma hangon darálnak. Termé-

szetesen kell olvasni, mint a hogy beszél az ember, hogy ne is tudja a hallgató vajjon a mit hall, könyvből van-e olvasva, vagy élőszóval elmondva.

Különben az olvasás, a milyen mullattató, épp oly hasznos foglalkozás. Hanem jól meg kell választani az olvasmányt. Legtöbben csak ujságot olvasnak; ez nem sokat ér. Az ujságot, hogy mindennap megjelenhessék, nagyon gyorsan kell szerkeszteni; ritka czikk van ott gonddal, megfontolással irva. A könyvek közt is van elég selejtes, de vannak olyanok, melyeknek olvasása hasznos élvezet. Mikor például sikerült elbeszélést olvasunk, nemcsak kíváncsiságunk, érdeklődésünk van felingerelve, annyira, hogy észre sem vesszük az idő mulását, hanem egyszersmind fogalmat nyerünk az élet különböző viszonyairól, az embereknél előforduló különböző jellemekről. Élettapasztalatunk gyarapodik. Mikor útleírást olvasunk, a mellett, hogy gyönyörködünk az utazó kalandjaiban, megismerkedünk távoli vidékekkel, idegen népekkel, ezeknek szokásaival. Szellemi látkörünk tágul. Nem képzeljük többé, hogy a mi kis falunk a világ közepe; különben vannak tisztán oktató könyvek, melyek felvilágosítást adnak minden kérdésre nézve, melyet ismerni óhajtunk. A kit például az érdekel, hogy mi a legegészségesebb életmód, szóval a ki bővebben akarná tudni azokat, mik első levelünkben érintve voltak, olvasson valamely munkát az egészségtanról. Létezik olyan nem egy. A ki mesterséget űz, nagy hasznát fogja venni a mesterségére vonatkozó szakkönyveknek. Földmivelő ember egész kis könyvtárt gyűjthet a földmivelésről irt munkákból. Tudom, hogy ezt kevesen teszik: általános hiedelem, hogy könyvből nem lehet földmivelést tanulni. Pusztán könyvből nem, az bizonyos. Sokat, mit a könyv el nem mondhat, élő példából, gyakorlat útján kell megtanulni. De azért meg van a könyvnek is a maga haszna; nézzünk meg bármely virágzóbb gazdaságot: azt fogjuk tapasztalni, hogy oly emberek állanak élükön, kik bár gyakorlatból tanulták meg, de a mellett szorgalmasan olvasták a gazdasági könyveket, sőt olvassák folyvást, hogy haladjanak a koral.

Mert minden tudomány, minden mesterség halad e világon. A haladás emberi fajunk törvénye. Ezt mutatja az emberiség összes történelme ama távoli időktől fogva, mikor az ember legelőször megjelent a földön. Akkor még alig különbözött az állattól, gyenge volt, korlátolt eszü, barlangokban, erdőkben tanyázott, testét állatok bőrével fedte, s nem volt más eszköze mint egy-egy bot végére erősített hitvány kőszilánk. S mivé lett azóta az ember! Mekkora városokban lakik, milyen palotákat emel, mennyi gépje van, melyek közül némelyik oly hatalmas s egyszersmind oly szabatos, hogy egyfelől vasat képes összezúzni, másfelől mogyorót törhet szét, a nélkül, hogy a belet megsértené.

Mily haladás! És minél műveltebb lett az emberiség, annál gyorsabban haladt. A haladás soha sem volt oly rohamos, mint a mi évszázunkban, soha annyi fontos találmány nem követte oly gyorsan egymást:

gőzhajó, vasút, távirás, telefon. S ez a haladás legrohamosabb éppen a legmiveltebb nemzeteknél.

Nekünk is haladnunk kell, ha a mivelt nemzetekhez akarunk számmittatni Félre azon ósdi jelszóval: „Apám is úgy tett, én is úgy teszek.“ Ha az emberek mindig így okoskodtak volna, most is barlangokban laktának, s ennők egymást

A fiu szeresse atyját, de igyekezzék jobban dolgozni, többet teremteni, kellemesebben élni, mint atyja Földjei legyenek termékenyebbek, háza egészségesebb, udvara lakályosabb S igyekezzék az egész falut emelni A falu nem csak telkekből áll; vannak közös részei, melyeket a falusiak közösen használnak; azokat többnyire senki sem gondozza; pedig azok nem senkié, de ellenkezőleg éppen mindenkié, tehát mindenkinek érdekében áll, hogy azok jó karban legyenek Mindenkit érdekel, például, hogy az iskola virágzó legyen; s a mivelt, okos falusi ember fel is fog vigyázni az iskolára. Neki kell tudnia, mikor jó az iskola? Mikor felel meg feladatának? Az iskolának célja nem lehet, hogy a gyermekeket minden kellő ismerettel ellássa, mire szükségük lesz az életben. Erre nincs elég idő, s a gyermekben nincs elég erő. Az iskola csak előkészítheti a gyermeket arra, hogy azután, egész életén keresztül, szaporítsa ismereteit, leginkább olvasás által. Az iskola főcélja tehát, hogy a gyermek eszét gyakorolja, fejlessze, hogy tudni vágyat ébresztszen a gyermekben Mikor tehát az iskolás gyermek éber, figyelmes, mikor látszik, hogy érti a mit a tanító magyaráz, mikor folyékonyan olvas és szereti a könyveket, akkor az iskola jó. Mikor az iskolás fiu gépiesen elmondja azt, a mit gépiesen bemagolt, a nélkül, hogy felfogná mit beszél, akkor az iskola rossz, bármennyit is tudjon a gyerek; akkor az értelmes falusi ember ne nyugodjék, míg a bajon nincs segítve, mert az egész jövő nemzedék sorsa forog kockán: a milyen az iskola, olyan lesz a falu népe.

Az iskolán kívül szükséges a faluban oly helyiség, hol a kisebb gyermekek kellő felügyelet alatt tartózkodhassanak, míg szüleik dolgozni mennek Magokra hagyatva, akár az utcán, akár az üres házban, a kisdetek sok veszedelemnek vannak kitéve, s ez az oka, részben annak, hogy nálunk annyi gyerek pusztul el, s hogy lakosságunk, a többi nemzetekhez képest, oly lassan szaporodik, daczára a születések nagy számának. A haladás szellemétől áthatott falu óvó d á t fog állítani az iskola mellé, s még bölcsődét is a legkisebb gyerekek számára, kik még nem tudnak járni.

De van az iskolának egy más szükséges kiegészítő része: ez a fa-iskola. Nincs egészségesebb, kellemesebb eledel az érett, nemes gyümölcsnél; minden gazdának legyenek tehát háza körül gyümölcsfái; s igyekezzék minél szebb példányokat birni; ha sok jó gyümölcse van, esetleg hasznos kereskedést is űzhet vele. De a nemes gyümölcsfák ápolása gondot, ügyességet kíván; jó ahoz már az iskolában szokni, a tanító vezetése alatt; arra való az iskolához csatolt faiskola.

Értelmes lakosság így létesít egymásután új meg új közérdekű intézményeket, hogy bajait orvosolja, s jóllétét emelje.

Egyike a legfontosabb közügyeknek az utcák, árkok és hidak jó karban tartása. Pedig erre ki ügyel? A minap voltam egy jókora, gazdag, felvilágosodott helységben, melynek van óvodája, szorgalmasan használt kölcsönkönyvtára, virágzó iskolája, példás néptanítója. Éppen ezen néptanítóval beszélgettem, s néztem az utcát. Őszi nap volt, a férfiak derékig csizmában, az asszonyok térdig feltürkőzve mászkáltak az ocsmány fekete habarékban, lesütött fővel, kedvetlenül, csak azt nézve, hova lépjenek. Milyen élet! gondolám magamban. Ha csak rá tekint az ember egy ilyen utcára, ki szeretne költözni a világból. „Ugyan kérem, mondám a tanítónak, nem lehetne ezen változtatni? — Volna mód, felel. Lehetne például deszka járdát rakni a házak mentén. — Sokba kerülne az? — Mintegy száz forint készpénz kiadásba. — S ez a költség nem telnék ki ily nagy községtől? — Nem is akar belemenni. A jómóduak mind az országút szélén laknak, hol a sár még tűrhető; a palló-rakás leginkább a szegények javára fordulna, s a jómóduak ellene dolgoznának.”

Ilyen önzők sokszor a gazdagok. Eszembe jutott egy más hasonló példa. Értesültem, hogy valahol három szomszéd falunak nem volt okleveles szülésznője, s e miatt a szüléskor elkövetett ügyetlenségek sok anyának, sok gyermeknek életébe kerülnek. 80 forint készpénz kiadás mellett évenként lehetett volna három falunak közösen egy bábát tartani. Felajánlottam az összeg felét; hasztalanul. Bába nem lett fogadva, mert a jobbmóduaknak nem kell, ők a városból hozatnak szülésznőt, mikor szükségük van rá; helytlakó bábára inkább csak a szegények szorulnak; s a szegények javával nem törődnek a jobb móduak.

Kár nekik; mutatják mennyire nem fogják fel feledatukat, kötelességeiket. Elég igazságtalanság úgy is, hogy vannak szegényebbek és gazdagabbak, miután a véletlen határozza többnyire, kinek legyen több, kinek kevesebb. De ha már így van, igyekezzenek legalább a gazdagabbak enyhíteni ezen a sajnos állapoton. Áldozzanak pénzükből egy keveset arra, hogy a náluknál szegényebbeket megsegítsék. S hogy fogják ezeket leghathatósabban megsegíteni? Ugy, ha közczélokra adakoznak, mert így egyszerre sok ember javát mozdítják elő. Így lefogják róni váltságdíjukat, azért, hogy nekik nagyobb szerencse jutott sok másnál; s magukat is boldoggá teszik, mert a nemes szív annak örül legjobban, ha minél több emberrel jót tehet. Nem úgy van-e kedves olvasóim? S most már szívélyes búcsút mondok.

Gerandó Attila.

Arany kulcsok.

(Gyermekeknek.)

Van egy csomó arany kulcsom,
Minden napom velök nyitom.

„Jó reggelt!“ az első neve
S minden ház megnyílik vele.
Ha jó az est „jó estvével“
Kedves napjaim zárom el.
Mikor ülök asztal mellett,
„Kérek szépen“ kulccsal élek.
Akármit is kapok mástól,
A „köszönöm“ kulcs válaszol.
Ha valakit szavam megbánt,
Sértést teszek mások iránt:
„Engedjen meg!“ „Oh bocsánat!“
Ezek zárják a bántalmat.
Kulcsaim fűzöm gyűrűbe.
S „légy szíves“ lesz gyűrűm neve.
Ha használom mindezeket,
Lesz belőlem a jó gyermek.

(Angolból.)

T. J.

Egyleti élet és munkásság.

T. olvasóinknak és dolgozó társainknak szíves üdvözetünket küldjük! Az új évre új munkásságra hívjuk fel s melegen kérjük, hogy becses támogatásukban ezután is részesítsenek.

Lelkészeink bizonynyal érdeklődni fognak a kepe megváltása iránt. A jelen számban közölt cikk elméletét — gondoljuk — jó lenne a hitek között megbeszélgetni, mert ez az életbe vágó kérdés csak hosszas érlelés és vele való foglalkozás után válik valósággá. A lelkeszi szegényes fizetésén magok a lelkeszek is sokat segíthetnek.

Felolvasások. October 28-án megkezdettük felolvasásainkat Kolozsvárt szép számú hallgatóság jelenlétében. A gyűlésen elnökölt Főt. Ferencz József püspök ur, mint az Egylet tiszteletbeli elnöke. Kedélyesen s meleg szavakkal nyitotta meg az első felolvasó gyűlést, melynek célját — a mint kifejezé — a mult évi sikeres felolvasások már jelezték, a mi abban áll, hogy az igét hirdetni kell nemcsak a templomban, hanem a házfedelekéről és más helyekről is. Ezután az első felolvasó Dr. Brassai Sámuel állott fel s bocsánatot kér, mint Mózes mikor Farao elébe kellett volna hogy álljon, mivel ő is körülmételetlen nyelvű s azért Aront, az ékeesebben szólót, vagyis Nagy Sándor papjelöltet kéri meg, hogy felolvassa dolgozatát, mely „Szózatok a jövő valóságáról.“ Az ősz bölcsész, mint korábbi felolvasásaiban, ugy ebben is a vallás védelmére kel. „Magam is figyelek az idő jeleire — mondja — s ezek közt már húzamos idő óta a vallás-ügy fejlődésére, előre vagy hátratarató irányára, vagy, egy szóval fejezve ki: hullámvásására. Nem lehet el nem ismernünk, hogy a kereszténységre nézve válságos idő

mutatkozik, hogy a hullámnak, ha nem az alján, de bizony a süppedő részén látjuk magunkat.“ Ezután elmondja, hogy a jelenben s a multban hányszor volt megtámadva a kereszténység, fenyegetve lévén a teljes megsemmisítéssel. Ezzel szemben jelezte, hogy éppen így voltak mindig s vannak ma is, a kik arról elmélkedtek, hogy mi léssen az emberiség vallása a jövőben. Ismertette egy ily francia elmélkedő Comte Ágoston elméleteit az ő megszokott éles bírálatával és bölcs észrevételeivel. A francia bölcsezt valami okosabbat akart kitalálni, mint a milyen a Krisztus evangéliumán épült kereszténység, de ez bizony neki nem igen sikerült. A felolvasás egész terjedelmében olvasható lesz a Ker. Magvetőben. — Második felolvasó Gál Miklós torozckai lelkész „Egyházunk jelen helyzete s némely feladatairól“ mondott el gondos megfigyeléssel sok fontos dolgot. A felolvasás rövid kivonatját adjuk: Egyházunk két évtíz óta jelentékeny haladást tett. Ma már tényező a nemzet kulturális és valláserkölcsei életében. Az unitárius eszme hódítást tett a többi protestáns felekezetek körében is. Budapesten egyházat alapítottunk s a nagy munkában a többi protestáns felekezetek rokonszenvét és erkölcsi támogatását birtuk. Külsőleg is némi szaporodás mutatkozott. Erre mintegy reakció következett, vagyis megtámadásoknak tétettünk ki. Miért? Nem az unitárius eszme kártékony volta, hanem a külső terjeszkedés miatt, mivel féltik a számbeli veszteséget. Az egyház nem kereste s nem is édesgette a jövőket s ők is csak új és nagyobb teherrel állottak szembe, tehát a teher elől menekülés nem nagyon csábíthatta hozzánk. Az unitárius egyháznak nem a külső terjeszkedés, hanem csupán a belső erősödés és intézményei erősítése lehet célja. Feladatunk első helyen nyomorral küzdő eklésiáink és papságunk ügye javítása. Erre első lépés oly eklésiáink csoportosítása, melyekben a papi fizetés a 300 frt minimumot el nem éri. Így a papok jobb állomást s az eklésiák jobb papot kapnának. A hol ez nem lehet, ott adminisztrálnának a papjelöltek. A segélykiosztásnál legyen elv, hogy a legszegényebbeket tegyük élhetőkké. Másik elv kepe megváltási tőke teremtése. Virágzó szellemi élet napjainkban csak anyagilag is virágzó szövetkezetekben fejlődhetik. Szellemi téren első feladatunk, hogy vallásunkat előnyösen ismertessük meg, de nem a hittérítés, hanem a félreértés elkerülése szempontjából. Sokkal örövendetesebb, ha mindenik felekezetben rokon gondolkozású s meggyőződésű embereket találhatunk, mint ha évenként egy pár száz, vallásos meggyőződés nélküli ember felveszi a nevünket. A mi jelszavunk legyen: minél erősebb, szervesebb kicsiny. Hitnézeteinket úgy kell formulálni, a hogy a mai felfogás megkivánja. Beható tanulmányozás alá veendő egyházunk álláspontja a szentkönyvekkel szemben. Egyházunk kebelében egy konstruktív bibliai kritikára szükség van. Kátéinkat s vallásos kézi könyveinket úgy kellene szerkeszteni, a hogy a mai bibliai felfogás megkivánja. Szóval — felolvasó szerint — sok teendőnk volna, mit első helyen jó lenne részletesen megbeszélgetni. A magunk részéről

terünk szűk volta miatt csak a tárgy jelzésére szorítkozhatván, azt óhajtánók, hogy a Ker. Magvető ezt az értekezést kellően méltányolván, a kívánt és kívánatos eszmecserére nyujtana tért.

A legnehezebb kereszt. Az embereknek legnagyobb része egyenesen a népiskolának köszönheti ismeretét és tudását. Itt a nemzet napszámosa a tanító csepegtette gyermeki szívökbe a jó érzetét s elméjükbe a tudás csiráit s ennyi ismerettel kellemesen és jól leélik életüket, tehát boldog emberek lehetnek. Hej de hány ember nem érezte soha az ilyen boldogságot? Hányan vannak csak jó székelyeink között is, a kiknek szemét a tudatlanság egyiptomi sötétsége borítja? Milyen borzasztó csak meggondolni is, hogy meglelt, derék, ügyes, munkás ember saját nevét ne tudja leírni, sem elolvasni! Van-e terhesebb kereszt, mint az írást nem tudó ember keresztje, az tudniillik, a melyet ő egy egyszerű szerződésre is ujjával kell hogy rányomjon, mivel nem tud írni. Nem is hinné az ember, hogy évenként hány székely gyermek nem jár iskolába. Ime tájékozásul: Ny.-Szent-Mártonban 73. Verespatakon 24. Tarcsafalván 21. Haranglábán 14. Dézsfallván 21. Buzaházán 44, tehát csupán hat, felekezeti, iskolában nem tanult 197 tanköteles. A dolog csaknem így áll ott is, a hol községi és állami iskolák vannak. Szóval 1887-ben kellett volna, hogy iskolába járjon 6—12 évesig 5700 unitárius gyermek s járt 4481, nem járt 1289. Miért nem jártak? Azért, mert szülők nem engedték, hogy otthon dolgozzanak; mert szolgálatban voltak; mert nem volt ruhájok s szégyeltek felmenni. Ezek a legnagyobb bajok. Vajjon lehetne segíteni rajtok? Vegye számon mindenki a falujában levő iskolakerülőket s lássa meg, hogy mi a baj s mit lehetne tenni. A ki a kicsinyek ügyét felveszi, a Jézus Krisztusét veszi fel.

Clarke Fr. Jakab az amerikai unitáriusok egyik legjelesebb, s kétségen kívül legkedveltebb papja, a kitűnő író és költő még a f. év júniusában meghalt. Műveiből a „Keresztény Magvető“ egy néhány cikket közölt, mi már két kis elmélkedését mutattuk bé; a marosi fiókegylet tagjai a Fazakas Lajos felolvasásaiból sokat tanultak meg tőle. Erdeme szerint méltatni csak ezután fogjuk s ezzel az alkalommal azzal az örvendetes hírrel lepjük meg olvasóinkat, hogy a kegyes férfi képét Amerikában készült kitűnő arcképben fogjuk bemutatni jövő évi folyamunkban. Ezzel rovandjuk le tartozásunkat a nemes szellem iránt, ki élete utolsó előtti hónapjaiban azt az ígéretet tevő, hogy lapunknak rendes dolgozótársa lesz. A képet felkérésünkre Allen Henrik J. ur készíttette el s az Ellis czég a nyomás költségét teljesen elengedte. Reméljük, hogy ez a kép egyik kedves új évi ajándékunk leend.

Vargyas. Október 28-án kettős ünnepe volt az egyháznak. Erdemekben gazdag, veterán harcosunk, uyug. esperes Gyöngyösi István ekkor búcsuzott el egyházától, melynek 44 évig volt lelki vezére. Miként agg Simeon jelent meg a szószéken, hogy papi minőségében utoljára álljon Isten előtt s utolszor hozza hívei szemébe a lelki megindulás

áldásos könnyeit. Alapigéje volt Pál apostol kérése: imádkozzatok érettem, én nem szünök meg imádkozni érettetek. Beszéde végén számolt munkájáról. Vagyason 44 év alatt többet keresztelt 2200-nál, többet temetett el 1700-nál s többet esketett 600 párnál. 1867-ig felvett egyházába 26 családot, azután 30 lelket. Az egyház vagyonát jó rendben hagyja s a diszes épületek gondos törekvése jelei. — Papi búcsuját véve, bemutatta hiveinek a helyébe lépő Kisgyörgy Sándor lelkészt, ki ilyen szavakkal köszöntött be: Eljöttem, hogy áldozatot tegyek az Urnak, készítsétek magatokat, s jöjjetek el velem ti is az áldozatra. Beszéde valóban „lélek és élet“ volt. Gyöngyösi István iktatta be, s ezt örömmel tévé, mivel látta, hogy utóda az Ur profetája, ki teljes biztosítékot nyújt neki a jövőre. Kisgyörgyben van erő és tehetség, meg van a nemes és buzgó lelkesültség. Ezek, s eddigi munkássága teljes biztosíték arra, hogy ő minden tekintetben alkalmas ember a vargyasi papságra. Üdvözljük a vargyasi egyházat a tapintatos választásért, s üdvözljük Kisgyörgy barátánkat új állomásán! — A kettős szép ünnepélyt nemesen emelte a tanuló gyermekek sikeres karéneke, mely a helybeli tanítóknak válik dicséretökre. Tanítóinkhoz ez alkalommal is buzditólag szólunk énekügyünkért. Hallottunk panaszt, hogy nincsenek különösen gyermekek számára irt egyh. énekeink. Ez igaz. Azonban, a ki utána néz, az kap énekes könyvünkben egyes énekeket és főleg versszakokat, a melyek alkalmasok a gyermekek kedélyvilágához. — Végül megemlíthetjük, hogy a szép ünnepélyen jelen volt egyh. érdemes főgondnoka Daniel Gábor, Dr. Hajós Béla Baróthról, esperes Török Áron Rákosról, Vajna Lajos Ádámosról, Kisgyörgy József Dombórról, továbbá Sándor Gergely, Gothárd János, Ferenczi Lajos, Czirmai Lajos, Dimény Sándor stb. stb. P—cz. — A **panasz**, mely tudósítónk szerint a miatt hallható, hogy nincs énekünk a gyermekeknek — megvalljuk — alapos. A Dávid Ferencz Egylet már a múlt évben tett lépéseket hirdetett pályázatával. Eredménye volt, a mint lapunkból ismeretes s legalább egy énekünkkel több van már (Unitárius K. 2. sz.). Mi a magunkét meg fogjuk tenni, de a baj csak úgy szűnik meg, ha a gyermekek igaz barátai mindnyájan gondolnak arra is, hogy miképpen keljen segíteni.

Szerk.

A fiók-egyletek t. elnökeit tisztelettel kéri az egyleti titkár, hogy október hónapban küldött felhívására méltóztassanak ez idő szerint kívánt válaszokat megküldeni.

Hibaigazítás. Simén Domokos sirkövére adakozók közül sajtóhibából kimaradt Gyula Árpád ur Kolozsvárról 1 frttal.

Szecskeztői izenet. Cs. S London. Vettük, s köszönjük. Levél ment — Sz. M. Szent-Pál. Éppen lapunk zártakor vettük. Az ígért beváltását várjuk. — Nagy J. Intézkedünk, de már csak a jövőre, mert későn indult meg a dolog. — V. M. Brassó. Levelemet kaptad-e? — Raffaj D. Uj-Székely. A néhai Kovács Mihály életrajzát kiszedve félre kellett tennünk a jövő számra. Köszönjük a készséget. — P—cz. Az egyik kimaradt, de a jövőben adjuk.

Felhívás előfizetésre.

Az „Unitárius Közlöny“ havi lap II-ik évfolyamára előfizetésre hívjuk fel olvasóinkat. A magunk részéről, miként a múlt évben, úgy a jövőben is minden lehetőt megteszünk arra, hogy ez a kis lap a hová eljut, mindenütt legyen ápolója a vallásos hitnek szószólója az erkölcsi tisztaságnak és segítő a mindennapi élet gondjai között. Iróinknak a múlt évben oly nem remélt módon nyilvánult szives támogatása a jövőre is biztosítékot nyújt a lap szellemi részéért. Közleményeink lesznek egyházi énekek, költemények s a vallás-erkölcsi, az egyházi és társadalmi élet kérdéseivel foglalkozó czikkek. Az egyház s a tanügy jelesei életrajzát a megkezdett módon folytatjuk s előre is jelezhetjük, hogy a jövő évben *külön arcképpel* közölni fogjuk az amerikai híres lelkész Clarke Fr. Jakab, továbbá Servét Mihály, Richmond Anna, Koronka Antal, Marosi Gergely, Tiboldi István életrajzát. Törekvésünk az, hogy az egyház s különösen az unitárius egyház nevezetes emberei arcképét és életrajzát rendről-rendre birtokába juttassuk olvasóinknak.

Az „Unitárius Közlöny“ a jövő évben is a „Dávid Ferencz Egylet“ fogja kiadni. Az egylet alapító tagjai 10 frt, a rendes tagok 1 frt (öt évre kötelező) tagdíj előre lefizetése mellett kapják.

Előfizetési összeg egész évre 1 frt 20 kr.

Mindenemű pénz, egyleti pénztárnok, *Bágyi Kálmán* úrhoz küldendő. (Kolozsvár, pénzügyi-palota).

Nagy Lajos és Boros György.

T A R T A L O M.

Üdvözölve légy karácson! Költemény	213
Békés Gáspár (képpel) Ürmössy Lajos	214
Kepe megváltás. II Kovácsi Antal.	219
Bálint Anna. (Népballada). Dézsi Mihály	224

A Jézust kereső gyermek. Clarke. Ford. Nagy Sándor	224
A karácson ünnep. Boros György	226
Levelek Kolozsvárról. IV. Gerandó Attila	228
Arany kulcsok. T. J.	231
Egyleti élet és munkásság	232
Felhívás előfizetésre	236

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvártt (Bel-középutcza).

